

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ОҚУ АҒАРТУ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМЕНИ Ы.
АЛТЫНСАРИНА

**БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ
ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК
ҰСЫНЫМДАР**

**МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ
ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ
ЦЕННОСТЕЙ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ**

Астана 2023

Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Ғылыми кеңесінің шешімімен баспаға ұсынылды (2023 жылғы 8 желтоқсан №9 хаттама)

Рекомендовано к печати решением Ученого совета Национальной академии образования им. Ы. Алтынсарина (протокол №9 от 8 декабря 2023 года)

«Білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар» Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – 404бет

«Методические рекомендации по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в организациях образования – Астана: Национальная академия образования им. Ы. Алтынсарина, 2023. – 404 с

Ұлттық құндылықтар – бұл тарихи тағдырдың, мәдениеттің және тілдің ортақтығы негізінде адамдарды біріктіретін идеялар, идеалдар, нормалар мен дәстүрлердің жиынтығы. Олар жеке тұлғаны, оның дүниетанымын, адамгершілік қасиеттерін және азаматтық ұстанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Әдістемелік ұсынымдамада ұлттық құндылықтар ұғымы, өзектілігі олардың жас ұрпақты тәрбиелеудегі маңызы мен рөлі қарастырылып, білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтарды түсінуге және насихаттауға ықпал ететін зерттеулер, әдіснамалар, әдістер мен тәсілдер ұсынылады. Әдістемелік ұсынымдама білім беру ұйымдарының педагогтеріне сынып жетекшілеріне, тәрбие жұмысының орынбасарларына арналады.

Национальные ценности – это совокупность идей, идеалов, норм и традиций, объединяющих людей на основе общности исторической судьбы, культуры и языка. Они играют важную роль в формировании личности, ее мировоззрения, нравственных качеств и гражданской позиции.

В методической рекомендации рассматриваются понятие, актуальность национальных ценностей, их значение и роль в воспитании подрастающего поколения, предлагаются исследования, методологии, методы и подходы, способствующие пониманию и пропаганде национальных ценностей в организациях образования. Методическая рекомендация адресована педагогам организаций образования классным руководителям, заместителям по воспитательной работе.

© Ы.Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2023

© Национальная академия
образования им.Ы. Алтынсарина, 2023

КІРІСПЕ

Қазіргі әлемде тұрақты өзгерістер мен жаһандану жағдайында ұлттық құндылықтарды, мәдени құндылықтар мен салт-дәстүрлерді сақтау және дәріптеу, білім алушының бойында дамыту мәселелері білім беру процесінің өзекті және ажырамас бөліктеріне айналууда. Білім беру ұйымдары жас ұрпақтың жеке басын қалыптастыруда, демек, ұлттық құндылықтарды сақтау мен сабақтастықта шешуші рөл атқарады.

Ұлттық құндылықтар адамның жеке тұлғасы мен мәдениетін анықтайды, өзін-өзі түсінуге және қоғамдағы орнын анықтауға негіз болады. Олар тарихқа, дәстүрге, тілге, дінге, отбасылық құндылықтарға және біздің мәдениетіміздің басқа да көптеген аспектілеріне қатысты құндылықтарды қамтиды. Бұл құндылықтарды сақтау және оны дамыту отбасының, білім беру ұйымдарының, жалпы қоғамның маңызды миссиясы болып саналады.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру жүйелі тәсілді, стратегиялық жоспарлауды және тиімді әдістерді талап етеді. Бұл процесс мәдени мұраны талдауды, білім беру бағдарламаларын әзірлеуді, патриотизм мен азаматтық жауапкершілікті қалыптастыруға ықпал ететін әдістерді енгізуді, сондай-ақ білім беру процесінің барлық қатысушыларын тартуды қамтиды.

Әдістемелік ұсынымдаманың өзектілігі: қазіргі жағдайда ұлттық құндылықтар негізінде білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысын ұйымдастырудың маңыздылығын негіздеу.

Осыған байланысты әдістемелік ұсынымдаманың негізгі мақсат-міндеттері айқындалды. Әдістемелік ұсынымдаманың мақсаты білім беру ұйымдары педагогтеріне, сынып жетекшілеріне, тәрбие жұмысының орынбасарларына, әлеуметтік педагогтер мен педагог-психологтерге әдістемелік көмек көрсету. Осы мақсатта түрлі білім алушылардың бойында ұлттық және тұлғалық құндылықтарын дамыту бойынша түрлі іс-шаралар үлгілері ұсынылды.

Әдістемелік ұсынымдама білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың педагогикалық әдістері мен стратегияларын зерттеуге және әзірлеуге арналған. Әдістемелік ұсынымдамада ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың өзекті мәселелерді қарастырылады және осы маңызды міндетті тиімді жүзеге асыру үшін практикалық ұсыныстар беріледі.

Әдістемелік ұсынымдаманың бірінші бөлімінде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері талданып, әдіс-тәсілдер мен жұмыс істеу алгоритмі ұсынылады.

Екінші бөлімінде ұлттық құндылықтар негізінде балаларды тәрбиелеу бойынша халықаралық тәжірибеге сипаттама беріліп, отандық тәжірибеге талдау жасалады. Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында ұлттық

құндылықтарға байланысты іс-шаралар және өңірлерде жүргізілген зерттеулер қорытындысы беріледі.

Үшінші бөлімде білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар ұсынылады.

Ұлттық құндылықтарға байланысты іс-шаралар, сабақ жоспарлары мен сынып сағаттарының үлгілері, жобалар мен бағдарламалар үлгілері, кейс материалдарынан үлгілер ұсынылады.

Осы әдістемелік ұсынымдамаға сүйене отырып білім беру ұйымдары педагогтері өздерінің ұлттық құндылықтарына деген терең құрметін және оларды болашақ ұрпаққа беру қабілетін қалыптастыруға ықпал ететін тиімді стратегиялар мен бағдарламаларды әзірлеп, енгізе алады. Осындай тәрбие жұмысын ұйымдастырудың нәтижесі ұлттық құндылықтардың бірегейлігін бағалайтын және дамытатын тұлға қалыптастыруға және әлеуметтік тұрақтылықты нығайтуға және ұлттың дамуына ықпал етеді.

1 ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ-ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Тәрбие саласындағы нормативті-құқықтық актілер мен заңнамалар мемлекеттік саясаттың негізгі принциптерін анықтайды, тәрбие жұмысын ұйымдастырудың бірыңғай тәсілдерін қалыптастырады, бүкіл Қазақстанда тәрбие жүйесінің қалыптасуы мен жұмыс істеуінің құқықтық негіздерін құрайды.

Тәрбие – қоғамда қабылданған адам, қоғам, отбасы, және мемлекет мүдделеріндегі мінез-құлық ережелері мен нормалары негізінде білім алушылардың өзін-өзі анықтауы мен әлеуметтенуіне жағдай жасауға, ұлттық құндылықтарды сіңіруге, білім алушылардың бойында патриотизм, азаматтық және Отанын қорғауға деген құрмет сезімін қалыптастыруға бағытталған іс-әрекет.

Тәрбие – жеке тұлғаны жан-жақты дамытуға, әлеуметтік-мәдени, рухани-адамгершілік, ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға ықпал етеді.

Тәрбие – бұл жеке тұлғаны, оның дүниетанымын, адамгершілік қасиеттерін, қабілеттері мен дағдыларын қалыптастырудың мақсатты процесі.

Ұлттық тәрбие – бұл адамның бойында ұлттық сана-сезімді, патриотизм сезімін, өз халқының дәстүрлері мен мәдениетін құрметтеуді қалыптастыруға бағытталған тәрбие.

Әдістемелік ұсынымдаманың негізі тақырыбын ұлттық құндылықтарды зерделеуден бұрын «Ұлттық сана», «Ұлттық мүдде», «Ұлттық болмыс», «Ұлттық идея» ұғымдарына қысқаша тоқталсақ:

Ұлттық сана – халықтың жүріп өткен жолы, ұлттың мәдени мұрасы. Мәдени мұра – ұлттың санасын қалыптастыратын интеллектуалды әлеуеті.

Ұлттық сана көмегімен жеке тұлға қоршаған ортаны, ондағы өзінің орнын, мүмкіндіктерін, сезімі мен әрекеттерін анықтайды. Ұлттық сана ұлттың болашағына нақты бағдар беретін ұстанымдарды қордалайды. Ұлттық тұтастық арқылы ғана ұлттық сана айғақталады. Ұлттық сана өткен тарихты қалпына келтіретін, тарихи жадтың барлығын сақтайтын тамыры терең сана түрі. Ұлттық сана қатып қалған қағидалардан тұрмайды, ол икемділігі мен өміршеңдігі арқылы ерекшеленеді. Ұлттық сананың болмысы ұлттық мәдениетте мазмұндалған. Ұлттық мәдениетте ұлттың мақсаттары мен миссиясы жүзеге асырылады, құндылықтары мен қасиеттері, дүниетанымы өлшенеді.

Ұлттық мәдениет – ұлтқа тән әлеуметтік-этикалық құндылықтарды, ұлттың тарихи тәжірибесін жеткізетін қайнар көз. Ұлттық сана – ұлттық ойлардың, көзқарастардың, сезімдердің жиынтығы, ұлттың өзін-өзі анықтауы, ұлттық қауымдастықта өз орнын айқындауы, тұтастықты сипаттайтын әлеуметтік құндылықтармен байланысты. Ұлттық сана – өзіндік ұлттық

сәйкестікті өзіндік идея арқылы сезіне алу, ұлттық мүдделерге жауапкершілікті алумен де анықталады.

Ұлттық сана – жеке тұлға мен әлеуметтік топқа қатысты қасиет. Жеке тұлға тарапынан ұлттық құндылықтар, сұраныстар мен даму қажеттіліктеріне саналы көзқарас. Ұлттық сананың маңызды элементтерінің бірі *ұлттық мүдде*.

Ұлттық сана құрылымының негізгі элементтері өзін-өзі саналы түрде қабылдау мен өз мүдделеріне деген саналы көзқарас. Ұлттық сана ұлттық мәдениет құндылықтарын сақтайды, ұлттық мәдениетті және оның мүдделерін қорғауға қызмет етеді.

Ұлттық сана ұлттық құндылықтардың сараланып, олардың нақтылы іске асырылуымен қуатты. Бұл ұлттар арасында пысықталған өзара сыйластық пен жауапкершілік мәселелерін қалыптайды, оны ұлттық қатынастар жүйесіне енгізеді.

Ұлттық сана – тұтас қоғамның әлеуметтік құрылымдарында орныққан құндылықтар жүйесі, өткен тарихқа жиі бой алдыратын консервативті дүниетаным, әлеуметтік топтардың қоғамдық идеялары, теориялары мен көзқарастар жиынтығы.

Ұлттық сананы құрамдас бөлігіне *ұлттық бірегейлік* мәселесі. Бірегейлік жеке адамның саналы түрде өзін-өзі анықтауы. Жеке адамның бірегейлігі әлеуметтік мұқтаждықтардан, оның қауым мүшелігіне енуімен, жеке басының қауіпсіздігінен, өзін-өзі бағалауынан келіп шығады[1].

Ұлттық мүдде құндылығы – қоғамдық өмірдің барлық саласындағы әлеуметтік-саяси қажеттіліктерді көрсететін елдің ұлттық-мемлекеттік мүдделері.

Ұлттық мүдде – ұлттың немесе басқа этностың саяси, экономикалық, әлеуметтік және рухани өміріндегі қажеттіліктерінің көрінісі.

Ұлттық мүдде мен ұлттық қажеттілік мемлекеттік мүдде мен мемлекеттік қажеттілікпен қатар тұрады. Мүдде адамды алға жетелейді. Ұлттық мүддені сезіну – ұлты үшін жаны күйетін отаншылдық, мемлекетшілдік қасиет.

Ұлттық мүддені түсіну – өзіндік сана категориясымен тікелей байланысты. Мүдде деңгейінде көрініс берген жеке адамның қалауы мен тілектері біртұтас құбылыс болып келетін материалдық және рухани заңдылықтар ауқымында болады. Бұл адамзат дүниесі тарихының және болашағының рухани біртұтастығын білдіреді. Сондықтан, әрбір қоғамның тұтастығы мен ішкі бірлігінің сақталуы, адамдар мен әлеуметтік топтар арасында түсіністіктің ұлғая түсуі мен әлеуметтік саланың жете дамуы үшін мүдде деңгейіндегі үйлестік пен үндестік терең болуы шарт.

Білім беру ұйымдарында, отбасында, қоғамда әрбір жас ұрпақтың бойына ұлттық мүдде құндылығын: ел аумағы, тәуелсіздігі, егемендігі, халқы, мемлекеттік тілі, халықтың әд-ауқаты, табиғи және мәдени мұрасы, тарихи жады, өмір салты, дәстүрлері, әдет-ғұрпы, ел мүддесін қорғау, ұлттық мирасты дәріптеу, сіңіру маңызды.

Ұлттық идея – ұлт үшін маңызды идеялардың, нормалардың, мінез-

құлық үлгілерінің жиынтығы. Ол ұлттың тарихы мен пайда болуы, сондай-ақ тарихи миссия мен болмыстың мәні туралы мәселе.

Ұлттық идеяны көркем шығармалар немесе әртүрлі философиялық мәтіндер арқылы білдіруге болады.

Ұлттық идея келесі функцияларды орындайды:

Интеграциялық функция – ұлттың бірігуіне, ұлттық бірлік сезімін қалыптастыруға ықпал етеді.

Әлеуметтендіру функциясы – азаматтардың белгілі бір дүниетанымын, адамгершілік қасиеттерін, дағдылары мен әдеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Мотивациялық функция – ұлттың дамуы мен өркендеуіне бағытталған іс-шаралар.

Ұлттық идея әр түрлі формада көрсетілуі мүмкін, соның ішінде:

Тарихи жады – ұлттың тарихы, ата-баба шежіресі туралы идеялар жиынтығы.

Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар – ұрпақтан-ұрпаққа берілетін ережелер мен мінез-құлық нормаларының жиынтығы.

Мәдениет – рухани құндылықтар жиынтығы.

Тіл – ұлттық сананың негізі болып табылатын байланыс және ақпарат беру құралы.

Ұлттық идея ұлт дамуының маңызды факторы. Бұл азаматтардың бойында ұлттық сана, патриотизм, өз халқының салт-дәстүрлері мен мәдениетін құрметтеу сезімін қалыптастыруға ықпал етеді.

Ұлттық болмыс – ұлттық мінез-құлық сипаты, өзіндік ұлттық қадір-қасиеті, мінез бітімі, ойлау, сөйлеу ерекшелігі. Ұлттық болмыс пен ұлттық құндылықтарды сақтау, қадірлеу және оны ұрпақ бойына сусындатып, дәріптеп, ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отыру әр қазақтың міндеті. Әр қазақтың баласы өзінің шыққан тегін, болмысын білуі керек. Қазақтың болмысы бөлек. Отбасында балаға жеті атасын біліп, өзінің шыққан ата-тегін, шежіресін үйрету ата-ананың парызы. Өйткені ұлтты сақтайтын ол ұлттық болмыс. Оның тілі, мінезі, ойлау, сөйлеу жүйесі. Болашақ өсіп келе жатқан ұрпақ тәрбиесінде ұл бала мен қыз баланың ұлттық бейнесін қалыптастыратын ұлттық мінез, қазақ тіліне деген сүйіспеншілік, жанашырлық қасиетті дарыту аға ұрпақтың парызы.

Ұлттық болмыстың негізін ұлттық құндылықтарымыз құрайды. Осыған орай әдістемелік ұсынымдамада білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша теориялық және практикалық мәліметтер, әдіс-тәсілдер, жұмыс істеу алгоритмі, тәжірибелік іс-шаралар ұсынылады.

Қазіргі өркениеттің прогресшіл бағытына азаматтық-тұлғалық қасиеттері қалыптасқан, өзгермелі жағдайға тез бейімделгіш, ұлттық ділі мен менталитетін жоғалтпаған, өзге елдегі замандастарымен тең дәрежеде бәсекелесе алатын, биік өрелі, терең білімді ұрпақты тәрбиелеуді бүгінгі қоғам талап етеді.

Білім – ұлттық рухани мәдениеттің ұдайы дамуы мен жаңаруының негізгі қайнар көзі. Ол ұлттық өркениеттің болмысын айқындайтын бірден-бір жүйе. Оқу-тәрбие процесінде білім алушылардың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру маңызды.

Адам қоғамның, белгілі бір топтың құндылықтары мен нормалар жүйесіне енген уақытта бірегейлік механизмі жүзеге асады. Жеке тұлға ұлттық құндылықтар мен ұлттық салт-дәстүр, ғұрыптарды бойында сақтап, қалыптастыруда ұлттық бірегейлікке топтасады. Ал ұлттық бірегейлік ұлттық сананы қалыптастырады. Ұлттық сананың қалыптасуы ұлттық бірегейліктен бастау алады.

Ұлттық сана үстемдік құрмаған әлеуметтік қауымдастықта ұлттық тіл мен мәдениеттің дамуы, ұлттық ерекшеліктердің болуы мүмкін емес. Ұлттық қатынастарда қордаланған мәселелердің оңды шешімін табудың маңыздылығы жеке адамның, қоғамның, мемлекеттің жаңғыруы мен егемендігі үшін жасалатын нақты іс-шаралар кешенін анықтайды.

Осы тұрғыда, философ Ж.Ж. Молдабеков қазақ халқының болмысын тану мақсатында кешенді «Қазақтану» бағдарламасын ұсынады. Ғалымның пікірінше, «Қазақтану» бағдарламасының негізгі міндеттеріне мыналар жатады:

- «қазақтану – адамның өз еліне, жұртына, атамекеніне деген сүйіспеншілігін түйіндеу, туған жердегі тұлғалар мен туыстардың бірлестігін нығайту;

- ұлдың, ұрпақтың, ұлттың жаңарған қадамы мен қарқынын түсіндіру; этностық тәжірибе мен ұлттық рухтың үстемдігін емес, үйлесімін орнату; – ұрпақты тәрбиелеу үлгісінің нұсқасын, ұрпаққа деген өсиеттің кестесін өрнектеу;

- ұлттық сезім мен мінездің, діл мен тілдің адамдық болмыста қиылысу өнегесін тарату арқылы сауаттылық пен салауаттылықты қажетке жарату; – ынтымақты елдің дүниетанымы мен әдебінің өрісін кеңейтіп, тарихи талғамды жетілдірудің бағытын анықтау;

- ұлттық мемлекеттің, ағарту ұйымдары мен қоғамның өзара ықпалын арттырудың амал-әрекетін, болашақты барлаушының әдісін жетілдіру;

- қоғамды саяси өзгерту жолы емес, адамды әлеуметтік-мәдени қарым-қатынасқа бейімдеу деңгейі, әдептілік үлгі мен әлеуметтік үйлесімге деген геосаяси ұмтылысты тарату[1].

Ұлттық мәдени бірегейлік халықтың өз тарихында мәдениеті қалыптасқан рухани құндылықтарын, ұлт қаһармандарын білу, қастерлеу нәтижесінде қалыптасады, ұлттық жаңғырудың тірегіне айналып, үзілген сабақтастықты жалғастырушы қызмет атқарады.

Ұлттық мәдени білім – білім беру мазмұнын түгел қамтитын, оны кеңейтетін рухтандыратын мазмұн. Ұлт мәдениетімен ұштасатын ұлттық білім беру жүйесін жасау. Өз ана тілін жетік меңгеру сонымен қатар өзге тілді меңгерумен ғылым мен техниканың тілін меңгеруі қажет. Ұлтжандылықтың белгісі тек ұлттық дәстүрді, мәдениеті мен тілін сақтап қалу ғана жеткіліксіз, оны өмірде, өндірісте, бизнесте, қоғамда, отбасында жетік қолдану маңызды.

Өндірісте белсенді қолдану ұлттың қабілет қарымын өсіріп, ұлттық менталитетті одан әрі шыңдайды. Осы тұрғыда «Ұлттық рух адам бойына ұлттық дәстүрмен, ұлттық мәдениетпен, ұлттық әдебиетпен енеді» дейді философия ғылымдарының докторы Д. Кішібеков. Сонымен қатар ол «Ұлттық рух өз тарихынды білуде, оны қастерлеуде ғана емес, өз ойымен түсінуде, өзгелерден кем емес екенінді ойымен, ісімен дәлеледеуде» деп тұжырымдайды.

Қоғамда әр жеке тұлғаның санасындағы ой тазалығы, ойдың ашықтығы, өз пікірін дәйекті түрде еркін жеткізе алу қасеттері маңызды. Батыстану мен жаһандануды бастан өткізіп отырған бүгінгі күні рухани тоқырауға түсіп кетпей, бойымызға тән табиғи ұлттық жаратылысымызға, дәстүрлі рухани тамырымызға оралуымыздың қажеттігі тұр.

Басқаның жетістігін ретімен пайдалану үшін өзіңнің басқалардан айырмашылығыңды білдіретін өздік ұлттық «МЕНің» ден қою керек, яғни қазіргі жағдайда алдымен қазақ болуың керек. Бұл зияткерлік ұлт қалыптастырудың, бәсекеге қабілетті қауым тәрбиелеудің, ең бастысы жаһанданудың жойқын ықпалынан аман қалып, мәдени төлтумалық пен рухани дербестікті сақтап қалудың кепілі[2].

Қоғамда ұлттық құндылықтар өзгерістерге ұшырап отырады, олар жақсаруымен қатар, сонымен бірге деформацияланып та отырады. Бұл белгілі себептерге байланысты соңғы жүз жыл ішінде дәстүрлі рухани құндылықтарымызда болған. Ең өкініштісі – олар толық қалпына келмей, көбісі мүлдем жоғалуда.

Дәстүрлі ұлттық құндылықтарымыздың тізіміне не кіреді? Олардың қоғамдық санада сақталғандарының бірі:

Қазақ халқының қасиетті Жеті қазынасы. Бұл «Жүрйірік ат», «Қыран бүркіт», «Құмай тазы», «Берен мылтық», «Қақпан», «Кездік», «Сұлу әйел»

Көбісі оларды этнографиялық призма арқылы қабылдайды және олар қазірдің өзінде ескірген деп ойлайды. Бірақ бұл ретте қазақ дәстүрлі қоғамының мәдениетінде бұл объектілер ұлттық құндылықтарды белгілейтінін ұмытып кетеміз.

Мысалы, жүйрік ат – бұл адал дос қана емес, сонымен қатар ұтқырлық және кез-келген уақытта алыс қашықтыққа жүру мүмкіндігін береді.

Қыран бүркітті көшпелі қазақ, ең алдымен, күнкөріс есебінде қолға үйреткен. Қыран бүркіт халқымыз үшін киелі құс.

Құмай тазы деген не? Бұл жай ғана ит емес, ол ешқашан сәтсіздікке ұшырамайтын сенімді, адал, ақылды дос.

Берен мылтық – қазақ ұсталары өз қолымен жасаған аңды алыстан атуға мүмкіндік беретін қару.

Қақпан – аң аулауға пайдаланған құрал. Қақпанның әр аңға байланысты өз атауы болады, мысалы, қасқар қақпан, жолбарыс, қоян, суыр т.б атаулары бар.

Кездік – ер азаматтың жанынан тастамайтын құрал. Ол оған ерекше күш беріп, абройын арттырады. Оны жігіттер аң мен малды бауыздау үшін, тал кесу үшін пайдаланған. Әр жігіттің өз кездігі жанында болған.

Сұлу әйел – ол әйелдің көрікті, сұлулығынан бұрын оның ер азаматының артындағы қолдаушысы, отбасының берекесі, отанасы, ақыл-парасатты, жан тазалығы мен жан сұлулығын айтқан.

Мұндай терең философиялық мазмұн «Жеті қазынаның» әрбір құрамдас бөлігінің артында тұр [3].

Ежелгі заманнан бері қазақтың ұлттық құндылықтары:

- *Бостандық, еркіндік, дала еркіндігі* – бұл көшпенді ұлттың өркениеті, тұғыры болды. Ата-бабамыз кез келген уақытта, бір күнде киіз үйін жинап, жаз жайлау, қыс қыстауға шексіз далаға қоныс аударатын;

- *өзара көмек* – қазақтың әйгілі «Асар» әдет-ғұрпы, тұрғын үй салуға немесе мал жинауға көмектесіп қол ұшын беріп, бүкіл ауыл-аймақ боып ат салысқан; Асар – қазақы ортада ауқымды да күрделі жұмыстарды ауылдас-руластарының бірлесе атқару харекетінің атауы. Мысалы, егіншілік дамыған өлкелерде арық, кәріз қазу, тазалау секілді суландыру жүйесіндегі жұмыстарды, сондай-ақ, үй тұрғызу, қора-қопсы салу сияқты құрылыс жұмыстарын асар жасау арқылы атқарған. Бұл қазақ ұлты үшін экономикалық жағынан маңызды көмектің бір түрі.

Ерулік – дәстүрлі ұлттық жоралғының жарқын үлгісі. Ерулік беру арқылы ауыл тұрғындары жаңа көршілерін өздеріне етене жақындастыруды, бауырына тартып, туыскандық, бауырмалдық қасиеттерін көрсетуді көздейді.

Жылу жинау – бір қазақ бақытсыздыққа ұшырағанында, үй-мүлкі, малынан айырылғанында ауыл тұрғындары, көрші-көлемі, туған-туыстары мал, дүние, ақшалай көмек көрсетеді. Мұны олардың ортасынан бір адам ұйымдас-тырады. Бұл жәрдем – жылу жинау деп аталады. Ал енді арам жолмен шығынға ұшырағандарға жылу жиналмайды. Бұл дүние-мүлкін қартаға салып ұтқызып жібергендер, ішімдікке салынып құртқандар, қоғамның, мемлекеттің дүние-мүлкін жеп қойғандарға жылу жинап, жәрдем көрсетілмейді.

- *қонақжайлылық* – (қазақ даласындағы кез-келген саяхатшы қазақтың әр үйіне де танымасада да түсіп қонақ бола алады, бұл қазақтың ұлттық құндылығына байланысты әдет. Мал сойып, ет, асып, дастархан жайып, қонағына жұмсақ төсек салып, қондырып күтеді);

- *үлкендерге құрмет* – белгілі бір шектерде ұрпақтарды байланыстыратын өте жағымды құбылыс. Кішілердің барлық үлкендерге деген құрметі).

Осы және басқа да бірқатар құндылықтар бүгінгі күнге дейін өзектілігін сақтап келеді.

Сонымен қатар, қазіргі шындыққа сәйкес келмейтін құндылықтар бар. Мысалы, бұл:

- *трайбализм* (біртұтас ұлтты ру бойынша бөлу, рулық белгілері бойынша әртүрлі артықшылықтар беру, бұған жол берілмеуі тиіс);

Өмір ағысымен қоғамда ұлттық құндылықтар да өзгеріске ұшырап жатады. Біз қандай жаңа құндылықтарды қабылдауымыз керек?

Ұлттық құндылықтарымыз ұлтымыздың рухани байлығы.

Тәуелсіздік – қазақтың басты құндылығы. Қазақ елі үшін Тәуелсіздіктің мәні де, маңызы да айрықша. Тәуелсіздіктің арқасында қазақтың тарихы түгенделіп, тілі, діні және ділі қайта жаңғырды. Мемлекеттің ұлттық рәміздері қабылданып, ұлттық салт-дәстүрі жанданды [4].

Осы тұрғыда қазақтың Ұлттық кодын сақтау, яғни қазақ халқының жаратылысын, тарихын, табиғатын, рухани бітімін, өмір салтын айқындайтын белгі. Осы ұлттық белгімізді, ұлттық кодымызды сақтап, ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу баршаға міндет болып саналады.

Қазақ тілі, ана тіліміз біздің ұлттық құндылығымыз.

Ұрпақ тәрбиесіндегі «мектеп-қоғам-отбасы» байланысы орнығып, онда отбасы негізгі рөл атқаруы тиіс. Отбасында бала тілі дамып, қалыптасады. Отбасында баланың тілі өзінің ана тілінде шығуы тиіс. Баланың тілі өз ана тілінде былдырлап шығып, ол толық сөйлегенге дейін тілі өзге тілдермен шұбарланбай таза, тұнық, анық шығуы керек. Сонда ғана баланың дүниені толық тануы, танымдық қабілеттерінің дамуы, шығармашылық ойлауы мен қиял өрісі жақсы жетіледі. Өзінің қанына сіңген ұлттық тілі, ана тілі ғана баланы рухани дамуына, ұлттық құндылықтарының қалыптасуына жол ашады. Қазақ тілінде, өзінің ана тілінде тілі шығып, ертегі, жыр-дастандар мен өлең-әңгімелер мен аңыздарды естіп өскен бала алғыр, зерек, батыр болып өседі, кейіннен өзге тілді меңгергенде де өзінің болмысын, ұлттық тілі мен ұлттық құндылықтарын, ұлттық кодын жоғары ұстайтын тұлғаға айналады.

Ұлттық мәдениет – ұлттық мәдениет қоғамның рухани деңгейі арқылы дамиды. Ұлттық мәдениет – ұлттық өнер, салт-дәстүр, әдебиет. Ал мәдениетті тұлғалық сипатта қарастыратын болсақ ол – мәдени әрекет, орта, қажеттіліктер, мәдени ұйымдар мен ұжымдар.

Мәуелі ағаштың тереңге бойлап, құнарлы топырақтан нәр алатын тамырынсыз жапырақ жайып көгермейтіні сияқты, жеміс бермейтіні сияқты қазіргі заман да өткеннің тарихынан тағылым алып, сабақтастығын сақтамаса келешектен күдер үзері сөзсіз.

Өсіп тұрған ағаштың тамырын рухани құндылық деп алсақ, оның жайқалған жасыл желекке оранған жапырағын, жұпар иісі аңқыған гүлін, тәп-тәтті жемісін мәдени құндылық деп бейнелі ойласақ. Біз сол жайқалған жапырақ пен тәп-тәтті жеміске қарап ләззат аламыз, рахаттанамыз. Ал жердің астында жатқан тамырға қарап рахаттанып, ләззат ала алмаймыз. Біріншіден, тамыр топырақтың астында бізге көрінбей жатыр, екіншіден онда осы айтқан әсемдік, әдемілік эстетикалық сұлулық жоқ. Ал енді осы тамыр сабағынан үзілсе манағы әсемдіктің бәрі үзіледі, қурайды. Сол рухани құндылықтан ажырағанымызда бізде мәдени құндылық жойылады [5].

Сондықтан да мәдени құндылықтардан ажырамай, оны дәріптеп өскелең ұрпақтың бойына сіңіре білуіміз керек.

Көшпенділер мәдениеті. Көшпелілер өз тұрмыс-қарекетіне лайықты мәдениет қалыптастырған. Көшпелілердің материалдық мәдениеті көші-қонға ыңғайланып жасалған. Мұндай таза көшпелі мәдениет үлгілеріне жиналмалы,

жығып-тігуі өте жеңіл киіз үйді, ер-тұрман, ат әбзелдерін, теріден, ағаштан жасалған ыдыс-аяқтарын, бесігін, басқа да тұрмыстық заттарын жатқызамыз.

- *ұлттық өнер* – сәулет өнері, сурет, кескін өнері және т.б.

Ағаш пен сүйектен оюлап тұрмыстық заттар жасау – халқымыздың ертеден келе жатқан дәстүрлі өнерлерінің бірі. Сүйектен ойып, әшекейлі бұйым жасайтын шеберлерді, ағаш ұсталарын жұрт бұйым жасату үшін, арнайы іздеп келетін болған. Ағаш бұйымдардың бетіне, аттың қамыт-сайман, ер-тұрманына, музыкалық аспаптарға сүйектен ойып, өрнек салған. Жер асты қазба жұмыстары кезінде қазақ даласынан табылған әшекейлі сәндік бұйымдардың ішінде, тіпті тас дәуірінің соңғы кезіне жататын мүліктер бар екені анықталды. Мұның өзі ою-өрнек өнерінің тамыры тереңде жатқанын дәлелдейді. Ағаштан оюлап жасалатын тұрмыстық заттың көп тараған түрі – төсек ағаш, кебеже, сандық. Халық шеберлері ағаштан астау, шара табақ, тостаған, тегене, саптыаяқ, ожау, т.б. ыдыстар дайындаған. Мұндай әшекейлер киіз үйдің сүйегіне де түсірілген.

Бүгінгі күнде Ұлттық қолөнер бұйымдарынан ағаш бұйымдары, тұрмыстық заттар, ұлттық әшекей бұйымдары да ерекше сұранысқа ие.

Қазақтың күйі, әні мен биі, айтыс өнерінің қазақ қоғамында алатын орны ерекше.

Айтыс өнері – ежелден келе жатқан, бүгінгі күнде де өзіндік ерекше орны бар халық ауыз әдебиетінің жанры. Айтыс поэзия жанрының ішіндегі ең күрделісі, ең қиыны. Қазақ халқының рухымен, жанымен тараған дәстүрлі өнер. Мұхтар Әуезов «Айтыс – сөз барымтасы», қазақ халқының әдеби мол мұраларының бірі деп айтысқа баға береді. Айтыс – ақындар үшін сөз таласы, сөз барымтасы, сөз майданы ғана емес. Ол – ақындық өнер. Өзінің білімін шыңдайтын жер. Сондықтан да айтысқа түсетін әрбір ақын бұл жағдайды жақсы ұғынып, үлкен дайындықпен келетін болған.

Айтыстың түрлері: бәдік айтысы, жар-жар, жануар мен адамның айтысы, өлі мен тірінің айтысы, жұмбақ айтысы, салт айтысы, қыз бен жігіт айтысы, ақындар айтысы, қазіргі заман айтысы.

- *Салт-дәстүр* – «салт-дәстүр», «әдет-ғұрып» термині көбінесе «салт», «рәсім», «ырым» терминдерімен анықталады. Дәстүр дәстүрлі символдық әрекет бола отырып, жеке адамның, қоғамдағы адамдардың өмірі мен қызметінің маңызды сәттерімен бірге жүреді, белгілі бір мінез-құлықты қажет етеді. Ол эмоционалды-психологиялық әсер етеді. Салт-дәстүрдің маңызды әлеуметтік функциясы құрылымына – салт, рәсім, ырым, жол-жоралғы адамның адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру екені белгілі. Салт мінез-құлық нормасы ретінде әрекет ете алады, заңдылықты жүзеге асырады, стереотиптік мінез-құлықты, әдеттерді қалыптастырады, бұл өз кезегінде адамдардың өміріне реттеуші қызметін атқарып, бүкіл өміріне әсер етеді.

Салт-дәстүрлер халықтың педагогикалық шығармашылығы ретінде балалардың сезіміне, ерік-жігеріне, сана-сезіміне және мінез-құлқына педагогикалық әсер етудің түрлі нысандары мен әдістерін ұсынады. Қоғамдық құбылыс бола отырып, дәстүрлер сонымен қатар қоғамдағы және жеке өмірдегі

адамдардың қарым-қатынасын реттейтін принциптер, нормалар мен ережелер түрінде әрекет етеді, олар қоғамдық пікір арқылы қолдау тауып таратылып отырады.

Қазақ халқы үшін баланың дүниеге келуі аса үлкен қуаныш, мереке. Бала тәрбиесіне ерекше мән берген қазақ дәстүрлер мен ғұрыпты қалт жібермей, толық сақтаған. Балаға қатысты дәстүрлер мен ғұрыптар бүгінгі күнге дейін ұрпақтан ұрпаққа жалғасын тауып келеді. Олар: сүйінші, балаға ат қою, бесікке салу, шілдеhana, тұсау кесу, сүндет той, ашамайға мінгізу, тоқым қағу, қыз баланың құлағын тесу, т.б.

Қазіргі уақытта ұмыт болып бара жатқан ұлттық дәстүрлер:

Сыралғы. Қазақ аң аулаумен де айналысқан. Қанжығаларын майлап, аң аулаудан қайтқан аңшыға «майлансын» деп айтқан. Ал сол тілек тілеген адамға атып алған аңын сыйға тартқан. Аңшының сыйын «сыралғы» деп атаған.

Көгентүп, жиенқұйрық – қыздан туған жиендердің құрметіне жасалатын салт. Жиен немеренің де нағашы ата-әжесі үшін қадірлі екенін байқатады. Ата-анасымен бірге еріп келген кішкентай жиендеріне бұзау, құлын, қозы-лақ атайды. Бұл – көгентүп беру деп аталады.

Бәсіре атау – ежелгі әдет-ғұрыптардың бірі. Ата-анасы баласына арнап ен салған жас төлді «бәсіре» деп атайды. Бәсірені сол баланың қажетіне, тойына жаратып жатады.

Нәзір – халық бір күрделі жұмыс бастағанда (мысалы егін салғанда, су келтіру үшін арық қазғанда, үй салғанда) «тәңірім, ісімді ондай көр», «қайырлы ете көр» деп нәзір жасаған. «Нәзір» дегеніміз ауылдас адамдарын шақырып, бір малын сойып өзінің бастағалы отырған ісінің мән-жайын айтып әруақтарға дұға оқытып көпшіліктен бата тілейді. «Көп тілегі көл» дегендей жиналғандар оған «алла риза болсын», «тілегін қабыл болсың», «ісің оңға бассын», деген сияқты ізгі, баталы, аталы сөздерін айтып ризалық көңілдерін білдіреді. Өзінің әр ісіне ыждағатпен, сеніммен, шын берілгендікпен танытатын халықтың осы ізгі жолы ұлтымыздың жақсы дәстүрі мен әдет-салтының қасиетін айқындай түседі.

Үме. Қазақта «Үмеге келген үндемей қалмайды» деген мақал бар. Үлкен, ауыр, көлемді жұмыстарды ауыл, ру адамдарды «бір жеңнен қол шығарып» бас қосып, көпшілік болып, бірігіп атқарады. Сонның бірі – үме. Әсіресе, қысқы мал азығы үшін жемшөп дайындағанда мал иесі жігіттерді үмеге шақырады. Қарулы азаматтар бел орақтарын шыңдап, қайрап іске кіріседі. Үмеге бала-шағалар да көңіл көтеретін әнші, күйші, жыршылар да келіп өнер көрсетіп, жұртты серпілтіп тастайтын. Үме – ұжымдасқан еңбек тойы. Мұндай істен ауыл азаматтары ешқашан шет қалмайды.

«Сірге мөлдіретер» - бұл «Бие ағытар күні берілген қымызды «сірге мөлдіретер» дәстүрі дейді. Бұған ауылдың ақсақалдары мен аналары шақырылады. Олар риза болып, алғыс айтып, бата береді. Кей жерлерде мұндай дәстүрді «сіргежияр» деп те атайды. Бұл да қазақтың жомарттық салтын көтере түсетін қасиетті дәстүр[6].

Ұлттық ойындар. Қазақтың ұлттық ойындарының тәрбиелік мәні зор. Ұлттық ойындар бес түрге бөлінеді. Олар: аңға байланысты, малға байланысты, түрлі заттармен ойналатын, зеректікті, ептілікті және икемділікті қажет ететін ойындар. Олардың негізгілерінің өзі жүзден астам.

«Көкпар», «Қыз қуу», «Қазақша күрес», «Алтыбақан», «Аударыспак», «Теңге алу», «Ақсүйек», «Аламан бәйге» т.б

Қазақтың ұлттық ойындарының негізгі мақсаты дене тәрбиесін дұрыс жолға қоюға, спорттық шеберліктері мен мүмкіндіктерін арттыруға бағытталған. Сондай-ақ бұл халқымыздың жауынгерлік тарихын, ерліктің өшпес үлгісін қалдырған қас батырлардың өмір-өнегесімен таныстыруға, өз жерін, өз елін қорғай алатын елжанды, ұлттық намысы мол жігерлі ұрпақты тәрбиелеуге жол ашады.

Ұлттық мерекелер. Наурыз, ораза айт мерекесі, құрбан айт мерекесі, «Тәуелсіздік күні» мерекелерін тойлау арқылы ұлттық құндылықтарымызды дәріптеу маңызды. Ұлттық мерекелерде қазақтың ұлттық салт-дәстүрлері, әдет-ғұрпы дәріптеліп, ұлттық ойындар, ұлттық ән-би, күй ойналып, ұлан асыр той тойланады.

Ұлттық қасиеттер:

Төзімділік – ұлттық құндылықтарымыздың ерекше бір түрі. Адамгершілік құндылығымен байланысты осы қазақ халқының төзімділігін квинтэссенция деп айтуға болады, яғни, ең маңызды, ең негізгі, ең таза дегенді білдіреді.

Ар-ұждан – ешбір елдердің тәрбиесінде айтылмайтын «ар», «намыс», «ұят» ұғымдары қазақ отбасы тәрбиесінде ғана айтылып, оны тәрбиенің жоғары деңгейіне қойған. Балалардың теріс әрекеттеріне «ұят болады» деген сөздер жиі қолданылып, олардың тәрбиесіне дұрыс бағыт-бағдар беру, олардың ұятты әрекеттері тек ата-анасының ғана емес, оның барлық туыстарының, елінің, руының ар-намысына нұқсан келтіретіндігі туралы айтылып, алдын-ала өсиет-өнегесін бере отырып тәрбиелеген. Қазақтың әр отбасындағы осы «Өлімнен ұят күшті» деген ұлы сөзі намысты қорғау идеясын уағыздайды.

Ұят – ең қадірлі қасиет. Адамзат бойында табиғи берілетін ұлы құндылық. Ұят – жасаған әрекетінің жөнсіздігі, намысқа кір келтірушілік, моральдік рухтың асқақтығын қорлау – масқара болушылық жағымсыз қасиеттерден арылуға тәрбиелеу.

Ұлы Абай, Шәкәрім сынды даналардың ар-ұждан, адамгершілік туралы айтқан ұлағатты сөздерін дәріптеп, күнделікті мектеп өмірінде арнайы айдармен насихаттап отыру маңызды.

Адалдық – адам бойындағы таза ниет, бағалы қасиет, адамның сана-сезімі мен ар-ұжданына қайшы келмейтін әрекеттердің моральдік-этикалық жиынтығы. Қазақтың адалдық, пәктік, ар-ұждан, жан тазалығы тәрізді қасиеттерін нормаға сай қалыптастыру.

Адамгершілік – адами қасиет баға жетпес құндылық. Адамның ішкі жан дүнесінің айнасы. Адамгершілік қасиеті ізгілікке, мейірімділікке, өзгелерге құрмет көрсетуге, Отанды сүйуге жетелейді. Адам өз бойындағы адами

қасиетінен айырылса, өзін-өзі реттей алмай, абыройын жоғалтып, өзгелерді құрметтеуден қалады.

Құрмет – өнегеліліктің белгісі. Бір адамның екінші адамға көрсететін қошеметі. Ата-бабамыз келген қонаққа ерекше құрмет көрсетіп, құрметтеген. Жасы кішілер үлкенге құрмет көрсетіп, ізет білдіріп, сый-құрмет көрсетіп отырған. Ол әрбір қазақтың парызы деп саналған. Әр қазақ елге, жерге, тілге деген құрметті жоғары әрқашанда жоғары қойған.

Сыйластық – қазақ халқы өте мейірімді, қонақжайлылығымен танымал болған ел. «Қонақ келсе, құт келеді» деп қазақ үнемі қонақ келеді деп барлық тәтті-дәмдісін қонағына сақтаған. Қонақты қарсы алу, шығарып салуға аса мән берген. Отбасыда бала-шаға түгел дерлік қонақ күту рәсімімен айналысқан. «Құдайы қонақ» ол қазақтың кез-келген үйіне түсетін жолаушы жүрген адам. Оны қазақ ерекше қонақ етіп күтіп, сый-сияпатымен шығарып салған.

Қазақ отбасында ұл бала, қыз бала тәрбиесіне ерекше мән берілген.

Үлкенге құрмет көрсету, үлкенді сыйлау, үлкеннің алдын кесіп өтпеу, ата-анаға деген құрмет, туған еліне, жеріне деген сүйіспеншілік, сияқты дәстүрлерінің тәрбиелік мәні және «Малым – жанымның садағасы, Жаным – арымның садағасы» деп ар-ұят, намысты жоғары бағалаған қазақ адамгершілік, жауапкершілік, табандылық пен мейірімділік, сүйіспеншілік пен ізеттілік, құрмет пен сыйластық т.б құндылықтарды әрқашан биік ұстаған [7].

Мейірімділік – ол адамның екінші адамға деген ізгі ниеті, сүйіспеншілігі, сыйластығы, жанашырлық, қамқорлық сезімі. Мейірімділік, махаббат, қайырымдылық, адалдық секілді ақ жүректен шығады - деп Шәкәрім сипаттағандай қазақта жанашырлық, қайырымдылық, қамқорлық, мейірбандық, рақымшылық сезімін жоғары қойған. Бір отбасына түске қайғы-қасіретті өз басына түскендей сезініп, бүкіл ауыл, ел болып қамқорлық танытқан.

Ұлттық құндылықтар деп халықтың рухани тәжірибесі мен дәстүрлерін, оның бірегейлігін көрсететін идеялардың, нормалардың, мінез-құлық үлгілерінің жиынтығы. Ұлттық құндылықтар ұлттық мәдениеттің негізі болып табылады және ұлттық бірегейліктің негізін құрайды.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын жүзеге асыру білім беру ұйымдары қызметінің маңызды бағыттарының бірі. Ол білім алушыларда азаматтықты, патриотизмді, өз халқының салт-дәстүрлерін құрметтеуді қалыптастыруға, сондай-ақ олардың әлеуметтік-белсенді ұстанымын дамытуға бағытталған.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру білім алушыларда ұлттық дәстүрлер мен мәдениетке негізделген құндылық бағдарларын мақсатты және жүйелі қалыптастыруды көздейді.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру оқушылардың өз елі, оның тарихы, мәдениеті, дәстүрлері туралы тұтас түсінік қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мұндай жұмыс білім алушылардың бойында мынадай қасиеттерді дамытуға бағытталуы тиіс:

- Патриотизм және азаматтық.

- Өз елі мен халқы үшін мақтаныш сезімі.
- Ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті құрметтеу.
- Өз елінің игілігі үшін еңбекке және жасампаздыққа дайын болу.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдіснамалық негіздері мынадай қағидаттарды құрайды:

Тарихи принцип – халықтың тарихи дамуындағы ұлттық құндылықтарды зерттеуді қамтиды.

Кешенділік принципі – адамның ұлттық сана-сезімін қалыптастыруға бағытталған тәрбие жұмысының әртүрлі формалары мен әдістерінің үйлесімін қамтиды.

Жүйелілік принципі – оқу процесінің әртүрлі компоненттерінің өзара байланысы мен өзара тәуелділігін болжайды.

Субъективтілік принципі – тұлғаның тәрбие процесіне белсенді қатысуын болжайды.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориялық негіздері келесі ережелерді құрайды:

Тәрбие жүйесіндегі ұлттық құндылықтардың басымдығы. Ұлттық құндылықтар тәрбиенің негізі болып табылады, олар тәрбие процесінің мақсаттарын, міндеттері мен мазмұнын анықтайды.

Тәрбие мен ұлттық мәдениеттің байланысы. Ортада тұлғаның мәдениеті қалыптасады. Тәрбие жұмысы білім алушылардың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығын дамытуға, олардың өз елі мен өз халқы үшін мақтаныш сезімін қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

Тәрбиенің гуманистік сипаты. Тәрбие білім алушылардың бойында мейірімділік, сүйіспеншілік, жанашырлық, басқа адамдарға құрмет сезімі сияқты қасиеттерді дамытуға бағытталуы тиіс.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістері

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістері білім алушылардың бойында мынадай қасиеттерді дамытуға бағытталуы тиіс:

Азаматтық. Азаматтыққа тәрбиелеу білім алушылардың өз Отанына деген сүйіспеншілік сезімін, оның тарихын, дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын құрметтеуге бағытталуы керек.

Патриотизм. Патриотизмге тәрбиелеу білім алушылардың өз елі үшін мақтаныш сезімін қалыптастыруға, оған қызмет етуге ұмтылуға бағытталуы тиіс.

Ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды құрметтеу. Ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды құрметтеуге тәрбиелеу білім алушылардың ұлттық мәдениетті сақтау мен дамытудың маңыздылығы туралы түсініктерін қалыптастыруға бағытталуы керек.

Әлеуметтік белсенді ұстаным. Әлеуметтік-белсенді ұстанымды тәрбиелеу білім алушылардың әлеуметтік мәселелерді шешуге қатысуға дайындығын қалыптастыруға, олардың өз елінің тағдыры үшін жауапкершілік сезімін дамытуға бағытталуы тиіс.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізгі теориялық және әдіснамалық тәсілдеріне мыналар жатады:

Әлеуметтік-мәдени тәсіл. Бұл тәсіл ұлттық құндылықтарды олардың қоғамның әлеуметтік және мәдени жағдайларымен байланысы тұрғысынан зерттеуді қамтиды. Бұл ретте ұлттық құндылықтардың адамдардың мінез-құлқы мен дүниетанымына қалай әсер ететініне баса назар аударылады.

Психологиялық тәсіл. Бұл тәсіл ұлттық құндылықтарды тұлғаның қалыптасуына әсер ететін факторлардың бірі ретінде қарастырады. Бұл ретте ұлттық құндылықтардың тұлғаның психологиялық қасиеттерінің дамуына қалай әсер ететініне баса назар аударылады.

Педагогикалық тәсіл. Бұл тәсіл ұлттық құндылықтарды білім алушылармен тәрбие жұмысын ұйымдастырудың негізі ретінде қарастырады.

Бұл ретте білім алушыларда құндылық бағдарларын қалыптастыру үшін ұлттық құндылықтарды қалай пайдалануға болатынына баса назар аударылады. Олар білім алушылардың ұлттық құндылықтарға деген жағымды көзқарасын қалыптастыруға, сондай-ақ олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етуі тиіс.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру нысандары

- Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру нысандары білім алушылар үшін әртүрлі және қызықты болуы тиіс. Оларға мыналар жатады:

- Ұлттық құндылықтарға арналған сабақтар, әңгімелер, пікірталастар, дөңгелек үстелдер, конференциялар.

- Мұражайларға, тарихи орындарға экскурсиялар.

- Ұлттық құндылықтарды зерделеуге және сақтауға бағытталған үйірмелер мен секциялардағы сабақтар.

- Білім алушыларды ұлттық мәдениетпен таныстыруға бағытталған экскурсиялар, жорықтар, экспедициялар.

- Ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға арналған шығармашылық байқаулар, викториналар, фестивальдар, мерекелер.

- Ұлттық дәстүрлер мен мәдениетті зерттеумен айналысатын үйірмелер мен клубтарды ұйымдастыру.

- Ұлттық құндылықтарға байланысты тақырыптар бойынша әңгімелер мен пікірталастар өткізу.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтарды сақтауға және дамытуға бағытталған әлеуметтік практикаға тарту.

- Ұлттық құндылықтарды дәріптеуге бағытталған еріктілер қызметі.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмысы білім беру ұйымдары қызметінің маңызды бөлігі. Бұл білім алушыларда азаматтықты, патриотизмді, өз халқының салт-дәстүрлерін құрметтеуді қалыптастыруға, сондай-ақ олардың әлеуметтік-белсенді ұстанымын дамытуға ықпал етеді.

Іске асыру:

Білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие

жұмысын жүзеге асырудың кейбір мысалдары:

- Әдебиет сабақтары аясында ұлттық құндылықтарды бейнелейтін жазушыларының шығармалары туралы әңгімелер өткізіледі.

- Тарих сабақтары аясында Қазақстан тарихы мен мәдениетіне арналған мұражайларға экскурсиялар өткізіледі.

- Сабақтан тыс жұмыстар аясында ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға арналған шығармашылық конкурстар ұйымдастырылады.

Еріктілер қызмет шеңберінде білім алушылар ұлттық салт-дәстүрлердідәріптеу іс-шараларына, акциялар мен челенждерге қатысады.

Бұл жүзеге асыру тетіктері ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмысы әртүрлі нысандар мен бағыттарда жүзеге асырылуы мүмкін екенін көрсетеді. Бұл іс-шаралар білім алушылардың ұлттық құндылықтарға деген жағымды көзқарасын қалыптастыруға, сондай-ақ олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру үшін педагогтерге:

- Білім алушылармен ұлттық құндылықтар туралы тұрақты әңгімелер жүргізу.

- Білім беру процесінде өз халқының тарихы мен мәдениетіне арналған материалдарды пайдалану.

- Мұражайларға, тарихи орындарға экскурсиялар ұйымдастыру.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтарды зерделеуге және сақтауға бағытталған үйірмелер мен секциялардағы сабақтарға тарту.

- Білім алушыларды ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға арналған байқауларға, викториналарға, фестивальдерге қатысуын ынталандыру.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру қазіргі білім берудің маңызды міндеті. Мұндай жұмыс білім алушыларда ұлттық дәстүрлер мен мәдениетке негізделген құндылық бағдарларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл өз кезегінде білім алушылардың ұлттық бірегейлігі мен патриотизмін нығайтуға ықпал етеді.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру қазіргі білім берудің маңызды міндеті. Бұл білім алушыларда өз елі, оның тарихы, мәдениеті, дәстүрлері туралы тұтас түсінік қалыптастыруға, сондай-ақ олардың бойында ұлттық сана, патриотизм, өз халқының дәстүрлері мен мәдениетін құрметтеу сезімін дамытуға мүмкіндік береді.

Жалпы ұлттық құндылықтар дегеніміз не?

Әр этностың ұлттық құндылықтарының өзгеріске ұшырауы ол қалыпты жағдай. Бұл эволюция заңы. Сонымен қатар, олардың бір бөлігі ғасырлар бойы сақталуы мүмкін. Мысалы:

1. Қазақтардың қандай ұлттық құндылықтары өз маңызын сақтап келеді және бүгінгі күнге дейін өзекті, ал қайсысы ескірген және қазіргі заманғы шындыққа сәйкес келмейді?

2. Қазақтарға жаңа құндылықтар қажет пе және олар философиялық тұрғыда қалай негізделуі керек?

3. Құндылықтарды өсіру процесінде басты рөл кімге тиесілі болуы керек – мемлекет, қоғам, отбасы, мектеп?

4. Ұлттық құндылықтардың этникалық аспектісі бар ма және бұл құндылықтар қандай да бір жалпыадамзаттық принциптерге негізделуі керек пе?

Қазақтың дәстүрлі әдет-ғұрыптық және әдептік жүйесі қазақ хандығы Ресейдің құрамына енген кезден бастап түбегейлі өзгерістерге ұшырады. Қазақстандағы Ресей империясының отаршылдық саясаты халықты рухани жағынан күйзеліске ұшыратты, оның діні мен діліне, әдебіне, әдет-ғұрпына, салт-дәстүріне нұқсан келтірді. Осы кеңестік философияда кісілік мәселесіне жеткілікті назар аударылмады. Тұлғаның өзі жалпылық сипаттағы ұрандар мен қағидалар көлеңкесінде қала берді. Шындығында, қоғамның өзі – ойлауға қабілетті, сана мен жігерге ие индивидтер жиынтығы, сондықтан да қоғам дамуының концепциясында адам қызмет субъектісі ретінде басты орын алуы қажет болды. Яғни, сол қоғамның кемелдену саясатының жетістіктері де, қиындықтары да, сәтсіздіктері де жеке адамның бойынан көрніс табады. Сондықтан да адам проблемасын, жалпы «адам – қоғам» жүйесінде адамды маңыздылығы жағынан екінші орынға ығыстыра беретін көзқарастан арылып, оның болмысының рухани адамгершілік кісілік негіздерін зерттеу аса маңызды және өзекті мәселеге айналып отырды.

Құндылықтар мәселесімен айналысқан шетелдік ғалымдардың арасында негізінен батыстық және ресейлік зерттеушілердің қазақ мәдениетіндегі құндылықтарға берер көзқарастары басым болып келеді. Кісілік құндылықтар негізінен қазақ даласында түркілік дүниетанымнан бастау алып, дәстүрлі қазақ дүниетанымымен ары қарай жалғасын тауып жатқан тарихи-мәдени өзгерістер заманындағы қазақи кісілік қасиеттердің дәстүрімен жаңашылдығын анықтап, тоталитарлық кезеңдегі шырмаудан шығып қазіргі Қазақстан Республикасындағы кісілік құндылықтарды жетілдіріп, болашақ жас ұрпаққа осы бір ата-дәстүрдің салтын жалғастыра беруге міндетті. Қазіргі еліміздің дамуының өзгеше ерекшеліктерінің бірі, оның болашаққа ұмтылысы. Жалпы адамзаттық құндылық болып саналатын сүйіспеншілік, қайырымдылық, еркіндік, имандылық, ар-намыс, ар-ождан, ерлік, инабаттылық сияқты кісілік қасиеттерді тұлғаның адамгершілік өлшемі деп санасақ, кісі бойына қуат берер осынау ізгі қасиеттерге баулуда қазақ ағартушыларының шығармашылығынан аларымыз өте көп[8].

Қазақ көшпелі қоғамындағы дәстүрлі құндылықтар

Көшпелі өмір салты қазақтардың рухани әлеміне, дүниетанымына, салт-дәстүрлеріне із қалдырды. Қазақ мәдениетінің ұзақ даму тарихында бай рухани мұра қалыптасты. Көптеген көшпелі халықтар сияқты, қазақтар да мифтер, аңыздар, жырлар, эпостар, шежірелер арқылы ақпаратты ауызша жеткізумен сипатталады. Көшпенділер өздерінің мәдени дәстүрлерін құлшыныспен қорғады және басқа этностардың мәдениеттерінің ықпалына жол бермеді, осылайша бүгінгі күнге дейін байқауға болатын қасиеттердің рухани негізін сақтап қалды.

Көшпенділердің өмірі қиын өмір сүру жағдайларына байланысты болды: адамның қатал климатқа бейімделуі, жайылымдардың ауысуы, су көздерінің жетіспеушілігі, малға қауіп төнуі, мал-жанға деген қамқорлық.

Қазақ үшін мал құндылық болып табылады, оны «Малым жанымның садағасы – жаным арымның садағасы» немесе «Мал ашуы – жан ашуы», «Бірінші байлық – денсаулық, екінші байлық — ақ жаулық, үшінші байлық – бес саулық» деп малын жанынан артық көріп, бағалаған.

Көшпелі өмір салтының күрделілігі өскелең ұрпақтың тәрбиесіне де ерекше әсер етті. Табиғатқа деген сүйіспеншілік, қоршаған әлемді тану, күн, ауа райының құбылыстарын, тылсым дүниені зерттеу сияқты қасиеттері ұрпақ бойына сіңісіп, қалыптасып отырды.

Қазақ отбасы әйел-ананы отбасының ырыс-берекесі, ұйытқысы ретінде құрметтеу, әкені отбасы қамқоршысы, қорғаны, тірегі ретінде қастерлеу сонымен қатар ата-баба рухын құрметтеу сияқты ұлттық дәстүрлер мен отбасылық құндылықтар ұрпақ тәрбиесінде маңызды орын алды.

Қазақ отбасы көп деңгейлі құрылымға ие. Аталары мен әжелері, әкелері мен аналары, балалары, тіпті ағайын-туыстары да бәрі бірге, бір шаңырақта өмір сүрді. Балалары тұрмыс құрып, үйленгеннен кейін бөлек отауға шыққан. Қарттардың отбасына, қазақ қоғамында өскелең ұрпақты тәрбиелеуге әсері зор.

Ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлер ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отырды. Қарт ата-анасын алақанында ұстаған. Ағайыннан безбеген. Құда-жекжатпен тек татулықты көздеген. Ұлы өссе ұлықтымен, қызы өссе қылықтымен көрші болған Жеті атаға дейін некеге тыйым салу қасиетті дәсүр әлі күнге дейін сақталып келеді. Қазақтар бала кезінен бастап 7 атаға дейін өз шежіресін жақсы білетін және білуі міндетті болып саналатын, оны ақсақал аға туыстары бақылап отырған.

Жасына қарамай, ақылы асқанды аға тұтқан, ізеттіні іні көрген. Пейілі кең, ниеті түзуді бауырына санаған. Әдептен аспаған, дәстүрден озбаған халық. Сөзге тоқтаған. Тауып айтылған ұтымды сөзге атасының құнын кешкен. Аманатқа қиянат жасамаған. Досы түгілі, жауының да артынан пышақ салмаған. Жатқан аңға қапияда оқ атпаған. Басын шауып тастасаң да намысын нанға сатпаған ел.

Қазақ отбасындағы балаға деген көзқарас өте ерекше. Ғасырлар бойғы тәжірибе мен ежелгі нанымдарға негізделген көптеген рәсімдер балалардың тууы мен тәрбиесіне байланысты болды.

Қыз бала мен ұл бала тәрбиесіне де айырықша қарады. Көшпенділердің балалары өте ерте ер жетіп, 13-15 жасында кәмелетке толған болып саналды, қоғамдық жиналыстарға жіберілді, шаруашылық және өндірістік қызметке белсенді қатысты. Ұл балаларға ұрпақ мұрагерлері ретінде ерекше көңіл бөлінді. Өйткені, көшпелі өмір салты ер адамдардан, ең алдымен жауынгер, елдің, жердің, рудың қорғаушысы болуды талап етті. Олардың бойына батылдық, төзімділік, еңбекқорлық сияқты қасиеттерді қалыптастырды. 5-6 жасынан бастап қазақ ер балаларды қозыларға қарауға, отын дайындауға, мал өнімдерінен құрал-саймандар жасауға, қора салу сияқты жұмыстарды атқаруға

баулыды. Ер балаға атқа міну шеберлігін үйретіп, алғашқы «ашамайға мінгізу» рәсімін жасаған. Бұл дәстүр ерекше аталып, баланың ата-анасы «Ашамайға мінгізу» дәстүрін қуанышпен атап өтіп, ел-жұртына той жасаған.

Баланың өмірінде еңбекпен қатар, оның ойынына да ерекше көңіл бөлінді. Тәрбие, әскери-спорттық, салттық, эстетикалық және коммуникативтік функцияларды орындайтын мерекелер мен ойындар қазақтардың өмірінде үлкен қоғамдық маңызға ие болды.

Ат спорты мен ойындары жас жеткіншекке күш, ептілік пен батылдықты дамытты. Сондай-ақ, әскери-қолданбалы өнердің дамуымен садақ ату жарыстары дамыды. Күрес, қыз қуу, алтыбақан, ақсүй жастар ойындары, сондай-ақ бәйге халық арасында өте танымал болды және ірі мерекелер мен той-думанда өткізілген.

Бала кезінен болашақ ер азаматтың иығына шаруашылық жүргізу жауапкершілігі жүктелді. Көшпелі ер адамдар көбінесе отбасынан тыс болуға мәжбүр болды: жаңа жайылымдық жерлерді барлау, мал бағу, күзет қызметін атқару, жаумен күресу.

Аналар үй шаруашылығын жүргізді, отбасының әл-ауқатына жауап берді, балаларды тәрбиеледі, қарттарға қамқорлық жасады, қонақ күту және ер адамдармен бірге мал шаруашылығына да көмектесті. Сонымен қатар тігін тігу, тоқу, киіз басу, кілем жасау салаларын да игерді.

Қазақ халқы қыз баланы ерекше бағалаған. Қыздарына алтыннан алқа, күмістен шолпы соқтырған. Торқадан қамқа, жібектен көйлек, пүліштен жиде, масатыдан көрпе, мамықтан құс жастық тіктірген.

Қазақ отбасында қыздарды – болашақ аналарды тәрбиелеуге көп көңіл бөлінді. Қыз бала отбасында сүйіспеншілік, махаббат, нәзіктік, адамгершілік атмосферасында тәрбиеленді. Қазақ қыздары нәзіктік, қарапайымдылық, ақкөңілдік сияқты қасиеттерге ие. Қыздарды болашақ «ана», «келін» «ошақ иесі» ретінде тәрбиелеп, болашақ өмірге тәрбиеледі. Қыз балаға осындай тәрбие бере отырып, оны табандылыққа, еңбекқорлыққа, шыдамдылыққа, салауаттылыққа жетеледі.

5-6 жастан бастап қыздар үлкен әпкелерінен, аналары мен әжелерінен қолөнер дәстүрлерін, тамақ әзірлеуді, қонақ күту ережелерін және т.б. үйренді. Қонақжайлылық қазақ елі үшін ерекше қасиет. Сондықтан қыз баласын қонақ күтудің, ас әзірлеудің ережелерімен мұқият таныстырып, жастайынан санасына сіңіріп үйретті. Қазақ қыздары дастарханды дұрыс жайып, әзірлеуді, шай құюды, қонақтармен әдепті, сыпай қарым-қатынасқа түсу, ас әзірлеп, шай құю барысында да сыпайы қимыл-қозғалыс жасауды үйренді. Тұрмыс құрғанға дейін қыз балаға өз қолымен кілем тоқуы талап етілді. Әдетте оған отбасындағы аналары, жеңгелері көмектесті. 13-14 жасқа дейін олар өз бетінше өмір сүруге толық дайын болды.

Сүтті ұйытып қатық қылып, қатықты күбіге құйып пісіп айран қылған. Сары майын қалқып алып қойдың қарнына сақтаған. Сапарға шықса алты малта құртты ас қылып, жүрек жалғаған. Ұстаған аңының етін өз қарнына салып,

шоққа көміп ыдыссыз ас ішкен де қазақ. Жолдасын жауға тастамаған халық, бүтін құртты бөліп жеген де, жарты құртты жарып жеген де қазақ ұлты.

Осылайша, көшпелі өмір салты жағдайында балалар мен жастарды тәрбиелеу тек практикалық сипатта болды. Еңбекке, тәуелсіздікке, физикалық төзімділікке, табиғи құбылысқа мұқият болуға, қолөнерді, дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды білу, шаруашылыққа ерте араласу – тәрбие процесінің негізі болды.

Ата-бабамыздың тәрбие мәселелеріндегі дана көзқарасы қазақтардың этнос ретінде өмір сүруін қамтамасыз етіп қана қоймай, бүгінгі күнге дейін көптеген дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды сақтауға мүмкіндік берді.

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ОҚУ-ТӘРБИЕ ПРОЦЕСІН ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА НЕГІЗДЕЙ ОТЫРЫП ҰЙЫМДАСТЫРУ ТӘСІЛДЕМЕЛЕРІ

Тәрбие үздіксіз жүзеге асырылатын процесс. Сол себепті тәрбие мәселесі бесіктен басталып ұдайы жүріп отыратын динамикалық құбылыс. Тәрбиені толыққанды жүзеге асыру келесі сабақтастықтың үздіксіздігін қажет етеді: сәби тәрбиесі, балдырған, жасөспірім және жастар тәрбиесі.

Сәби тәрбие отбасында басталып балабақшада тәрбиелеу мен оқыту арқылы үндеседі. Сәби тәрбиесінде ең алдымен баланың әлеуметтік ортаға енуіне негіз болатын қасиеттерді, әке, ана, отбасы құндылықтарын сіңіруден бастау алады. Бала тәрбиесі баланың бесік жырымен сусындап, бала тілін дамытуда мақал-мәтел, жаңылтпаш, жұмбақ, ертегі оқып беріп, ән мен күй тыңдату секілді балалар әдебиетімен үндестікте тәрбиелеуге басымдық берілуі қажет.

Балдырған тәрбиесінде, яғни 6-10 жастағы бастауыш сынып оқушыларының тәрбиесі білім алуға деген құштарлығын оятумен, туған жерін, елін сүйу, мемлекеттік рәміздерін танумен қатар, оны қастерлеуге баулудан, жеті атасын білуден бастау алатын отбасы құндылықтарын, еңбекқорлық, табандылық, үлкенге құрмет көрсету, басқаларға сыпайылық, әдептілік танытуға негізделген тәрбиеге басымдық беріледі.

Жасөспірім тәрбиесі атадан қалған өсиетті жете түсінуге, ата қонысын қадірлеуге, отбасы бірлігі мен татулығын жоғары бағалауға, қоғамға пайдалы еңбекке үлес қосуға, іскерлік пен бастамашылдық танытуға, қоршаған ортаны қорғауға, табиғатты аялауға, денсаулығын нығайту үшін спортпен шұғылдануға, білімді болу үшін ізденімпаздыққа, ұлттық мұраны сақтау мен өнерді құрметтеуге негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс.

Жастар тәрбиесі ел мен жер тұтастығын, ел тәуелсіздігін қадірлеуге, ар-ұят, намысты жоғары ұстауға, адал еңбекпен қызмет етуге, қоғам игілігі үшін азаматтық белсенділік танытуға, демократиялық және азаматтық

жауапкершілікті саналы түрде түсінуге, саламаттық, зияткерлік құндылықтарына негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс.

Тәрбиені толыққанды жүзеге асырылуы үшін оған ықпал ететін факторларды, яғни микро, мезо, макро ортаны ескеру маңызды болып табылады.

Микроорта – баланың тұлғалық қалыптасуы мен мінез-құлық әрекетіне ықпал ететін шағын орта. Бұл отбасы, ата-ана, білім беру ұйымы, құрдастары, достары, көршілер, тұрғылықты жердегі аула.

Мезоорта – баланың тұлғалық қалыптасуына ықпалы бар сыртқы ортаның бір бөлігі. Бұл баланың тұрғылықты жері, ауданы, субмәдениет, әлеуметтік желі, интернет, БАҚ, достарының отбасы, туған туыстар.

Макроорта – баланың тұлғалық қалыптасуына қоғам және табиғаттың ықпалы. Бұл бала тәрбиесіне ықпал ететін мемлекеттік көзқарастар, этномәдениет, ел мен жер, тарихи мұралар, әлемдік тенденциялар, экологиялық, экономикалық жағдайлар.

Тәрбиені жүзеге асыруда *баланың тұтастықта дамуына, тұлғаға және құндылыққа бағдарланған, инклюзивтік және конструктивтік* тәсілдемелерді назарға алу қажет.

Тұлғаға бағытталған тәсілдеме – білім беру жүйесінде баланың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін негізге ала отырып, әртүрлі өмірлік жағдайларда оңтайлы шешім қабылдауға, өз ісіне жауапкершілік танытуға қабілетті және дербес әрекет ете алатын тұлғаны қалыптастыруға ықпал ету

Баланың тұтастықта дамуы тәсілдемесі – баланың әлеуметтік-эмоционалдық, физикалық, шығармашылық, танымдық қабілеттерінің үйлесімді дамуына қолдау көрсетуге кешенді ықпал ету

Құндылыққа бағытталған тәсілдеме білім алушыларды жеке тұлға ретінде қарап, оны жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарға баулу

Инклюзивтік тәсілдеме – барлық білім алушылардың физикалық, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және өзге де ерекшеліктеріне қарамастан оқу-тәрбие процесіне теңдей қолжетімділігін қамтамасыз ету

Конструктивистік тәсілдеме – білім алушылардың танымдық, дербес, жан-жақты белсенді іс-әрекетін дамытуға ықпал ету.

Сонымен қатар тәрбиені жүзеге асыруда келесі қағидаттар басшылыққа алынады:

Табиғилылық қағидаты – оқу-тәрбие процесінде баланың туа біткен қасиеттерін, табиғи даму факторларын негізге алу

Гуманистік қағидаты әрбір жеке тұлғаға құрметпен қарау, оның барлық мәнді күштерінің дамуына қамқорлық көрсету, оның бостандығын және әлеуметтік құқын мойындайтын гуманистік идеяны және бағытты бірінші орынға қоюды қамтиды

Мәдени сәйкестілік қағидаты – тәрбие жалпы адамзаттық құндылықтарға негізделетіндігін, жалпы адамзаттық құндылықтарға сай дәстүрлер мен ұлттық мәдени нормаларға және аймақтық ерекшеліктерге сәйкес құрылуын ескеру

Этникалық қағидаты этникалық мәдениет негізінде жалпы ұлттық мәдениеттің гүлденуіне ықпал жасайтын мәдениет жасаушы ортаны қалыптастыруды, азаматтық келісім және үйлесімдікке, қоғамдық қатынаста табысқа жетуді қарастырады

Тәрбиенің үздіксіздік қағидаты жеке тұлға ғұмырының барлық кезеңдерінде оның жан-жақты дамуын болжайды: оның шығармашылық әлеуетінің үдемелі баюын және күш-қуаты мен қабілетін толық пайдаланып, кәсіби шеберлігі мен мәдени өсуін мөлшерлейді.

Білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысы жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтары негізінде білім алушылардың бойында қоғам игіліне ықпал ететін адами қасиеттерді қалыптастыруға бағыт береді.

Жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды білім алушылардың бойына сіңіру үшін тәрбие ісін жүзеге асырудың кешенді тәсілдемесі қолданылады, яғни пән мазмұны, сынып сағаттары және сыныптан тыс іс-әрекеттердің өзара тұтастығын қамтамасыз ету ұсынылады.

Сондықтанда оқыту мен тәрбиенің тұтастығын қамтамасыз ету үшін:

1) *пәндік мазмұн шеңберінде:*

- әр пәннің қысқа мерзімді жоспарын әзірлеуде ұлттық құндылықтарды негізге алып тәрбие мақсатын қоюды ескеру және оның сабақ барысында жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- бастауыш сынып пәндері апталығын жоспарлауда ортақ тақырыптар мен ұлттық құндылықтарды негізге алу және оны іс-шаралар арқылы жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- пәндік бірлестіктер (кафедралар) пән апталықтарын жоспарлауда білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырумен қатар ұлттық құндылықтарды негізге алып ұйымдастырылатын іс-шаралардың тәрбиелік мәніне назар аудару және оның мазмұн арқылы жүзеге асырылуын қамтамасыз ету ұсынылады.

2) *сынып сағаттары мен тәрбие іс-шаралары шеңберінде:*

- білім алушылардың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың өзара бірлігі мен жүйелілігін сақтау үшін тәрбие жұмысының және сынып сағаттарының жылдық жоспарын әзірлеуде оқу жылының мерейтойлық күнтізбесін ескере отырып ұлттық құндылықтарды әр айға бөліп жоспарлау және оның жүзеге асырылуын қамтамасыз ету ұсынылады;

- сынып сағаттары аптасына бір сағаттан мектептің сабақ кестесіне сай енгізілуі және уақытылы жүйелі түрде өткізілуі ұсынылады

3) *сыныптан тыс іс-әрекеттер шеңберінде:*

- білім алушылардың бос уақытын дұрыс ұйымдастыру мақсатында пән мұғалімдері мен сынып жетекшілерінің бірлескен жобалары арқылы жүзеге асыру ұсынылады;

- сыныптан тыс іс-шараларды жоспарлауда білім беру ұйымына аты берілген тұлғалар туралы білім алушылардың тереңірек білуіне бағытталған іс-шараларды жүзеге асыру ұсынылады;

- білім алушылардың мектептен, сынып тыс уақытта бос уақыттарын дұрыс ұйымдастыру үшін мектепте қосымша білім алуға (үйірме, клубтар, секциялар, факультатив т.б.) қатысуын қамтамасыз ету ұсынылады.

Жеке тұлғаның үйлесімді дамуы, ең алдымен, білім беру ұйымының қалыптасқан мәдениетіне, оқу және оқудан тыс шараларды ұйымдастыру тәртібіне, отбасымен және қоғамдық серіктестермен ынтымақтастық орнату деңгейіне тығыз байланысты.

1) *Жоспарлауға тұтас көзқарас.* Құндылықтарды сіңіруге тұтас көзқарас білім беру ұйымының миссиясы, басым құндылықтары, даму мақсаттарының айқындалуына, тәрбие жұмысын үйлестіру үшін негізгі қатысушылардың тобы құрылып, жүзеге асыру үшін тиімді тетіктерінің әзірлену жолдарына байланысты.

Білім беру ұйымдары құндылықтарды сіңірудің бірыңғай тәсілдері мен әдістерінің жоқ және болуы мүмкін емес екенін түсінуі керек. Бұл білім беру ұйымының білім алушылардың мүдделерін, қажеттіліктерін, жергілікті жердің ерекшеліктерін және мемлекеттік басымдықтарды негізге ала отырып, басым құндылықтарды, тәрбие жұмысын жүзеге асырудың нысандарын мен әдістерін дербес түрде анықтауын білдіреді. Ол үшін негізгі үйлестірушілер тобы білім беру ұйымының миссиясы мен мақсаттарына және оқу-тәрбие жоспарына сәйкес жылдық және айлық тәрбие жоспарларын әзірлеп, тәрбие жұмысын мұқият жоспарлауы керек. Бұл ретте сынып сағаттары оқу-тәрбие процесінің толыққанды және ажырамас құрамдас бөлігі болуға тиіс.

Осы орайда, білім беру ұйымында педагогтердің үздіксіз дамуы мен өзара ынтымақтастығы мәдениетін дамыту маңызды. Оған білім беру/ оқу бағдарламаларының мазмұны мұқият зерделеніп, құндылықтарды оқу-тәрбие үдерісіне кіріктірудің тиімді әдістері талқыланатын педагогтердің ресми және бейресми бірлестіктері жатады.

2) *Оқу іс-әрекеті.* Оқу бағдарламаларының/модульдердің мазмұнына құндылықтарды кіріктіру дегеніміз:

- Балалардың жас ерекшеліктері мен танымдық мүмкіндіктерін ескере отырып, оқу бағдарламаларының мазмұнындағы тәрбие мақсатын нақтылау;

- Қоршаған әлем туралы біртұтас түсінікті қалыптастыру үшін пәнаралық, пәнішілік байланыстарды қамтамасыз ету;

- Құндылықтарды дарытуға және кең ауқымды дағдыларды дамытуға арналған тиісті мәтіндерді, тапсырмалар мен міндеттерді іріктеу;

- Білім алушылардың танымдық әрекетін ынталандыру үшін оқытудың белсенді әдістерін қолдану, соның ішінде жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру.

3) *Оқудан тыс іс-әрекет*

Тәрбие тек оқумен шектелмейді. Білім беру ұйымының тыныс-тіршілігінде оқудан тыс іс-әрекеттің әртүрлі нысандары орын алады, оның ішінде:

- Білім берудің негізгі құндылықтарымен сәйкес сыныпсағаттарын өткізу;

- Білім алушылардың қызығушылықтары, бастамалары негізінде түрлі үйірмелер мен секциялар ұйымдастыру;

- Жалпы мектепшілік іс-шаралар (мемлекеттік және ұлттық мерекелерге байланысты іс-шаралар; елдегі атаулы күндер мен маңызды оқиғаларға арналған іс-шаралар; оқу жылының басталуына және аяқталуына арналған салтанатты іс-шаралар; олимпиадалардағы, спорттық және шығармашылық конкурстар мен жарыстардағы жетістіктері үшін білім алушылар мен педагогтерді марапаттау рәсімдері);

- Шақырылған қонақтармен кездесулер (қоғам қайраткерлері, әлеуметтік институттар, мамандар, бизнес-қоғамдастық өкілдері, әлеуметтік кәсіпкерлер, мәдениет және спорт қызметкерлері);

- Мектептен тыс іс-шаралар (флешмоб акциялар, қайырымдылық және волонтерлік іс-шаралар, мәдени іс-шаралар, туристік сапарлар және мұражайларға бару).

4) *Отбасымен ынтымақтастық*

Құндылықтар негізінде білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру ата-аналармен/ заңды тұлғалармен ашық әрі сенімді қарым-қатынас орнатуды білдіреді. Жеке тұлғаны тәрбиелеуде ата-аналармен ынтымақтастық келесі бағыттарды қамтуы керек (олармен шектелмейді):

- білім беру ұйымының қызметіне ата-аналар қауымдастығын тарту (тәрбие жұмысын жоспарлау, бірлесіп басқару әрі шешім қабылдау);

- ата-аналармен бірге білім беру ұйымының құндылықтарын анықтау, олардың құндылықтарды дарытудағы рөлін талқылау;

- білім беру ұйымының әлеуметтік желілердегі (Instagram, Facebook, Телеграм және т.б.) парақшасы арқылы ақпарат алушы ретінде ата-аналармен байланыс орнату;

- ата-аналар қауымдастығын оқу және оқудан тыс іс-шараларға тарту;

- білім алушылардың даму динамикасын көріп, сапалы кері байланыс беру мақсатында ата-аналар жиналыстарының жаңа түрлерін ұйымдастыру (педагогикалық консилиумдар, тренингтер, семинарлар, ашық есік күндері, ата-аналар конференциялары, педагогикалық қонақ бөлмелері);

- ата-аналардың педагогикалық мәдениетін дамыту: ата-ана қызметіне жауапкершілікпен әрі саналы тұрғыда қарауды үйрететін семинарлар, арнайы бағдарламалар әзірлеу; өзекті тақырыптар, жасөспірімдермен қарым-қатынас бойынша дәрістер өткізу;

- ата-аналарға арналған арнайы бағдарламалар әзірленетін, әдістемелік құралдар таратылатын, ата-аналарға/заңды өкілдерге саналы тәрбие, тәлімгерлік бағдарламалары бойынша семинарлар өткізілетін қоғамдық ресурстық орталықтарды тарту, олармен бірлесе жұмыс жасау;

- бірлескен мәдени және спорттық іс-шараларды ұйымдастыру арқылы ата-аналардың өзара әлеуметтенуіне жағдай жасау және ынталандыру.

5) *Қоғамдық серіктестермен өзара әрекеттесу*

Қоғаммен өзара іс-қимыл білім беру ұйымының даму стратегиясының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл дегеніміз:

- білім беру ұйымының өз қажеттіліктеріне сәйкес ведомстволық

ұйымдармен тұрақты түрде жұмыс ұйымдастыру;

- жергілікті жердің көрнекті орындарында сабақ өткізу (музей педагогикасы, театр педагогикасы, өлкетану экскурсиялары, кәсіпорындарға бару);

- басқа білім беру ұйымдарының педагогтарымен, ЖОО профессорлық-оқытушылық құрамымен, ғылыми және қоғамдық ұйымдармен кәсіби даму мәселелері бойынша ынтымақтастық орнату;

- шетелдік әріптестердің озық кәсіби тәжірибесін зерделеу және пайдалану үшін жаһандық ынтымақтастық құру;

- мамандық таңдау бойынша түрлі сала мамандарымен кездесулер ұйымдастыру[9].

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ АЛГОРИТМІ

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру мұқият жоспарлауды және дәйекті іске асыруды талап етеді.

<i>Қадамдары</i>	<i>Іс-әрекет</i>	<i>Мазмұны</i>	<i>Мерзімі</i>
1-қадам	Ұлттық құндылықтарды талдау және анықтау	Ақпарат жинау: Өз еліңіздің ұлттық құндылықтары туралы ақпарат жинау. Бұл процеске тарихи, мәдени, діни және әлеуметтік аспектілерді қосу. Сарапшылардың кеңесі: Ұлттық құндылықтарды тереңірек түсіну үшін мәдениет, тарих, дін және білім беру мамандарымен кеңесу. Негізгі құндылықтарды анықтау: Тәрбие жұмысына енгізетін негізгі ұлттық құндылықтарды бөліп көрсету.	1-2 ай
2-қадам	Тәрбие жұмысын жоспарлау	Мақсаты мен міндеттері: Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының мақсаты мен	1 ай

		<p>міндеттерін тұжырымдау. Білім алушылардың бойында қандай өзгерістерге қол жеткізуге болатынын, қандай құндылықтарды дамытып, қалыптастыру керектігін анықтау.</p> <p>Әдістемелер мен материалдарды таңдау: білім беру процесіне ұлттық құндылықтарды енгізуге көмектесетін әдістемелерді, сабақтарды, материалдар мен бағдарламаларды әзірлеу.</p>	
3-қадам	Тәрбие жұмысын жүргізу	<p>Оқу процесімен интеграция: Ұлттық құндылықтарды оқу бағдарламалары мен оқу жоспарларына біріктіру. Ұлттық құндылықтардың оқу мақсаттарына енуіне көз жеткізу.</p> <p>Іс-шараларды өткізу: сыныптан тыс жұмыстарды, сынып сағаттарын, ұлттық құндылықтарға арналған конференциялар мен пікірталастарды ұйымдастыру.</p> <p>Мұғалімдерді қолдау: мұғалімдерге тәрбие жұмысын тиімді жүргізу үшін қажетті ресурстар мен оқытуды қамтамасыз ету.</p>	Оқу жылы ішінде
4-қадам	Бағалау және түзету	<p>Кері байланыс: мұғалімдерден, оқушылардан және ата-аналардан тәрбие жұмысына қатысты кері байланыс орнату.</p> <p>Нәтижелерді талдау: білім беру процесіне ұлттық құндылықтарды енгізудің қол</p>	Оқу жылының соңында

		жеткізілген нәтижелері мен тиімділігін бағалау. Жоспарды түзету: нәтижелерді талдау негізінде жақсартуларды енгізу және стратегияларды нақтылау арқылы келесі оқу жылына арналған тәрбие жұмысының жоспарына түзетулер енгізу.	
5-қадам	Тәжірибені есепке алу және ұзақ мерзімді даму	Тәжірибені есепке алу: Жұмыс барысында жинақталған тәжірибені ескеріп, оны басқа білім беру ұйымдарымен және мамандармен тәжірибе алмасу. Тұрақты жаңарту: Қоғам мен мәдениеттегі өзгерістерді қадағалау және тәрбие жұмысының өзектілігін арттыру Құндылықтарды ілгерілету: Білім алушылар, ата-аналар және жалпы қоғамдастық арасында ұлттық құндылықтарды қолдау және насихаттау.	Қажет болған жағдайда

Бұл алгоритм ұлттық құндылықтарға негізделген жүйелі тәрбие жұмысын ұйымдастыруға және оларды білім беру процесіне енгізуге көмектеседі. Білім алушылардың құндылықтарын қалыптастыруға барынша әсер ету үшін тәрбие жұмысы үздіксіз және ұзақ мерзімді болуы керек екенін атап өту маңызды.

2 ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ БОЙЫНША ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖӘНЕ ОТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕНІ ТАЛДАУ

Отандық және шетелдік білім беру тәжірибесінің ең жақсы үлгілері мынадай фактіні көрсетеді: біртұтас педагогикалық негіз – ұлттық және рухани құндылықтарға, жоғары адамгершілік сипатқа ие болғанда ғана білім беру саласы ең жоғары деңгейге қол жеткізеді. Қай мемлекетте болса да жас ұрпақтың бойына ұлттық құндылықтарды сіңіру – ұлт мәдениетінің дамуын көрсетеді. Осыған орай бірнеше мемлекеттің білім беру жүйесінде, жалпы мемлекеттік қоғамында ұлттық құндылықтарды жас ұрпақтың бойына сіңіру мәселелері туралы, ұлттық құндылықтар негізінде балаларды тәрбиелеу бойынша халықаралық және отандық тәжірибесі зерттелді.

Жапония тәжірибесі.

Елдің табысты экономикалық және мәдени дамуындағы ұлттық идеяның шабыттандыратын және жұмылдыратын үлгіні Жапония көрсетеді.

Жапондық ұлттық идеяның өзегі – құдайды таңдау идеясы, Синто діні, оның мәні табиғи күштерді құдайландыру және ата-бабаларға табыну болып табылады.

XXI ғасырда Жапония әлемдегі үнемі өзгеріп отыратын жағдайды қадағалап отыруды және жаһандану, технологиялық инновациялар, жеке қабілеттерді дамыту, рухани жаңғыру және жаһандық көпполярлы құрылымды дамыту сияқты салалардағы өзгерістердің заңдылықтарын түсінуді өз міндетіне айналдырды[10].

Ұлттың бірлігі мен тұтастығына негізделген ұлттық идеяның арқасында Жапония Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін қирандылардан қайта жанданып қана қоймай, әлемдегі ең дамыған, бәсекеге қабілетті елдердің қатарына енді.

Жапондық ұлттық идея – бұл дәстүрлі рух пен батыстық технологиялардың бірлігі, ұлттық мәдениеттің құндылықтары мен батыстық либералды құндылықтардың синтезі. Ұлттық идеяның өзегі – этика, табиғатқа деген сүйіспеншілік, тазалық, ұжымшылдық, еңбекқорлық, үнемшілдік, үлкендерді құрметтеу, билікке, Конституцияға, ұлттық мемлекетке құрмет[11].

Салыстырмалы түрде Рухани фактор – конфуцийшілдікке негізделген корей ұлттық идеясы – Кореяның күшті және экономикалық дамыған Республикасының қалыптасуы мен дамуында ерекше маңызды рөл атқарды. Корейлердің конфуцийлік этикаға деген адалдығы, оның құндылықтары мен еңбекқорлық нормалары, білімге, тәртіпке деген құштарлығы, үлкендерді құрметтеуі мемлекет пен бизнестің даму мақсатында толық пайдаланылды. [12]. Біз, корейлер, еңбек адамдарының ең тәртіпті ұлтымыз. «Біз корей ұлтының рухының ұлылығы үшін кез-келген қиындықты көтеруге дайынбыз» деп ұрандатқан қазіргі Оңтүстік Кореяның жедел дамуы бұл елді Жапонияның экономикалық дамуын қуып жетуге және басып озуға бағыттайды.

Жапондық ұлттық сипаттағы жағымды құндылықтар мен қасиеттер:

- өмірді құрметтеу және оның ұлылығын сезіну; үйлесімділікке ұмтылу;

- жануарларды, табиғатты құрметтеуге деген ерекше көзқарас;
 - Отанның тарихын, дәстүрлерін құрметтеу және дәстүрлерге адалдық;
 - ата-бабаларға деген сүйіспеншілік және олардың өсиеттеріне адалдық;
 - кіші Отанды құрметтеу;
 - дәстүрлі діни нанымдарға құрметпен қарау;
 - діни төзімділік;
 - өзге халықтардың мәдениетін құрметтеу;
 - адамгершілік; бейбітшілік; ізгілік;
 - ар-ождан;
 - мейірімділік;
 - жоғарғы билікті құрметтеу;
 - отбасы мүшелерін құрметтеу және үлкендерді құрметтеу;
 - мұғалімдер мен ұстаздарға деген ерекше құрметтеу;
 - үлкендерге тыңдау және мойынсұну;
 - алғыс айту;
 - заңға адалдық пен сыйластық;
 - тәрбиелік;
 - тектілік;
 - еңбекқорлық;
 - адалдық;
 - байсалдылық;
 - сергектік;
 - ұжымшылдық;
 - қауымдастық;
 - достық; белгілі бір топқа (сыныпқа, мектепке, ортаға) енуде құрметтеу;
- қоғамдық мүдделердің жеке мүдделерден басымдығы;
- шынайылық;
 - әділеттілік;
 - жауапкершілік;
 - ұстамдылық;
 - қарапайымдылық;
 - сақтық;
 - сыпайылық;
 - әдептілік;
 - жоғары төзімділік;
 - өзін-өзі бақылау;
 - тәртіптілік, тәртіпке ұмтылу;
 - ерік-жігерді шоғырландыру қабілеті;
 - батылдық;
 - табандылық;
 - эстетикалық қабылдау, күнделікті өмірге эстетика әкелуге ұмтылу;
 - өнерге деген сүйіспеншілік;
 - музыкаға интуитивті ену;
 - рухани тепе-теңдікке ұмтылу;

- өзін-өзі басқару және өзін-өзі ойлау;
- өзін-өзі жетілдіруге және ішкі рухани жоғары бейімділік.

Жапон ұлттық сипатының басты ерекшелігі үйлесімділік тұжырымдамасы болып табылады.

Жапонияның қазіргі білім беру саясатының басымдығы – адамгершілік тәрбиесі. Жапония Үкіметі халықтың моральдық-патриоттық бейнесіне және ұлттық сананы сақтауға, «идеалды жапондықты» тәрбиелеуге үнемі назар аударады. «Идеал жапондардың сипаттамасы» (бұл ұғым Жапонияда 1996 жылы жарық көрген) деген атпен белгілі құжаттаманы білім беру жөніндегі орталық кеңесте жарық көреді.

Әрбір азаматтың рухани тәрбиесі мемлекеттің өркендеуімен тікелей байланысты. Жапония аралдық жағдайға ие болғандықтан, ол басқа мәдениеттерден салыстырмалы түрде оқшауланған; ол дінге ерекше құрметпен қараумен сипатталады.

Жапондықтардың ең құнды ұлттық қасиеттерін әртүрлі діни ілімдер мен жүйелердің – буддизм, конфуцийшілдік, христиандық, синтоизм мектептерінің рухани қалыптасу процесіне әсер ету нәтижесінде талдауға болады.

Жапондықтардың дүниетанымында Отан сезіміне ерекше орын беріледі, жапондықтардың көпшілігі үшін оған деген сүйіспеншілік әлеуметтік норма болып табылады.

Жапония дәстүрлі құндылықтарды, мәдени нормалар мен әдет-ғұрыптарды сақтаумен және дәріптеумен сипатталады, бұл, әрине, ғасырлар бойы білім беру саясатында көрініс табады: жүйелі адамгершілік тәрбиесі негіз ретінде алынады.

Құжатталған моральдық тәрбие жүйесі елде ХІХ ғасырдың аяғынан бастап жұмыс істейді. Жапондықтар үшін тәрбие әдістері мен құралдары да тұрақты құндылықтар ретінде қарастырылады.

Жапон қоғамындағы жаһандану процесінің сын-тегеуріндеріне жауап білім берудің дәстүрлі ұлттық құндылықтарға, Отанға деген сүйіспеншілікке және ғасырлар бойы жинақталған рухани-адамгершілік тәрбие тәжірибесіне бағдарлануы болды.

Жапония өзінің бірегей және ерік-жігерлі ұлттық сипатын әлемге паш етті және бұл мінезді қорғауға және оны қолдауға, тәрбиелеуге және жетілдіруге дайын екенін көрсетті. Ұлттық сипаттағы ең жақсы қасиеттерді тәрбиелеу кішкентай жапондықтардың өмірінің алғашқы жылдарынан яғни құрсақ тәрбиесі кезеңінен басталады, өйткені үйлесімділік заңдарына сәйкес құрылған өмір, оның денсаулығы, дәстүрлерді қастерлеу, ұлттық мерекелер, өнер мен табиғатқа деген сүйіспеншілік, күнделікті өмірде сұлулықты көре және жасай білу т.б. ұлттық адамгершіліктің алғашқы сабақтарын беретін осы ерекше сыртқы ортдаа қалыптасып келе жатқан адамға оң әсер етеді. Адам дүниеге келгенде, ұрпақтардың ғасырлар бойғы даналығымен сусындап, оның руханиятының мақсатты қалыптасуы басталады. «Тіпті нәрестенің есімі екі шартқа байланысты таңдалады: ол әдемі естілуі керек және оны құрайтын иероглифтер жақсы мағынаға ие болуы керек». Әлемге енген адам үшін

«болмыстың барлық жүйесі, барлық сезімдер мен қабылдаулар сұлулықпен ұштасып, ұйымдастырылады»[13].

Жапон отбасында ата-аналар өмірдің алғашқы жылдарынан бастап таза нәресте жаны ұлттық құндылықтар мен дәстүрлерді сіңіруі үшін қолдан келгеннің бәрін жасайды: екі-үш жасар баланы дәстүрлі өнер элементіне тарту, табиғат сұлулығына дәстүрлі ғибадат ету (мысалы, шие гүлдерін немесе тастар бағын тамашалау үшін бүкіл отбасының табиғатқа шығуы), бүкіл отбасының қатысуы.

Сонымен қатар Жапонияда көптеген ұлттық мерекелер бар және тіпті кішкентай балалардың арнайы ұлттық костюмдерін киюді талап етеді, ұлдар мен қыздарға арналған арнайы жалпыұлттық мерекелер, баланың ғибадатханаға алғашқы баруының үлкен тәрбиелік әлеуеті бар отбасылық мерекесі... бұл мерекелер балалардың ұлттық мәдени дәстүрлер әлеміне енуінің эмоционалды және эстетикалық жарқын формасына айналады.

Шынында да, Жапонияда жаңадан туылған әрбір адамға деген көзқарас ерекше, бұл қатынасты «Адам – ұлттық қазына» формуласымен сипаттайды (мұндай құрметті атақ Жапонияның ең көрнекті мәдениет және өнер қайраткерлеріне жапон өнер академиясы береді).

Отбасы мен әлеуметтік жүйе, білім беру мекемелері, мемлекеттің ресми білім беру саясаты арасындағы тәрбие іс-әрекетінің мақсаттарын құндылық-мағыналық үйлестіру бала үшін қолайлы жағдайлар барынша жасалған. Отбасы мен мемлекет бір бағытта – өскелең ұрпақты ұлттық сипаттағы жағымды қасиеттер мен құндылықтарға тәрбиелеуде еңбек етуде. Дәл осы жағдай тәрбиенің сәтті факторына айналып, тәрбие процесіне жүйелілік пен күш береді.

Жапондық қоғамдық балабақшаларға барған кезде сәбилер бірден ұжымдық тәрбиенің педагогикалық сауатты құрылған атмосферасында енеді, қарым-қатынас пен жағымды топтық сананы, белсенділікті, тәуелсіздікті, ізгі ниетті қалыптастырады. Жапонияның мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде тәрбиенің маңызды міндеті баланың дамуы ғана емес, оның мінезінің дұрыс қалыптасуы, «тарихи дамумен ажырамас байланыста болатын рухани қасиеттердің жиынтығы» болып саналады [14].

Баланың бір жасынан бастап мұндай тәрбие барлық қол жетімді құралдармен белсенді түрде жүзеге асырылады. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың әлеуметтік жеке қасиеттерін қалыптастыруға жалпымемлекеттік көзқарас деп айтуға болады [15].

Жапон мектебіндегі тәрбие жұмысына бүкіл педагогикалық процесс бағынады. Адамгершілік тәрбиесінің элементтері әр оқу пәнінің бағдарламасында қамтылған. Сыныптардың жоғары толымдылығы (40-45 бала) балалар ұжымының бірігуіне ықпал етеді. Сабақтан кейінгі тәрбие жұмысы (бастауыш мектептің 4-сыныбынан бастап әр түрлі үйірмелер, факультативтік сабақтар, экскурсиялар, клубтық іс-шаралар кестеге енгізілген) және т.б. ұлттық құндылықтарға ие, өйткені бұл кезде балалар сабақта бойына

қалыптастырған ұлттық құндылықтар мен моральдық принциптерді іс жүзінде қолдануды үйренеді.

Қазіргі жапон мектебі үшін мемлекеттік білім беру стандартында негізгі мақсаттар ретінде мыналар көрсетілген:

- адамның қадір-қасиеті мен өмір ұлылығын құрметтеуді дамытуға ықпал ету;
- бірегей дәстүрлі мәдениеттің лайықты ізбасарларын тәрбиелеу;
- адамдарда жоғары адамгершілік қасиеттерді дамытуға ықпал ету;
- демократиялық қоғам мен мемлекетті қалыптастыруға және дамытуға дайын болу;
- бейбіт халықаралық қоғамдастық құру;
- өз бетінше шешім қабылдауға және оған үлес қосуға қабілетті адамдарды тәрбиелеу [16].

Қытай тәжірибесі.

Қытайдың ұлттық идеясы, басқа елдердің ұлттық идеялары сияқты «ұлылығы» идеясына негізделген. Бұл Қытайдың ұлттық идеясының құрамдас бөлігі – конфуцийшілдік және консерватизмге табынуы. Конфуций тұрақтылық, әлеуметтік тәртіптің негіздеріне қатаң мойынсұну деп санады.

Конфуций мемлекет үлкен отбасы, ал отбасы шағын мемлекет деп айтуды ұнататын. Бұл Қытай отбасылық құндылықтарына да баса назар аударды: отбасының негізі – кішілердің үлкендерге, балалардың ата-аналарға сөзсіз мойынсұнуы.

Қытай басшылығының қазіргі экономикалық және саяси стратегиясының рухани құрамдас бөлігі конфуцийшілдіктің этикалық нормаларына да сүйенеді. Қытайдың ресми идеологиясы Конфуций рухында «сегіз құрметті және сегіз жеккөрінішті» формуланы насихаттайды:

Жағымды:

- Отанға деген сүйіспеншілік;
- Халыққа қызмет ету;
- Ғылымға ұмтылу;
- Еңбекқорлық;
- Өзара көмек және бірлік;
- Адалдық;
- Табандылық;
- Заңдарды сақтау.

Жағымсыз:

- Отанға зиян келтіру;
- Халыққа опасыздық;
- Надандық;
- Жалқаулық;
- Өзімшілдік;
- Ұрлық;
- Заңды бұзушылық;

- Қоғамға зиян келтіру [17].

Бұл идея бүкіл қытай қоғамының қолдауына ие болған жаңа Қытай басшылығының басты мақсаты болды. [18].

Жеке құндылықтар жүйесі адамның мінез-құлқын реттейтін маңызды факторлардың бірі. Бұл әртүрлі мәдениеттегі адамдардың, елдердің, әлеуметтік топтардың, ерлер мен әйелдердің құндылықтарына бағытталған көптеген зерттеулерге байланысты. Ғалымдар білім алушы жастардың құндылықтары мәселесіне ерекше назар аударады, өйткені бұл болашақта бұл елдің түрлі өмір салаларындағы жағдайын анықтайтын жоғары білікті мамандардың қызметі [19].

Тұлғаның құндылық жүйесінің мотивациялық рөлін мойындай отырып, белгілі бір құндылықты жүзеге асыруға деген ұмтылыс оның адам үшін қаншалықты маңызды екендігіне ғана емес, сонымен бірге субъект осы құндылыққа сәйкес келетін мақсатты қаншалықты жүзеге асыра алады деп санайтындығына байланысты. Егер субъект мақсатты қол жетімсіз деп бағаласа, ол оған мотивациялық әлеуетін жоғалтуы мүмкін. Бұл жағдай адамның әл-ауқатына да, мінез-құлқына да кері әсер етеді [20].

Білім алушыға бұл оқу іс-әрекетіндегі белсенділіктің төмендеуіне және субъективті қолайсыздықты сезінуге әкелуі мүмкін.

Қытайлық жастар қазіргі уақытта қандай құндылықтарды ең қолжетімді деп санайды? Бұл, ең алдымен, отбасының әл-ауқаты жақындарына қамқорлық құндылығы. Білім алушылар сәтті білім ала отырып, ата-анасы мен үлкен отбасы мүшелерінің өзінің де, оған осындай мүмкіндік бергендердің де бақытты болашағы туралы қалауын жүзеге асырады. Бұл оған жақындарының әл-ауқатына қосқан үлесін сезінуге мүмкіндік береді. Отбасы құндылығы бала үшін маңызды.

Екінші қол жетімді құндылық – тәуелсіздік, тәуелсіз таңдау деп түсінілетін еркіндік. Білім алушылардың өз іс-әрекеттеріне қатысты шешім қабылдау мүмкіндігін жоғары қояды.

Өзін-өзі бағалау – білім алушы үшін ең қолжетімді үшінші құндылықтың бірі. Бұл «кішкентай императордың» балалық шақтағы тәжірибесіне, сондай-ақ Қытай дәстүріне де, қазіргі Қытайға да тән білімнің жоғары беделіне байланысты.

Қытайлықтар махаббат құндылығын, қоғамдық белсенділік, айналасындағыларға, ұжымға, достарына деген құрмет сезімін құндылық ретінде қарастырады.

Иерархиялардың жоғарғы және төменгі аймақтарында орын алатын құндылықтарды талдау құндылықтардың маңыздылығы мен қол жетімділігі бойынша бөлінуі көбінесе іріктеу ерекшеліктерімен түсіндіріледі: қытайлық мәдени дәстүрлер, отбасылық тәрбиенің ерекшеліктері және білім алушының мәртебесі [21].

АҚШ тәжірибесі.

Американдық ұлттық идея – жалпыұлттық білім беру жүйесінің негізі болды.

Ұлттық идея әрбір американдықты бала кезінен жоғары патриотизм рухында тәрбиелейді және халықтың игілігі үшін, оның ішінде өзінің жеке мүддесі үшін іс-әрекетке итермелейді.

Американдық теория мен адамгершілік тәрбие практикасын қалыптастыру және дамыту үшін келесі факторлар шешуші болып табылады:

1. АҚШ-тың ұлттық білім беру жүйесінің ерекшелігі – бұл фактор американдық мектепте адамгершілік тәрбиені жүзеге асырудың ерекшеліктерін, білім беру қызметінің осы бағытының мемлекет пен қоғам үшін маңыздылығын анықтауға мүмкіндік береді).

2. АҚШ-тың білім беру саласындағы мемлекеттік саясаты – бұл фактор АҚШ-тың сыртқы және ішкі саяси, экономикалық және әлеуметтік мәселелерді шешу контекстінде адамгершілік тәрбиенің мақсатты және стратегиялық бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді.

3. Ғылымның ұлттық ерекшелігі, атап айтқанда ғылыми зерттеулердің психологиялық-педагогикалық саласы – бұл фактордың маңыздылығы адамгершілік тәрбиесі сияқты құбылысты сипаттау үшін қолданылатын ғылыми қажеттілігімен анықталады;

Нәтижесінде АҚШ-тың білім беру жүйесін орталықсыздандыру, ол білім беру бағдарламалары мен стандарттар деңгейінен бастап қаржылық және материалдық қамтамасыз ету деңгейіне дейін әр түрлі деңгейде көрінеді.

Адамгершілік тәрбиесінің ерекшелігі американдық білім беру жүйесінің орталықтандырылмаған сипатына байланысты. Д. К. Лапслей АҚШ мектептеріндегі адамгершілік тәрбиесі ресми (институттандырылған) және ақпараттық (ілеспе) білім деңгейлерінде жүзеге асырылатынын атап өтті.

Жалпы білім беретін мекемелерде жүзеге асырылатын ресми білім беру білім беру мазмұнына белгілі бір тәрбие бағдарламасы түріндегі адамгершілік тәрбие мәселелерін оқу жоспарына (curriculum ore) енгізуді немесе жасырын оқу жоспарын (hidden curriculum) әзірлеуді көздейді [22].

2001 жылдан бастап американдық білім беру жүйесінде «көшбасшылықты тәрбиелеу» деп аталатын оқу жоспарына енгізілген адамгершілік білім беру бағдарламасы жүзеге асырылуда.

Сондай-ақ, тәрбие жасырын оқу жоспары деңгейінде жанама түрде жүзеге асырылады, бұл ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде білім беру қызметін жүзеге асыруды көздейді. Бұл процесте мұғалімнің моральдық келбеті, оның адамгершілігі мен дүниетанымы өте маңызды, өйткені мұғалімнің үлгісі тәрбиенің ең тиімді құралы ретінде қарастырылады.

Американдық жастардың адамгершілік тәрбиесін жүзеге асырудағы маңызды рөл серіктестік ұйымдарға немесе әлеуметтік серіктестерге – әртүрлі қоғамдық ұйымдарға, заңды және жеке тұлғаларға тиесілі. Серіктестік ұйымдардың қызметі аясында жалпы және жеке міндеттерді шешуге

бағытталған адамгершілікке тәрбиелеу бағдарламаларының кең спектрі жүзеге асырылуда.

Ақпараттық білім беру арқылы адамгершілік тәрбиесін жүзеге асыру – АҚШ-тың қазіргі білім беру жүйесінің айрықша белгісі. Американдық жастардың адамгершілік тәрбиесінде серіктес ұйымдардың болуы және белсенділігі американдық білім беру жүйесінің қоғамдық сипатының ең айқын көрінісі.

Федералдық деңгейде серіктес ұйымдар жүзеге асыратын адамгершілік білім беру бағдарламаларын заңдастыруды мінез-құлық тәрбиесінің серіктестік ұйымы («the Character Education Partnership» (CEP)) жүзеге асырады, ол мектептерге адамгершілік білім беру бағдарламаларын әзірлеуге және жүзеге асыруға көмектесуге арналған ұйымдар мен жеке мүшелер қауымдастығы.

Адамгершілік тәрбие бағдарламалары:

- «Шешім қабылдауға және қоғамдық қызметке үйрету»;
- «Балаларды дамыту жобасы»;
- «Зорлық-зомбылық»
- «Есірткі және зорлық-зомбылық»; және т.б. жүзеге асырады.

Вирджиния штатындағы мектептерде 12 адамгершілік тәрбие бағдарламасының серіктес ұйымдары ресми түрде жүзеге асырады:

- «4-ші және 5-ші сыныптарға арналған орталық»
- «Мінезді және өмірлік дағдыларды тәрбиелеу сабақтары»
- «Мінез диаграммасы»
- «Мінезді дамыту тобы»;
- «Мінезді және көшбасшылықты дамыту»
- «Жақсы мінез»;
- «Мен колледжге барамын»
- «бейбітшілікті орталығы»
- «жастар көшбасшыларының бастамасы»
- «Ұлттық қызметке оқыту»
- «Біздің үйді не таза етеді?»
- «Джозефсон институты»
- «Өмірге үйрету»;
- «Вирджиния көш бастап тұр»
- «Қанаттар – балаларға ұшуға көмектеседі».

Американдық мектеп оқушыларының адамгершілік тәрбиесінің мазмұны, ең алдымен, дәстүрлі бола отырып, әртүрлі тарихи контексттерде ұлттық құндылықтармен анықталады. Бұл фактор АҚШ-тың білім беру саласындағы мемлекеттік саясатын анықтаушы болып табылады.

Американдық білім беру жүйесі құрылғаннан бері АҚШ үкіметі мектептің, жас ұрпақты тәрбиелеу мәселелеріне өте мұқият қарайды. Сонымен қатар, АҚШ тарихында адамгершілік тәрбие идеялары әлеуметтік-саяси және әлеуметтік-экономикалық факторлардың әсерінен үнемі өзгеріп отырды.

1961 жылы «Американдық білім берудің негізгі мақсаттары» бағдарламалық құжаты жарық көрді, онда жалпы орта білім беруді және атап

айтқанда адамгершілік тәрбиені идеологияландыруға негізделеді. Бұл құжат қоғам мен жеке тұлғалардың қажеттіліктері мен мақсаттарының толықтырылуын атап көрсетеді, нәтижесінде 1917 жылы Американдық білім беру жүйесінің мақсаты – Америка азаматтары мен американдық қоғамды жақсарту процесіне ықпал ету болды.

АҚШ-тың білім беру жүйесінің жаңа идеалдары: адамның жеке басының қадір-қасиеті, жеке бас бостандығы және мүмкіндіктер теңдігі [23].

АҚШ-та негізгі ұлттық құндылық ретінде жеке адамға құрмет көрсетіледі. Бұл құндылық уақыт пен қоғамның мектепке қоятын қиындықтарын анықтады. Осыған сәкес баланың қабілеттері мен мүмкіндіктерін барынша арттыруға көмектесу үшін мектептің жұмысын қалай ұйымдастыруға болады деген сұрақ туындады.

Осы сұраққа жауабы ретінде білім берудің келесі үш міндеті анықталды:

1. Білім беру нәтижелері арқылы елдің саяси жүйесін анықтау, білім беру міндеті арқылы азаматтардың жауапкершілігін тәрбиелеу.

2. Елдің экономикалық дамуы мектептің күш-жігеріне де байланысты, сондықтан білім берудің маңызды міндеті – білім алушылардың ақыл-ой қабілеттерін дамыту, сондай-ақ оларға кәсіби бағдар беру.

3. Білім беру сонымен қатар қоғамның келбетін анықтайтын адамгершілік және моральдық негіздерге жауап береді, мектептің тағы бір міндеті – әдет ретінде мораль пен адамгершілікке тәрбиелеу, лайықты мінезді дамыту, сондай-ақ білім алушыларды өз бетінше адамгершілік қасиеттерді таңдауға үйрету [24].

Сонымен қатар бостандық құндылықтарын ұсыну адам тәрбиесінің қажетті кезеңі деп санайды. Бостандық – адамның өз бостандығын қорғауға және ол үшін күресуге қабілеттілігінде көрінеді. Осыған сәйкес АҚШ-та «Ақыл-ой еркіндігі» тұжырымдамасы жүзеге асырылады.

«Ақыл-ой еркіндігі» мыналарды қамтиды:

1. Ойлау.
2. Сана.
3. Эстетикалық сезімталдық.
4. Моральдық жауапкершілік.
5. Білім, ақыл

АҚШ-тағы «Ақыл-ой еркіндігі» тұжырымдамасы адамгершілікке тәрбиелеу тұжырымдамасын қарастырады [25].

Қазіргі уақытта американдықтар үшін келесі ұғымдар құндылықтар болып саналады:

1. Тәуелсіздік
2. Теңдік
3. Даралық
4. Демократия
5. Ұлтшылдық
6. Инновация
7. Тұтынушылық

8. Бейресмилік

9. Уақытты тиімді пайдалану

Финляндия тәжірибесі.

Финляндия қоғамында мұғалім жоғары беделге ие және оған қаржылық қолдау да жоғары. Мұғалім оқу құралдарын таңдау еркіндігіне, оқу курсың пысықтауға, оны «нақты оқушыларға» бейімдеуге немесе өз мүдделеріне сәйкес құқыққа ие. Сонымен қатар, Финляндия әлемдік білім беру кеңістігіне қарқынды интеграциямен сипатталады: кәсіби тағылымдамалар мен тәжірибе алмасулар [26].

Финляндия азаматтары мектептің негізгі қызметі – баланы тәуелсіз болашақ табысты өмірге үйрету деп санайды. Осы себепті мектептерде олар өз бетінше ойлануға және білім алуға үйретеді. [27].

Фин мектеп оқушылары білім беру процесінің белсенді қатысушылары және осыдан олар үлкен рахат алады. Педагогикалық процестің бағыты – табысты, тәуелсіз, бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыру. Финдік білім беру аясында өзін-өзі жүзеге асыруға ықпал ететін барлық жағдайлар жасалған.

Жалпы білім берудің мақсаты – жеке тұлғаны және қоғамның моральдық жауапты мүшесін қалыптастыру. Күнделікті табысты өмір сүру үшін қажетті практикалық дағдылар мен әдеттер ерекше рөл атқарады [28].

Мектептерде сабақтан тыс жұмыстар өте жақсы дамыған, оның шеңберінде факультативтер, үйірмелер, мүдделер бойынша қоғамдастықтар жұмыс істейді. Білім алушылар үш жылдық элективті курсты таңдай алады. Таңдау пәндерінің жиынтығы өте кең. Әдетте, бұл әртүрлі мектеп пәндерін тереңірек зерттеу болып табылады. Білім алушылар театр іс-әрекетінде, шешендік өнерде және т.б. қабілеттерін дамыта алады. [29].

Университеттік білім беруде өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктері әр түрлі деңгейде артып, жүзеге асырылуда. Мұнда оқу және ғылыми ынтымақтастықтың болашағын ашатын академиялық ұтқырлық дамыған.

Сонымен, финдік білім беру жүйесінің негізгі принциптері: білім беру серіктестігі, жеке көзқарас, білім алушының жеке басының жан-жақты дамуы, мұғалімдердің жоғары білім деңгейі, теңдік және өзара сенім.

Финляндияда жалпы білім мен мұғалім мамандығына құрметпен қарау ерекше байқалады. Мұнда білім беру мемлекеттік құндылық болып табылады және ол ел азаматтарының әл ауқатына бағытталған.

Сингапур тәжірибесі.

Сингапур өзінің табысының негізгі тіректеріне айналған құндылықтарды өзінің ұстанымы етеді: көпмәдениетті бірігу, инновация, білім және экономикалық әртүрлілік.

Бұл құндылықтар елдің стратегиялық жоспарларында саналы түрде жүзеге асырылады, онда олар тиімді басқарудың, адалдықтың, төзімділіктің және тұрақты дамудың құндылығын мойындайды. Өзінің ашықтығымен және

сыбайлас жемқорлықтың төмендігімен танымал әлемдік рейтингтерде жоғары орынға ие.

Құндылықтар – мемлекеттің өркендеу жолындағы дұрыс бағдары болып саналады.

Сингапурда тәртіп қауіпсіздік пен заңдылықтың негізі ретінде қарастырылады. Қоғамдық орындарда қоқыс тастау немесе рұқсат етілмеген жерлерде темекі шегу сияқты тәртіпсіздіктерге қатаң қарайды, олар жалпы жайлылық пен өркендеуді қолдайды.

Сингапурдағы мемлекеттік мектептерде білімді ерекше бағалайды. Олар үшін басты құндылық – білім.

Сингапурдағы патриотизм ерте жастан қалыптасады: балалар күн сайын таңертең мемлекеттің әнұранын бірге орындау үшін жиналып, Отанының адал азаматтары болуға уәде береді. Бұл отансүйгіштікке тәрбиелеудің және Отанға қызмет етудің құндылығын арттырудың көптеген тәсілдерінің бірі ғана.

Білім беру мекемелері педагогикалық дағдылар мен заманауи білім беру әдістемелерін дамытуға баса назар аудара отырып, жоғары сапалы оқу ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Практикалық оқыту тәжірибесі білім алушыларға зерттеулер мен инновацияларға негізделген оқыту арқылы білім берудің жаңа тәсілдерін қолдануға ықпал етеді.

Сингапурлық білім алушылардың олимпиадалардағы үздік жетістіктеріне ықпал ететін фактор – білім сапасы. Сингапурлық білім жүйесі сыни ойлаудың жүйелі дамуын, пәндерді терең түсінуді және білімді түрлі тапсырмаларға қолдану қабілетін қамтиды. Білім беруді жоғары бағалау және керемет нәтижелерге қол жеткізуге деген ұмтылыс білім алушылар мен олардың отбасыларын оқуға ынталандырады.

Мектептер білім алушылардың сәтті өнер көрсетуі үшін, қажетті дағдыларды дамыту үшін қосымша сабақтар, жаттығулар мен ресурстар ұсынады.

Жалпы, Сингапур мәдениетінде білім берудің жоғары бағасы және керемет нәтижелерге қол жеткізуге деген ұмтылыс жоғары.

Сингапур мектебінің жоғары өнімділігі оның тәуелсіз құрылымдық элементтерінің өзара әрекеттесуімен емес, олардың жергілікті тарихқа, дәстүрлерге, ұлттық құндылықтарға, саяси құрылымға, экономикалық дамуға және әлеуметтік-мәдени жағдайдың басқа сипаттамаларына сәйкестігімен қамтамасыз етіледі. Олардың мазмұны бірегей, тек Сингапурға ғана тән және білім беру жүйесінің құрылымына, қызметіне және нәтижелеріне ерекше әсер етеді, бұл оның феноменальды мәнін жасайды[30].

Ресей тәжірибесі

Ресей мемлекетінің қалыптасуы мен нығаюында ұлттық идеясы орыстарға белгілі бір тарихи кезеңдерде рухани қолдау, күш берді. Мәскеудің үшінші Рим ретіндегі идеясы Еуразия континентінің шексіз кеңістігінде көпұлтты Ресей империясының кеңеюі мен бекітілуінде маңызды рөл атқарды.

Сондықтан Ресейдің ұлылығы, оның ауқымдылығы, патриотизмі және Отанға – Ресейге деген адалдығы, анаға деген құрмет идеясын қалыптастыруда православиелік сенім Ресейдің даму жолында маңызды рөл атқарды деп айтуға болады [31].

Білім Ресей қоғамын рухани-адамгершілік шоғырландыруда, әлеуметтік ынтымақтастықты нығайтуда, адамның өмірге, отандастарына, қоғамға, мемлекетке, өз елінің бүгінгі мен болашағына деген сенім деңгейін арттыруда шешуші рөл атқарады.

Жеке тұлғаның құндылықтары отбасында, бейресми қауымдастықтарда, еңбек ұжымдарында, бұқаралық ақпарат құралдарында, өнерде, демалыста және т.б. қалыптасады, бірақ жеке тұлғаның жүйелі, дәйекті және терең рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесі жалпы білім беру саласында жүреді, онда даму мен тәрбие бүкіл өмір салтымен қамтамасыз етіледі.

Бала өзінің балалық кезеңінде эмоционалды-құндылық, рухани-адамгершілік дамуға өте сезімтал келеді және өмірдің осы кезеңіндегі даму мен тәрбиенің кемшіліктерін кейінгі жылдары толтыру қиын. Балалық шақта бастан кешкен және үйренген нәрсе үлкен психологиялық тұрақтылықпен сипатталады.

Ресейде жалпы білім беру саласында Ресей азаматының жеке басын рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу Тұжырымдамасы әзірленіп, жүзеге асырылуда. Бұл құжат Ресей Федерациясының Конституциясына, Ресей Федерациясының «Білім туралы» Заңына сәйкес жасалған.

Тұжырымдама жалпы білім беретін мекемелердің әлеуметтенудің басқа субъектілерімен – отбасымен, қоғамдық ұйымдармен, діни бірлестіктермен, қосымша білім беру, мәдениет және спорт мекемелерімен, бұқаралық ақпарат құралдарымен өзара іс-қимылының құндылық-нормативтік негізін білдіреді. Мақсаты білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесі үшін жағдайларды бірлесіп қамтамасыз ету.

Адамгершілік тәрбиенің негізгі бағыттары:

- *ұлттық бірегейлікті қалыптастыру* – балалардың Ресей Федерациясының көпұлтты халқы туралы азаматтық ұлт ретінде түсінігін қалыптастыру және патриотизмге тәрбиелеу;

- *патриотизм* – өз еліне деген адалдық пен оның халқымен ынтымақтастықтың сезімі мен қалыптасқан ұстанымы. Патриотизм өз Отанына, кіші Отанына, яғни туып-өскен қалаға немесе ауылға деген мақтаныш сезімін қамтиды.

- *негізгі ұлттық құндылықтар* – Ресей Федерациясының көпұлтты халқының мәдени, отбасылық, әлеуметтік-тарихи, діни дәстүрлері, ұрпақтан-ұрпаққа берілетін және қазіргі жағдайда елдің табысты дамуын қамтамасыз ететін негізгі моральдық құндылықтар, моральдық көзқарастар;

- *тұлғаның рухани-адамгершілік дамуы* – әлеуметтену процесінде жүзеге асырылатын тұлғаның құндылықты-мағыналық саласын дәйекті түрде кеңейту және нығайту, адамның өзіне, басқа адамдарға, қоғамға, мемлекетке, Отанға,

жалпы әлемге деген дәстүрлі моральдық нормалар мен моральдық идеалдар негізінде бағалау және саналы түрде құру қабілетін қалыптастыру;

- *Ресей азаматының жеке басына рухани-адамгершілік тәрбие беру* – білім алушылардың негізгі ұлттық құндылықтарды игеруі мен қабылдауының педагогикалық ұйымдастырылған процесі. Бұл құндылықтардың тасымалдаушылары – Ресей Федерациясының көпұлтты халқы, мемлекет, отбасы, мәдени-аумақтық қауымдастықтар, дәстүрлі орыс діни бірлестіктері (христиандар, ең алдымен орыс православие, ислам, иудаизм, буддист), әлемдік қауымдастық.

Жеке тұлғаның рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесі отбасында басталады. Бала өмірінің алғашқы жылдарынан бастап сіңірген отбасылық өмірдің құндылықтары кез-келген жастағы адам үшін тұрақты мәнге ие. Отбасындағы қарым-қатынастар қоғамдағы қатынастарға әсер етеді және адамның азаматтық мінез-құлқының негізін құрайды.

Ресей азаматының дамуының келесі кезеңі – адамның туған ауылының, қаланың, ауданның, облыстың, аймақтың, республиканың дәстүрлерін, құндылықтарын, мәдени-тарихи, әлеуметтік және рухани өмірінің ерекше формаларын саналы түрде қабылдауы. Отбасы, туыстары, достары, табиғи орта және әлеуметтік орта арқылы «Кіші Отан», «Отан», «Туған Жер», «Ана тілі», «Менің отбасым және мен», «Менің үйім» сияқты ұғымдар нақты мазмұнмен толтырылады.

Ресей азаматының рухани-адамгершілік дамуының жоғары сатысы – Ресей Федерациясының көпұлтты халқының мәдениеті мен рухани дәстүрлерін қабылдау.

Рухани-адамгершілік дамудың, тәрбиелеудің және әлеуметтенудің негізгі мазмұны – Ресейдің көпұлтты халқының әлеуметтік-тарихи, мәдени, отбасылық дәстүрлерінде сақталатын, ұрпақтан-ұрпаққа берілетін және қазіргі жағдайда елдің табысты дамуын қамтамасыз ететін негізгі *ұлттық құндылықтар*.

Негізгі *ұлттық құндылықтар* Ресейдің ұлттық өмірінен, оның барлық тарихи және мәдени толықтығымен, этникалық әртүрлілігімен, моральдың дәстүрлі көздері: *Ресей, Ресей Федерациясының көпұлтты халқы, азаматтық қоғам, отбасы, еңбек, өнер, ғылым, дін, табиғат, адамзат*.

Моральдың дәстүрлі көздеріне сәйкес *базалық ұлттық құндылықтар* да анықталады, олардың әрқайсысы моральдық құндылықтар (идеялар) жүйесінде ашылады:

- патриотизм – Ресейге, өз ұлтына, кіші Отанына деген сүйіспеншілік, Отанға қызмет ету;

- әлеуметтік ынтымақтастық – жеке және ұлттық бостандық, адамдарға деген сенім, әділдік, мейірімділік, ар-намыс, қадір-қасиет;

- азаматтық – Отанға қызмет ету, құқықтық мемлекет, азаматтық қоғам, заң және құқықтық тәртіп, көпмәдениетті бейбітшілік, ар-ождан және дін бостандығы;

- отбасы – сүйіспеншілік пен адалдық, денсаулық, өркендеу, ата-аналарға деген құрмет, үлкендер мен кішілерге қамқорлық, ұрпақ жалғастыру туралы қамқорлық;

- еңбек және шығармашылық – еңбекті құрметтеу, шығармашылық пен жасампаздық, табандылық пен жігерлілік;

- ғылым – білімнің құндылығы, шындыққа ұмтылу, әлемнің ғылыми бейнесі;

- дәстүрлі дін – конфессияаралық диалог негізінде қалыптасатын сенім, руханият, адамның діни өмірі, діни дүниетанымның құндылығы, толеранттылық туралы идеялар;

- өнер мен әдебиет – сұлулық, үйлесімділік, адамның рухани әлемі, адамгершілік таңдау, өмірдің мәні, эстетикалық даму, этикалық даму;

- табиғат – эволюция, туған жер, табиғатты қорғау, жер планетасы, экологиялық сана;

- адамзат – бүкіл әлемдегі бейбітшілік, мәдениет пен ұлттардың алуан түрлілігі, адамзаттың ілгерілеуі, халықаралық ынтымақтастық.

Ресейде мұғалімге қойылатын жаңа талаптар:

- өзіндік құндылық жүйесі туралы ойлау;

- білім беру жүйелерінің мақсаттары мен даму бағытын түсіну қабілеті;

- білім алушылардың әртүрлілігін және оқу процесінің күрделілігін тану, «көру»;

- білім алушылардың әртүрлі қажеттіліктеріне жауап беру;

- қолайлы психологиялық климат құру;

- әртүрлі контексттерді түсіну қабілеті (әлеуметтік, мәдени, ұлттық және т.б.). оқыту;

- өз қызметінің сапасына жауапты болуға дайын болу.

Егер мұғалім белгілі бір пәнді оқытумен ғана шектелсе, жаңа стандарттармен бекітілген тәрбиелік міндеттерді жүзеге асыруы мүмкін емес. Ол білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуына, олардың толыққанды әлеуметтенуіне бағытталған әлеуметтік өзара іс-қимылдың күрделі жүйесінің үйлестірушісі болуы тиіс. Жаңа стандарттарда білім алушылардың негізгі құзыреттіліктерін, олардың үздіксіз білім алуға, дамуына, азаматтық борышын орындауға, жауапты адамгершілік таңдауды жүзеге асыруға дайындығын көрсететін пәнаралық және жеке нәтижелерге ерекше назар аударылады.

Соңғы 20 жылда алғаш рет ресейлік мектепте білім алушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу және бүкіл ресейлік қоғамның динамикалық дамуы негізгі міндеттер ретінде қарастырылды. Рухани адамгершілік тәрбиені ұлттық басымдық және рухани және қоғамдық бағыт ретінде елдің модернизациясының негізгі факторларының бірі ретінде ұсыну олар үшін таңсық емес.

Алайда Ресейдегі білім беру мен тәрбиелеудің қазіргі жағдайын өте күрделі деп сипаттауға болады. Бұл көптеген факторларға байланысты: жалпы білім беру деңгейінің, педагогикалық мәдениет деңгейінің төмендеуі және білім беру жүйесін дамытудың күрделілігі және оқу процесіне қатысушылардың

өзара әрекеттесуі. Бұл бүкіл педагогикалық жүйенің тірегі мен негізі мұғалімнің жеке басы болып табылады. Ресейдегі мұғалім әрқашан ерекше тұлға болды. Қоғамдағы мұғалімдердің жағдайы әрдайым қаржылық немесе әлеуметтік қауіпсіздік ұғымдарымен өлшенбеді. Бұл көбінесе мұғалім өмір сүрген орта факторларына байланысты болды. Мұғалімнің жетістігі көбінесе оның мәдени ортаға және мәдени өріске сәйкестігімен анықталды. Мұндағы мәдени өріс белгілі бір ортаға тән мәдени модельдердің барлық жиынтығын қамтитын аумақтық экономикалық аймақты білдіреді. Сондай-ақ, мұғалімнің жетістігі оның мәдениетінің, бойындағы құндылықтардың жалпы деңгейіне байланысты [32].

Отандық тәжірибе

Адамның жан-жақты дамуы және кемелдену идеясы қазақ халқының ұлттық мәдениеті мен педагогикалық мұрасында кеңінен көрініс тапқан.

Тәрбие ананың құрсағынан басталып, оның сүтімен бала бойына сіңіріледі, отбасында қалыптасады. Отбасы бала тәрбиесінің алғашқы әлеуметтік институты болып табылады.

Қазақтың ұлттық идеясы – күшті этикалық құрамдас бөлігімен ерекшеленеді. Абай Құнанбаев қазақ халқының ұлттық идеясын зияткерлік білімді таратумен, шаруашылық-өндірістік өмірді жаңғыртумен ғана емес, сонымен қатар ең алдымен адамгершілік тәрбиесімен, рухани-адамгершілік жетілдірумен – гуманизммен, адам өмірінің құндылығымен, өмірдегі өз орнын анықтаумен, әділеттілікпен, жауапкершілікпен және т.б. қасиеттермен сипаттады.

Тәрбие мәселесі Алып Ер Тоңғаның «Ақи немесе жомарттық», әл-Фарабидің парасатты адам, Жүсіп Баласағұнидің «Құтты білік», Яссауидің хәл туралы, Абай Құнанбаевтың «Толық адам», Шәкәрім Құдайбердіұлының «Ар-ұждан» ілімдерінде және басқа да қазақ халқының ағартушыларының еңбектерінде үздіксіз жалғасып келді.

Абайдың «Адам бол!» идеясы қазақтың ұлттық идеясының өзегін құрайды. ақыл, жүрек, қайрат халықтың тірегі болуы керек. Осы үш негізгі қасиетке ие болған тұлға «Толық адам» идеясын құрайды.

Қазақ ұлттық идеясының рухани-адамгершілік жағын Шәкәрім Құдайбердіұлы ерекше атап өтеді. Көрнекті философтың пікірінше, ұлттық идеяны – мемлекеттік тәуелсіздікті жүзеге асырудың басты шарты-руханиятты, адамгершілікті жандандыру, адамзатты оның жамандықтарынан арылту. Шәкәрімнің пікірінше, «адамның жақсы өмір сүруінің негізі адал еңбек, ар-ождан ақыл, шынайы жүрек болуы керек. Міне, бәріне үстемдік етуі керек үш қасиет. Оларсыз өмірде бейбітшілік пен келісім таба алмайсың»

Сонымен қатар, ойшыл Шәкәрім Құдайбердіұлы «Мемлекет билеушілері адал, ақылды, риясыз адамдаран сайлануы керек. Әділ, адамгершілік заңдар құруға, олардың сақталуын бақылауға қабілетті шенеуніктерді тағайындау керек». Ең бастысы – «адамдарды еңбек етуге үйрету, оларға білім беру керек, бірақ мұның бәрі адам бойындағы моральдық деформацияны жою үшін

жеткіліксіз. Адамды тәрбиелеу барысында «Ар-ождан» ғылымын енгізу қажет» деп халыққа тұжырымды ой тастады[33].

Әл-Фараби баланың ақылды, парасатты болуы үшін оқуы және оқығанын бойына тоқуы, жақсылардан үйренуі маңызды екендігіне мән берген. Ол адамның бақытқа жету жолында ақыл-парасаттың жетекші рөл атқаратындығын және ақыл-парасат күші – адамның ойлауына, пайымдауына, ғылым мен өнерді ұғынуына, жақсы мен жаман қылықты айыруына көмектесетін күш деп көрсетеді.

Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік» шығармасы шындық жолы, әділет; құт пен ырыс, дәулет; ақыл мен парасат; ұстамдылық, қанағат; сынды төрт принципке негізделеді. Шығармада Жүсіп Баласағұн жалпыадамзаттық рухани байлықты, оның ішінде ақыл мен парасатты жоғары бағалаған.

Бұл айтылған идеялар қазақ халқының салт-дәстүрімен және ауыз әдебиетімен қатар тұрмыс тіршілігінде көрініс тапты.

Ұрпақ бойындағы маңызды адами қасиеттер ақын-жыраулардың толғауларының өзегі болған. Мысалы, қазақ хандығының құрылуы кезеңінде ел іргесі берік болуы үшін ұрпақ тәрбиесіне аса мән берілген. Асан Қайғы, Шалкиіз жырау, Жиёмбет жырау және басқалары өлең-жырларында қазақтың бақытты болашағын армандап, оған жетуге негіз болатын адами құнды қасиеттерді бала бойында тәрбиелеудің маңызын жырлады. Олар мақтан сүйерлік пен пайдақорлық адамзаттың қас жауы, ал шыншылдық, қанағатшылдық, сабырлық, мейірімділік, таза ой адамның маңызды қасиеттері екендігіне ерекше назар аударған.

Қазақ елінің әрі қарай нығайып, дамуы үшін ұрпақ тәрбиесіндегі маңызды мәселелерді Бұқар жырау, Ақтамберді жырау, Шал ақын жырларынан көруге болады. Сол кезеңдегі ақын-жыраулар елдің тұтастығын сақтау әр адамның азаматтық борышы идеясын басты орынға шығарды. Адам өзінің бойындағы мінін біліп, өзіне сыни қарай білуі керектігін жырлай келе, тәрбие ісінің ең басты мәні үлкендердің және ата-ананың ақылында екендігін нақтылады. Сонымен қатар білім теңдесі жоқ асыл қазына, өмірдегі барлық жақсылық білімнен негіз алады. Адамның басты құндылығы – адами қасиеттер, әр отбасының береке бірлігі, денсаулық.

Шал ақын адам өмірінің мәнін жырлай келе, адамды үш типке бөлген. Бірінші тип «құржан» – өмірде мақсаты жоқ, жатып ішер жалқау, надан, яғни адам деген атты құр көтеріп жүрген бос кеуде. Екінші тип – «тіріжан», яғни мақтаншақ, қанағатсыз, екіжүзді, пайдакүнем, есер, іштар адамды жатқызады. Үшінші тип «жігітжан» – елгезек, ой-өрісі кең, ұстамды, адамзатқа қызмет етіп, пайдалы болуды басты орынға қоятын нағыз адамның төресі. Демек, тәрбие ісінде өскелең ұрпақтың бойында білімге құштарлықты, үлкенге құрмет, кішіге ізет көрсетумен қатар, қоғамға қызмет ету маңызды екендігі сол кезеңде бастау алған.

Ұрпақ тәрбиесіне қатысты аталған идеялар Ыбырай Алтынсариннің, Абай Құнанбаевтың, Шәкәрім Құдайбердіұлының, Алаш зиялыларының педагогикалық мұраларында үйлесімді жалғасын тапты.

Ыбырай Алтынсарин қазақ жерінде мектептер ашып, дала қоңырауын соғып қазақ балаларының білімді болуына ерекше мән беріп, осы жолда көптеген қызмет атқарған. Ыбырай Алтынсариннің «Кел, балалар, оқылық!» өлеңінің де негізгі идеясы жастарды білім алуға үндесе, екінші жағынан оқу, өнер, ғылым-білімнің жалпы халық үшін құнды екендігіне үндейді. Оның педагогикалық мұралары адам өмірі білім және еңбек арқылы мәнді деген идеясымен құнды. Еңбекқор адам бойында адамгершіліктің жоғары қасиеттері қалыптасатындығын және шынайы бақытқа еңбек арқылы жететіндігін айта келе, баланы еңбек сүйгіштікке баулудың алғышарты ретінде ересектердің, оның ішінде ата-ананың, ұстаздың еңбекқорлығы жетекші рөл атқаратындығын атаған.

Абай Құнанбаевтың қара сөздерінде, өлеңдерінде бала тәрбиесі жан-жақты қамтылған және айтылған құнды идеялар бүгінгі күні де өзекті.

Жоғарыда айтып кеткендей, Абайдың «Толық адам» ілімі мен «Адам бол!» адамгершілік формуласында айқын өрнектелген үйлесімді дамыған адамның бейнесі – қазірде тәрбиенің негізгі мақсаттарының бірі. Абай өз шығармаларында адам болу үшін талап, еңбек, терең ой, қанағат, рақым сынды асыл қасиеттердің құнды екендігін атап көрсетеді. Ал, бұл асыл қасиеттердің өзегі – ар-ұят. Ұятты сезіну – адамды парасаттылық пен тәкәппарлық арасындағы мінез-құлықты реттейтін қасиет. Ұятты жоғалту арқылы адам адамдық келбетін жоғалтатынын Абай отыз алтыншы қара сөзінде негіздеген және «Кімде-кімнің әділдігі жоқ болса, оның ұяты да жоқ», деп ар-ұят, намыс, әділдік, мейірімділік ізгілікке негізі болатындығын, адам болудың тура жолын көрсетеді.

Ал, Шәкәрім Құдайбердіұлы «Үш анық» еңбегінде адам болу үшін керекті іс – ұждан деп көрсеткен. Ұждан деп – ынсап, әділет мейірімді атады. Адам бойында білім мен ақыл болуын асыл қасиеттілікке балаған. Шәкәрім Құдайбердіұлы нысап пен мейірім, әділетті жоғары сақтауға, оны жеке бас мүддесінен, мақсатынан жоғары қою қажеттігін айтқан («Анадан алғаш туғанымда»).

Рухани кемелденген тұлғаның Абай мен Шәкәрім айтқан қасиеттері адамзат дамуының қазіргі кезеңінде де өзектілігін жойған жоқ.

Қазақ даласындағы ағартушылық идеяның жалғасы Алаш орда зиялыларының еңбектерінде көрініс тапты. Әлихан Бөкейханов қазақ өз алдына ел болып қана қоймай, қандай ел болудың үлгісін тарихта бірнеше рет көрсеткендігін айта келе, жастарды дұрыстыққа бағыттау, қазақтың жеке жұрт болуының кепілі екендігін айтқан.

Ахмет Байтұрсынов өз заманында білім елдің алға жылжуына, дамуына негіз екенін жақсы түсініп, оны халыққа жеткізуді басты мақсат етті. Білім арқылы ұлт мәдениетін көтеруге болатынын және қазақ тілінің тазалығын сақтаудың құндылығын негіздеді. Ол жастардың оқу-тәрбие жұмысы түзелмей, жұрт ісі түзелмейтіндігін және адам үшін ең қымбаттысы халықтың қамын ойлау болса, ал басқадан кем болмас үшін үш керекті бөліп көрсетті, яғни білімді болу үшін – оқу, кәсіп және күшті болу үшін бірлік керек деді. Ахмет

Байтұрсынов үйрету, алдымен, «баулу» түрінде жүзеге асырылуы тиіс және ол баланың табиғатына жақын, тұрмыс ісіне үйлесімді болуы керектігін айтқан. Демек, оның ұрпақ тәрбиесіндегі ең маңызды түйткілдері: білім алуға, еңбекқорлыққа, ұлтын, елін құрметтеуге баулу.

Міржақып Дулатовтың педагогикалық мұраларында жастарға берілетін білім өз ұлтының тұрмысына һәм табиғатына үйлесімді болуының маңызды екендігі анық көрсетілген. Ол жас баланың ойына, қанына, сүйегіне ұлт рухы сіңіп, ана тілін анық үйреніп, керектісін алып шығатындай болғанда ғана, балалар қай жұрттың арасында жүрсе де, сүйегіне сіңген ұлт рухы жасымайды деген. Ол намыс – адамның қадір-қасиетіне байланысты өте нәзік, өткір, күшті сезім және адамды жаман әрекеттерден сақтап, абыройын берік ұстануға ықпал ететін қасиет екендігін айта келіп, ел болып тұруды аңсаған ел азаматы бойында намыс жоғары тұру керектігін дәріптейді.

Жүсіпбек Аймауытов «Тәрбиеге жетекші» еңбегінде тәрбиенің ауданы кең, түбі терең делінген. Адамның өсетін, жетілетін, балалық, жеткіншектік дәуірі түгілі тәрбиенің әсері жігіттік, кекселік кезеңдерінде де қалмайды деген тұшымды пікірі тәрбиенің үздіксіз жүретін процесс екенін негіздейді. Жүсіпбек Аймауытов адамның талабын, амалын түзу бағытқа, ретке салып, адам баласының арасындағы қатынасын жөндеу тәрбие ісі екендігін айта келе, тәрбие шындықты, ізгілікті, көркемдікті өмір жүзінде іске асыруға адамды жетелейтіндігін айтқан. Тәрбие білімнің табан тірейтін негізі деп көрсетеді.

Қазақ тіліндегі тұңғыш «Педагогика» оқулығының авторы Мағжан Жұмабаев балаға берілетін тәрбие – ұлт тәрбиесі болуы тиіс дей келе, әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында, өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлт тәрбиесімен тәрбиеленуі керек дегенді айтады. Демек, өскелең ұрпақты ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиелеу басты орында тұрады. Мағжан Жұмабаев ақыл-ой тәрбиесі, мінез тәрбиесі, сұлулық тәрбие және дене тәрбиесі деп, тәрбиенің төрт іргелі негізін бөліп көрсетті.

Алаш зиялылары ұрпақ тәрбиесі ана тілге, төл мәдениетке, ата-баба мұрасын құрметтеуге негізделуі керектігін айтады.

XX ғасырдың басындағы қазақтың ұлттық идеясы, ең алдымен, қазақ халқының бостандығы, саяси тәуелсіздігі, мемлекеттік өзін-өзі анықтау идеясы. Бұл идеяны қазақ зиялыларының көрнекті өкілдері, қоғам қайраткерлері, «Алаш» партиясының жетекшілері А.Бөкейханов, М. Дулатов, А. Байтұрсынов, М.Шоқай және басқалар білдірді. Олардың міндеті – өз мемлекеттілігіне қол жеткізу үшін қазақтардың ұлттық сана-сезімін ояту. Олар өз халқын бостандыққа, бірлікке, прогреске, ағартушылыққа, кәсіпкерлікке және сонымен бірге надандықтан, мәдениетсіздіктен, өткеннің қалдықтарынан арылуға шақырды.

Қазақ тарихының даңғыл жолын қалауда Ермахан Бекмағанбетов, Манаш Қозыбаевтың еңбектерін атауға болады.

Қазақ тарихындағы тұңғыш тарих ғылымдарының докторы Ермахан Бекмаханов қазақтың болмысына сай тәрбие оның салт-дәстүрінде екендігін

тілге тиек етіп, төл мәдениетін ойламайтын ұлттың жоғалып кету қаупі жоғары екендігін негіздегендігі ұлттық құндылықтар тәрбиенің өзегі деген ой түйіндеуге мүмкіндік береді.

Манаш Қозыбаев халықтың тарихи санасын оятуды өзінің парызы деп есептеп, оны тәрбиенің өзегі деп санаған. Тарихи сана деп, Манаш Қозыбаев, әрбір жеке адамның өз тарихын сезінуі, өзінің шыққан тегін, өлкесін, халқын, оның рухани түп-тамыры мен өткен тарихи жолын танып білуге ұмтылысы, сана-сезімінің оянуын атайды. Демек, тәрбиенің өзегі – тарихи сана десек, ұрпақ тәрбиесі қазақ халқының ұлттық құндылықтарына негізделуін айқындай түседі.

Тәуелсіздік жылдары қазақ халқының ауызша тарихын жазып, ұлт, ел ретіндегі төлтума даралығымызды сақтаудың, тектілікті маңызына еңбектерін арнаған Ақселеу Сейдімбеков те бала тәрбиесі ұлттың өзіндік ерекшелігіне негізделуі керектігін айтады.

Қ.Жарықбаев халықтық педагогика – тәлім-тәрбиелік, ой-пікірдің ілкі бастауы, халықтың рухани мұрасы дей келе, халықтық педагогика – тәлім-тәрбиелік, ой-пікірдің ілкі бастауы, халықтың рухани мұрасы деген тұшымды ойды негіздеген. Бұл идея Ө.Озғанбайдың, С.Қалиевтың, Ж.Ж.Наурызбайдың т.б. еңбектерінде жалғасын табады.

Жалпы, ұрпақ тәрбиесі сонау ерте заманнан бастау алып, қазіргі кезеңге дейін жалғасып келеді. Адамзаттың арманы әділетті қоғам орнату. Ғасырлар бойы қоғамды осы арман жетелеп келеді. Заман қалай өзгерсе де ұрпақ тәрбиесінде өзгермейтін ұстанымдар қалады. Ұрпақ тәрбиесінде қазақстандағы киелі жерлер, ата тарих, баһадүр бабалар, шежірелі эпос – ұрпаққа ұдайы күш беретін энергияның қуатты көзі. Сол себепті ұрпақ тәрбиесі ұлттық құндылықтарға негізделуі маңызды. Әл-Фарабиден басталған ұрпақ тәрбиесі адалдық, ар-ұждан, намыс, бауырмалдық, еңбекқорлық пен білім құмарлық, тіл мен ділдің үстемдігін түсіну, ел мен жердің тұтастығын сақтау, Отанын, туған жерін сүйу, ұрпақтан ұрпаққа жеткен тарихи мұраларды, мәдениетті құрметтеп, отбасының құндылығын бойына сіңіру сынды құнды қасиеттер маңызды болып қала бермек [34].

Барлық дәуір мен ұрпақ ойшылдарының философиялық идеялары қазіргі Қазақ ұлттық идеясының іргетасы болып табылады, олар бүгінгі күнге дейін өзекті. Халықтың бостандыққа қол жеткізудегі сан ғасырлық арманы мен мақсаты ХХ ғасырдың аяғында, Қазақстан Республикасы өзін тәуелсіз мемлекет ретінде алғаш рет жариялаған кезде жүзеге асты.

Бүгінде мемлекеттік тәуелсіздіктің алғашқы күндерінен бастап бүкіл Қазақстан халқын біріктіруге, оны жоғары мақсаттарды жүзеге асыруға бағыттауға қабілетті өзінің ұлттық идеясының қажеттілігі туралы мәселе кеңінен және белсенді талқыланды.

«Мәңгілік Ел» ұлттық идеясы негізгі тарихи, ұлттық-мәдени ерекшеліктерін, өзекті мақсаттары мен тәуелсіз, демократиялық, зайырлы Қазақстанның құндылықтары. Оның қоғамды, мемлекетті нығайтуға, жағымды

жақтарға өзгертуге қабілетті, шоғырландырушы, жұмылдырушы, түрлендіруші күш болу, шын мәнінде халықтық идеяға айналу әлеуеті бар.

Ұлттық идеяны іс жүзінде жүзеге асыру үшін қойылған барлық міндеттерді, оны қоғамдық өмірдің барлық салаларында нақты мазмұнмен, нақты, көрінетін нәтижелермен толтыру қажет [35].

Елімізде біртұтас қоғам құру үшін ең алдымен ұлттық мәдениетті, салт-дәстүрді, әдет-ғұрыпты, құнды мұраларымызды сақтау қажет.

Осыған орай үздіксіз білім беру жүйесінде өскелең ұрпақты тәрбиесіне тірек болатын «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде», «Талап» құндылықтары маңызды.

Отан отбасынан басталады десек, бала бойында отан құндылығын сіңіру отбасы тәрбиесі, ата-анаға құрмет көрсетуге, отбасылық татулық пен бірлікке, бауырмалдыққа және туған жеріне деген сүйіспеншілікке, кіндік қаным тамған жер, ата-баба қонысы деп түсінуге негіз болатын тарихи сана мен елжандылықты қалыптастыру қажет.

Өскелең ұрпақ бойына ұждан құндылығы ар-намыс, мейірімділік, жанашырлық, таза ниетке негізделетін әділеттілік, адалдық, жауапкершілік қасиеттеріне тәрбиелеу арқылы жүзеге асырылады.

Сонымен қатар кемелдену құндылығын бала бойына сіңіру қажет. Кемел адам ұлттық энциклопедияда араб тілінен алынғанда толық адам дегенді білдіреді. Ал, толық адам идеясы Абай Құнанбайұлының шығармаларында кеңінен ашылған. Демек, жүрек пен ақылы, күш-қайраты үйлесімді адам кемел адамға келеді. Ал, кемелділік сонда оның денсаулығы, мәдениеті, білімге ұмтылысы, еңбекқорлық арқылы келеді.

Сондай-ақ қазақ тіліндегі алғаш рет тәрбие деген ұғымға анықтама беріп, оның қандай болу керектігі туралы Жүсіпбек Аймауытовтың педагогикалық мұраларынан көруге болады. Ол тәрбиенің өмір бойы жалғасатын үздіксіз процесс екендігін және тәрбие адамды шындықты, ізгілікті, көркемдікті тәжірибе жүзінде іске асыруға жетелейтіндігін және ол білімнің табан тірейтін негізі екендігін көрсеткен [36].

Бұл идеяны әрі қарай жалғаған Мағжан Жұмабаев та баланы сол ұлттың өз тәрбиесімен тәрбиелеудің маңызды екендігіне ерекше мән беріп, балаға ақыл-ой, мінез, сұлулық және дене тәрбиесі берілгенде ғана оның толыққанды болатындығын көрсеткен [37].

Демек, қазақтың ойшылдары, ақын-жыраулары, ұлт зиялыларына тән ортақ идея бала тәрбиесі – ұлттық болғанда ғана елдігіміз нығайып, тәуелсіздігіміз тұғырлы болатындығында.

Ұлттық құндылықтар – ұлттық идеяның негізгі өзегі, ұлт қалыптасуының басты факторларының бірі. Ұлттық идея – туған жер, өскен орта әсерлерінен қалыптасып, халықтың тілі, ауыз әдебиеті, салт-санасы, әдет-ғұрпы, ырымдары мен тыйымдары арқылы жүйеленген сезім. Ол – ұлттың болмысы, психологиялық өзіндік ерекшелігі. Ал осы ұлттық идеологиямыз әлсіз болса, барлық салаға өзінің теріс әсерін тигізері хақ.

Дегенімен бүгінгі күні білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтарды дәріптеу, бала бойына дарыту мақсатында жүргізіліп жатқан жұмыстар да жоқ

емес. Мысалы, атап айтқанда Астана қаласы әкімдігінің «№53 мектеп-лицейі ұлттық дәстүрге баулу «Зерек» ұлттық тағылым бағдарламасы, Ақмола облысы білім басқармасының Аршалы ауданы Иманжүсіп Құтпанұлы атындағы Жібек жолы ауылының жалпы орта білім беретін мектебінде құндылықтарға негізделген білім беру, Жамбыл облысы білім басқармасы № 5 Ақарал жалпы орта білім беретін мектеп-гимназиясында ақыл-ой, жаһандық құзыреттілік, эмоционалды интеллектуалдық шығармашылық пен рухани-адамгершілік қасиеттерді дамыту бойынша эксперименттік алаңы, Маңғыстау облысы Мұнайлы ауданы Батыр ауылындағы №10 орта мектепте құндылықтарға негізделген тәрбие бойынша жобалар және т.б. білім алушылардың бойында ұлттық, рухани-адамгершілік құндылықтарды дарыту мақсатында жүйелі жұмыстар атқарылуда.

Сонымен қатар зерттеу білім беру ұйымдарының педагогтері, сынып жетекшілері, директордың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарлары, тәрбие әдіскерлері арасында сауалнама жүргізумен жалғасын тапты.

Сауалнама 3 кезеңнен өткізілді.

1-кезең – 2020-2021 оқу жылы. Білім беру ұйымдарындағы сынып жетекшілерінен 5640 респондент қатысты.

2-кезең – 2022-2023 оқу жылы. Білім беру ұйымдарындағы педагогтермен жүргізілген сауалнамаға 20331 респондент, оның 14155 қазақ тілінде, 6051 орыс тілінде қатысты.

3-кезең – 2022-2023 оқу жылы. Өңірлер бойынша білім беру ұйымдарындағы директорлардың тәрбие ісі жөніндегі орынбасарларынан 7326 респондент қатысып, тәрбиедегі олқылықтар анықталды.

Қоғамда қазіргі балалар тәрбиесіндегі мәселелерді шешу жолдары, тәрбиенің бағыт-бағдарын анықтау, құндылықтарды дарыту оны жоспарлау және ұйымдастыруда педагогтер мен сынып жетекшілеріне әдістемелік көмектің қажеттілігі басымдық беруде.

Осыған орай зерттеу мақсаты білім беру ұйымдарында білім алушылардың бойына тұлғалық, ұлттық құндылықтарды дамытудағы маңыздылығын анықтау болды.

Зерттеу өңірдегі білім беру ұйымдарында тәрбие мәселелерін анықтауға мүмкіндік берді. Теориялық және практикалық зерттеулерді талқылай келе, білім беру ұйымдарында өскелең ұрпаққа ұлттық құндылықтар арқылы тәрбие берудің принциптері, тетіктері мен әдіс-тәсілдері айқындалды.

Бүгінгі өскелең ұрпақ тәрбиесі еліміздің болашақтағы жарқын келбетін айшықтайды. Сол себепті тәрбиенің нәтижелі болуы маңызды және ол тек құндылықтарға негізделгенде ғана нәтижелі болмақ. Құндылық адамның өмірлік ұстанымына, таңдауына, шешім қабылдауына ұстын болатын көзқарастар жүйесін қалыптастыруға ықпал етеді, оның іс-әрекетін, мінез-құлқын анықтайды [38].

Демек, қазіргі кезеңде өскелең ұрпақ тәрбиесіне тірек болатын, адами қадір-қасиеттерді нығайту үшін ұлттық мүддені нығайтатын, ұлттық мирасты сақтайтын және оны дәріптейтін, ар-ұжданы таза, салауатты өмір салтын

ұстанатын, заманның талабына сай келетін түйінді құзыреттерді қалыптастыру маңызды. Сол себепті ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтары арқылы тәрбие жұмысын ұйымдастыру қажет.

Осыған орай, қазіргі заманда сыни ойлайтын, оңтайлы шешімдерді дербес қабылдайтын, қабілет қарымы мол, құқықтық мәдениеті жоғары, қоғамдық орында өзін мәдениетті ұстай алатын, басқалармен тіл табыса білетін, сындарлы диалогқа түсе алатын тұлғалар тәрбиелеуге басымдық береміз.

Білім беру ұйымдарында және қоғамда барлық тәрбие ісімен айналысушылардың негізгі өзара іс-қимыл принциптерін ұсынуға болады:

- Қауіпсіздік пен қамқорлықты қамтамасыз ету принципі;
- Тұлғалық сезімді құрметтеу принципі;
- Белсенділік, дербестік және тәртіпті сақтау;
- Кешенділік және жүйелілік принципі;
- Үлгі болу арқылы тәрбиелеу принципі;
- Кері байланыс және коммуникацияны қолдау принципі.

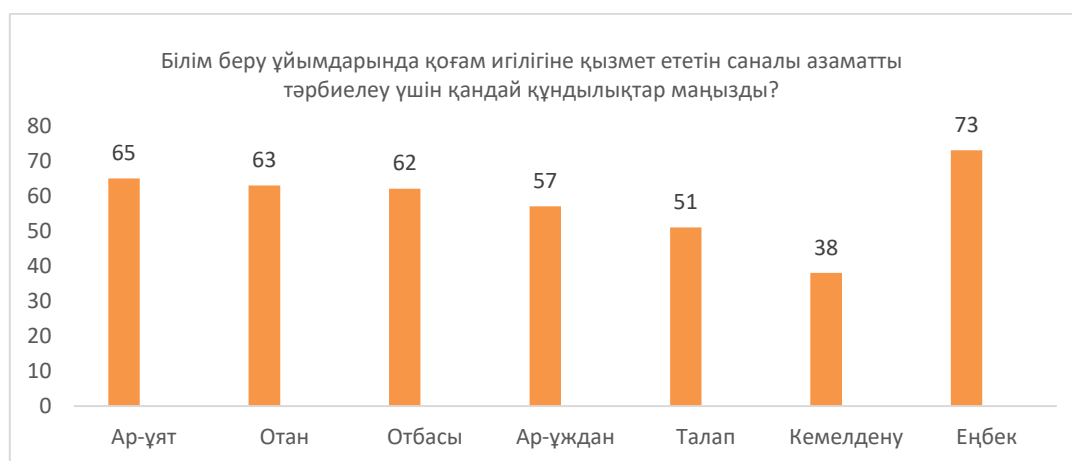
Тәрбиені жүзеге асыру тетіктері:

- Пәндік мазмұн шеңберінде;
- Сынып сағаттары мен тәрбие іс-шаралары шеңберінде;
- Сыныптан тыс іс-әрекеттер шеңберінде;
- Отбасымен ынтымақтастық шеңберінде;

1. Қоғамдық серіктестермен өзара әрекеттесу шеңберінде [39].

Бүгінгі күнде білім беру ұйымдарында тәрбиенің мән-жайы, ұрпақ бойына сіңіріліп отырған құндылықтар жүйесі және оның бала дамуына әсері қоғамды толғандырып отырған мәселе екені анық.

Осыған орай өңірлерде ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтарды анықтауда жүргізілген сауалнама нәтижесі ұсынылды.

1-сурет – Білім беру ұйымдарында тәрбие құндылықтарының маңызы

Білім беру ұйымдарында қоғам игілігіне қызмет ететін саналы азаматты тәрбиелеу барысында берілетін құндылықтар ар-ұят, Отан, отбасы, ар-ұждан, талап, кемелдену, еңбек құндылықтары (1-сурет). Сауалнамаға берілген жауаптар осы аталған құндылықтардың бүгінгі қоғамдағы маңыздылығын

көрсетті. Қазір уақытта білім беру ұйымдарында білім алушылардың бойына еңбек құндылығының қажеттілігі басымдық беріп отыр. Яғни біздің алдымызда қоғам болып балаларды еңбек әрекетіне баулып, еңбектің құндылығын түсіндіру міндеті тұр. Сондай-ақ білім алушылардың бойында ар-ұят, ар-ұждан, отбасы құндылықтарын үлгі-өнеге арқылы дарыту қажеттігі көрінеді. Білім алушыларды кемелділікке, сананың ашықтығына, зерек болуға тәрбиелей отырып, талап құндылығын да дарытуымыз қажет.

2-сурет – Ар-ұят құндылығын қалыптастыру

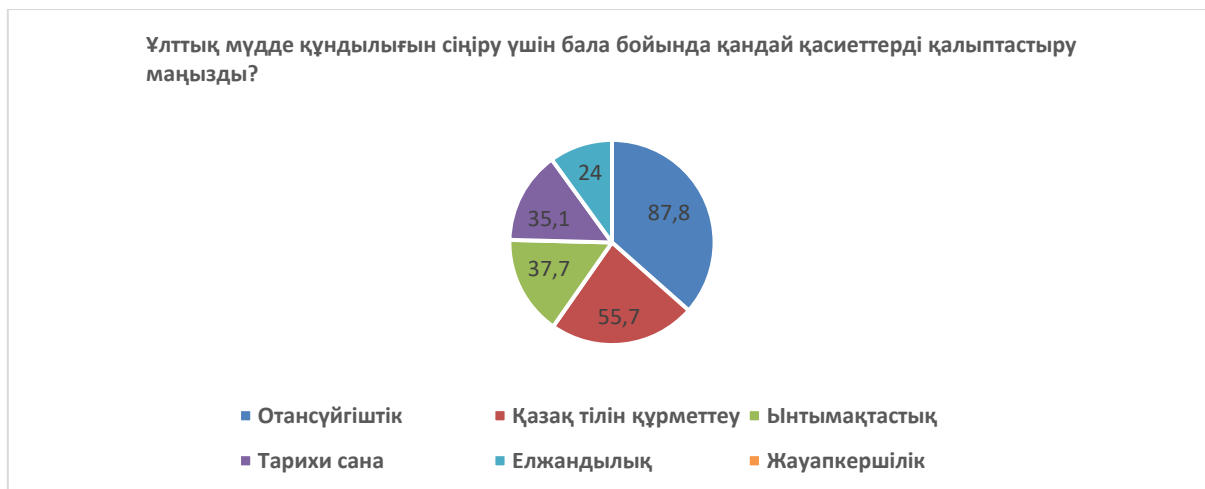
Зерттеу нәтижесі көрсеткендей адами мінез-құлыққа сәйкес келмейтін, жағымсыз істерден бойын аулақ ұстауға тәрбиелейтін қасиеттерді қалыптастыру үшін білім алушылардың бойында ұят, ар-намыс, мейірімділік пен әдептілікті дарыту қажет (2-сурет). Олай болса отбасы, мектеп, қоғам ынтымақтастығында баланы мейірімділік пен сүйіспеншілікке, сыпайылық пен әдептілікке жетелей отырып, ар-ұятты биік ұстайтын, намысты тұлға тәрбиелеу міндеті тұр.

3-сурет – Балаларға адалдық пен тәртіп қасиеттерін қалыптастыру

Білім алушыларды шынайылық пен тәртіпке жетелейтін жауапкершілік, адалдық, әділеттілік, ізгілік қасиеттерді қалыптастыру, заң мен моральдік

этиканы сақтауға, адалдық пен әділетті болуға тәрбиелеу қажеттігі басым екендігі байқалды (3-сурет).

4-сурет – Ұлттық мүдде құндылығы сіңіру

Білім беру ұйымдарында бала бойына ұлттық мүдде құндылығын дарыту үшін отансүйгіштік, қазақ тілін құрметтеу, ынтымақтастық, тарихи сана, елжандылық, жауапкершілік қасиеттерді қалыптастыру маңызды (4-сурет). Зерттеу нәтижесі көрсеткендей білім алушыларда отансүйгіштік және қазақ тілін құрметтеуге деген құндылықтарды қалыптастыруға басымдық берілуі керектігі байқалады. Яғни бала бойында өз ана тілін құрметтеу мен отанға деген сүйіспеншілігін дамыту отбасынан бастау алып, білім беру ұйымдарында, қоғамда жалғасын табуы тиіс.

5-сурет – Талап құндылығы дамыту

Білім алушылардың бойына талап құндылығын дарыту үшін оларды білімге ұмтылуға, еңбекқорлық салауаттылық, мәдениеттілік, денсаулық, іскерлік, саламаттылық қасиеттерді дамыту маңызды. Осы зерттеу нәтижесі көрсеткендей білім алушылардың бойында мәдениеттілік білімге ұмтылу,

еңбекқорлық, салауаттылық құндылықтарын қалыптастыру қажеттілігі басымдық беріп отыр (5-сурет). Олай болса білім алушыларды аталған құндылықтар мен қасиеттерге тәрбиелеу маңызды.

Сауалнама нәтижесі білім беру ұйымдарында тәрбие процесіне ұлттық құндылықтарды дәріптеу, білім алушылардың бойына ар-ұят, талап, ұлттық мүдде құндылықтары арқылы тәрбие процесін ұйымдастыру маңызды екендігін көрсетті. Білім беру ұйымдарында қоғам игілігіне қызмет ететін саналы азаматты тәрбиелеу үшін қандай құндылықтар маңызды деген сауалдан қатысқан педагогтердің 60-65%-ы бала бойынан аталған құндылықтарды көргісі келеді.

Яғни қазіргі уақытта балалардың бойына ұлттық және тұлғалық құндылықтарды дарыту маңызды.

Екінші кезеңде өңірлердегі тәрбие ісі жөніндегі директорлардың орынбасарларына сауалнама арқылы зерттеу жүргізілді. Сауалнамаға 7326 респондент қатысты.

Зерттеу нәтижесі төмендегідей нәтиже берді.

Сынып жетекшілік қызметті атқаруға педагогтер мотивациясының төмендігі 47,8%, республика көлемінде тәрбие жоспарының бірыңғай құрылымы мен жүзеге асыру тетіктерінің болмауы 75,2 %, тәрбие жұмысының жоспарынан тыс кенеттен пайда болатын шаралар 67,2%, тәрбие іс-шараларының тиімділігін бағалаудың болмауы 37,2 %, білім беру ұйымдары мен қоғамдық бірлестіктер арасындағы ынтымақтастықты реттейтін нормативтік құқықтық актілердің болмауы 39,6 %, бала тәрбиесіндегі ата-аналардың жауапкершілігі нормативтік құқықтық құжаттарда нақты берілмеуі 83,2%.

Зерттеу нәтижесі білім беру ұйымдарындағы тәрбие процесін ұйымдастыруда кемшіліктердің орын алып отырғанын көрсетті. Ең алдымен сынып жетекшілердің жұмысына әдістемелік қолдау көрсетіп, жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтар негізінде оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру бойынша оқыту курстары мен семинарлар өткізуі тиіс. Тәрбие жоспарының бірыңғай құрылымы мен жүзеге асыру тетіктерінің болмауы білім беру ұйымдарындағы тәрбие жұмысында біртұтас тәрбие бағдарламасының қажеттілігін талап етеді. Мектеп пен ата-ана арасындағы ынтымақтастық орнату тетіктерін айқындау маңызды.

Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Адамгершілік тұрғыдан тұлғаның үздіксіз толысуын қамтитын және оның жанын ізгілікпен қуаттандырып, адами құнды қасиеттермен қанаттандыратын процесс. Яғни, бала тәрбиесі – тал бесіктен басталып үздіксіз жүзеге асырылатын динамикалық құбылыс.

Бала тәрбиесіне отбасы, әлеуметтік орта, білім беру ұйымы және қазіргі кезеңде цифрлық кеңістік ықпал етеді. Аталған ықпал етуші факторлар баланың қызығушылығын, қажеттілігін және идеалдарын қалыптастырып, мінез-құлқын айқындайды [40].

Осыған орай үздіксіз білім беру жүйесінде өскелең ұрпақты

тәрбиелеудің келесідей құндылықтары анықталды: *Ұлттық мүдде құндылығы*: отбасы, қазақ тілі, ұлттық мұра, отаншылдық, тарихи сана, құрмет; *Ар-ұят құндылығын*: ар-намыс, жауапкершілік, мейірімдік, әділеттік, адалдық; *Талап құндылығы*: денсаулық, білімге ұмтылу, еңбекқорлық, іскерлік, мәдениеттілік.

2. Осы мақсатта 2023 жылы білім беру жүйесіне қажетті Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі мен Ы.Алтынсарин атындағы ұлттық білім академиясы бірлесе отырып «*Ұлттық тәрбие – ұлт болашағы*» атты тәрбиенің біртұтас бағдарламасын әзірледі. Бағдарлама мазмұны 8 бөлімнен тұрады [41].

Кіріспе

Қазіргі әлем жылдам өзгермелі. Әлемдегі геосаяси ықпалдар мен экономикалық қақтығыстар еліміздің экономикалық, әлеуметтік жағдайына, адамдардың мәдениеті мен рухани дүниесіне де әсер етіп, құндылықтар жүйесін шарпып өтті.

Жаһан кеңістігінде алуан түрлі ақпарат еркін таралып, әлеуметтік желілер арқылы балалардың санасына әсер етуде. Интернет кеңістігі баланың тәрбиесі мен мінез-құлқына, өзін-өзі ұстау әдебіне әсер етіп, балалар мен жасөспірімдер арасында түрлі субмәдениеттердің белгілі бір басымдыққа ие болуына жол ашты. Мұндай сын-қатерлерді түбірімен жою мүмкін емес, дегенмен оған тосқауыл болу – баршамызға ортақ міндет.

Баспасөз беттерінде, әлеуметтік желілерде жасөспірімдер мен жастар арасында вейп, нашақорлық, психотропты заттарды пайдалану секілді проблемалардың бар екендігі кеңінен талқылауға түсіп жүр. Балалар қолдарында ұстап жүрген смартфондарындағы Интернетке жылдам қолжетімділік балаларды интернет ойындарына тәуелді еткені де жасырын емес. Сондай-ақ балалардың тез байып кету, жеңіл жолмен ақша табу секілді қиялдары оларды лудомания дертіне ұшыратты. Бұл балаларымыздың бойында қаржылық сауаттылықтың төмендігін көрсетеді.

Ал, Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі Ұлттық статистика бюросы жариялаған мәліметтерге назар аударсақ, кәметке толмағандар арасында ұрлықтың, зорлау және зорлауға оқталу фактілерінің артып келе жатқандығын байқауға болады. Демек, қазіргі өсіп келе жатқан ұрпақ бойында қатыгездіктің бой алғандығын көрсетті.

Аталған проблемалардың туындауына ықпал ететін көптеген себептер мен салдарлар бар. Мысалы, Интернеттің ашықтығы, кез келген ақпараттың жылдам таралуы, бала қарайтын видео контенттердің фильтрлерден өткізілмеуі, ата-аналардың жұмыс пен отбасылық өмір арасындағы үйлесімділік пен тепе-теңдікті сақтамауы бала тәрбиесіндегі жүгенсіздіктің орын алуына ықпал етті.

Осыған орай, баланың бойына ұлттық, рухани-адамгершілік құндылықтарды дарыту жолдарын мұқият ойластыру, қауіпсіз, жайлы оқу ортасын қамтамасыз етуде білім беру ұйымдары, мемлекеттік және әлеуметтік институттар арасында өзара ынтымақтастық қарым-қатынастар парадигмасын қалыптастыруды қажет етеді.

Мемлекет басшысының «Әділетті Қазақстан», «Еңбек адамы», «Толық адам», «Адал адам» идеологияларын қамтитын және адамгершілік, тұлғалық қасиеттерді айқындайтын ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтарын дарытуға бағытталған «Ұлттық тәрбие – ұлт болашағы» атты тәрбиенің тұжырымдамалық негіздері (бұдан әрі – Тұжырымдама) әзірленді.

Тұжырымдама ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген, ұлттық мүддені жоғары қоятын, өзінің туған жерін, Отанын қадірлейтін және Әділетті Қазақстанның әрі қарай дамуына серпін беретін, терең білімді, озық ойлы, еңбекқор, адал және ұлттық болмысы айқын тұлға тәрбиелеу міндетін көздейді.

Тұжырымдаманың тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз ету үшін білім беру қызметі субъектілерінің біліктілігін арттыру курстарының мазмұны мен іске асырылуын айқындау жөніндегі уәкілетті ұйым Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы белгіленеді.

Тәрбиенің қазіргі жай-күйі

Елімізде білім беру жүйесінің басты құндылығы – адам капиталын дамыту өзгермес қағидат ретінде бекіді. Қазақстанның қазіргі даму кезеңінде қоғамның барлық саласы әлеуметтік әділеттілік пен әрбір адамның әл-ауқатын қамтамасыз ету мақсатында жаңғыртылуда.

Алайда, ұлттық құндылықтардың қоғамда толыққанды көрініс таппауы, күнделікті тұрмыс тіршілікке жүйелі енбеуі секілді бірқатар факторлар ұлттық құндылықтардың тәрбиенің құралы ретінде қолданыс табуына және оның бала бойына сіңуіне кедергісін келтіреді.

Сондықтан да білім беру ұйымдары және қоғамдық институттардың ынтымақтастығын нығайтып, ұлттық құндылықтарды дәріптеумен қатар оны шынайы жүзеге асырудың әдіснамасын әзірлеуді, ұрпақ санасына сіңіру тәсілдерін қайта қарауды және формализм көріністерін болдырмауды талап етеді.

«Тәрбие тал бесіктен» берілетінін ескерсек, отбасындағы сүйіспеншілік пен жылулық, татулық пен береке баланың жанын жақсылықпен сусындатып, махаббатпен қанаттандырып, үлкен өмірде өз орнын табуға қолдау көрсетеді. Алайда отбасыдағы ажырасу, тұрмыстық зорлық-зомбылық, маскүнемдік, баспана мәселелері, ата-аналардың төмен құқықтық мәдениеті, балаға қатыгездік көрсету, ұрып-соғу фактілерінің орын алып жатқандығы да жасырын емес. Бұл фактілер балалардың дамуы мен тәрбиесіне, олардың тұлғалық қалыптасуына кері әсерін тигізеді. Өйткені, бала отбасында көргенін сыртта істейді, бала отбасының айнасы, «балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі» деген халық даналығы бекер айтылмаған.

Сондықтан бала тәрбиесіндегі отбасының рөлін нығайтып, жауапкершілігін арттыру үшін көптеген шаралар жүзеге асырылуда. Білім беру ұйымдарында әр оқу жылының басында қыркүйек айының екінші жексенбісінде ақсақалдар, әжелер, әкелер, аналар, қамқоршылық кеңестері мүшелерінің қатысуымен Отбасы күні аталып өтеді.

Биылғы жылы 15 мамырда елімізде тұңғыш рет «Ұрпақтар сабақтастығы» ата-аналар республикалық форумы ұйымдастырылды. Бұл форумның басты

мақсаты баланың әл-ауқатын қамтамасыз етуге қатысты мүдделі мемлекеттік органдарды, қоғамдық ұйымдарды, ардагерлер, әкелер, аналар кеңестерін, қоғамдық бірлестіктерді бала тәрбиесіне назарын аударту, бірлесіп күш жұмылдыруға үндеу. «Ұрпақтар сабақтастығы» ата-аналар республикалық форумының жалғасы өңірлердегі ата-аналардың форумын өткізумен жалғасты. Бұл форум алдағы оқу жылдарында да жалғасын тауып, бала тәрбиесінде мәселелерді талқылап, бірлесіп шешуге жұмылатын алаң ретінде қалыптасып, дәстүрлі түрде жыл сайын ұйымдастырылатын шараға айналуы қажет.

Бала тәрбиесінде әкелердің рөлі қай уақытта да басым болды. «Бір әкенің тәрбиесін жүз мектеп бере алмайды» деген халық даналығы баланың тұлғалық қалыптасуындағы әке тәрбиесінің маңызын айқындайды. Сол себепті, қазіргі уақытта әкелер одақтары құрылып, бала тәрбиесіне қатысты келелі мәселелерді шешуге және оған қоғамның, отбасының, әсіресе әкелердің белсенді қатысуына өзіндік үлестерін қосуда. 2023 жылы маусым айында елімізде алғаш рет Әкелер күніне «Әке отбасының тірегі» атты республикалық іс-шара өткізіліп, өңірлерде жалғасын тапты. Бұл іс-шаралардың да негізгі мақсаты әкелердің бала тәрбиесіне назар аударту және олардың рөлін күшейту болып табылады.

Қолға алынған шаралардың барлығы да бала тәрбиесінде ата-аналарға мейлінше кешенді қолдау көрсетуге бағытталып, олардың ұсыныстарына, қажеттіліктеріне назар аударуды көздейді. Сондықтан да баланың әл-ауқатын қамтамасыз етумен қатар бала тәрбиесінде мемлекеттік мүдделі бірлесіп әрекет етуі маңыздылығы жоғары болмақ.

Сонымен қатар, еліміздің орта білім беру ұйымдарында білім алушыларды адамгершілік, рухани және мәдени құндылықтар негізінде тәрбиелеу мақсатында «Отбасы – орта мектеп», «Дәстүр мен ғұрып», «Құқықтық сана – қауымға пана», «Еңбек – елдің мұраты», «Үнем – қоғам қуаты», «Экологиялық мәдениетті балалық шақтан қалыптастыру», «Қоғамға қызмет», «Психологиялық қызмет пен мектептің бітімгершілік қызметін ұйымдастыру», «Мектеп өмірінің бір күні», «Саналы ұрпақ», «Саламатты жастар», «Ата-аналар мектебі», «Ашық жүрек», «Ұлы дала» – атты жобалар жүзеге асырылып келеді.

Отбасылық институттарды нығайту мақсатында «Ата-ана мектебі», «Әжелер мектебі», «Әкелер мектебі», «Аналар мектебі» бастамалары іске асырылуда.

Жалпы, мектеп – білім алушылардың физикалық, психологиялық және әлеуметтік әл-ауқатын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Халықаралық зерттеу (PISA) нәтижелеріне сүйенсек, қазақстандық жасөспірімдердің 87%-ы өмірге қанағаттанатынын, олардың құрдастарымен достасуға бейім екендігін және өздерін мектеп қауымдастығының бір бөлігі ретінде сезінетіндігін көрсеткен. Ал, қазақстандық білім алушылар ұқыптылық, сабақта тыныш отыру, тәртіп, ұйымшылдық сынды көрсеткіштер бойынша басқа елдердегі құрдастарымен салыстырғанда анағұрлым тәртіпті саналады.

2022 жыл бойынша білім алушылардың білім жетістігі мониторингінің қорытындысы бойынша жазылған аналитикалық есепте «Мен өзімді ұжымның

бір бөлігі ретінде сезінемін» деген тұжырыммен 9-сынып білім алушыларының 78,3% толықтай немесе жартылай келісетіні көрсетеді. Демек, зерттеу нәтижелері еліміздегі жасөспірімдердің әлеуметтенуі жақсарғанын байқатады. Бұл жас ұрпақтың мінез-құлық, әдеттерінің өзгеруіне алып келеді.

Сонымен қатар, Қазақстанның орта білім беру мазмұнындағы құндылықтарға қатысты зерттеу (ЭЫДҰ, 2021) сабақтың тәрбиелік әлеуетін, оның ішінде, жаратылыстану-математикалық пәндердің тәрбиелік әлеуетін күшейту қажеттігін көрсетеді.

Сондықтан да өскелең ұрпақ тәрбиесінде жалпыадамзаттық, ұлттық құндылықтарды қалыптастыру мен сақтаудың маңыздылығын насихаттауға, баланың қауіпсіздігін, әл ауқатын қамтамасыз ету үшін қоғам, білім беру ұйымдары, отбасы арасындағы ынтымақтастықты нығайтуға назар аударудың өзекті екендігін көрсетеді.

Тәрбиенің мақсаты, міндеттері

Ұлттық дәстүр мен құндылықтарымыз қазіргі мәдени үрдістермен және жаңашыл технологиялармен өзара үйлесім тапқан жағдайда үлкен жетістікке жетеріміз анық. Сондықтанда тәрбиенің келесідей мақсаты мен міндеттерін анықталды.

Тәрбие мақсаты: жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген еңбекқор, адал, саналы, жасампаз азаматты тәрбиелеу.

Міндеттері:

1. Ата-ананың өсиетін тыңдауға, отбасы татулығы мен берекесін қадірлеуге, перзенттік парызын өтеуге тәрбиелеу.

2. Ұлттық мұраны қастерлеуге, қазақ тілін, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, татулық, келісім, ынтымақ және ел бірлігін сақтауға, отаншылдық пен мемлекетшілдікке тәрбиелеу.

3. Жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, абыройлы болуға, ар-ұждан, намыс, жауапкершілік, мейірімділік, қамқорлық пен әділдік қасиеттерін жоғары ұстауға баулу және құқықтық мәдениетін қалыптастыру.

4. Денсаулықты қадірлеуге, салауатты өмір салтын ұстануға, ойдың тазалығын және эмоционалды тұрақтылыққа баулу.

5. Табиғатқа, табиғи мұраға ұқыптылықпен қарауға және табиғи ресурстарды үнемді әрі тиімді қолдануға тәрбиелеу және еңбекқорлыққа баулу.

Тәрбие процесінің үздіксіздігі

Тәрбие – ұрпақты биік мұратқа жетелейтін сапалы білімнің тұғыры. Адамгершілік тұрғыдан тұлғаның үздіксіз толысуын қамтитын және оның жанын ізгілікпен қуаттандырып, адами құнды қасиеттермен қанаттандыратын процесс. Яғни, бала тәрбиесі тал бесіктен басталып үздіксіз жүзеге асырылатын динамикалық құбылыс.

Бала тәрбиесіне отбасы, әлеуметтік орта, білім беру ұйымы және қазіргі кезеңде цифрлық кеңістік ықпал етеді. Аталған ықпал етуші факторлар баланың қызығушылығын, қажеттілігін және идеалдарын қалыптастырып, мінез-құлқын айқындайды. Мінез-құлық ерекшелігі баланың әлеуметтік ортада өзін ұстау

әдебіне, басқалармен қарым-қатынас жасауына, іс-әрекетіне жетекші. Сол себепті баланың бойында адамгершілік қасиеттерін дарыту құндылықтар жүйесі арқылы іске асырылады.

Құндылықтар адамның ұстанымына, таңдауына, шешім қабылдауына әсер етеді, тұғырлы көзқарастар жүйесінің қалыптасуына ықпал етеді, іс-әрекеті мен мінез-құлқын анықтауға тұғыр болады.

Туғаннан 6 жасқа дейінгі бала тәрбиесі

Бала туғаннан 3 жасқа дейінгі кезеңде ата-ананың сүйіспеншілігіне ерекше құштар болады, айналасындағыларды ұстап көру арқылы тануға бейім келеді. Бұл кездегі баланы дамытатын жетекші әрекет – ойын.

3-6 жастағы бала дербес, тәуелсіз әрекет етуге ұмтылады, байқап көруге қызығушылық танытады. Баланың осы кезеңдегі негізгі жетекші әрекеті – тану. Яғни мектеп жасына дейінгі бала ойын арқылы таниды, біледі, сынап көреді. Баланың ойыны да, еңбегі де, айналаны тану құралы да – ойын.

Жалпы мектеп жасына дейінгі бала үлкендерден көргенін, отбасында болған жағдайларды, ата-аналарының әрекеттерін қайталайды. Осы жас кезеңінде бұл не?, анау не? бұл неге олай? не үшін? не себепті олай? деген сан алуан сұрақтар мазалаған әр баланың болмысынан жаңаны тануға, білуге деген әуестікті байқатады. Қоршаған әлемді ерекше ықыласпен, таза ниетімен тануға құштар болады. Бұл кезеңдегі балаларды «кішкентай зерттеушілер» деуге болады.

Туғаннан 6 жасқа дейінгі балаларға ең күшті ықпал ететін орта отбасы, мектепке дейінгі білім беру ұйымдары және Интернет кеңістігі.

Сондықтанда бала тәрбиесінде отбасы мүшелері, ата-ана, тәрбиешілер өздерінің іс-әрекеттеріне, сөйлеген сөздеріне мұқият болып, баланың жаңаны тануға деген құштарлығына қолдау көрсетіп, жақсы мінез-құлық үлгілерін қалыптастыруға, өмірлік маңызды дағдыларды дамытуға баса назар аудару керек.

Мектеп жасына дейінгі бала тәрбиесінде:

- баланың дербес әрекет етуіне қолдау көрсету;

- баланың шексіз мүмкіндіктеріне сенім білдіру;

- баланың қызығушылық танытқан іс-әрекеттерін сынап көруіне мүмкіндік беру қажет.

Ұсынылады:

- бесік-жырлары, арнау-тілек өлеңдер, өтірік өлеңдер, санамақтар, жаңылтпаштар мен мақал-мәтелдер, жұмбақтар, балалар айтысы және басқа да балалардың тілдік қарым-қатынас жасауына қолайлы халық ауыз әдебиетінің үлгілері мектеп жасына дейінгі бала тәрбиесінің құралы ретінде жүйелі қолдану;

- балабақшада түскі (ұйқы) демалыс алдында оның жақсы ұйықтап, тынығуы үшін 0-3 жас аралығындағы бөбектерге бесік жырын (басқа да балаларға арналған жағымды әуенді әндер) тыңдату, ал 3 жастан асқан балаларға мейірімділік пен жақсылықты дәріптейтін ертегілер айту дәстүрін енгізу;

- балалармен ертегі сағаттары, «Әжемнің ертегісі», «Бал бала» тіл ширату жобалары мен іс-шараларын жүзеге асыру;

- балалардың жас ерекшелігіне, қызығушылығы мен қажеттілігін ескере отырып ұлттық қимыл-қозғалыс ойындарын, спорттық қимыл-қозғалыс ойындарын жүйелі қолдану ұсынылады.

6-10 жастағы бала тәрбиесі

6-10 жастағы балалар жаңаны үйренуге ашық, білуге құмар, білім алуға ерекше ынталы болады. Олар өзіне берілген тапсырманы дұрыс орындауға тырысады, кез келген әрекетті шын ниетімен орындауға ұмтылады, жан-жануарларға, табиғатқа қамқорлық танытуға, өзінен кіші балаларға мейірімділік көрсетуге бейім келеді. Осы жас кезеңіндегі баланың жетекші әрекеті – оқу.

6-10 жас аралығындағы балалар түрлі мультфильмдерден, ертегілерден сүйікті кейіпкерлерін идеал етіп, соларға ұмтылады.

Сондықтанда тәрбие мазмұны бастауыш сыныпта оқытылатын пәндермен үйлесімін табуы керек. Бастауыш сыныпта балаларға ұсынылатын әдеби шығармалар, ертегілер, аңыз әңгімелер мен батырлар жырларынан үзінділер, өлеңдер мен жыр шумақтары мейірімділік, әдептілік, өнегелік, адалдық, әділет, отаншылдық, денсаулық, еңбекқорлық, мәдениеттілік қасиеттерінің дәріптелуі пәннің тәрбиелік әлеуетін арттырады. Бұл оқыту мен тәрбиенің тұтастығын қамтамасыз етеді.

Бастауыш сынып білім алушыларының жас ерекшелігіне сәйкес келетін дәстүрлі музыкалар, халық музыкасы, әндері, күйлері мен жырлары тәрбиелік іс-шараларда үйлесімді қолданылуы балалардың әдемілікті сезінуіне, ұлттық мұраны сақтауды және оны қастерлеуді дәріптеуге мүмкіндік береді.

Ұсынылады:

- тәрбиелік іс-шаралардың мазмұны, форматы, көркемдік стилі, ұсынылу тәртібі қазіргі балалардың жас және психологиялық ерекшеліктеріне, қызығушылықтарына, қабылдауына сәйкес болуы;

- қысқа және ұзақ мерзімде іске асырылатын тақырыптық жобаларды жоспарлау арқылы тәрбие жұмысының жүйелілігін, бірізділігін, тұтастығын қамтамасыз ету;

- халық ауыз әдебиеті үлгілері, көркем шығармалар тәрбиелік шаралар мен жобалардың мазмұнын қамтамасыз ететін дереккөзі ретінде қолдану;

- қазақ халқының мақал-мәтелдері, тыйым сөздері бастауыш сынып білім алушыларының мінез-құлық әдебі мен өзін-өзі ұстау мәдениетін қалыптастырудың құралдарының бірі ретінде қолдану;

- ұлттық ойындар («Асық party» өткізу, Хан талапай, Арқан тартыс, Алтыбақан, Айгөлек, Белдесу, Саққұлақ, Тымпи, Тоғызқұмалақ т.б.) физикалық, зияткерлік тұрғыдан дамуына ықпал ететін құралдардың бірі ретінде қолдану арқылы оның қолданыс аясын кеңейту;

- әлеуметтік тәжірибелер арқылы адамдарға, жан-жануарларға көмек және табиғатты қорғау аясында жасалған қайырымдылық іс-шараларына тарту, оларды әлеуметтік желілерде насихаттау ұсынылады.

Жасөспірімнің тәрбиесі (11-15 жас)

Жасөспірім тәрбиесі атадан қалған өсиетті жете түсінуге, ата қонысын қадірлеуге, отбасы бірлігі мен татулығын жоғары бағалауға, қоғамға пайдалы еңбекке үлес қосуға, іскерлік пен бастамашылдық танытуға, қоршаған ортаны қорғауға, табиғатты аялауға, денсаулығын нығайту үшін спортпен шұғылдануға, білімді болу үшін ізденімпаздыққа, ұлттық мұраны сақтау мен өнерді құрметтеуге негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс.

Жасөспірімдік кезең бала дамуындағы ерекше кезең. Бұл кезеңде бала өзін ересек етіп көрсетуге, өз бетінше шешім қабылдай алатын дербес тұлға ретінде көрсетуге ұмтылады. Жасөспірім құрдастарының ортасында өзінің беделін жоғары қоюға тырысатындығы да осы кезеңге тән ерекшеліктердің бірі. Бұл кезеңде жасөспірімдер еліктегіш, олар үшін құрдастарының, достарының пікірлері маңызды болады, тәуекелге батыл қадам жасайды, мінез-құлқы жылдам өзгермелі келеді. Жасөспірімдердің жетекші әрекеті – қарым-қатынас болып табылады.

Халық даналығында баланы он үш жаста отау иесі дейді. Бұл баланың сол кезеңде өзі үшін және айналасындағылар үшін жауапкершілікті дұрыс түсіне алатындығын және өзіне жүктелген міндетті атқаруға қабілетті болатындығын көрсетеді. Осы кезеңде баланың тұлғалық қалыптасуына еңбек тәрбиесі ерекше ықпал етеді.

Бұл кезеңдегі тәрбие – бастауыш буында меңгерген білім мен тәрбиеге сабақтасқан ұлттық құндылықтар мен өнерді бала бойына дарытуға мән берген жөн.

Тәрбие жұмысы балаларға өзі тұрып жатқан өлкедегі қасиетті жерлермен, тарихи орындармен танысумен жалғасады. Бұл бала бойында тарихи жады мен сананы қалыптастырып, туған жерінің қайталанбас ерекшелігін жете білуге, оның бірегей болмысын тануға ықпал етеді.

Тәрбие іс-шаралары мен жобалардың мазмұнын халық аңыздары, тарихи оқиғалары, ұлт зиялыларының, қоғам қайраткерлерінің өмір жолдары, батырлар мен тарихи ұлы тұлғалардың мұралары, батырлар жырлары мен қисса дастандардағы кейіпкерлердің ерлігі, адалдығы, зұлымдықпен күрестері т.б. адами құнды қасиеттері, классикалық көркем шығармалар мен олардың авторларының өмір жолынан алынған өнегелі үлгілер қамтуы қажет.

Балаларға өзінің туған халқының болмысын түсінуге, өткен тарихын тануға ықпал ететін қуатты құрал – аңыздар, батырлар жырлары мен тарихи оқиғалар бола бермек.

Батыр бабаларымыз, тарихи тұлғалардың ерлігі, елі мен жерін сақтап қалудағы ерлігі мемлекет тәуелсіздігінің қымбаттығын, отбасы берекесінің мәнін, қоғамдағы адамдардың татулығы мен ынтымақтастығының маңыздылығын бағалауға, ел тарихының тереңдігін жете түсінуге ықпал етеді.

Балалардың жас ерекшеліктеріне және оқитын сыныбындағы пән бағдарламаларының мазмұнының ерекшеліктеріне сәйкес таңдалған тарихи тұлғалардың, ұлт зиялыларының өмір жолы мен мұралары оқыту мен тәрбиенің біртұтастығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Осы ретте жасөспірімнің туған халқына деген сүйіспеншілік, ар-ұятты қастерлеу, намысқойлық, мейірімділік, ізеттілік, ата-баба рухын сыйлау, адалдық қадір-қасиеттері дамып жетіледі.

Бүгінгі өзгермелі заман жастардың қоғамда өз орнын табуын талап етеді. Олай болса, еңбек адамдарымен кездесу, кәсіпорындарға саяхат жасау жасөспірімнің мамандыққа қызығушылығын арттырып, мамандығын дұрыс таңдауға қолдау көрсету маңызды. Жасөспірімдік кезеңде тәрбие жұмысының мазмұнында кәсіптік бағдардың көрініс табуы баланың болашағын жоспарлауға, мамандық таңдауға әсер етеді.

Цифрлық технологиялардың дамуы мен жетістіктері де жасөспірім тәрбиесінде ескерілуі маңызды. Цифрлық технологияны орнымен қолдана білу жасөспірімнің қабілеті мен білімінің дамуына, әлем өркениетімен сусындауына, цифрлық сауаттылығының артуына ықпал етеді. Алайда смарт технологияны шамадан тыс пайдалану жасөспірімдердің шынайы өмірден алшақтап, адамдармен тіл табысуы мен қарым-қатынас құруы қиынға соғып, оның психологиялық, физиологиялық дамуына кері әсер етеді.

Ата-бабамыздан қалған «Біреудің ала жібін аттама», «Бүлінгеннен бүлдіргі алма», «Көкті жұлма», «Шашыңды жайма», «Бетінді баспа», «Ақты төкпе», «Дастарханға үлкеннен бұрын қол созба», «Үлкеннен бұрын отырма», «Кұстың ұясын бұзба» және басқада халқымыздың адалдыққа, инабаттылыққа, әдептілікке, өнегелілікке тәрбиелейтін 500-ден астам тыйым сөздері отбасы тәрбиесінің басты құралдарының бірі болуы маңызды. Тыйым сөздердің қолданылу аясын, оның астарын түсіндіру арқылы жасөспірімдерді өнегелі болуға, бойын жаман әдеттерден аулақ ұстауға ықпал етеді.

Ұсынылады:

- тәрбие шаралары мен жобаларының мазмұнын, форматын, көркемдік стилін, ұсынылу тәртібін анықтауда жасөспірімдік кезеңдегі балалардың психологиялық ерекшелігін, қызығушылығын назарға алып, цифрлық технологиялардың жетістіктерін ескеру;

- жас ерекшеліктеріне сай келетін классикалық көркем шығармалар мен көркем әдебиеттерді ұсыну; оқылған шығарма кейіпкерлерінің бойындағы адами қасиеттері мен жағымсыз әдеттерін талқылауға бағытталған кейстік жағдаяттарды шешуді ұсыну;

- еліміздегі тарихи орындарға, ескерткіштерге экскурсия жасау, ел мен жер тарихы туралы деректермен танысу, театрға, музейлерге, мұрағаттарға, ұлттық парктер мен қорықтарға бару, виртуалды саяхаттар жасау немесе/және цифрлық технологиялардың жетістіктерін қолданып таныстыру;

- батырлар, ақын-жыраулар және ұлт зиялыларының, тарихи тұлғалар мен қоғам қайраткерлерінің өмірлік жолдарын, қалдырған мұраларын таныстыру;

- тарихи, деректі фильмдерді талдау;
- білім алушылардың мәдени және ұлттық мұраны насихаттау бойынша бастамаларына қолдау көрсету;
- табиғатты қорғау, адамның әрекеттерінен туындайтын апаттардың алдын алу бойынша жобалар әзірлеу;
- жобаларды жүзеге асыруға отбасын әлеуметтік әріптестікке тарту;
- «Гаджетсіз демалыс» күндерін ұйымдастыру, кітап оқу, спортпен шұғылдану, табиғат аясында серуендеу т.б. шаралар ұйымдастыру ұсынылады.

Жастар тәрбиесі (15-18 жас)

Бұл кезеңдегі тәрбиенің негізгі мақсаты – ұлттық рухты, азаматтық борышты түсінуі, елі мен халқының, Отанының алдындағы жауапкершілікті сезіну және ар-ұят ұстанымдарын жоғары бағалау болмақ.

Бүгінгі жас ұрпақ – ертеңгі ел тізгінін ұстайтын азамат. Сол себепті ар-намыс – бұл оның азаматтық көрінісі екендігін жастар білуі тиіс.

Жастардың бойында бес қасиет: ақылы, сана ашықтығы, қабілеттілігі, шынайы рухани келбеті, білімділігі мен көркем мінезі болуға тиіс.

Ал білімді, салмақты, сабырлы, мейірімді, ізденімпаз мәдениетті жас – нағыз ақыл иесі, елге, ұлтқа қызмет атқаратын – «толық адам» екенін жастарға түсіндіру керек.

Толық адам қалыптасуы үшін адам рухани толысып, бойында адамгершілік қарымы мол, білімді, саналы, адалдық пен шынайылық, қамқорлық, бауырмалдық пен жауапкершілік, Отанға, туған еліне, өзінің отбасына деген құрмет сезімдерінің болуы қажет.

Жастар тәрбиесі ел мен жер тұтастығын, ел тәуелсіздігін қадірлеуге, ар-ұят, намысты жоғары ұстауға, адал еңбекпен қызмет етуге, қоғам игілігі үшін азаматтық белсенділік танытуға, демократиялық және азаматтық жауапкершілікті саналы түрде түсінуге, салауаттық, зияткерлік құндылықтарына негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс.

Жастар тәрбиесінде олардың ел болашағы үшін маңызды буын екендіктерін сезінуі олардың отбасы алдындағы парызын, Отан алдындағы борышын өтуге белсенділігін арттырады.

Ұлттың тарихи сана-сезімін жаңғыртудың маңыздылығы, тарихи төл шежіресін дәріптеуге айырықша мән бере отырып, халқымыздың ата-бабадан мирас болып қалған мұрасын дәріптеу, ұлттың кодын сақтауда жастардың бойындағы рухты ояту, отаншылдық пен мемлекетшілдік сезімдерін арттыруды қажет етеді. «Ел мен жер үшін, атамекен үшін» деген қағидат жас ұрпақтың борышы екендігін әр жастың түсінуі қажет.

Қазіргі жастарды мейіріммен, махаббатпен, адами қарым-қатынаспен бауырмалдықпен қоғамға тарта білуіміз керек. Өйткені жастар қоғамнан әділет пен мейірімді, адами қарым-қатынасты күтеді. Адалдық пен мейірімділік арқылы жастардың білімділік, ізденімпаздық, шығармашылық, іскерлік қабілеттерін ашуға өз мүмкіндіктерін оятып, оны іске асыруына жағдай жасау олардың жасампаздық күшіне серпін береді.

Отбасында адамгершілік тәрбиесінің, дәстүрлер сабақтастығының және ұлттың кодын сақтаудың негіздері қаланады. Жастардың отбасы құндылықтарын білуі, отбасын құруға дайындық мәселесі жас отбасын нығайтуға, бақытты отбасын құруды қамтамасыз етуге бағытталған.

Жастардың мемлекеттік тілді құрметтеуі, қазақ тілінде әдебиеттер мен ақпараттармен сусындату, мәдени ошақтарға театрға, кітапханаға, кино-театрларға бару өз тілін құрметтеп, тарих пен мәдениетін сыйлау қоғамда жастардың өзара түсіністігі мен бірлігін қалыптастырады.

Қоғамдағы адалдық пен әділеттілік үстемдігі басым болуы шарт. Жастардың бойында сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік қасиеттерін, құқықтық мәдениетін үнемі жетілдіріп отыру маңызды.

Ұсынылады:

- жастар тәрбиесі ел мен жер тұтастығын, ел тәуелсіздігін қадірлеуге, ар-ұят, намысты жоғары ұстауға, адал еңбекпен қызмет етуге, қоғам игілігі үшін азаматтық белсенділік танытуға, жауапкершілікті саналы түсінуге, салауаттық, зияткерлік құндылықтарына негізделген тәрбиеге басымдық берілуі тиіс;

- ел болашағы үшін маңызды буын екендіктерін сезінуіне, отбасы алдындағы парызын, Отан алдындағы борышын өтуге белсенділігін арттыруға бағытталған әлеуметтік тәжірибелер мен жобаларға жастарды тарту;

- ұлттың тарихи сана-сезімін жаңғыртудың маңыздылығы, тарихи төл шежіресін дәріптеуге айырықша мән бере отырып, халқымыздың ата-бабадан мирас болып қалған мұрасын дәріптеу, ұлттың кодын сақтауда жастардың бойындағы рухты ояту, отаншылдық пен мемлекетшілдік сезімдерін арттыруға бағытталған шаралар ұйымдастыру;

- отбасы құндылықтарын дәріптеуге, отбасын құруға жауапкершілікті түсіндіруге бағытталған іс-шараларға тарту;

- адал еңбекті жоғары бағалауға, еңбек адамын құрметтеуге бағытталған іс-шараларға тарту, кәсіптік бағдарын дұрыс анықтауға қолдау көрсету ұсынылады.

Бағдарлама мазмұны

«Жас бала – жас бір шыбық, жас күнде қай түрде иіп тастасаң, есейгенде сол иілген күйінде қалмақ» М.Жұмабаев.

Тәрбие – қоғамның негізгі қызметтерінің бірі, жеке адамды мақсатты, жүйелі қалыптастыру процесі, аға ұрпақтың тәжірибесін кейінгі буынға меңгертіп, олардың сана-сезімін, жағымды мінез-құлқын дамытушы.

Қазақ тіліндегі алғаш рет тәрбие деген ұғымға анықта беріп, оның қандай болу керектігі туралы Жүсіпбек Аймауытовтың педагогикалық мұраларынан көруге болады. Ол тәрбиенің өмір бойы жалғасатын үздіксіз процесс екендігін және тәрбие адамды шындықты, ізгілікті, көркемдікті тәжірибе жүзінде іске асыруға жетелейтіндігін және ол білімнің табан тірейтін негізі екендігін көрсеткен.

Бұл идеяны әрі қарай жалғаған Мағжан Жұмабаев та баланы сол ұлттың өз тәрбиесімен тәрбиелеудің маңызды екендігіне ерекше мән беріп, балаға

ақыл-ой, мінез, сұлулық және дене тәрбиесі берілгенде ғана оның толыққанды болатындығын көрсеткен.

Демек, қазақтың ойшылдары, ақын-жыраулары, ұлт зиялыларына тән ортақ идея бала тәрбиесі – ұлттық болғанда ғана елдігіміз нығайып, тәуелсіздігіміз тұғырлы болатындығында.

Ұлттық құндылықтар – ұлттық идеяның негізгі өзегі, ұлт қалыптасуының басты факторларының бірі. Ұлттық идея – туған жер, өскен орта әсерлерінен қалыптасып, халықтың тілі, ауыз әдебиеті, салт-санасы, әдет-ғұрпы, ырымдары мен тыйымдары арқылы жүйеленген сезім. Ол – ұлттың болмысы, психологиялық өзіндік ерекшелігі. Ал осы ұлттық идеологиямыз әлсіз болса, барлық салаға өзінің теріс әсерін тигізері хақ.

Тәрбие құндылықтары

Бүгінгі өскелең ұрпақ тәрбиесі ертеңгі еліміздің келбетін құрайтын тірегі. Сол себепті тәрбие құндылықтарға негізделгенде нәтижелі болмақ. Құндылық адамның өмірлік ұстанымына, таңдауына, шешім қабылдауына ұстын болатын көзқарастар жүйесін қалыптастыруға ықпал етеді, оның іс-әрекетін, мінез-құлқын анықтайды.

Демек, қазіргі кезеңде өскелең ұрпақ тәрбиесіне тірек болатын, адами қадір-қасиеттерді нығайту үшін ұлттық мүддені нығайтатын, ұлттық мирасты сақтайтын және оны дәріптейтін, ар-ұжданы таза, салауатты өмір салтын ұстанатын, заманның талабына сай келетін түйінді құзыреттерді қалыптастыру маңызды. Сол себепті ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтары арқылы тәрбие жұмысын ұйымдастыру қажет.

Ұлттық мүдде құндылығы

Ұлттық мүдде: тәуелсіздік, егемендік, мемлекеттік аумақ, қазақ тілі, экономикалық өрлеу, халықтың әл-ауқаты, ұлттық қауіпсіздік, отаншыл, ұлттық мирасын, мұрасын қадірлейтін, ұлттық мәдениетті бағалайтын ұрпақ қалыптастыруды көздейді.

Отанның бастау бұлағы – отбасы. Демек ата-ананы қадірлеуге тұғыр болатын қара шаңырақ, жеті ата, тектілік ұғымдары өскелең ұрпақ бойына сіңіріліп, отбасының татулығын, береке-бірлігін нығайтуға жетелейді. Сол себепті отбасына сүйіспеншілік, бауырмалдық қасиеттері сіңген және отбасы алдындағы перзенттік парызын жете түсінген, намысшыл, отбасын, Отанын, мемлекеттік рәміздерін құрметтейтін адал ұрпақ мемлекет тәуелсіздігін, ел мен жердің тұтастығын қадір тұтуға, демократиялық және азаматтық жауапкершілікті саналы түсінуге, қазақ тілін еліміздің басты рухани байлығы ретінде қастерлеуге, құрметтеуге, оны қоғамның барлық саласында қолдануға, ғылым тілі ретінде дамытуға үлес қосуға ұстын болады.

Сондықтан Ұлттық мүдде құндылығы адамдар арасындағы сыйластық, сыпайылық, әдептілік қасиеттерін сіңіруге, елі мен жеріне, мемлекетін, рәміздерін құрметтеуге бағыттайды, отбасының татулығы мен берекесін нығайтуға,

Отбасы алдындағы перзенттік парыз, Отан алдындағы борыш, Отанға, елге, ұлтқа абыройлы қызмет ету, тарихи танымның тереңдігі, отаншылдық, елжандылық қасиеттері Ұлттық мүдде құндылығына тұғыр болады.

«...Ұлтына, жұртына қызмет қылу – білімнен емес, мінезден», «Балапан ұяда не көрсе, ұшқанда соны іледі», «Қыз анадан үйренбей өнеге алмас, Ұл атадан үйренбей сапар шекпес», «Балаға берілетін бірінші тәрбие ата-анасын, туған-туысын, жолдасын сыйлауға үйретуден басталады», «Атаның баласы болма, адамның баласы бол» т.б. қанатты сөздер Отан құндылығын бала бойына дарытуға негіз болады.

Отан құндылығы еліміздің өткен тарихын ұрпақ жадында сақтауға, ата-бабадан қалған мирастарды мұраларды танып-білуге, оны сақтап, әрі қарай дәріптеуге тірек болады. Өз тарихын білмеген ұрпақ, оны ертеңінде сақтай алмайды. Сондықтанда еліміздің болашағын жарқын ету, ұлттық рухымызды сіңіру ұлттық мирас құндылығымен сабақтас. Ата-бабадан қалған құнды мұраларымызды қорғауға дағдыландыру керек. Балалармен бірге театрға, мұражайға және тарихи орындарға бару оларды рухани жағынан кемелдендіреді. Бұл тұрақты қолға алынғанда ғана өткенінен сабақ алып, болашағына үмітпен қарайтын ұрпақ келері сөзсіз.

Ар-ұят құндылығы

Ар-ұят құндылығы адами мінез-құлыққа сәйкес келмейтін, жағымсыз істерден бойын аулақ ұстауға, жақсылыққа, игілікке бой түзеуге, парасаттылықты жоғары бағалауға, абыройлы болуға ықпал ететін адамдық болмыстың сапалы бейнесі. Ар-ұят құндылығына «Адамның басына қонған бақыттың тұрақты болуы жақсы мінез-құлыққа байланысты. Мінез бен ақыл жарасса – адамгершілік ұтады» деген даналық өсиет пен адалдық, әділеттілік, мейірімділік, жауапкершілік қасиеттері тұғыр болады. «Арлының ұяты бетінде», «Ақылың болса ар сақта, ар-ұят керек әр уақытта», «Пайда ойлама, ар ойла», «Әділ сөйлеп, адал жүр», «Әділдіктің екі қайнар көзі бар: ешкімге зиян келтірмеу және қоғамға пайда келтіру», «Халқыңа адал бол, жауыңа қатал бол, досыңа адал бол!», «Күшіңе сенбе, адал ісіңе сен», «Ең әуелі – ниет керек, одан соң – күш керек, одан соң – тәртіп керек», «Ақылды сол – нысап пен ар сақтайды» т.б. қанатты сөздер ұждан құндылығын бала бойында қалыптастыруға негіз болады.

Ардың кіршіксіз, ұжданның таза болуы – түптеп келгенде, ұлт қауіпсіздігінің өзегі. Себебі, ар-ұяттың кемдігінен ұлт болашағының жегі құртына айналған парақорлық, жемқорлық қоғамдағы алаяқтықтық әрекетті асқындырып отыр. Сондықтан балабақшадағы бүлдіршіннен бастап, мектеп бітіретін жасөспірімге дейінгі тәрбиеде ар-ұят мандайалды құндылық ретінде басты ұстанымға айналуы тиіс.

Ар-ұят құндылығы адалдық, әділеттілік, мейірімділік, қамқорлық қасиеттерін бала бойында қалыптастыруды және еңбекқорлыққа баулуды көздейді. Өйткені білім де, ғылым да ерен еңбекпен келеді. Еңбек адам өмірінде маңызды. Адамның рухани дамуына, кәсіби әлеуетінің жетілуіне, қоғамдық

сананы жаңғыртуға, жауапкершілік сезімін нығайтуға, ел экономикасын көркейтуге тұғыр болады.

Талап құндылығы

XXI ғасыр технологиялардың қарқынды дамыған заманы. Еліміз басқа елдерден оза дамуы үшін технологияларды қарқынды дамытуға үлес қосып, инновацияларға ашық болуымыз қажет. Сол себепті өскелең ұрпақ бойында заманауи дағдыларды қалыптастыру маңызды. Талап құндылығы өскелең ұрпақ бойында мәдениеттілік, табандылық, үнемшілдік, қанағат, ерік-жігер, таза ой мен адал ниетке тұғыр болады. Сонымен қатар, талап құндылығы баланың білім алуға, ғылымда жаңалық ашуға жаны құштар болуға, салауатты өмір салтын ұстануға уақыт пен қаржысын тиімді жоспарлауына дағдыландырады.

Қазіргі заманда сыни ойлайтын, оңтайлы шешімдерді дербес қабылдайтын, қабілет қарымы мол, құқықтық мәдениеті жоғары, қоғамдық орында өзін мәдениетті ұстай алатын, басқалармен тіл табыса білетін, сындарлы диалогқа түсе алатын тұлғалар сұранысқа ие. Сол себепті осындай құзыреттері қалыптасқан тұлға тәрбиелеу қажет.

Ойшыл ақын Шәкәрім Құдайбердіұлы адам бойындағы жақсы қасиеттерді қалыптастыруға талаптың негіз болатындығын өз өлеңінде былайша өрнектеген:

Ынсап, рахым, ар, ұят, сабыр, сақтық –

Талапқа алты түрлі нокта тақтық.

Алтауының ішінде ынсап әділ,

Өзгесінің тізгінін соған ұстаттық.

«Өр талапты, озық ойлы ұлан» жобасы

Ұлттық құндылықтар аясында тұлғаның шешендік сөз өнерін, оқуға құштарлық сезімін, коммуникативтік тілдік қарым-қатынас мәдениетін, оқу сауаттылығын дамыту мақсатында «Өр талапты, озық ойлы ұлан» жобасы арқылы балалар мен жасөспірімдерге құндылықты сіңіру жолдары мен әдістері жүргізіледі.

Сонымен қатар, балалардың жас ерекшелігіне қарай ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтарымен дарытудың жолдары:

А) Үлгі-өнегемен сіңіру

Балалар мен жасөспірімдер ересектердің мінез-құлқын бақылап, көп нәрсені үлгі етіп, өзіне көшіріп үйренеді. Сондықтан үйдегі ата-ана, мектептегі мұғалімнің өзі осы қасиеттерге сай болуы, іс-жүзінде, әрекетінде ұдайы қайталап, тұрақты көрсетуі жас ұрпақ үшін ең үлкен үлгі.

Ә) Оқу жоспарына енгізу

Құндылық тәрбиесін білім беру үдерісіне, ресми оқу бағдарламасына кіріктіру арқылы үйрету аса қажет. Форматы жағынан пікірталас оздыру, ситуациялық зерттеулер тапсырмасын беру, әңгімелесу, т.б. пішінде жүзеге асыруға болады.

Б) Сыни ойлау дағдысына баулу

Этикалық дилеммалар мен моральдық сұрақтарға сыни тұрғыдан жауап беруге машықтандыру, талқы, пікірталас және рефлексиялық жаттығуларға

бейімдеу олардың моральдық ойлау дағдыларын дамытып, құндылықтарды әртүрлі контексте пайымдауға мүмкіндік береді.

В) Өмірден мысалдар келтіру

Өткен тарихтан, белгілі оқиғалардан, әдебиеттер мен жеке өмір тәжірибеңізден нақты мысалдар келтіре отырып, осы құндылықтардың қалай жүзеге асатынын және олардың жеке адам мен жалпы қоғамға тигізетін әсеріне мән беру қажет. Бұл балалар мен жасөспірімдерге осы қасиеттердің тәжірибелік маңыздылығын түсінуге көмектеседі.

Г) Рефлексия мен өзін-өзі бағалауға мүмкіндік беру

Білім алушы өз әрекеттері мен мінез-құлқын құндылықтар негізінде бағалауға ынталандыру керек. Оларға жеке мақсаттар қоюға және осы қасиеттерді іске асырудағы жетістіктерін бақылауға мұрындық болу қажет.

Ғ) Ата-аналарды ортақ әрекеттесуге шақыру

Ата-аналармен бірлесе жұмыс істеп, оларды үйде осы құндылықтарды нығайтатын отбасылық шаралар (сұхбат, кездесу, дәріс т.б.) ұйымдастыруға ықпал еткен абзал. Яғни, осы қасиеттерге қатысты айтар ой, бөлісер тәжірибесі бар қонақ шақырып, кездесулер ұйымдастыру.

Д) Сыныпта жағымды атмосфера қалыптастыру

Сыныпта тотальды, бір тарапқа бағынышты орта емес, керісінше өзара қолдау көрсетуге дайын жағымды орта құрылу керек. Ол орта білім алушыға өз ойын білдіру, сұрақтар қою және әртүрлі перспективаларды талқылауда өздерін қауіпсіз сезінетін орта болсын.

Жоба аясында әдеби марафондар, квесттер, буккроссингтер, челленджер, буктрейлерлер және пікірсайыстар, зияткерлік конкурстар өткізу арқылы білім алушылардың ақпараттық сауаттылығы мен тілдік, әдебиетті тану дағдылары қалыптасады.

«Еңбегі адал жас өрен» жобасы

Адал еңбек пен еңбекқорлық мәдениетін кеңінен насихаттау мақсатында «Еңбегі адал жас өрен» жобасы жүзеге асырылады.

Жоба еңбек адамының мәртебесін көтеруге, еңбек культін дәріптеуге бағытталады. Жоба шеберінде білім алушылардың кәсіптік бағдарын анықтауға қолдау көрсетуді, өз міндетін адал және жауапкершілікпен атқаруға баулуды және еңбек адамын құрметтеуге үйретуді көздейді.

Білім алушыларға өзіне жүктелген міндетті орындау үшін барын салып еңбек ететін білікті маман нағыз еңбек адамы екендігін дәріптеуді қажет етеді. Нағыз еңбек адамы әр ісіне, әр қадамына жауапкершілікпен қарайтын, өзегінің еңбегін бағалайтын адал азамат екендігін түсіндіру қажет.

Жоба шеңберінде атқарылатын іс-шаралар мазмұнында білім алушыларға өз уақытын дұрыс, тиімді жоспарлау, қаржылық сауаттылық, шешім қабылдау, мақсатты әрекет ету дағдыларын дамытуға бағытталуы қажет. Жас ұрпақтың бойында еңбекқорлықтың арқасында жетістікке жеткен адамдардың беделін арттыру арқылы еңбекке деген сүйіспеншілікті қалыптастыруды және қоғамдағы әлеуметтік инфантилизмді азайтуды, өмірде табандылықпен жетістікке жеткен табысты адамдардың үлгі-өнегелерін құруды көздейді.

Бүгінде білім алушыларды еңбекті құрметтеуге баулу компьютерлік ойындарға деген құмарлықты, жалқаулықты жеңуге, лудомания дертін азайтуға ықпал етеді.

Ұлы Абай: «Еңбек - қуаныш, жалқаулық - айырылмас азап» деген. Еңбек пен адам бір-бірінен бөлінбейді. Еңбек адамды жануарлар әлемінен жоғары деңгейге көтерді, оның физикалық дамуына ғана емес, ақыл-ойы мен рухани дамуына да ықпал жасайды.

Еңбек адамның тұлға ретінде қалыптасуы, оның өзін-өзі анықтауы, өмір бойы бүкіл қоршаған әлемді біртіндеп танумен байланысты.

Қазіргі әлемдегі мектепте де еңбекке баулу мәселелері өзектілігін жоғалтқан жоқ. Соған байланысты бүгінгі таңда қоғамда ғылымның заманауи жетістіктері мен ұлттық дәстүрлерін ескере отырып, еңбек тәрбиесін жаңарту қажеттілігі туралы мәселе туындайды.

А) Еңбек тәрбиесі және кәсіби өзін-өзі анықтау:

- балалар мен жастардың еңбекке және еңбек адамдарына, еңбек жетістіктеріне деген құрмет сезімін тәрбиелеу;

- өзіне-өзі қызмет ету дағдыларын, еңбек ету қажеттілігін, әр түрлі еңбек қызмет түрлеріне, соның ішінде оқу мен үй шаруасындағы міндеттерге саналы жауапкершілікті және шығармашылық қатынасты қалыптастыру;

- өз іс-әрекеттерінің мағынасы мен салдарын дұрыс бағалай отырып, қажетті ресурстарды жұмылдыра отырып, ұжымдық жұмыс дағдыларын, өз бетінше жұмыс жасау қабілетін дамыту;

- мамандықты мақсатты таңдау үшін балалар мен жастарды әлеуметтік маңызы бар іс-шараларға тарта отырып, кәсіби өзін-өзі анықтауға ықпал ету арқылы жүзеге асады.

Ә) Бастамашылдық пен кәсіпкерлікке баулу

Дәстүрлі еңбек қызметінен басқа, қатысушылар кәсіпкерлік негіздерімен танысады, өздерінің шағын жобаларын іске асырады және командалық дағдыларын дамыту арқылы бастамашылдық пен кәсіпкерлікке баулуға болады.

Б) Әлеуметтік жауапкершілік

Білім алушыларды қарттарға көмек көрсету, аумақтарды абаттандыру және экологиялық акциялар сияқты әлеуметтік маңызды іс-шараларға тарту арқылы олардың әлеуметтік жауапкершілігі арттыруға болады.

В) Өзін-өзі дамыту мәдениетін насихаттау.

Білімнің, іскерліктің және дағдылардың жаңа салаларын өз бетінше зерттеуге қызығушылықты ынталандыру, сондай-ақ үздіксіз білім беру мәдениетін дамыту.

Г) Ата-аналар мен қоғамды тарту.

Ұрпақтар арасындағы диалогты қалыптастыруға жәрдемдесу, сондай-ақ ересектер мен жастар арасында тәжірибе мен білім алмасу платформасын құру.

Жалпы, «Еңбегі адал жас өрен» жобасы жеке тұлғаны жан-жақты дамыту, еңбектің маңыздылығын мойындау және жастардың белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыру үшін жағдай жасау міндеттейді.

Жобаны жүзеге асыру үшін білім алушыларға өзі тұратын ауылдағы, қаладағы табысты еңбек азаматтарымен бірлескен шеберлік сағаттарын, қолөнершілер фестивалдерін, кәсіптік бағдар берудің ғылыми жобаларын, конкурстарын және өңірдегі өндірістік орындар мен кәсіпорындарда тәжірибе аландарын ұйымдастыруды қамтамасыз ету қажет.

«Ұрпаққа аманат» жобасы

Мемлекетшілдік пен отаншылдық идеясын кеңінен насихаттау мақсатында «Ұрпаққа аманат» жобасы жүзеге асырылады.

Жоба ұлттық мүдде, ар-ұят, талап құндылықтарын дәріптеуге тұғыр болады. Бұл – адамның туған жеріне, Отанына деген сүйіспеншілігін, қоғам игілігіне адал қызмет етуге баулитын жоба.

Отаншылдық ұлтының тілін, мәдениетін, дінін, әдебиетін, тарихын берік сақтаудан басталады. Себебі, ол – адамның бойында ананың сүті, әкені қанымен қалыптасатын қасиет.

Демек, жас ұрпақты бала кезінен елін, жерін сүйуге, ұлттық құндылықтарды құрметтеуге баулысақ, оның бойына отаншылдық қасиетті дарытуға болады. «Ұлттық құндылықтардан жұрдай рухта тәрбиеленген ұрпақтан халқымыздың қажеті мен мүддесін жоқтайтын пайдалы азамат шықпайды» - дейді алаш қайраткері Мұстафа Шоқай. Сондықтан баланы ұлттық құндылықтарға баулудың маңызы зор.

Өз Отанын жанынан артық жақсы көріп, ұлттық құндылықтарын қастерлеп, ұлтының мұңын мұңдап, жоғын жоқтайтын адамды отаншыл азамат деуге болады. Отаншылдық қасиетті бойға сіңіру үшін Абай Құнанбайұлы, Ыбырай Алтынсарин, Шоқан Уәлиханов, Әлихан Бөкейхан, Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатов, Қаныш Сәтбаев, Қажымұқан Мұңайтпасұлы секілді еліміздің ұлы тұлғаларын көбірек дәріптеп, олардың өнегелі өмірі мен ерен еңбегі һәм ерлігін жас ұрпаққа үнемі насихаттап отыруымыз қажет. Сол секілді баланың бойында мемлекетшілдік қасиет көрініс тапсын десек, балалар мен жасөспірімдерді тәрбиелейтін патриоттық ұйымдардың (еріктілер) жұмысын жандандырған жөн. Бізде бұл бағытта «Жас ұлан» секілді ұйымдар жоқ емес, алайда олар өз деңгейінде ұлттық құндылықтарды сақтау, патриоттыққа баулу секілді жұмыстарды мейлінше атқара алмай келеді. Бала бойында патриотизмді қалыптастыру үшін, еліміздің батырларының өшпес ерлігін үнемі дәріптеп отыру қажет. Сонау жоңғар шапқыншылығы кезіндегі Қабанбай, Бөгенбай секілді батырлардың жанқиярлық ерлігінен бастап, Ұлт-азаттық көтерілістер қаһармандары Есет Көтібарұлы, Исатай Тайманұлы, Махамбет Өтемісұлы, Кенесары Қасымұлы секілді батырларды, сондай-ақ Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде ерен ерлік көрсеткен Бауыржан Момышұлы, Төлеген Тоқтаров, Рақымжан Қошқарбаев, Мәншүк Мәметова, Әлия Молдағұлова, Хиуаз Доспанова секілді ұлт қаһармандарының, кешегі Желтоқсан көтерілісінің қаһармандары Қайрат Рысқұлбеков, Ләззат Асанованың ерлігін жастарға дәріптеу олардың бойындағы патриоттық сезімді оятары анық.

Ұлы Абай: «Балаға мінез үш алуан адамнан жұғады: біріншісі – ата-анасынан, екіншісі – ұстазынан, үшіншісі – құрбысынан», дейді. Отансүйгіштік сезімнің қалыптасуына ата-ана, ауыл-аймағының ықпалы зор. Отанды сүю отбасынан басталатыны рас. Сондықтан да бала тәрбиесінің шешуші факторы – отбасы. Баланың ер жетіп өсуі, бойындағы алғашқы адамгершілік белгілері отбасында қалыптасады.

Отансүйгіштік рух – Тәуелсіз еліміздің әлемдік өркениет көшіне қосылып, дүниежүзілік қауымдастықтан лайықты орнын алуына мүмкіндік беретін бірден-бір күш. Осы жерде жас ұрпақ ең бастысы – отбасында асқақ отансүйгіштік сезімде тәрбиеленуі тиіс. Бауыржан Момышұлы: «Біздің тарихымыз батырға бай тарих, халқымыз батырлықты биік дәріптеп, азаматтық пен кісіліктің символы санаған. Батырлық, ерлік ұрпақтан-ұрпаққа ата дәстүр болып қала бермек. Өткенін білмеген, тәлім-тәрбие, ғибрат алмаған халықтың ұрпағы – тұл, келешегі – тұрлаусыз. Біздің қазақ халқы – батыр халық», - деген екен. Расында, кең байтақ атырапты жауға бермей, қасық қаны қалғанша күрескен, жарғақ құлағы жастыққа тимей, елім деп еңіреп өткен хас батырлардың ерлігі кейінгі ұрпаққа қашанда өнеге болмақ.

Жоба аясында мектеп жасындағы балалардың төтенше жағдайлардағы көрсеткен ерлігі, халықаралық, республикалық конкурстар мен олимпиадалар, өнертапқыштық сайыстарының жеңімпаздары насихатталады.

«Жеткіншектің жеті жарғысы» жобасы

«Жеткіншектің жеті жарғысы» жобасы құқықтық мәдениетті қалыптастыру, азаматтық пен мемлекеттілікке ерте тәрбиелеу мақсатында жүзеге асырылады. Білім алушының бойында қоғам мен ата-ана алдындағы жауапкершілік пен Отанына деген рухты, патриоттық сезімді қалыптастыруда Алып Ер Тоңғаның «Ақи немесе жомарттық», әл-Фарабидің парасатты адам, Жүсіп Баласағұнның «Құтты білік», Яссауидің хәл туралы, Абай Құнанбаевтың «Толық адам», Шәкәрім Құдайбердіұлының «Ар-ұждан» ілімдерінде және басқа да қазақ халқының ағартушыларының еңбектері негізгі алғышарт болып табылды.

Әл-Фараби баланың ақылды, парасатты болуы үшін оқу және оқығанды бойға тоқу, жақсылардан үйрену маңызды екендігіне мән берген. Ол ақыл-парасат адамның ойлауына, пайымдауына, ғылым мен өнерді, ізгілікті ұғынуына ықпал етіп, бақытқа жету жолында жетекші рөл атқаратындығын көрсетеді.

Ал, Жүсіп Баласағұн «Құтты білік» шығармасында қоғам мүшелерінің мінез-құлқы, білімі, ақыл-парасаты қандай болу керектігін сипаттайды. Білімсіз адамда ақылдың болмайтындығын тілге тиек етіп, адам тек біліммен ғана жетіліп, ақылмен талай түйінді мәселелерді шешіп, мұратына жететіндігін тұжырымдайды.

Мәңгілік өмір сүруді аңсаған Қорқыт ата, қайырымды қала тұрғындарының келбетін құрайтын философияны әзірлеген әл-Фараби, адамның жетілуі мен кемелденуін жазған Жүсіп Баласағұндың идеялары

Махмұд Қашқари, Ахмед Иүгінеки, Хожа Ахмет Ясауи және басқа да ойшылдардың шығармаларында жалғасты.

Қазақ елі үшін маңызды болған тарихи кезеңде ел бірлігін нығайту мен тәуелсіз ел болу үшін ұрпақ келбетін құрайтын қасиеттер туралы сол кезеңдерде өмір сүрген ақын-жыраулардың толғауларынан көруге болады. Адамға жайлы мекен болатын «Жерұйықты» іздеген Асан қайғы, қазақ халқының болмысы және туған елді сүйемен, оны қорғаудың мәні туралы жырлаған Қазтуған жырау, қазақтың ел болуы мен ұлағатты ұрпақтың бойына қажетті қасиеттерді жырлаған Шалкиіз, Жиёмбет, Ақтамберді, Бұхар жыраулардың бүгінге жеткен жырларында сипатталғандығын көруге болады.

Сонымен қатар, елдің тұтастығын сақтау әр адамның азаматтық борышы, асыл парызы, ал халқына адал қызмет ету, адамзатқа пайдалы болу, елгезектік, еңбекқорлық, білуге құштар болу адам бойындағы ең асыл қасиеттер екендігі Шал ақын, зар заман ақындары Шортанбай Қанайұлы, Дулат Бабатайұлы, Мұрат Мөңкеұлы т.б. ұлт көсемдері қалдырған халық мұрасы бүгінгі «Жеткіншектің Жеті Жарғысы» жобасына ұласты.

Біз Қорқыт атадан басталған идеялар әр заманда заманның ағымына, талабына сәйкес өзгергенімен өзара үндесіп сабақтасқандығын көрсетеді. Бұл қазақ тарихындағы ағартушылардың шығармаларындағы оқу, білім туралы идеяларымен Ыбырай Алтынсарин, Абай Құнанбаев, Шәкәрім Құдайбердіұлы және Алаш зиялыларының педагогикалық мұраларында үйлесімді жалғасын тапты.

«Ұлттық мектеп лигасы» жобасы

«Ұлттық мектеп лигасы» жобасы сапалы ұлт болашағын қалыптастырудағы жеке тұлғаның салауатты өмір салтын ұстану мәдениетін арттыру, дене шынықтыруды кеңінен насихаттау мақсатында жүргізіледі.

Жоба аясында келесідей міндеттер іске асырылады:

- Білім алушыларды дене шынықтырумен және спортпен жүйелі түрде айналысуға тарту;
- Білім алушылар арасында бұқаралық және ұлттық спорт түрлерін танымал ету, спортта дарынды балаларды анықтау.
- Алаш жұртының әйгілі перзенті, көрнекті қазақ ақындарының бірі, фольклоршы, ғұлама ғалым Мәшһүр Жүсіп Көпеевтің «Денсаулықтың 6 шарты» қағидатын ұстану (таза ауа, дұрыс тамақтану, қозғалыс, тыныш ұйқы, көтеріңкі көңіл-күй, күйзеліске түспеу) ұсынылады.

Тәрбие қағидаттары мен жүзеге асыру тетіктері

Тұжырымдамалық негіздеме білім беру ұйымдарында және қоғамда барлық тәрбие ісімен айналысушылардың негізгі өзара іс-қимыл қағидаттарын айқындайды:

Қауіпсіздік пен қамқорлықты қамтамасыз ету принципінің негіздері:

- балалар әр түрлі жағдаяттарда қауіпсіз ортада болуы үшін үйдегі, мектептегі және көшедегі қауіпсіздіктің негізгі ережелерін меңгерту;

- балаларды өз сезімдері мен эмоцияларын дұрыс білдіруге, жағымсыз сезімдер мен күйзелістерге қарсы тұра білуге үйрету;

- балалар әрдайым ата-аналар мен педагогтер тарапынан сүйіспеншілік және қамқорлықты сезінулері тиіс;

- балалардың басқа адамдарды түсінуі және олардың сезімдерін құрметтеуі үшін әлеуметтік дағдыларға үйрету;

- өз құқықтары мен мүдделерін қорғау мақсатында балалардың бойында өзін-өзі құрметтеу және дербестік сезімін тәрбиелеу.

Тұлғалық сезімді құрметтеу принципі – әр түрлі іс-шараларға қатысуын ынталандыру арқылы балалардың зияткерлік, физикалық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ету. Сонымен қатар, тәрбие бала тұлғасын, оның мүдделерін, қажеттіліктерін, қабілеттерін құрметтеуі тиіс. Бұл баланың болашақта дербес, өз-өзіне сенімді және қабілетті тұлға ретінде дамуына мүмкіндік береді.

Белсенділік, дербестік және тәртіпті сақтау тәрбиенің маңызды принциптерінің бірі.

Балалар әлеуметтік ортадағы мінез-құлықтың қолайлы және қолайсыз түрлерін білулері тиіс. Бұл оларға басқалардың құқықтарын құрметтей білуді және өз іс-әрекеттері үшін жауапкершілікті мойындауды үйретеді.

Бала тәрбие процесінің белсенді қатысушысы болуы тиіс, яғни баланы белсенділікке және дербестікке үйрету қажет. Бұл балаларға болашақта проблемаларды өздігінен шешуге және алға қойған мақсатқа жетуге көмектеседі

Тәртіпті сақтау белгілі бір жағдаяттарда баладан не күтілетінін және ол өзін қалай ұстауы керектігін түсінуге ықпал етеді. Нақты белгіленген шектеулер мен тәртіп ережелері балалардың бойында маңайындағы адамдарға деген құрмет сезімін дамытады.

Тәртіп баланың өзін-өзі бақылау және жауапкершілік дағдыларын қалыптастырады. Тәртіп ережелері әрдайым бірізді және әділ болуы тиіс.

Кешенділік және жүйелілік принципі – тәрбие процесі үздіксіз және жүйелі болуы тиіс. Ол бала өмірінің физикалық, зияткерлік, эмоциялық, әлеуметтік және т.б. жақтарын қамтуы керек. Бала оқумен қатар ойнауы, достарымен қарым-қатынас жасауы, спортпен және шығармашылықпен айналысуы тиіс, сондықтан оны өз уақытын тиімді пайдалануға баулу керек.

Бұл принциптің мақсаты – балалардың дербес, жауапты және өз-өзіне сенімді тұлға болып қалыптасуына көмектесу.

Үлгі болу арқылы тәрбиелеу принципі – балаларды тәрбиелеудің қуатты әдісі. Ересектер өз мінез-құлқы, басқа адамдарға, табиғатқа, еңбекке қатысты әрекеттері арқылы балаларға үлгі бола алады.

Балалар өз ата-аналарының, педагогтердің, әлеуметтік ортадағы басқа да адамдардың мінез-құлықтарын бақылау арқылы үлгі-өнеге, мәдени және адамгершілік құндылықтарын, әлеуметтік нормаларды меңгереді.

Дегенмен, балалардың тек жағымды ғана емес, мінез-құлықтың жағымсыз заңдылықтарын да көретінін естен шығармау қажет.

Кері байланыс және коммуникацияны қолдау принципі – баланың өз қателіктері мен жетістіктерінен сабақ алуы үшін онымен ашық және адал кері байланыс орнату қажет. Кері байланыс баланың жеке қасиеттеріне емес, оның жасаған әрекеттеріне байланысты берілуі керек. Бұл баланың ақпаратты саралай қабылдауына әсер етіп, талдауға үйретеді, сонымен қатар бала мен ересек адам арасында тығыз байланыстың пайда болуына ықпал етеді.

Білім беру ұйымдары оқыту мен тәрбиенің тұтастығын қамтамасыз етеді:

1) пәндік мазмұн шеңберінде:

- әр пән бойынша қысқа мерзімді жоспар әзірлеуде оқу мақсатын жүзеге асыруда ұсынылатын оқу тапсырмаларының мазмұнының тәрбиелік мәнін ескеру және оның сабақ барысында жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- пәндік апталық іс-шараларын жоспарлауда ұлттық құндылықтарды негізге алу және оны жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- пәндік бірлестіктер (кафедралар) пән апталықтарын жоспарлауда білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырумен қатар ұлттық құндылықтарды негізге алып ұйымдастырылатын іс-шаралардың тәрбиелік мәніне назар аудару және оның мазмұн арқылы жүзеге асырылуын қамтамасыз ету.

2) сынып сағаттары мен тәрбие іс-шаралары шеңберінде:

- сынып сағаттарының жылдық жоспарын әзірлеуде ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың бірізділігі мен жүйелілігін сақтау;

- оқу жылының мерейтойлық күнтізбесін ескере отырып, ұлттық құндылықтарды әр айға бөліп жоспарлау және оның жүзеге асырылуын қамтамасыз ету;

- сынып сағаттары аптасына бір сағаттан мектептің сабақ кестесіне сай енгізілуі және уақытылы жүйелі түрде өткізілу.

3) сыныптан тыс іс-әрекеттер шеңберінде:

- білім алушылардың бос уақытын дұрыс ұйымдастыру мақсатында пән мұғалімдері мен сынып жетекшілерінің бірлескен жобалары арқылы жүзеге асыру;

- білім алушылардың мектептен, сынып тыс уақытта бос уақыттарын дұрыс ұйымдастыру үшін мектепте қосымша білім алуға (үйірме, клубтар, секциялар, факультатив т.б.) қатысуын қамтамасыз ету.

4) Отбасымен ынтымақтастық шеңберінде:

- құндылықтар негізінде білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру ата-аналармен/заңды тұлғалармен ашық әрі сенімді қарым-қатынас орнату.

- білім беру ұйымының қызметіне ата-аналар қауымдастығын тарту (тәрбие жұмысын жоспарлау, бірлесіп басқару әрі шешім қабылдау);

- ата-аналармен бірге білім беру ұйымының құндылықтарын анықтау, олардың құндылықтарды дарытудағы рөлін талқылау;

- білім беру ұйымының әлеуметтік желілердегі (Instagram, Facebook, Телеграм және т.б.) парақшасы арқылы ақпарат алушы ретінде ата-аналармен байланыс орнату;

- ата-аналар қауымдастығын оқу және оқудан тыс іс-шараларға тарту;

- білім алушылардың даму динамикасын көріп, сапалы кері байланыс беру мақсатында ата-аналар жиналыстарының жаңа түрлерін ұйымдастыру (педагогикалық консилиумдар, тренингтер, семинарлар, ашық есік күндері, ата-аналар конференциялары, дәрістер, педагогикалық қонақ бөлмелері).

5) Қоғамдық серіктестермен өзара әрекеттесу шеңберінде:

- білім беру ұйымының өз қажеттіліктеріне сәйкес ведомстволық ұйымдармен тұрақты түрде жұмыс ұйымдастыру;

- жергілікті жердің көрнекті орындарында сабақ өткізу (музей педагогикасы, театр педагогикасы, өлкетану экскурсиялары, кәсіпорындарға бару).

Қорытынды

Жалпы, ұрпақ тәрбиесі сонау ерте заманнан бастау алып, қазіргі кезеңге дейін жалғасып келеді.

Адамзаттың арманы әділетті қоғам орнату. Осы арман ғасырлар бойы қоғамды жетелеп келеді, талай зұлматтан аман қалуға, зұлымдықты жеңуге ұстын болды.

Заман қалай өзгерсе де ұрпақ тәрбиесінде өзгермейтін ұстанымдар қалады. Сондықтан да ұрпақ тәрбиесі ана әлдиімен басталатын бесік жырымен, көне дәуірден келе жатқан дәстүрлерімізбен сабақтасуы, еліміздегі киелі жерлер, ата тарих, баһадүр бабалар, шежірелі эпос – ұрпаққа ұдайы күш беретін энергияның қуатты көзі болып қала бермек.

Әл-Фарабиден басталған ұрпақ тәрбиесі адалдық, ар-ұждан, намыс, бауырмалдық, еңбекқорлық пен білім құмарлық, тіл мен ділдің үстемдігін түсіну, ел мен жердің тұтастығын сақтау, Отанын, туған жерін сүю, ұрпақтан ұрпаққа жеткен тарихи мұраларды сақтау және оны дәріптеу, төл мәдениетімізді құрметтеп, отбасының құндылығын бойына сіңіру бүгінде өзекті.

Өскелең ұрпақ тәрбиесінде мүдделі мемлекеттік органдар, білім беру ұйымдары, ата-аналар қауымдастықтары мен қоғамдық бірлестіктер бірлесіп кешенді жұмыстар ұйымдастыруы қажет.

Медиа кеңістігінде ұлттық мүддеге қайшы келетін контенттерді азайтып, отаншылдық пен мемлекетшілдікті дәріптеуге, қазақ тілін мемлекеттік тіл ретінде құрметтеуге, ел мен жер тұтастығын сақтауға, өзге пиғылдардан қорғауға ықпал ететін, тәрбиелік мәні жоғары контенттерге басымдық берілуі маңызды.

Өскелең ұрпақтың қауіпсіздігін қамтамасыз етуде балалардың қолындағы смартфондарға арналған sim-карталардың болуы, интернет кеңістігіндегі зорлық-зомбылықты, қатыгездікті насихаттайтын контенттердің бұғатталуы

және олардың заң жүзінде қатаң тиым салынуы тәрбиедегі жүгенсіздіктердің алдын алуға оң ықпал етеді.

Ата-ана, педагогтер қауымы және қоғамдағы кез келген ересек адам баланың проблемасына, оның қажеттілігі мен қызығушылығына бейжайлық танытпауы қажет. Баланың өз ойын еркін жеткізуіне мүмкіндік беріп, дұрыс емес әрекеттері мен жағымсыз қылықтарына сындарлы кері байланыс беру арқылы мейірімділік пен сүйіспеншілік таныту қажет.

Тұжырымдама қазіргі кезеңдегі өскелең ұрпақты тәрбиелеу философиясы мен бағытын көрсететін тұжырымдамалық құжат болып табылады.

Тұжырымдаманы іске асыру құжатта баяндалған көптеген проблемаларды шешуге, тәрбиедегі сын-тегеуріндердің алдын алуға және оны мүдделі мемлекеттік органдардың, білім беру ұйымдарының, қоғамдық бірлестіктердің бала тәрбиесіне қатысты жүйелі жұмысын жолға қоюға мүмкіндік береді.

Тұжырымдаманы іске асыру ұлт сапасын арттыруға үлес қосады.

Нысаналы индикаторлар және күтілетін нәтижелер

№	Көрсеткіштер	2023	2024	2025	2026
1	Спортпен шұғылданатындардың үлесі	82%	84%	87%	90%
2	Азаматтық және патриоттық деңгейін арттыру мақсатында ұйымдастырылған қоғамдық қызметке, оның ішінде білім алушылардың өзін-өзі басқаруы және дебаттық қозғалыс арқылы тартылған білім алушылардың үлесі	35%	40%	45%	50%
3	Білім алушылардың кітап оқу үлесі	59,7%	65%	75%	80%
4	Әлеуметтік жобаларға қатысу көрсеткіші	20%	25%	30%	35%
5	«Жеке қауіпсіздік», «Буллингке қарсы тұру мәдениеті» шараларына тарту	50%	65%	75%	85%

Күтілетін нәтижелер:

1. Ата-анасын сыйлайды, перзенттік парызын түсінеді, «қара шаңырақ», «жеті ата», «тектілік» ұғымдарының маңызын бағалайды, отбасы татулығы мен берекесін қадірлейді.

2. Отаншыл, мемлекетшіл, намысшыл, халқына адал қызмет етуді, мемлекет тәуелсіздігін және елі мен жерінің тұтастығын қорғауды борышым деп санайды және ұлттық мәдениетті құрметтейді, салт-дәстүрлерді біледі, оны сақтайды.

3. Әр ісіне, қадамына жауапкершілікпен қарайды, әдепті және мейірімді, сөзіне берік, ісіне адал, кішіге ізет, үлкенге құрмет көрсетеді, ар-ұятты жоғары бағалайды.

4. Жан мен тән тазалығын сақтайды, дұрыс тамақтану мәдениетін түсінеді, эмоционалды жай-күйін басқара алады.

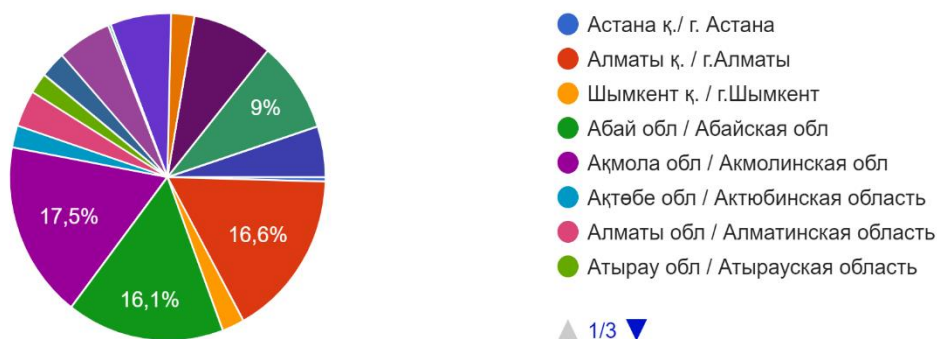
5. Тұратын үйін, ауласын, қаласын таза ұстайды, қоғамдық орынға және қоршаған ортаға ұқыптылықпен қарайды, табиғатқа жанашыр және туған жердің қайталанбас ерекшелігін және оның бірегей болмысын таниды және адал еңбекті жоғары бағалайды.

Сонымен, шетелдік және отандық тәжірибе өзінің ұлттық идеясы мен ұлттық құндылықтары – арман, идеал, айқын және нақты мақсаттың болуы халықты біріктіреді, шабыттандырады және бағыттайды, оның рухын, ұлттық бірегейлігін нығайтады, қоғам өмірінің барлық салаларын жаңғыртуға ықпал етеді.

Білім беру ұйымдарында «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» енгізілгеннен кейінгі соңғы 4 айда бағдарламаның жүзеге асырылуы мен оның тиімділігін анықтау мақсатында педагогтермен қайталама сауалнама жүргізілді. Сауалнамаға 25 557 педагог қатысты. Өңірлерде жүргізілген сауалнама нәтижесі ұсынылды.

Менің өңірім / Мой регион

25 557 ответов

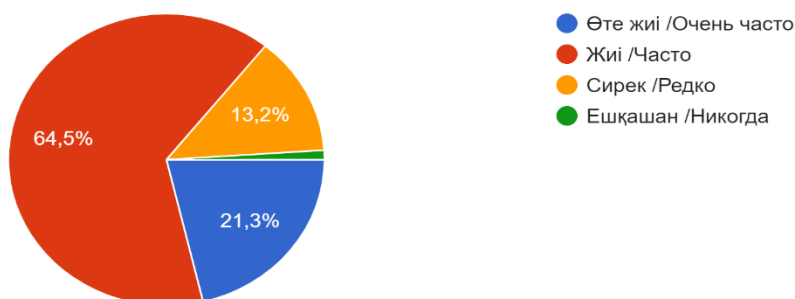

1-сурет «Сауалнамаға қатысқан өңірлер»

Сауалнамаға өңірлер бойынша 25 557 респондент қатысты. Өңірлер

бойынша: Астана қаласы бойынша 109 респондент (0,4%), Алматы қаласы бойынша 4 239 респондент (16,6%), Абай облысы 4 119 респондент (16,1%), Ақмола облысы 4 473 респондент (17,5%), Ақтөбе облысы 555 респондент (2,2%), Алматы облысы 92 респондент (3,6%), Атырау облысы 522 респондент (2%), Шымкент қаласы 584 респондент (2,3%), Жамбыл облысы 663 респондент (2,6%), Жетісу облысы 1412 респондент (5,5%), Қарағанды 66 респондент (0,3%), Қызылорда 1 591 респондент (6,2%), Маңғыстау 606 респондент (2,4%), Солтүстік Қазақстан облысы 2 092 респондент (8,2%), Түркістан облысы 2 308 респондент (9%), Шығыс Қазақстан облысы 1 282 респондент (5%) Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асуы мен оның тиімділігі туралы сауалнамаға өз пікірлерін білдірді.

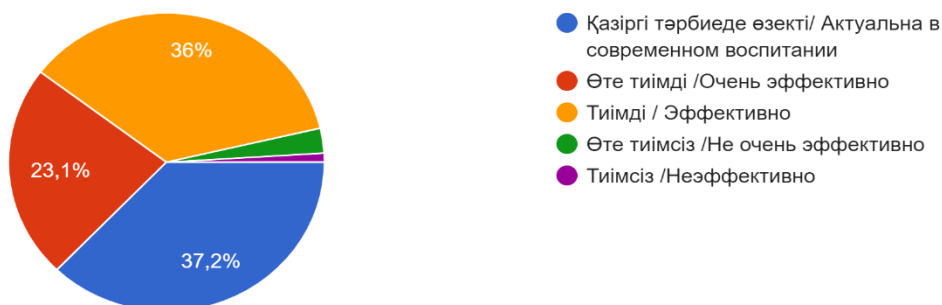
Сіз Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында іс-шараларды қаншалықты жиі өткізесіз? / Как часто Вы проводите мероприятия в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

2-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында өткізілген іс-шаралар»

Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында іс-шараларды 16,487 (64,5%) жиі өткізетіндіктерін білдірді. 5435 (21,3%) респонденттер өте жиі өкіземін деп және 3 370 (13,2%) респондент сирек өткіземін деп жауап берді. Ал 267 (1%) респондент Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында іс-шараларды мүлдем өткізбегендіктерін білдірді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде өткізілетін іс-шаралардың тиімділігін қалай бағалайсыз?/ Как Вы оцениваете эффективнос...мых в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

3-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде өткізілетін іс-шаралардың тиімділігі»

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде өткізілетін іс-шаралардың тиімділігін бағалайсыз деген сұраққа респонденттердің 9 504(37,2%) аталған бағдарлама аясындағы іс-шаралар қазіргі тәрбие беруде өзекті деп жауап берді. 9205(36%) тиімді деп жауап берсе, 5912 (23,1%) респондент өте тиімді деп жауап береді. Сонымен қатар 250 (1%) тиімсіз деп жауап берсе, 688 (2,7%) өте тиімсіз деп жауап берген.

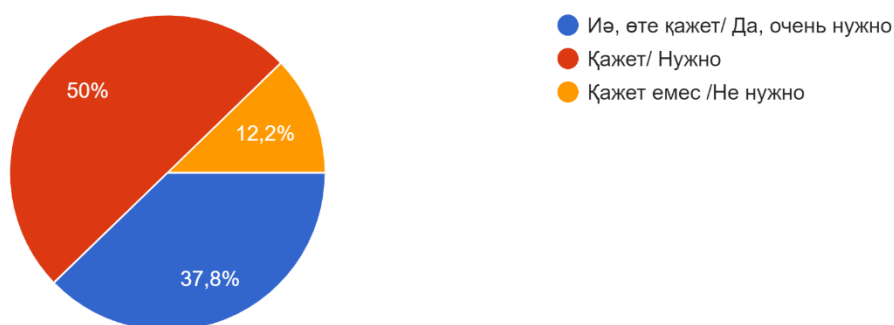
Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» «Талап» құндылықтарын жүзеге асыруда туындаған мәселелер? / Какие...ние» в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

4-сурет «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» «Талап» құндылықтарының жүзеге асырылуы

Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» «Талап» құндылықтарын жүзеге асыруда туындаған мәселелер деген сұраққа 20 250(79,2%) бәрі түсінікті, бұл тәрбие құндылықтары білім алушы үшін маңызды деп жауап береді. Ал қатысқан респонденттердің 4 719 (18,5%) әдістемелік көмек қажет десе, 590 (2,3%) Біртұтас тәрбие бағдарламасы әлі де түсініксіз деп жауап береді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесінде жүзеге асыру бойынша түсіндіру жұмыстары қажет деп ойлайсыз ба? (курс, семина...ия? (курс, семинар, тренинги, встречи и т.д.)
25 557 ответов

5-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасының оқу-тәрбие процесінде жүзеге асырылуы»

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесінде жүзеге асыру бойынша түсіндіру жұмыстары қажет деп ойлайсыз ба? (курс, семинар, тренингтер, кездесулер т.б) деген сұраққа респонденттердің 9 653(37,8%) бағдарлама аясында түсіндіру жұмыстары өте қажет деп ойлайтындығын, ал 12 777 (50%) қажет деп жауап береді. Ал 3 129 (12,2%) респондент түсіндіру жұмыстары қажет емес деп жауап береді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасының аясында өткізілетін іс-шараларға қандай өзгерістер енгізгіңіз келеді? / Какие предложения Вы хо...димых в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

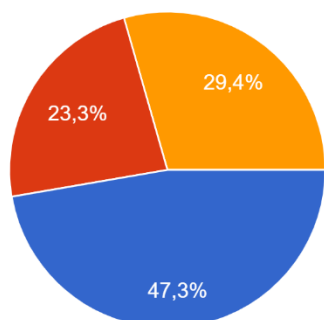
6-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясындағы іс-шаралар»

Біртұтас тәрбие бағдарламасының аясында өткізілетін іс-шараларға қандай өзгерістер енгізгіңіз келеді деген сұраққа қатысқан 10 628 (41,6%) респонденттер іс-шараларды қызықты әрі тартымды ету, 6 756 (26,4) респондент іс-шараларды интерактивті және белсенді ету деп, 8 175 (32%)

респондент іс-шараларды барлық білім алушыларға қолжетімді ету керек деген ұсыныстар білдірді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде кешенді жоспарда ұсынылған іс-шаралар тиімді болды ма? / Были ли эффективны мероприятия...ане в рамках Единой программы воспитания?

25 557 ответов

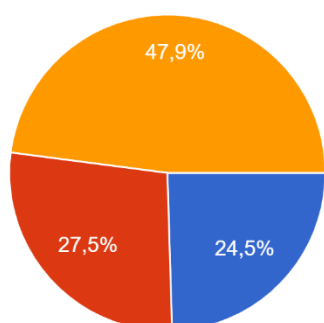
- Иә, тиімді болды, ештеңе өзгертпей қалдырар едім/ Да, эффективно, я бы ничего не изменил
- Іс-шаралар көп болып кетті, қысқарту керек / Мероприятий стало больше, нужно сократить
- Кешенді жоспар тиімді, әр сынып жетекшісі өзінің сыныбына лайықтап бейімдеп алады/ Комплексный план эффективен, каждый классный руководитель адаптирует под свой п...

7-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберіндегі кешенді жоспар»

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде кешенді жоспарда ұсынылған іс-шаралар тиімді болды ма деген сұраққа 12 087 (47,3%) респондент тиімді деп жауап берсе, 5947 (23,3%) респондент іс-шаралар көп болып кетті, қысқарту керек деп жауап береді, ал 7525 (29,4%) респондент кешенді жоспар тиімді, әр сынып жетекшісі өзінің сыныбына лайықтап алады деп жауап берді.

Біртұтас тәрбие бағдарламасына қандай шаралары толықтыруды ұсынасыз?/Какие мероприятия Вы предлагаете дополнить в Единой программе воспитания?

25 557 ответов

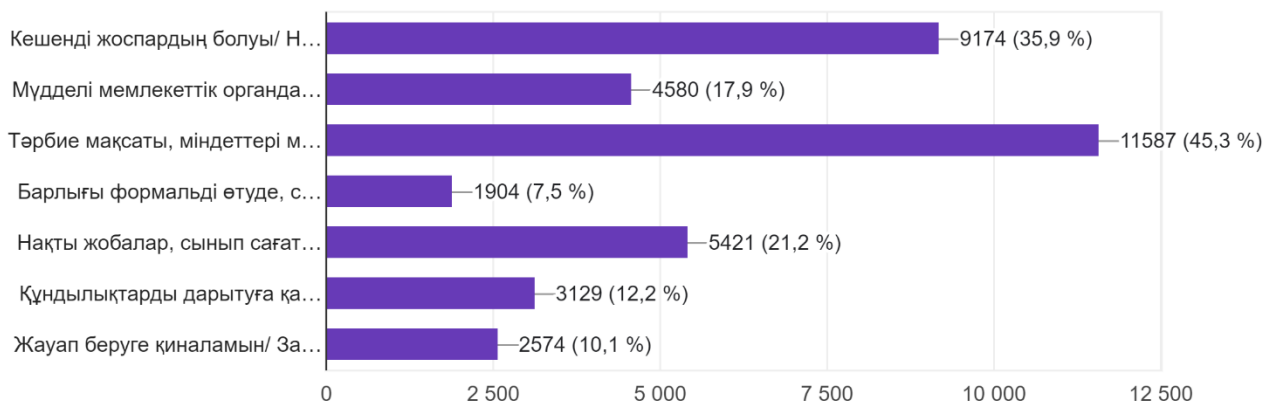

- Жобалар/ Проекты
- Сынып сағаттары/ Классные часы
- Экскурсия/Экскурсия

8-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы іс-шаралары»

Біртұтас тәрбие бағдарламасына қандай шаралары толықтыруды ұсынасыз деген сұраққа қатысқан респонденттердің 12,253 (47,9%) экскурсия формасындағы тәрбие іс-шарасымен толықтыру қажет деп ұсынса, 7 036(27,5) респондент сынып сағаттарын көбейту десе және 6 270 (24,5%) респондент жобалармен толықтыру деген ұсыныстар білдірді.

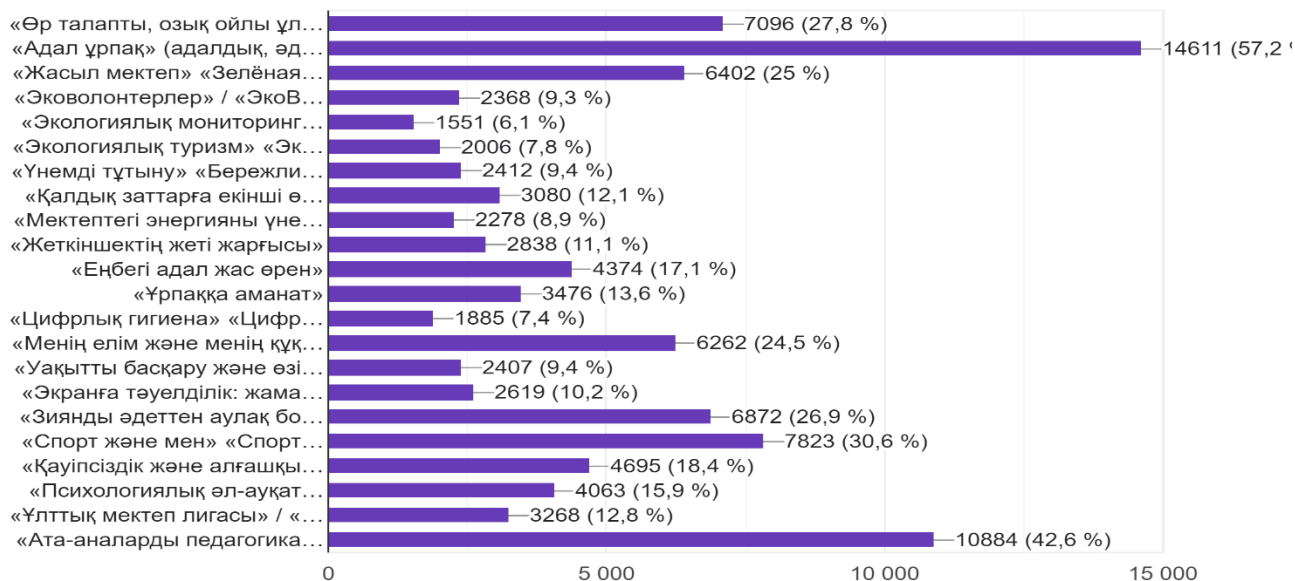
Біртұтас тәрбие бағдарламасының артықшылығы неде деп ойлайсыз?/ Как вы думаете, в чем преимущество Единой программы воспитан...лады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

9-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасының артықшылығы»

Біртұтас тәрбие бағдарламасының артықшылығы неде деп ойлайсыз деген сұраққа кешенді жоспардың болуы деп 9174 (35,9%), мүдделі мемлекеттік органдармен бірлескен жоспардың болуы деп 4580 (17,9%), Тәрбие мақсаты, міндеттері мен күтілетін нәтиженің нақты ұсынылуы 11 587 (45,3), барлығы формальді өтуде, сол себепті тиімсіз деп ойламаймын деп 1904 (7,5%), нақты жобалар, сынып сағаты тақырыптарының ұсынылуы 5 421(21,2%), құндылықтарды дарытуға қажетті индикаторлардың берілуі 3129 (12,2%), Жауап беруге қиналамын деп 2574 (10,1%) респондент жауап береді.

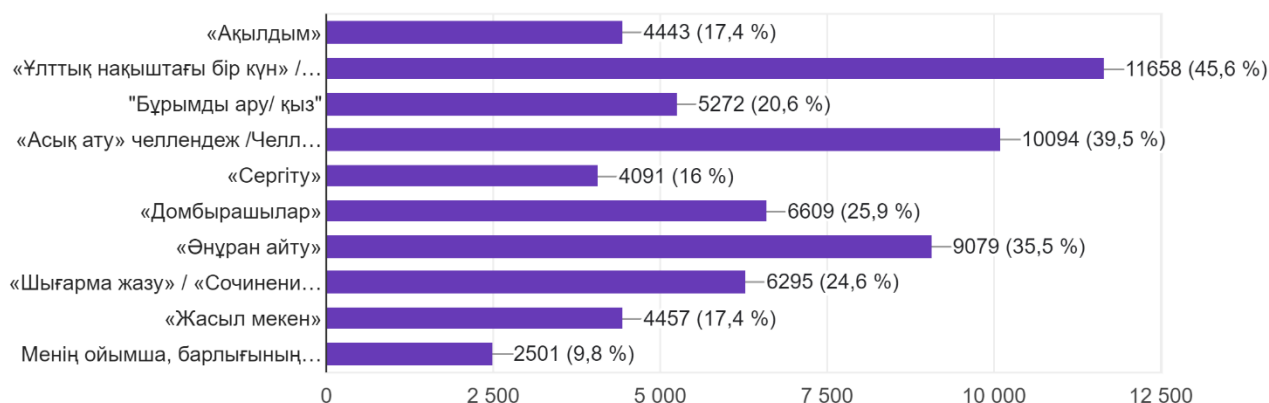
Биылғы оқу жылында Сіздің мектепте(сыныпта) жобалар жүзеге асырылуда/ В текущем учебном году какие проекты реализуются в Ва...болады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

10-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында жобалардың жүзеге асырылуы»

Білім алушыларды сыни және креативті ойлауға жетелейтін «Өр талапты, озық ойлы ұлан» жобасы 7096 (27,8%) респондент биылғы жылы мектепте жүзеге асырып жатыр деп жауап береді. Сонымен қатар қатысқан респонденттер білім алушыларды адалдық пен әділдікке жетелейтін «Адал ұрпақ» жобасын 14 611 (57,2%); «Жасыл мектеп» 6 402 (25%); «Эковолонтерлер» 2368 (9,3%); «Экологиялық мониторинг» 1551 (6,1%); «Экологиялық туризм» 2006 (7,8%); «Үнемді тұтыну» 2412 (9,4%); «Қалдық заттарға екінші өмір сыйлау» 3080 (12,1%); «Мектептегі энергияны үнемдеу» 2278 (8,9%) «Жеткіншектің жеті жарғысы» 2838(11,1%); «Еңбегі адал жас өрен» 4374(17,1%); «Ұрпаққа аманат»3476 (13,6%); «Цифрлық гигиена» 1885 (7,4%); «Менің елім және менің құқығым» 6262 (24,5); «Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру» 2407 (9,4%); «Экранға тәуелділік: жаман әдет» 2619 (10,2%); «Зиянды әдеттен аулақ бол» 6872 (26,9%); «Спорт және мен» 7823 (30,6%); «Ұлттық мектеп лигасы» 3268 (12,8%); «Ата-аналарды педагогикалық қолдау» 10 884 (42,6%); «Қауіпсіздік және алғашқы көмек» 4695 (18,4%); «Психологиялық әл-ауқат және күйзеліске төзімділік» 4063 (15,9%) респонденттер жобалардың жүзеге асырылуы бойынша жауап берілді.

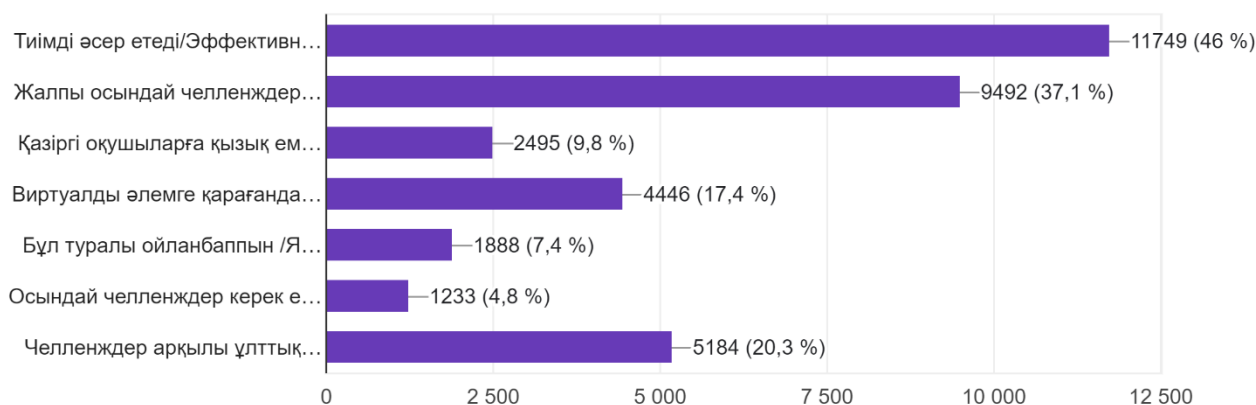
Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде қандай бастамалар ерекше болды немесе тәрбие үшін маңызды болды деп ойлайсыз?/ Как Вы д...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

11-сурет «Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясындағы бастамалар»

Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында қандай бастамалар ерекше болды немесе тәрбие үшін маңызды болды деп ойлайсыз деген сұраққа қатысқан респонденттер «Ақылдым» 4443 (17,4%); «Ұлттық нақыштағы бір күн» 11658 (45,6%); Бұрымды ару/ қыз 5272 (20,6%); «Асық ату» челлендеж 10194 (39,5%) «Сергіту» 4091(16%); «Домбырашылар» 6609 (25,6%); «Әнұран айту» 9079 (35,5%); «Шығарма жазу» 6295 (25,9%); «Жасыл мекен» 4457(17,4%) бастамалары ерекше және тәрбие үшін маңызды деп жауап берсе, «менің ойымша барлығының да маңызы болған жоқ» деп 2501(9,8%) респондент жауап берді.

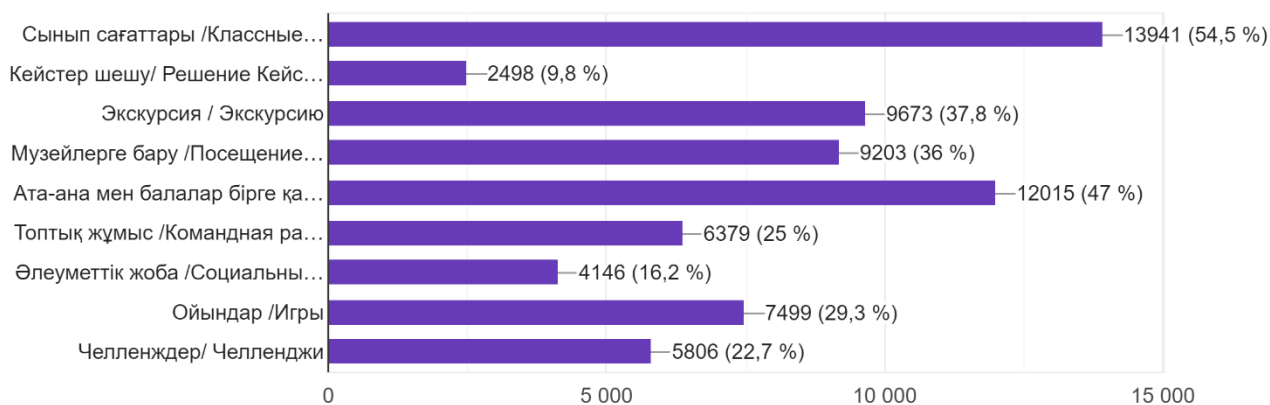
Челленджер бала тәрбиесіне және олардың басқалармен өзара ынтымақтастығына қаншалықты әсері бар? /Как влияют челлендж...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

12-сурет «Челленджер бала тәрбиесіне әсері»

Челленджер бала тәрбиесіне және олардың басқалармен өзара ынтымақтастығына қаншалықты әсері бар деген сұраққа «тиімді әсер етеді» деп респонденттердің 11749 (46%); «жалпы осындай челленджер білім алушылардың бірлігін нығайтады» деп 9492 (37,1%); «қазіргі оқушыларға қызық емес» деп 2495 (9,8%); «виртуалды әлемге қарағанда шынайы әлемде де қызықты шаралар бар екенін көрсетеді» деп 4446 (17,4%); «челленджер арқылы ұлттық мұраны дәріптеуге болады» деп 5184 (20,3%) жауап берсе, ал «бұл туралы ойланбаппын» деп 1888 (7,4%) және «осындай челленджер керек емес» деп 1233 (4,8%) респондент жауап берді.

Білім алушыларға саналы тәрбие беру үшін тәрбиенің қандай формаларын қолдануға болады? /Какие формы воспитания нужно при...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

13-сурет «Тәрбие формалары»

Білім алушыларға саналы тәрбие беру үшін тәрбиенің қандай формаларын қолдануға болады деген сұраққа қатысқан респонденттердің 1391 (54,5%) сынып сағаттары деп жауап береді. Сонымен қатар «Кейстер шешу» 2498 (9,8%); «Экскурсия» 9673(37,8%); «Музейлерге бару» 9203 (36%); «Ата-ана мен балалар бірге қатысатын тренингтер» 12015(47%); «Топтық жұмыс» 6379 (25 %); «Әлеуметтік жоба» 4146(16,2%); «Ойындар» 7499 (29,3%); «Челленджер» 5806 (22,7%) респонденттер жауап берді.

Сынып сағатының сабақ кестесіне енгізіліп тұруы қаншалықты дұрыс деп ойлайсыз? / Как Вы думаете, правильно ли классный час включать в расписание занятий?

25 557 ответов

14-сурет «Сынып сағатының сабақ кестесіне енгізілуі»

Сынып сағатының сабақ кестесіне енгізіліп тұруы қаншалықты дұрыс деп ойлайсыз деген сұраққа қатысқан 12 411(48,6%) респонденттер сабақ кестесінде сынып сағатының болуы сыныптағы мәселелерді уақытылы шешуге мүмкіндік береді деп жауап береді. Сонымен қатар 3776 (14,7%) сынып сағаттары арқылы білім алушылар өздерінің әдебі, тәртібі туралы ойланады десе, 2152 (8,4%) сынып сағаттарында білім алушылармен тәртіп, киім үлгісі, әдеп туралы пікірлесеміз деп жауап берсе, 5059 (19,8%) сынып сағаттары білім алушылардың тәрбиесіне тиімді әсер етеді деген жауап береді.

Ал қатысқан респонденттердің 1414(5,5%) Сынып сағаттары ештеңе шешпейді десе, қалған 757 (3%) респонденттер сынып сағаттары формальды өтеді деп жауап береді.

Сауалнама нәтижелерін қорытындылай келе, Біртұтас тәрбие бағдарламасының жүзеге асырылуы мен ұлттық тәрбиенің тиімділігі зерттеу барысында алынған жауаптарға сараптама жүргізілді. Сауалнамаға жауап берген 25 557 педагог Біртұтас тәрбие бағдарламасының оқу-тәрбие процесінде білім алушыларға тәрбие беруде тиімді және ол тәрбиеде маңызды деп бағалады. Бағдарлама аясында жүргізіген іс-шаралардың өзектілігін атап өтті. Білім беру ұйымдарында өткізілген бастамалар мен членджердің білім алушылар үшін маңыздылығы және олардың қызығушылықтарын тудырғандығын көрсетті.

Сауалнама нәтижесінен білім беру ұйымдарында өткізіліп жатқан жобалардың білім алушылардың тәрбиесіне, олардың өзін-өзі басқаруы мен шығармашылық қабілеттерінің артуына жағымды ықпал еткендігін білуге болады. Сонымен қатар сынып сағаттарының сабақ кестесіне тұрақты енгізіліп, оның тұрақты өткізіліп отыру білім алушылардың тұлғалық құндылықтарының дамуына, қалыптасуына тиімділігі зор, ықпалы ерекше екендігі белгілі. Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» «Талап» құндылықтарын жүзеге асырудың тиімділігі ерекше екенін, оның жас ұрпақтың

бойында ұлттық құндылықтардың дамып, қалыптасуына ықпалы зор екендігі тәжірибеде дәлелденді.

Сонымен қатар сауалнама нәтижесінде берілетін ұсыныстар:

- Білім беру ұйымдарында педагогтеріне Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында әдістемелік көмек қажеттілігі туындап отыр. Осы мақсатта Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесінде жүзеге асыру бойынша курс, семинар, тренингтер, кездесулер өткізу маңызды.

- Білім алушыларға саналы тәрбие беру мақсатында іс-шараларды жүзеге асыруда тәрбиенің түрлі формаларын қолдану бойынша білім беру ұйымдарының педагогтері әдістемелік көмекті қажет етеді.

- Білім алушылардың бойында ұлттық құндылықтарды сіңіру және олардың шығармашылық белсенділіктері мен өзін-өзі басқаруын, тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуын арттыруда жобаларды жүзеге асырудың тиімділігі зор. Сол үшін Біртұтас тәрбие бағдарламасында аталған бірқатар жобаларды жүзеге асыруда әдістемелік көмек қажет.

- біртұтас тәрбие бағдарламасындағы іс-шараларды интерактивті және белсенді ету; барлық білім алушыларға қолжетімді ету; қызықты әрі тартымды ету;

- Сынып жетекшілеріне Біртұтас тәрбие бағдарлама аясындағы іс-шараларды ұйымдастыруда әдістемелік көмек қажет.

3 БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ӘДІСТЕМЕЛІК ҰСЫНЫМДАР

Тәрбиенің негізгі мақсатына жетудің нәтижелі заманауи әдісі құндылыққа бағытталған тәсіл. Бұл тәсіл тәрбиенің негізі ретінде тәрбие жұмысының мақсаттары мен міндеттерінің иерархиясын белгілейтін құндылықтар жүйесін қабылдайды.

Қоғам талабына сай тәрбие нәтижелері тәрбиелік идеалды құрайтын мәні бойынша маңызды әлеуметтік тәжірибелер мен моральдық-этикалық идеялардың көрінісі болып табылады.

Құндылықтар мен құндылық бағдарларын ажыратқан жөн.

Адамның өміріне, денсаулығына және қауіпсіздігіне байланысты құндылық бағдарлары:

- адам өмірінің, адам құқықтары мен бостандықтарының құндылығы;
- адам мен қоршаған орта үшін қауіпсіз салауатты және экологиялық өмір салтына назар аудару;
- заң мен тәртіпті құрметтеу.

Әлеуметтік өзара іс-қимыл саласындағы құндылық бағдарлары:

- отбасы мен отбасылық дәстүрлердің құндылығы;
- ұжымшылдық, өзара көмек, өзара сыйластық, жауаптылық, басқа адамдардың сезімдерін түсіну және оларға жанашырлық таныту;
- өз халқының және өз өлкесінің тарихын, мәдениеті мен рухани дәстүрлерін құрметтеу;
- этностық және ұлттық тиесілігін түсіну;
- Қазақстанның көпұлтты халқының тарихи, мәдени және рухани адамгершілік жетістіктері мен құндылықтарын құрметтеу.
- Қазақстанның әл-ауқатына, өркендеуіне, бостандығы мен тәуелсіздігіне, өткен, қазіргі және болашақ ұрпақтар алдындағы өз Отаны үшін жауапкершілік, бейбітшілікті сақтау және Отанды қорғау;
- өзін әлемдік қоғамдастықтың бір бөлігі ретінде тану, табиғаттың, халықтардың, мәдениеттер мен діндердің органикалық бірлігі мен алуан түрлілігіндегі әлемге біртұтас көзқарас қалыптастыру.

Жеке дамудың құндылық бағдарлары:

- білім мен еңбектің, шығармашылық пен өзін-өзі жүзеге асырудың құндылығы, кәсіпті саналы түрде таңдауға бағдарлану;
- мінез-құлықтағы адамгершілік құндылықтар және басқа адамдардың өз іс-әрекеттері мен іс-әрекеттерін бағалау;
- өзіне, отбасына және Отанына моральдық борышын орындауға ұмтылу, эстетикалық құндылықтарға бағдарлану.

Тұрақты құндылықтар санатына *жалпыадамзаттық адамгершілік құндылықтар* жатады. Олар, ең алдымен, әлеуметтік тарихтың барлық кезеңдеріндегі білім беру мақсаттарын анықтайды. Мұндай мақсаттар

жақсылық пен жамандық, әдептілік, адамгершілік және табиғатқа деген сүйіспеншілік ұғымдарымен байланысты.

2-кестеде қазіргі балалық шақтың әлеуметтік-психологиялық портреті мен мемлекет жас ұрпақтан күткен тәрбиелік идеалдың алшақтығы көрсетілген. Балалар мен жастардың жеке басын қалыптастыру бойынша тәрбие жұмысының векторын белгілейтін тәрбиелік идеалдың сипаттамалары берілген.

Балалық шақтың әлеуметтік-психологиялық портреті мен тәрбиелік идеалдың арақатынасы (тәрбиенің «идеалды бейнесі»)

2-кесте

Қазіргі балалар мен жасөспірімдерде кездесетін дамуындағы төмен көрсеткіштер сипаттамасы		Тәрбиенің «идеалды бейнесі» көрсеткіштері	«идеалды Даму
Танымдық	Қабылдаудың таңдамалылығы, назар аудару, есте сақтаудың төмендеуі	Танымдық белсенділіктің дамуы	
	Логикалық әрекеттер мен операциялардың, кеңістіктік және бейнелі ойлаудың жеткіліксіздігі	Логикалық әрекеттер мен операциялардың, кеңістіктік-бейнелі ойлаудың қалыптасуы	
	Қиял мен шығармашылықтың әлсіздігі	Жоғары шығармашылық, стандартты емес тапсырмаларды шешу қабілеті	
Коммуникативті	Коммуникативті қабілеттер мен әлеуметтік дағдылардың жеткіліксіздігі	Өнімді қарым-қатынас, ынтымақтастық, әлеуметтік құзыреттілік қабілеті	
	Дау-жанжал	Жанжалдардың алдын алу және оны шешу қабілеті	
	Жалғыздық	Әлеуметтік белсенділік	
Эмоционалды-ерікті	Аффективті шиеленіс, гиперактивтілік	Стресске төзімділік, психоэмоционалды өзін-өзі реттеу	
	Мақсатқа жету және ерік-жігер қабілетінің төмендеуі	Мақсатқа жете білу және іс-әрекетті реттеудің жоғары деңгейі	
	Мазасыздық, депрессия, агрессивтілік	Әлемге оптимистік көзқарас, ізгі ниет, мейірімділік	
Мотивациялық мағыналы	Бұлыңғыр әлеуметтік сәйкестілік	Азаматтық бірегейлік, мемлекетшілдік, патриотизм	

	Байлыққа, қажеттілікке, даңққа ұмтылу құндылықтары	Рухани, мәдени, ғылыми құндылықтар; саналы өзін-өзі дамытуға ұмтылу
	Моральдық-адамгершілік бағдарсыздық, жауапкершіліктің жеткіліксіз деңгейі	Моральдық-адамгершілік өзін-өзі реттеу, жауапкершіліктің жоғары деңгейі

Тәрбие жұмысын бағалау білім алушылардың отбасыларымен, мүдделі ведомстволармен және ұйымдармен ынтымақтастықта білім беруді басқарудың барлық деңгейлерінің қатысуымен тәрбие процесін ұйымдастырудың кешенді жүйесін дамытуға жағдай жасайтын көп мақсатты тетік. Осы механизмнің көмегімен тәрбие жұмысының тиімділігін арттыру, мектеп, аймақтық және өңірлік деңгейлерде тәрбие қызметін ұйымдастырудың ең жақсы тәжірибелерін анықтау және тарату қамтамасыз етіледі, жасөспірімдер мен білім алушы жастар арасында жағымсыз және деструктивті құбылыстардың алдын алу ынталандырылады.

Тәрбие жүйесіндегі бағалау ұйымның сапалы көрсеткіші болып табылады.

Білім беру ұйымы, аймақтық, республикалық субъекті деңгейіндегі тәрбие жұмысы (басқару циклінің болуы). Тәрбие жұмысының нәтижелерін білім беру ұйымы, жалпы республика бойынша білім алушылар тобында құндылық бағдарларының қалыптасу дәрежесі арқылы анықтауға болады.

Құндылық бағдарларының қалыптасу дәрежесі:

- *білім* (құндылық бағдарларын қалыптастыру үшін негіз болып табылатын білім деңгейі);
- *көзқарас* (құндылық бағдарларын қабылдау);
- *тәжірибе* (топтың практикалық қызметі мен әлеуметтік өзара әрекеттесуіндегі жағымды және жағымсыз көріністердің таралу деңгейі) арқылы анықталады.

Қазақстан Республикасының білім беру ұйымдарында Тәуелсіздік күніне арналған іс-шараларды өткізу бойынша әдістемелік ұсынымдар

Қазіргі заманда білім мен ғылым, нұрлы ақыл, жаңашылдыққа талпыну, сыни көзқарас пен саналы ойлаудың негізінде білімді, тәрбиелі орта қалыптастыру маңызды. Жылдам өзгеріп отыратын өзгермелі кеңістікте сапалы білім арқылы ұлттық құндылықтар мен тұлғалық қасиеттерді білім алушылардың бойына сіңіру саналы ұрпақты дамытудың бірден-бір жолы. Сапалы білім мен саналы тәрбие ғана өркендеген мемлекеттің тұғыры бола алады.

«Мемлекет және қоғам қайраткері Әлихан Бөкейханов «Ұлтқа қызмет ету білімнен емес, мінезден» деген. Патриоттық сезіммен рухтанып, қасиетті Тәуелсіздігімізді одан әрі нығайта түсу үшін бірлесе жұмыс істеуіміз керек. Ұлтымыздың ұлы ұстыны – қастерлі Тәуелсіздігіміз барша жұртымыздың патриоттық рухымен асқақтай берсін!» [42].

Шынайы отансүйгіштік дегеніміз ол еліне, халқына қызмет ету, Отанын қорғау. Білім алушылардың отансүйгіштік сезімі – білім мен тәрбие, әлеуметтік ортадағы қарым-қатынас, азаматтық болмысты қалыптастыру арқылы іске асады. Сонымен қатар мемлекеттік тілді құрметтеу оның қолданыс аясын кеңейту әрбір педагогтің де, білім алушының да парызы.

Тәуелсіздік күніне орай іс-шаралар өткізу кезінде білім алушылардың жас ерекшелігін ескеру қажет. Бастауыш сынып білім алушылары үшін конкурстар, викториналар, ойындар сияқты қарапайым іс-шараларды өткізу ұсынылады. Жоғары сынып білім алушылары үшін тарихи-танымдық сабақтар, экскурсиялар, жобалар сияқты күрделі іс-шараларды өткізуге болады.

Білім алушылардың қызығушылықтарын ескеру маңызды. Білім алушылар үшін қызықты және олардың еліне деген сүйіспеншілігін, патриоттық сезімдерін дамытатын, ұлттық құндылықтарын арттыратын іс-шаралар болуы тиіс.

Іс-шараларды өткізуге мүмкіндігінше барлық білім алушыларды тарту қажет. Бұл оларды Тәуелсіздік күні мерекесін атап өтуге және олардың бойында патриотизм мен азаматтық сезімін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Мақсаты:

Білім алушылардың туған еліне, жеріне, оның тарихына, мәдениетіне, ұлттық құндылықтарына, салт-дәстүріне деген мақтаныш сезімін қалыптастыру. Отансүйгіштікке, ұлтжандылық пен азаматтыққа тәрбиелеу.

Міндеттері:

- Білім алушыларды өз елінің тарихы мен мәдениетімен таныстыру.
- Білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.
- Білім алушылардың белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыруға ықпал ету.

Ұйымдастырылатын іс-шаралар:

Бастауыш сыныптар үшін: Ұлттық дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарға арналған ашық сынып сағаттары мен сыныптан тыс іс-шаралар, сурет байқаулары, челлендж, шығармашылық ойындар, фестивальдер және т.б.

Негізгі орта білім беру: Мұражайларға, тарихи орындарға экскурсиялар, фестивальдер, тақырыптық эссе немесе шығарма жазу, ашық сынып сағаттары және т.б.

Жалпы орта білім беру: Ұлттық құндылықтарды зерделеуге және сақтауға бағытталған үйірмелер мен секциялардағы ашық сабақтар, сыныптан тыс іс-шаралар, тарихи-танымдық сабақтар, сынып сағаттары, байқаулар, фестивальдер, тақырыптық эссе немесе шығарма жазу және т.б.

Жүзеге асыру:

- Тәуелсіздік күніне арналған тарихи-танымдық сабақ. Сабақта білім алушылар өз елінің тарихымен, түрлі салалардағы жетістіктерімен және салт-дәстүрлері, әдет-ғұрпы, ұлттық құндылықтарымен танысады.

- Тәуелсіздік күніне арналған *сурет байқауы*. Байқауда білім алушылар Отанына, еліне, жеріне деген сүйіспеншілік көзқарастарын көрсететін шығармашылық жұмыстарын ұсынады.

- Өз елінің тарихи *мұражайына саяхат*. Экскурсияларда білім алушылар елінің дамуымен, тарихымен, ұлттық құндылықтарымен танысады.

- *Үйірме сабақтарында* білім алушылар халық әндерін, билерін, әдет-ғұрыптарын үйренеді.

- *«Кеше, бүгін, ертең» сынып сағаты*. Сынып сағаттарында бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктеріміз қандай және болашақта қандай жетістіктерге жетеміз, ол үшін не істеуіміз керек деген сұрақтарға ой-толғайды.

«Болашаққа хат» челленджінде шығарма жазу. Білім алушылар болашаққа бағдар жасау арқылы арман-қиялдарын іске асыру жолдарын айқындай отырып, болашаққа деген сенімдерін арттырады. Шығармалар «Тәуелсіз Қазақстандағы жетістіктерім», «Менің болашағым», «Менің елім үшін болашағым» және т. б. тақырыптарға жазу ұсынылады.

Челлендж білім алушылардың өз ойын қағаз бетінде жүйелі жазуға, ішкі тұжырымдарын сөзбен жеткізуге үйрету арқылы жазылым дағдысын жетілдіруге бағытталған.

Челленджде жазуға ұсынылатын шығарманы хат жазу түрінде жазғызуға болады. «Тәуелсіз Қазақстандағы менің жетістігім», «Менің болашағым», «Еліммен бірге болашаққа апарар жол» т.б. ел тәуелсіздігі күні қарсаңындағы әр білім алушының ел тағдырымен өз болашағы арасындағы сабақтасты туралы ойлануына негіз болатын тақырыпты ұсынуға болады. Шығарма тақырыбын таңдауда білім алушылардың жас ерекшелігін ескеру қажет.

#моетисьмо

#моебудущее

#шығармажазу

«ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР» ЭЛЕКТИВТІ КУРС БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ҮЛГІСІ

Қазіргі қоғамның қарқынды өзгеруі жағдайында, ұлттық отбасылық тәрбиенің көптеген дәстүрлері жойылған бүгінгі таңда көптеген отбасылардың ыдырау деңгейі жоғары. Мұндай отбасының балалары отбасылық қатынастардың құндылығын сезбейді.

Қазіргі уақытта әлеуметтік-экономикалық факторлар әсері бір жағынан отбасының экономикалық функциясының кеңеюіне, екінші жағынан тәрбиенің әлсіреуіне әкелуде, бұл отбасына да, жалпы қоғамға да қауіпті.

Отбасы – адамзат мыңдаған жылдар бойы жасаған маңызды құндылықтардың бірі. Ешбір ұлт, бірде-бір мемлекет, бірде-бір мәдени қауымдастық отбасынсыз жасай алмайды. Отбасы адамның өмір бойы жеке және рухани-адамгершілік дамуын қамтамасыз етеді. Тәрбие жүйесі және отбасының психологиялық ахуалы жас ұрпақтың мінезін, өмірлік ұстанымы мен құндылық бағдарларын қалыптастыруға, демек, қоғамның одан әрі дамуына шешуші әсер етеді.

«Отбасылық құндылықтар» бағдарламасының өзектілігі – бұл моральдық құлдырау мен белгісіз руханият жағдайында бұқаралық ақпарат құралдарынан туындайтын әлеуметтік қауіп-қатерге қарсы тұратын тәрбиелік құрал. Бағдарлама сонымен қатар әлеуметтік қауіп-қатердің және отбасылық қарым-қатынас патологиясының сенімді алдын-алу, өмірдің мәні мен мақсатын терең түсінуді дамыту арқылы психикалық, әлеуметтік және рухани сауықтыруға әкелуі мүмкін.

Әрбір адам бастапқыда сүйіспеншілікке және мейірімділікке деген қажеттілікке ие, әркім өзінің жалғыз және қайталанбас кездесуін қалайды және онымен бірге өмір бойы бақытты өмір сүріп, қуаныш пен қайғымен бөлісіп, балаларды тәрбиелейді.

Отбасы – адам өміріндегі ең маңызды нәрсе. Бұл адамның жан дүниесінде ізгіліктің, сұлулықтың, парасаттылық пен махаббаттың мәңгілік құндылықтарын өсіретін өмір орталығы.

10-11 сынып оқушыларына арналған.

Курс 30 сағатқа есептелген: теория – 20 сағат, практика – 10 сағат.

Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері:

Мақсаты: сүйіспеншілікке, адамгершілікке, оның барлық мүшелерін өзара құрметтеуге негізделген отбасы құндылығын түсінуге ықпал ету.

Міндеттері:

- Ұлттық мәдениеттің жағымды дәстүрлеріне баулу;
- Әлемдік өнердің мысалдарында, сондай-ақ белгілі отбасы жұптарының өмірінде мәдениетті, татулығы жарасқан, берекелі отбасы туралы түсінік қалыптастыру;
- Топта «отбасылық» қарым-қатынасты қалыптастыру;
- Этика, отбасылық қарым-қатынас психологиясы туралы негізгі ұғымдарды қалыптастыру;

- Болашақ отбасылық өмірге дайындық;
- Экономикалық ойлауды қалыптастыру;
- Отбасылық рөлдер туралы түсінік қалыптастыру
- Әлеуметтік-мәдени отбасылық құндылықтарды, ерлер мен әйелдердің салауатты қарым-қатынасының психологиялық негіздерін қалыптастыру.

Күтілетін нәтижелер:

- Отбасылық және әлеуметтік патологиялардың алдын алу үшін білім беру платформасын құру;
- Тәрбие процесіне қатысушылардың ұжымдық және жеке өсуі;
- Оқушылардың жалпыұлттық құндылықтар мен адамның табиғи құқықтары желісінде қоршаған шындықты нақты бағалау қабілеттерін қалыптастыру;
- Оқушылардың болашақ ата-анаға, бақытты отбасын құруға саналы көзқарасын қалыптастыру;
- Өзін-өзі бағалау және өзін-өзі жетілдіру қабілеттерін дамыту;
- Отбасындағы баланың психологиялық әл-ауқаты;
- Психологиялық білім, білік және дағдылардың жетіспеушілігін жою;
- Балалар мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынасты оңтайландыру;
- Отбасылық дәстүрлер туралы білім деңгейін арттыру;
- Жеке тұлғаның отбасылық нормалар мен дәстүрлерді сақтауға және нығайтуға бағытталуы;
- Қазіргі ұл бала мен қыз бала тәрбиесін талдай отырып, ұлттық дәстүрлерге сай құндылықтарды сіңіруі;
- Отбасындағы мінез-құлық мәдениеті нормаларын білу және сақтауы.

Үлгі оқу жоспары (бағдарламаны іске асыру)

1. Кіріспе сабақ. Отбасы әртүрлі мәдениеттерде. Дәстүрлі құндылықтарға негізделген отбасының беріктігі. Дәстүрлі мәдени құндылықтардың жойылуы салдарынан қазіргі заманғы отбасының тұрақсыздығы.

2. Некеге дайындық. Неке жасы. Некеге тұрушылардың физикалық жетілуі. Некеге тұруға әлеуметтік дайындық. Некенің рухани-адамгершілік және құқықтық негізі. Некеге тұру себептері. Некенің генетикалық аспектілері. Тұқымқуалаушылық заңдары. Отбасы мен болашақ ұрпақтардың денсаулығы.

3. Отбасы Кодексі. Негізгі ережелер.

4. Отбасы және оның функциялары. Отбасының негізгі функциясы – адамзаттың жалғасы, балалардың туылуы және тәрбиесі. Отбасы мүдделерін қоғам мүдделерімен үйлестіру қажеттілігі. Көп балалы отбасының маңыздылығы.

5. Отбасы жүйесі. Отбасы құрылымы, жіктелуі, отбасының негізгі белгілері, отбасы құрылымының бұзылуы.

6. Көркем әдебиеттегі отбасы. Оқыған кітаптары мен шығармаларына талдау жасау;

7. Отбасылық өмір салты. Отбасылық мәдениет және социум ережесі;

8. Ұлттық мәдениеттегі қазақ отбасы.

9. Ата-баба өсиеті моральдың негізі ретінде.

10. Қазақ отбасы, оның өткен және бүгінгі ерекшеліктері.
11. Отбасылық этнопедагогика:
- а) ана мен әкенің қадір-қасиеті;
 - ә) балалардың рухани тәрбиесіндегі ана тәрбиесі (күрсақ тәрбиесі, бесік тәрбиесі);
 - б) ана тілінің мағынасы. Бала және ана тілі;
 - в) әр баланың өз ата-тегін білуі;
 - г) ұлттық тағам. Ұлттық тағамдар, тамақтану дәстүрлерін сақтау;
 - д) бала туғанда есім беру дәстүрі, балаға есім таңдаудың мағынасы.
11. Ұлттық дәстүр мен ғұрыптардың отбасында сақталуы;
12. Менің отбасымның ережесі;
13. Отбасылық қатынастардың бұзылуының алдын алу.

«РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТӘРБИЕ» ТАҚЫРЫБЫНДА БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ТӘРБИЕ БАҒДАРЛАМАСЫ

Кіріспе

Балаларды рухани-адамгершілік тәрбиелеу мәселесі қазіргі қоғамның негізгі мәселелерінің бірі.

Мәселелердің туындау себептері:

- жас ұрпақ үшін нақты жағымды өмірлік бағдарлардың болмауы;
- балалармен және жастармен мәдени-демалыс іс-әрекетінің төмендеуі;
- патриоттық тәрбиенің әлсіздігі;
- Тілге деген құрметтің төмендеуі;
- Ұлттық құндылықтардың жеткілікті дәріптелмеуі;
- Үлкенге құрмет сезімің алшақтауы және тағы басқалар.

Бұқаралық ақпарат құралдарының қатыгездік пен зорлық-зомбылықты насихаттау, алкоголь өнімдері мен темекі өнімдерін жарнамалау аясында жағдай одан әрі күрделене түсуде: балалардың негізгі рухани құндылықтары туралы идеялары материалдық жағынан салыстырылады, сәйкесінше балалардың тілектері арасында тар, «азық-түлік-киім» сияқты материалдық тұтыну сипаты басым, осының бәрі бастауыш мектеп жасындағы балаларда жағымсыз әдеттер қалыптастырады.

Отбасының, мектептің, қоғамның алдында не болып жатқанын өз бетінше бағалай алатын және өз іс-әрекетін айналасындағы адамдардың мүдделеріне сәйкес құра алатын жауапты азаматты тәрбиелеу міндеті тұр.

Бұл мәселені шешу білім алушының жеке басының тұрақты рухани-адамгершілік қасиеттері мен құндылықтарын қалыптастырумен байланысты.

Білім алушыларды рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу бағдарламасының мақсаты:

Жоғары адамгершілік, жауапты, шығармашылық, бастамашыл, құзыретті, ұлттық және рухани-адамгершілік құндылықтары бойын сiңген Қазақстан азаматының қалыптасуы мен дамуы үшін жағдай жасауға жүйелі көзқарасты қамтамасыз ету.

Бағдарламаның міндеттері:

- азаматтық бірегейліктің негіздерін қалыптастыру: өз Отанына деген меншік пен мақтаныш сезімі, халықтың тарихы мен мәдениетін құрметтеу;

- әр білім алушыда еңбекқорлықты, адам құқықтары мен бостандықтарын құрметтеуді, қоршаған ортаға, табиғатқа, Отанға, отбасына деген сүйіспеншілікті тәрбиелеу;

- білім алушының жеке басының адамгершілік қасиеттерін тәрбиелеу,

- білім алушының негізгі әлеуметтік рөлдерді, моральдық және этикалық нормаларды игеруіне ықпал ету;

- білім алушыларды өз ұлтының мәдени дәстүрлеріне, көпұлтты мемлекет жағдайындағы жалпыадамзаттық құндылықтарға баулу.

Білім алушыларды рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу бағдарламасы:

1. Білім берудің бастапқы сатысында білім алушыларды рухани-адамгершілік дамыту мен тәрбиелеудің құндылық көзқарастары.

2. Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің негізгі бағыттары.

3. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын іске асыру.

4. Білім алушыларды рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу бағдарламасын іске асыру шарттары.

5. Мектептің, отбасының және жұртшылықтың білім алушыларды ұлттық, рухани-адамгершілік дамыту және тәрбиелеу жөніндегі бірлескен қызметі.

6. Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің күтілетін нәтижелері

1. Білім алушылардың тәрбиесінде рухани-адамгершілік құндылықтар дамуының көзқарасы

Рухани-адамгершілік тәрбие – бұл педагогикалық ұйымдастырылған процесс, онда білім алушыларға өмірдің рухани-адамгершілік нормалары беріледі, білім алушылардың негізгі ұлттық құндылықтарды игеруі және қабылдауы, Қазақстан халқының жалпы адамзаттық, ұлттық, мәдени, рухани және адамгершілік құндылықтар жүйесін игеруі үшін жағдайлар жасау.

Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы әлеуметтену, тұлғаның құндылықты-мағыналық саласын дәйекті түрде кеңейту және нығайту, адамның өзіне, басқа адамдарға, қоғамға, мемлекетке, Отанға, жалпы әлемге деген

дәстүрлі моральдық нормалар мен моральдық идеалдар негізінде бағалау және саналы түрде құру қабілетін қалыптастыру процесінде жүзеге асырылады.

Бастауыш сынып білім алушыларының рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің құндылық көзқарастары дәстүрлі адамгершілік көздеріне сәйкес келеді.

Бастауыш жалпы білім беру сатысында қалыптасатын білім беру мазмұнының негізгі құндылықтары:

Әлемдік құндылықтар.

- 1) жердің барлық тұрғындары үшін ортақ үй ретінде;
- 2) әртүрлі ұлттар ұсынған әлемдік қауымдастық ретінде;
- 3) Жердегі тіршілік принципі ретінде.

Адам өмірінің құндылығы – адамгершілікті, жағымды қасиеттер мен ізгіліктерді, барлық құндылықтарды көрсету, жүзеге асыру мүмкіндігі ретінде.

Отанға, халыққа деген сүйіспеншіліктің құндылығы – адамның рухани жетілуінің көрінісі ретінде, Отанға қызмет етуге деген саналы ниетпен көрінеді.

Сөз мәні – білім алу, қарым-қатынас жасау мүмкіндігі ретінде

Табиғаттың құндылығы – өзін табиғи әлемнің бір бөлігі ретінде тану. Табиғатқа адамның тіршілік ету ортасы және тіршілік ету ортасы ретінде, сұлулық, үйлесімділік, оның кемелдігі сезімін сезінудің қайнар көзі ретінде ұқыпты қарау.

Отбасының өз ұлтының тілі – ана тілі, мәдени дәстүрлері берілетін туыстары мен жақындарының қауымдастығы ретіндегі құндылығы өзара көмек пен өзара қолдау арқылы жүзеге асырылады.

Мейірімділік құндылығы – адамның жоғары қабілетінің көрінісі ретінде – сүйіспеншілік, жанашырлық және мейірімділік.

Әлемді, дүниені тану құндылығы – ғылыми білімнің, ақыл-ой құндылығы, адамның шындықты түсінуге деген ұмтылысын жүзеге асыру.

Эстетикалық құндылық – сұлулық, әсемдік, кемелдік, үйлесімділік, идеалға сәйкестік ретіндегі құндылығы, оған деген ұмтылыс – «Сұлулық, әсемдік әлемді құтқарады».

Еңбек пен шығармашылық құндылығы – барлық құндылықтарды іске асыру үшін жағдай жасауға бағытталған шығармашылық қызметке ұмтылыс ретінде.

Таңдау еркіндігі құндылығы – қоғамның нормалары, ережелері, заңдары шеңберінде пайымдаулар мен іс-әрекеттер жасау мүмкіндігі ретінде.

Негізгі құндылықтарды жеке құндылықтар мен бағдарларға айналдыру процесі баланы белгілі бір құндылықтың мағынасын ашу процесіне қосуды, оған деген өз көзқарасын анықтауды, осы құндылықтарды іс жүзінде жасампаздықпен жүзеге асыру тәжірибесін қалыптастыруды талап етеді.

Рухани-адамгершілік даму мен тәрбиенің құндылық бағдарлары мемлекеттік білім беру стандарттарының талаптарымен және қазіргі бастауыш мектеп түлегі туралы жалпы түсінікпен анықталады.

Бастауыш мектебі түлегінің бейнесі:

Бастауыш мектеп түлегі – ол білім алушы:

- ізденімпаз, белсенді әлемді таниды;
- оқу қабілетінің негіздерін меңгерген;
- туған жерін және өз елін сүйеді;
- отбасы және ұлттық құндылықтарын құрметтейді және бойына сіңіреді;
- қоғамдық құндылықтарды қабылдайды;
- отбасы мен мектеп алдындағы өз іс-әрекеттері үшін өз бетінше әрекет етуге және жауап беруге дайын;
- қайырымды, өз пікірін айта алады, қарым-қатынасқа түсе алады, қарым-қатынасқа түскен адамды тыңдай және ести алады;
- өзі және айналасындағылар үшін салауатты және қауіпсіз өмір салты ережелерін орындайды.

II. Негізгі бағыттар

Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесі

Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесі келесі бағыттар бойынша базалық ұлттық құндылықтар негізінде құрылады:

1. Азаматтыққа, патриотизмге, адамның құқықтарын, бостандықтары мен міндеттерін құрметтеуге тәрбиелеу.

Құндылықтары: Отанына, өз халқына, өз ұлтына, өз өлкесіне деген сүйіспеншілік, Отанға қызмет ету; таңдау еркіндігінің құндылығы және Заң мен құқықтық тәртіпті тану, көпұлтты мемлекеттегі бейбітшіліктің құндылығы, азаматтық қоғамның әлеуметтік нысаны ретінде төзімділік қасиеттер.

2. Адамгершілік сезімдер мен этикалық сананы тәрбиелеу.

Құндылықтар: адам өмірінің құндылығы, өмірдің мәні; әлемнің құндылығы – өмір принципі, жақсылық, әділеттілік, мейірімділік, ар-намыс, қадір-қасиет құндылығы; ар-ождан мен дін бостандығы; төзімділік, сенім, рухани мәдениет және зайырлы этика туралы түсінік.

2. Еңбексүйгіштікке, оқуға, еңбекке, өмірге шығармашылық қатынасты тәрбиелеу.

Құндылықтар: еңбек пен шығармашылықтың құндылығы; әлемді танудың құндылығы; мақсат пен табандылық, үнемділік сияқты жеке қасиеттердің құндылығы.

3. Отбасына, денсаулығына және салауатты өмір салтына құндылық қатынасын қалыптастыру.

Құндылықтар: отбасының құндылығы, ата-ананың құрметі, үлкендер мен кішілерге қамқорлық; денсаулықтың құндылығы (физикалық, моральдық және әлеуметтік-психологиялық), салауатты өмір салтына ұмтылу.

4. Табиғатқа, қоршаған ортаға құндылық қатынасын тәрбиелеу (экологиялық тәрбие).

Құндылықтар: Жер планетасы – жердің барлық тұрғындары үшін ортақ үй; табиғаттың, туған жердің, туған табиғаттың, табиғатты қорғалау құндылығы; адамның қоршаған ортаға деген жауапкершілігі.

5. Сұлулыққа құндылық қатынасын тәрбиелеу, эстетикалық мұраттар

мен құндылықтар туралы идеяларды қалыптастыру (эстетикалық тәрбие).

Құндылықтар: сөз құдіреті, оның әртүрлі көріністеріндегі сұлулықтың құндылығы, еңбек құндылығы – шеберлікке жету шарты ретінде, шығармашылық құндылығы.

Бағдарламаның басым бағыты азаматтыққа, патриотизмге, адамның құқықтарын, бостандықтарын мен міндеттерін құрметтеуге тәрбиелеу.

III. Оқу процесінде бағдарламаның жүзеге асырылуы

Бағдарлама аясында оқу процесінде, сабақ барысында білім алушыларға ұлттық құндылықтар негізінде рухани-адамгершілік құндылықтарды дамыту мақсаты көзделеді. Әрбір оқу пәнінде оқу материалының мазмұнын іріктеу базалық ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға бағдарлана отырып жүзеге асырылды.

Тәрбие мен оқу процесінде құндылықтарды дамыту оқулықтар жүйесінің әртүрлі пәндерінің көмегімен балаларда өз Отанына, ұлтына, халқына, тіліне, ұлттық, рухани, табиғи және мәдени құндылықтарына деген көзқарас және ұлттық мәдениет, әдет-ғұрып пен дәстүрлерге, ұлттық қолөнерге, мемлекеттік рәміздеріне құрметпен қарауға тәрбиеленеді.

Мысалы, «Ана тілі» оқулығы – сөзге, тілге, оның мәні мен мазмұнына, рухани-адамгершілік құндылықтарға ерекше қатысы бар, төзімділікке тәрбиелейді, коммуникативті мәселелерді шешуге, қарым-қатынас пен мінез-құлықтың этикеттік формаларын игеруге үйретеді, шығармашылық жұмысқа деген құрмет пен қызығушылықты дамытады.

Көркем әдебиет – көркем сөз шеберлерінің, балалар жазушыларының әдеби мәтіндері, халық ауыз әдебиеті, ұлттық фольклорлық шығармалар, тарихи мазмұндағы әдеби мәтіндермен жұмыс жасай отырып, балалар жақсылықтың, жанашырлықтың, бауырмалдықтың, басқа адамдарға, Отанға деген сүйіспеншіліктің қарапайым және мәңгілік шынайылықтың, патриотизм мен өз еліне деген мақтаныш сезімін түсінеді. Сұрақтар мен тапсырмалар көмектесетін білім алушылардың көркем шығармалармен өзара әрекеттесу процесінде интеллектуалды таным мен өзін-өзі тану, оқу тәжірибесін қайта қарау және эстетикалық, адамгершілік жаңалықтарды өмірлік тәжірибеге енгізу жүзеге асырылады.

«Математика» оқулығының мазмұны – еңбексүйгіштікке, зияткерлік еңбекті құрметтеуге, білімге ұмтылуға тәрбиелеуге ықпал етеді. Оқулық материалы әдебиетпен, кескіндемемен, тарихпен мәдени және ассоциативті байланыстармен байытылған, олар біздің Отанымыздың маңызды жетістіктері мен оқиғаларын көрсетеді.

«*Дүниетану*» пәні – табиғат, адам және қоғам туралы білімді қалыптастыруға, олардың арасындағы өзара әрекеттесу сипатын түсінуге және осы негізде қоршаған әлемге экологиялық қатынасты тәрбиелеуге мүмкіндік береді. Оқулық білім алушылардың өз өлкесі, табиғи жағдайлары мен ресурстары, адамның, табиғаттың, қоғамның өзара әрекеттесу ерекшеліктері туралы түсініктерін кеңейтеді; адамның табиғаты мен еңбек өнімдеріне ұқыпты

қарауға тәрбиелейді; Отанға қызмет ету үлгілерін белгілейді; Қоғамға қызмет ету сезімін және өз Отанына, ұлтына және тарихына деген мақтаныш сезімін қалыптастырады. Дүниені танудың маңызды міндеттерінің бірі – білім алушылардың қызығушылығын дамыту, өз елін, оның өткені мен бүгінін, табиғаты мен қоғамдық өмірін, рухани және мәдени ұлылығын білу, зерттеу қажеттілігіне айналады.

Музыка және бейнелеу өнері пәндері – білім алушыларға патриоттық, эстетикалық тәрбие беру, өмірге шығармашылық көзқарас мәселелерін шешуге көмектеседі. Қазақстанның мәдени-тарихи және ұлттық-мәдени дәстүрлері негізінде құрылады.

Ағылшын тілі пінi – білім алушыларды өз отбасы, өз елі, өз өлкесінің көрікті жерлері туралы әңгімелеуге үйретеді; әлемнің басқа елдері халықтарының мәдениеттерімен таныстырады; басқа халықтар мен мәдени дәстүрлерге төзімділікке тәрбиелейді; ұлтаралық және конфессияаралық диалог қабілеттерін дамытады.

«Рухани-адамгершілік мәдениет және зайырлы этика негіздері» курсы ерекше орын алады. Бұл курс бастауыш сынып оқушыларының саналы адамгершілік мінез-құлыққа деген ынтасын қалыптастыруға, білім алушылардың діни-мәдени ағартуына байланысты адамгершілік бағдарларын қалыптастыруға ықпал етеді; оларда жүйелі идеялардың белгілі бір қорын, халықтың адамгершілік мұраттары туралы эмоционалды боялған әсерлерді құруға, өз ұлтының рухани мұрасына құндылық қатынасын дамытуға ықпал етеді. Оқу процесінде тақырыпқа сәйкес ұйымдастырылған тапсырмалар жүйесі білім алушыларға моральдық таңдау жасауды, бұл таңдаудың сыныптағы, үйдегі нақты істерге сәйкес келетіндігін талдауды қамтамасыз етеді.

Сабақ процесінде берілетін сұрақтар мен тапсырмалар білім алушыларға өздерінің және басқалардың іс-әрекеттерін сыни тұрғыдан бағалауға, адам өмірінің құндылығын түсінуге, ұлттық құндылықтармен және ұлттық рухани дәстүрлермен танысуға, өзара көмек, ата-аналарға құрмет көрсету, кіші және үлкендерге қамқорлық жасау, басқа адам үшін жауапкершілік қажеттілігін түсінуге, Отанның көркейіп, өркендеуіне үлес қосуға, әркімнің күш-жігерінің маңыздылығын түсінуге көмектеседі. Бұл мұғалімдерге оқу процесінде білім алушылармен іс-шара ретінде рухани-адамгершілік мазмұн жасауға мүмкіндік береді, сонымен қатар балалардың сабақта, сабақтан тыс және мектептен тыс тәрбие іс-әрекетінің бірлігінде, мектептің, отбасының және қоғамның бірлескен педагогикалық жұмысында рухани-адамгершілік дамуын қамтамасыз етеді.

IV. Бағдарлама аясында тәрбие процесін жүзеге асыру

Бағдарлама мақсаты ұлттық құндылықтарға негіздей отырып білім алушылардың жобалық қызметіне ерекше көңіл бөлуге бағытталған. Ол мектеп білім алушылардың сабақтан тыс іс-әрекетін ұйымдастырудың негізгі формасы ретінде әрекет етеді. Дәл осы сабақтан тыс жұмыста білім алушылардың жеке идеяларын, олардың нақты тәуелсіз іс-әрекеттерін жүзеге асыру үшін және, ең

бастысы, олардың сөзбен емес, іс жүзінде моральдық-адамгершілік таңдауын жүзеге асыру үшін қоршаған ортаны сәтті ұйымдастыруға негіздеуге болады.

Жобалық іс-әрекет білім алушылардың жеке қасиеттерін қалыптастыруға әсер етеді, өйткені ол жеке құндылық мағыналарын көрсетуді талап етеді, белгілі бір іске, адамдарға, еңбек нәтижелеріне және т.б. нақты қатынасты көрсетеді.

Рухани-адамгершілік мазмұндағы бағдарламаны іске асыруда әлеуметтік жобалар ерекше маңызға ие. Білім алушыларға таңдау үшін түрлі әлеуметтік маңызды жобаларды ұсынады: табиғатты аялау, қайырымдылық, еріктілер мен қоғамға қызмет ету акциялары және ұлттық мерекелер, ардагерлерді құттықтау, ата-аналарға арналған мереке және тағы басқалар.

Жобалардың тақырыптық үлгілерін ұсынуға болады:

- «*Менің туған өлкем*» жобасы. Өлкенің өткені, көрікті жерлер, ұлттық әдет-ғұрыптар, жануарлар мен өсімдіктер, туған өлкеге арналған кітаптар мен фильмдер туралы өлкетану материалдарын жинау.

- «*Сөйлеу және қарым-қатынас этикеті*» жобасы. Тәжірибеге бағытталған «*Сиқырлы сөздер*» сандықшасын, олардың мағынасы мен пайда болу тарихын әзірлеу және құру.

- «*Жергілікті өсімдіктер мен жануарларға көмек*» тәжірибеге бағытталған, әлеуметтік жоба. Көмекке мұқтаж жануарлар мен өсімдіктер туралы ақпарат жинау. Қоқыстарды жинау, қоректендіргіштерді дайындау, құстарды азықтандыру үшін кезекшілікті ұйымдастыру, мектеп (аудан, округ) аумағын көгалдандыру және т.б.).

- «*Ертегіні сахналау*» шығармашылық жобасы. Ертегілерді таңдау, рөлдерді бөлу, костюмдер мен декорациялар жасау, дайындық, орындау.

- «*Ұлттық спорт ойындарының фестивалі*» этномәдени жобасы. Бірінші сынып оқушыларына арналған жобада материалды таңдау, міндеттерді (рөлдерді) бөлу, спорттық ойындарды ұйымдастыру және өткізу, марапаттарды әзірлеу және жеңімпаздарды марапаттау.

V. Сыныптан тыс жұмыстар арқылы мақсатты қондырғыларды іске асыру.

Білім алушыларды ұлттық құндылықтар негізінде рухани-адамгершілік дамыту мен тәрбиелеу бағдарламасының нысаналы көзқарастарын іске асыруға сабақтан тыс іс-шаралар бағытталған, оның негізгі мақсаты еркін таңдау, рухани-адамгершілік құндылықтар мен мәдени дәстүрлерді түсіну негізінде баланың өз мүдделерін көрсетуі мен дамытуы үшін жағдай жасау.

«*Өлкетану*» үйірмесінің курсы бастауыш сыныпбілім алушыларының өз өлкесінің тарихи және ұлттық-мәдени құндылықтарына құрметпен қарауына жағдай жасауға бағытталған.

«*Ұлттық қол өнер*» үйірмесінің курсы ұлттық қол өнер бұйымдарын жасау дәстүрлері туралы алғашқы түсініктерді қалыптастыру үшін әлеуметтік қолдау жасауға бағытталған.

VI. Білім алушыларды рухани-адамгершілік тәрбиеелеу бағдарламасын іске асыру шарттары

Білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі мен дамуына қолайлы орта құру мектеп қызметінің маңызды міндеті.

1. Мектепте білім алушыларға мүмкіндік беретін жағдайлар:

- Қазақстан мемлекетінің ұлттық рәміздерін; ұлттық, мемлекеттік және мектеп мерекелерін; мектеп тарихын, ұлттық-мәдени дәстүрлерін, жетістіктерін; мектептің әлеуметтік серіктестермен байланысын зерттеу;

- басқа білім алушылармен және педагогтермен қарым-қатынас және өзара іс-қимыл мәдениетін меңгеру; мектептің сәулеттік және пәндік кеңістігінде сұлулықтың, үйлесімділіктің, кемелдіктің эстетикалық құндылықтарын; салауатты өмір салтының құндылықтарын дамыту.

2. Бағдарламалар келесі мақсатта жүзеге асырылады:

«Мен Қазақстан азаматымын» – азаматтық-патриоттық тәрбие бағдарламасы.

«Мен денсаулықты таңдаймын» – салауатты өмір салтын қалыптастыру бағдарламасы.

3. Мұғалімдер, мектеп қызметкерлері, ата-аналар осы бағдарламаның негізін қалаған рухани және адамгершілік құндылықтардың негізгі мағыналарын бөлісіп, оларды тәжірибеде, өмірде жүзеге асыруға тырысатын әлеуметтік ашық кеңістік құру:

- сабақтардың мазмұны мен құрылысында;

- сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда ересектер мен балалардың бірлескен қызметін ұйымдастыру тәсілдерінде;

- ересек пен баланың қарым-қатынасы мен ынтымақтастығы сипатында;

- білім алушылардың жеке, топтық, ұжымдық қызметін ұйымдастыру тәжірибесінде;

- белгілі бір құндылық пен мағынаны ескере отырып жасалған арнайы оқиғаларда;

- педагогтердің үлгі-өнегесі.

Қазақстан азаматының жеке басының рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің әлеуметтік ашық кеңістігін, білім алушылардың адамгершілік өмір салтын ұйымдастыру келесі негізде жүзеге асырылады:

- педагогтің адамгершілік үлгісі;

- әлеуметтік-педагогикалық әріптестік;

- білім алушының жеке тұлғалық дамуы;

- рухани-адамгершілік тәрбие бағдарламаларының кіріктірілуі;

- тәрбиенің әлеуметтік қажеттілігі.

Мұндай кеңістікті ұйымдастыру үшін барлық әлеуметтік субъектілердің

– тәрбиеге қатысушылардың: педагогикалық ұжымның, отбасының күш-жігері келісіледі, бұл мектептің ішкі тәртіп ережелерінде, жалпы мектеп жиналыстарының шешімдерінде, мақсатты бағдарламаларда көрініс табады.

Бастауыш сынып білім алушысының жеке басының адамгершілік қалыптасуындағы негізгі рөл педагогке тиесілі, ол білім алушыларға үлгі бола отырып, өзінің педагогикалық жұмысына, білім алушыларына, әріптестеріне моральдық нормаларды ұстануы тиіс. Педагог рухани-адамгершілік сипаттағы мәселелерді шешу үшін оқу жағдайларын ұйымдастыра білуі және оларды нақты өмірлік және әлеуметтік жағдайлармен байланыстыра білуі керек; ұлттық-мәдени үлгілерді иеленетін және білім алушылардың өзін-өзі анықтайтын іс-шараларды жобалай білуі керек.

4. Мектепте дәстүрлі іс-шаралар жүйесі:

- қыркүйек: Білім күні;
- қыркүйек-қазан: Экологиялық айлық;
- қараша: Қайырымдылық күндері;
- желтоқсан: Шығармашылық күндері;
- қаңтар: «Менің сүйікті кітабын» кітап талдау апталығы
- ақпан: Ер жүрек, батырлық сабақтары;
- наурыз: Ұлттық-мәдени құндылықтар, Аналар мерекесі;
- сәуір: «Табиғатты аялайық» көгалдандыру, абаттандыру
- мамыр: Ұландар күніне арналған мереке.

VII. Білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі бойынша Мектептің, отбасының және жұртшылықтың бірлескен қызметі

Осы бағдарламаны әзірлеу мен іске асырудың педагогикалық міндеттерінің бірі келесі бағыттарда білім алушыларды рухани-адамгершілік тәрбиелеу мақсатында мектеп пен отбасының тиімді өзара іс-қимылын ұйымдастыру:

- білім алушылардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің) педагогикалық мәдениетін ашық есік күндерін, тақырыптық кеңейтілген педагогикалық кеңестерді өткізу, ата-аналар лекториясын ұйымдастыру, ақпараттық материалдар әзірлеу және бір жылдағы жұмыс қорытындысы бойынша мектептің жария баяндамаларын шығару арқылы арттыру.

- бірлескен іс-шараларды, мерекелерді, акцияларды ұйымдастыру арқылы педагогтердің, білім алушылар мен ата-аналардың тұлғааралық қарым-қатынастарын жетілдіру: Денсаулық күні, «Әкем, анам және мен», Тәуелсіздік күні, Наурыз мерекесі, Айт мерекелері, Мұғалімдер күніне және Аналар күніне арналған театрландырылған қойылымдар және т. б.

- мектеп кеңесінің құрамын белсенді қызметке тарту, білім алушылардың, сынып ұжымдарының, ата-аналар комитеттерінің қызметін жандандыру, мектеп шағын ауданында бірлескен мектеп акцияларын өткізу және т.б. арқылы ата-аналармен әріптестік қарым-қатынастарды кеңейту.

VIII. Білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесі бағдарламасын

жүзеге асыруда күтілетін нәтижелер

Бастауыш жалпы білім беру сатысында білім алушыларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеудің бағыттары бойынша күтілетін нәтижелер:

1) азаматтыққа, патриотизмге, адамның құқықтарына, бостандықтары мен міндеттеріне құрметпен қарауға тәрбиелеу:

- Отанына, ұлтына, өз өлкесіне, отандық мәдени-тарихи мұраларға, мемлекеттік рәміздерге, Қазақстан Республикасының заңдарына, қазақ тіліне, ұлттық дәстүрлерге, ұлттық мүддеге, сыйластық пен құрмет сезімдеріне деген құндылық қатынасы;

- мемлекет және қоғамының әлеуметтік құрылымы, ел тарихының маңызды беттері, оның өлкесінің дәстүрлері мен мәдени мұрасы, азаматтық және патриоттық борышты ақтау туралы қарапайым идеялар мен үлгілер;

- азаматтық қоғамның, ұлттық тарих пен мәдениеттің құндылықтарын түсінудің алғашқы тәжірибесі;

- рөлдік өзара іс-қимыл, әлеуметтік және мәдениетаралық коммуникация тәжірибесі;

- адамның, азаматтың, отбасының, жолдастың құқықтары мен міндеттері туралы алғашқы идеялар.

2) адамгершілік сезімдер мен этикалық сананы тәрбиелеу:

- адамгершілік нормалары мен адамгершілік мінез-құлық қағидалары туралы, оның ішінде отбасындағы, ұрпақтар, этностар, түрлі наным-сенімдерді жеткізушілер, түрлі әлеуметтік топтардың өкілдері арасындағы өзара қарым-қатынастардың этикалық нормалары туралы бастапқы ұғымдар;

- жалпы қабылданған моральдық нормаларға сәйкес құрдастарымен, үлкен және кіші балалармен, ересектермен өзара іс-қимылдың моральдық-этикалық тәжірибесі;

- дәстүрлі діндерге құрметпен қарау;

- басқа адамдардың өмірлік мәселелеріне бей-жай қарамау, қиын жағдайда тұрған адамға жанашырлық таныту;

- балалар қоғамындағы және жалпы қоғамдағы жағымсыз көріністерге эмоционалды түрде жауап беру, олардың және басқа адамдардың іс-әрекеттерінің моральдық жағын талдау қабілеті;

- ата-аналарға (заңды өкілдерге), үлкендерге құрметпен қарау, кішілерге қамқорлықпен қарау;

- өз отбасының және білім беру ұйымының дәстүрлерін білу, оларға ұқыпты қарау.

3) еңбекқорлыққа, оқуға, еңбекке, өмірге шығармашылық көзқарасқа тәрбиелеу:

- еңбек пен шығармашылыққа, еңбек адамына, адамзаттың еңбектегі жетістіктеріне құндылық қатынасы, еңбексүйгіштік құндылығы;

- оқу еңбегіне деген құндылық және шығармашылық көзқарас;

- әр түрлі мамандықтар туралы қарапайым идеялар;

- құрдастарымен, үлкен балалармен және ересектермен еңбек, шығармашылық ынтымақтастығының бастапқы дағдылары;

- еңбектің, шығармашылықтың жаңашылдығын құрудың адамгершілік негіздерінің басымдылығын түсіну;

- әлеуметтік пайдалы және жеке маңызды қызметтің әртүрлі түрлеріне қатысудың бастапқы тәжірибесі;

- шығармашылық қызметтің қол жетімді және бала үшін ең тартымды түрлерінде өзін-өзі көрсетудің қажеттіліктері мен бастапқы дағдылары;

- әлеуметтік шығармашылықта, танымдық және практикалық, әлеуметтік пайдалы қызметте өзін-өзі жүзеге асыруға ынталандыру.

4) денсаулық пен салауатты өмір салтына құндылық қатынасын қалыптастыру:

- өз денсаулығына, жақындары мен айналасындағылардың денсаулығына құндылық қатынасы;

- адамның физикалық, адамгершілік, әлеуметтік-психологиялық денсаулығының өзара тәуелділігі, адам денсаулығын сақтаудағы сыйластық пен адамгершіліктің маңыздылығы туралы қарапайым идеялар;

- денсаулық сақтау қызметінің бастапқы жеке тәжірибесі;

- дене шынықтыру мен спорттың адам денсаулығы, оның білімі, еңбегі мен шығармашылығы үшін рөлі туралы алғашқы идеялар;

- компьютерлік ойындардың, теледидардың, жарнаманың адам денсаулығына ықтимал теріс әсері туралы білім. Киберқауіпсіздік ережелері.

5) табиғатқа, қоршаған ортаға құндылық қатынасты тәрбиелеу (экологиялық тәрбие):

- табиғатқа құндылық қатынасы;

- табиғатқа эстетикалық, эмоционалды-моральдық қатынастың алғашқы тәжірибесі;

- ұлттық мәдениеттегі табиғатқа моральдық-этикалық қатынас дәстүрлері, экологиялық этика нормалары туралы қарапайым білім;

- мектепте, мектеп жанындағы учаскеде, тұрғылықты жері бойынша табиғатты қорғау қызметіне қатысудың бастапқы тәжірибесі;

- экологиялық бастамаларға, жобаларға қатысудың жеке тәжірибесі.

6) сұлулыққа құндылық қатынасын тәрбиелеу, эстетикалық мұраттар мен құндылықтар туралы түсініктерді қалыптастыру (эстетикалық тәрбие):

- қоршаған әлемдегі сұлулықты көрудің алғашқы дағдылары;

- адамдардың мінез-құлқындағы, іс-әрекетіндегі сұлулықты көрудің алғашқы дағдылары;

- отандық мәдениеттің эстетикалық және көркемдік құндылықтары туралы қарапайым идеялар;

- халық шығармашылығын, этномәдени дәстүрлерді, ұлттық әндер, күй-жырларды эмоционалды түсінудің алғашқы тәжірибесі;

- эстетикалық тәжірибелердің бастапқы тәжірибесі, табиғат пен қоғамдағы эстетикалық объектілерді бақылау, қоршаған әлемге және өзіне эстетикалық қатынас;

- шығармашылық қызметтің түрлерінде өзін-өзі жүзеге асырудың бастапқы тәжірибесі, қол жетімді шығармашылық іс-әрекетте өзін-өзі көрсету

қажеттілігі мен қабілетін қалыптастыру;

- білім беру ұйымы мен отбасы кеңістігінде эстетикалық құндылықтарды жүзеге асыруға ынталандыру.

Білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесінің негізгі нәтижелері мониторингтік рәсімдер шеңберінде бағаланады, онда жетекші әдістер:

- сараптамалық пайымдаулар (ата-аналар, мектеп серіктестері);

- жеке тұлғаның құндылық саласын талдауға (бағаламауға) мүмкіндік беретін анонимді сауалнамалар;

- білім алушылардың жас ерекшелігін ескере отырып жасалған әртүрлі тест құралдары;

- балалардың өзін-өзі бағалауы.

Бастауыш мектеп түлектерінің жеке жетістіктерін қорытынды бағалауға жатпайтын нәтижелерге мыналар жатады:

- түлектің жеке тұлғалық ұстанымдарын көрсететін құндылық бағдарлары (этикалық, эстетикалық, діни және саяси көзқарастар және т.б.);

- әлеуметтік сезімдердің сипаттамасы (патриотизм, толеранттылық, гуманизм және т.б.);

- жеке тұлғалық сипаттамалар (мейірімділік, достық, адалдық және т.б.).

Білім алушылардың білім беру қызметінің осы және басқа да жеке нәтижелерінің дамуын бағалау және түзету білім алышының отбасымен тығыз ынтымақтастықта педагогтің тұрақты бақылауы барысында жүзеге асырылады.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ БОЙЫНА ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ РУХАНИ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ БОЙЫНША БАҒДАРЛАМА ҮЛГІСІ

Бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтарды *дамыту* бағдарламасын әзірлеу және іске асыру кезінде мынадай ұсынымдарды ескеру қажет.

1. Бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтарды дамыту бағдарламасы аймақтың мәдени-тарихи, этникалық, әлеуметтік-экономикалық, демографиялық және өзге де ерекшеліктерін, отбасылардың сұраныстарын ескеру; бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтарды *дамыту* бағдарламасының ұлттық тәрбиелік идеалына неғұрлым толық қол жеткізу мақсатында әзірлеу мен іске асырудың әдістемелік негізі.

2. Бастауыш сынып білім алушыларын тәрбиелеу және әлеуметтендіру, отбасымен, қосымша білім беру ұйымдарымен, дәстүрлі діни және басқа да қоғамдық ұйымдармен өзара іс-қимыл жасау, білім алушылардың өзін-өзі басқаруын дамыту, білім алушылардың балалар мен жасөспірімдер қозғалыстары мен бірлестіктерінің, спорттық және шығармашылық клубтардың

қызметіне қатысуы міндеттерін, құндылықтарын, мазмұнын, жоспарланған нәтижелерін нақтылау қамтылуға тиіс.

3. Бағдарлама бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтардың дамуының біртұтас білім беру ортасын және тұтас кеңістігін қалыптастыру жөніндегі білім беру ұйымының жағдайларын ескере отырып құрылуы керек немесе білім алушының және оның ата-анасының (заңды өкілдерінің) сабақта, сабақтан тыс, мектептен тыс, отбасылық қызметіне біріктірілген мектеп өмірінің тәсілі ретінде анықталады.

4. Мұндай білім беру процесін ұйымдастыру және толыққанды жұмыс істеу үшін көптеген әлеуметтік субъектілердің: мектептердің, отбасылардың, қосымша білім беру, мәдениет және спорт мекемелерінің, дәстүрлі діни ұйымдар мен қоғамдық бірлестіктердің, соның ішінде балалар мен жасөспірімдер қозғалыстары мен ұйымдарының келісілген күш-жігері қажет.

5. Бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтарды дамыту бағдарламасы балалардың рухани-денсаулығын сақтауға, оларды ұлттық және рухани құндылықтармен таныстыруға және отбасылық тәрбиенің үздік отандық дәстүрлерін жаңғыртуға бағытталуы тиіс.

7. Бағдарламалық жасақтаманы әзірлеу және іске асыру негізгі принциптерді ескере отырып жүзеге асырылуы керек:

- *Интеграция принципі*: бастауыш сынып білім алушысы тұлғасының эстетикалық, интеллектуалдық, еңбек және физикалық дамуындағы оқыту мен рухани-адамгершілік тәрбиенің үйлесімі.

- *Мәдениеттану*: тәрбие өз өлкесінің дәстүрлерін және бастауыш сынып білім алушысының қабылдау мүмкіндіктерін ескере отырып, ұлттық мәдениеттің құндылықтарына, нормалары мен ерекшеліктеріне сәйкес құрылады.

- *Өлкетану*: ұлттық және рухани тәрбие бойынша тәжірибе жинақтау арқылы жүзеге асырылады, елінің, туған жерінің тарихи-мәдени мұрасы пайдаланылады.

- Білім берудің зайырлы сипатын ескере отырып, мазмұнды таңдау принципі.

- Отбасы мен мектептегі тәрбиенің үздіксіздігі мен сабақтастығы қағидаты бағдарламаны іске асыруда отбасы мен мектептің ынтымақтастығын ұйымдастыруды талап етеді.

Мектеп өмірінің әлеуметтік – ашық тәртібін құрудағы жетекші, мазмұнды анықтаушы рөл жалпы білім беретін мектептің педагогикалық ұжымына тиесілі.

Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттері

Мақсаты: ұлттық құндылықтардың негізгі қағидаттарын түсінуге бағытталған жеке тұлғаның рухани үйлесімді дамуы.

Міндеттері:

- Патриоттық сезімді, белсенді өмірлік және азаматтық ұстанымды тәрбиелеу. Отанға деген сүйіспеншілік сезімі.

- Жалпыадамзаттық құндылықтар мен идеалдар негізінде рухани-адамгершілік бағдарларды қалыптастыру.

- Ұлттың мәдени және ұлттық және рухани салт-дәстүрлерін, мемлекеттің азаматтық негіздерін қалыптастырудағы дәстүрлерін түсіну.

- Білім алушылардың физикалық дамуы, салауатты өмір салты, жеке гигиена дағдыларын қалыптастыру.

- Білім алушыларды тәрбиелеу процесінде отбасының, жұртшылық пен мектептің қызметін үйлестіру және шоғырландыру.

- Білім алушылардың өзін-өзі басқару формаларын дамыту.

Міндеттер Іс-әрекет түрлері	Іс-әрекет	
	Оқу	Сабақтан тыс
<i>1. Тұлғалық мәдениет</i>		
Міндеттері	1. Моральдық, адамгершілік туралы түсінік қалыптастыру. 2 жеке тұлғалық адамгершілік міндеттерін тұжырымдау. 3. Негізгі ұлттық құндылықтармен, рухани дәстүрлермен таныстыру. 4. Қазақстан тарихындағы көрнекті тұлғалармен танысу негізінде тұлғалық моральдық идеалды қалыптастыру. 5. Өзін-өзі тәрбиелеу қажеттілігін қалыптастыру.	1. Рухани өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастыру. 2. Тұлғаның рухани қауіпсіздігі туралы түсінік. 3. Еңбексүйгіштікті, еңбекке саналы көзқарасты дамыту. 4. Табандылыққа, төзімділікке тәрбиелеу. 5. Саналы тәртіп пен мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру.
Іс-әрекет түрлері	1. Бастауыш мектепке арналған ғылыми – практикалық конференцияларға қатысу. 2. Қалалық, облыстық, пәндік олимпиадаларға және халықаралық пәндік конкурстарға қатысу. 3. Әңгімелер: «Менің құқығым бар», «Жауапкершілік дәрежесі».	1. «Мен өзім» рөлдік ойыны. Өз әректіме шешім қабылдаймын және жауап беремін. 2. Сынып сағаттары. 3. Әлеуметтік акциялар: «Мейірімділік», «Жануарлар мен өсімдіктерге қамқор бол!».

Міндеттері	<p>1. Білім алушылардың мектеп ұжымдық санасын қалыптастыру.</p> <p>2. Оқуға саналы көзқарасты тәрбиелеу, танымдық белсенділікті дамыту.</p> <p>3. Қарапайым кәсіптерді меңгеру дағдыларын қалыптастыру.</p> <p>4. Адам өмірінің құндылығын түсіну.</p> <p>5. Қарым-қатынас мәдениетінің негіздерін қалыптастыру және тұлғааралық қатынастарды құру.</p>	<p>1. Еңбекке деген құрмет сезімін қалыптастыру.</p> <p>2. Жеке және қоғамдық мүдделер ұғымы.</p> <p>3. Достықты қадірлей білу қабілетіне тәрбиелеу.</p> <p>4. Мамандықты саналы түрде таңдауға дайындықты қалыптастыру.</p> <p>5. Бастауыш сынып оқушысы тұлғасының адамгершілік, коммуникативтік және эстетикалық әлеуетін қалыптастыру.</p>
Іс-әрекет түрлері	<p>1. Қазақтың ұлттық-мәдени дәстүрлерінің тарихымен танысу.</p> <p>2. Сыныптағы ұжымдық жұмыс дағдылары (жобалық қызмет, шығармашылық топтық жұмыстар).</p> <p>3. Жоба байқаулары.</p> <p>4. Әңгімелер: «Адамгершілік ережелері», «Әлеуметтік белсенділік – өмір салты», «Менің мектебім»</p>	<p>1. Этникалық, ұлттық-мәдени мерекелер.</p> <p>2. «Менің әлемім» рөлдік ойындары.</p> <p>3. Кәсіптік бағдар беру жұмысы (ата-аналардың кәсіптерін таныстыру).</p> <p>4. Мамандықтар мерекесі.</p> <p>5. Өндірістік кәсіпорындарға экскурсиялар.</p> <p>Сыныпта өзін-өзі басқаруды ұйымдастыру.</p> <p>7. Әлеуметтік акцияларға қатысу.</p> <p>Сыныпта және мектепте кезекшілікті ұйымдастыру.</p>
<i>3. Отбасылық мәдениет</i>		
Міндеттері	<p>1. Әдебиеттен оқыған әңгімелерінен ананың, әкенің рөлін сипаттай отырып, отбасылық стереотипті қалыптастыру (ана махаббаты, әке махаббаты, ата-ана құндылығына баса назар аудару).</p> <p>3. Отбасындағы қарым-</p>	<p>1. Отбасылық құндылықтар туралы идеяларды қалыптастыру.</p> <p>2. Позитивті тәжірибені кеңейту отбасындағы қарым-қатынастар. (отбасылық мерекелер, өз отбасының шығармашылық немесе өзге де жетістіктері туралы таныстырылым).</p>

	<p>қатынас туралы білімді тереңдету.</p> <p>4. Отбасылық дәстүрлерімен танысу, ұрпақтар сабақтастығы.</p> <p>5. Отбасы мүшелерінің негізгі әлеуметтік рөлдерінің мәнін түсіну.</p> <p>6. Балалардың отбасының функциялары, оның әр адамның өміріндегі маңызы туралы білімдерін кеңейту; Болашақта мерейлі отбасын құруға қабілетті адамды тәрбиелеу туралы білімді қалыптастыру.</p>	<p>3. Отбасы мүшелеріне деген құрметті қалыптастыру.</p> <p>4. Балалардың өміріндегі ана мен әкенің рөлінің маңыздылығын арттыру.</p> <p>5. Махаббат пен өзара түсіністікке негізделген туыстық қатынастар туралы идеяны қалыптастыру.</p> <p>6. Үлкендер мен кіші балалар арасындағы мейірімді, жылы қарым-қатынасты тәрбиелеу.</p>
Іс-әрекет түрлері	<p>1. «Ата-аналар – балалар» спорттық жарыстары.</p> <p>2. Отбасылық құндылықтарға, мұраларға арналған сабақтар.</p> <p>Сабақ: «Менің отбасымның шежіресі».</p>	<p>1. Сыныптың ата-аналармен кездесулер.</p> <p>2. Мектептен тыс бірлескен іс-шаралар.</p> <p>3. Отбасылық тақырыпқа арналған мерекелер «Менің отбасылық альбомым» фотокөрмесі.</p> <p>«Ана мектебі», «Әке мектебі» үйірмелерінің жұмысы.</p>
<i>4. Азаматтық, патриотизм</i>		
Міндеттері	<p>1. Азаматтық құқық дегеніміз не? «Менің құқығым» (Бала құқықтары туралы Конвенция)</p> <p>2. Қазақтың ұлттық мәдениетімен танысу, ұлттық мәдениет өкілдерімен кездесулер негізінде мәдениетаралық байланысты түсіну.</p>	<p>1. Отанға азаматтық қатынасты қалыптастыру.</p> <p>2. Ұлттық-рухани дәстүрлерге деген адалдық пен құрметке тәрбиелеу. Қоғамдық белсенділікті дамыту, халық қазынасына саналы көзқарасты тәрбиелеу, ұлттық дәстүрлерді құрметтеу.</p>
Іс-әрекет түрлері	<p>1. Оқу пәндері аясындағы ұлттық мәдениет фестивалі.</p> <p>2. Елінің тарихымен, ұлы тұлғалармен, олардың</p>	<p>1. Қазақстанның мемлекеттік рәміздеріне арналған сынып сағаттары.</p> <p>2. Тарихи мазмұндағы кинофильмдерді көру.</p>

	<p>өмірбаянымен танысу.</p> <p>3. Мемлекеттік мерекелердің мазмұны және олардың маңызы.</p> <p>«Мен Қазақстан азаматымын», «Біздің Елтаңба» және т. б. тақырыптық сабақтар.</p>	<p>3. Ескерткіш орындарына экскурсиялар.</p> <p>4. Сыныптан тыс жұмыстар аясында азаматтық және патриоттық мазмұндағы рөлдік ойындар.</p> <p>5. Өлкетану экспедициялары.</p> <p>6. Балалар қоғамдық ұйымдарының қызметіне қатысу. Соғыс ардагерлерімен, әскери қызметшілермен кездесулер.</p>
<p><i>5. Этикалық сана</i></p>		
Міндеттері	<p>1. Әр білім алушының шығармашылық даралығын көрсету үшін қажетті жағдайлар жасау.</p> <p>2. Өмірдің мәні мен мақсатын тәуелсіз іздеуге, қоршаған шындықты талдауға қабілетті тұлғаны қалыптастыру.</p> <p>3. Отандық мәдениеттің негізгі құндылықтары туралы білім алу.</p> <p>4. Мейірімділік, көршілерге деген сүйіспеншілік ұғымдарын түсіну</p>	<p>1. Сыныптастарымен, мектептің басқа сынып оқушыларымен жағымды қарым-қатынас орнату (жанжалдарды шешу, өзара қолдау, ұжымдық істерге қатысу).</p>
Іс-әрекет түрлері	<p>1. Негізгі пәндер шеңберіндегі Этика сабақтары.</p> <p>2. Пәндер шеңберіндегі руханият сабақтары «Өнер», «Қоршаған әлем», «Әдеби оқу».</p>	<p>1. Ұлттық мәдениеттің көркем көрмелерін ұйымдастыру.</p> <p>2. Қоғамдағы, мектептегі, отбасындағы мінез-құлық нормалары туралы білімді қалыптастыру жөніндегі іс-шаралар.</p> <p>3. Қайырымдылық акцияларына қатысу.</p>
<p><i>6. Салауатты өмір салты</i></p>		

Міндеттері	<p>1. «Менің денсаулығым» тақырыбы аясында денсаулық туралы білім алу.</p> <p>2. Көркем әдебиеттегі мысалдарды талдау арқылы адам өмірінің құндылығын түсіну.</p> <p>3. Физикалық, психикалық және адамгершілік денсаулықты сақтау үшін жағдай жасау.</p>	<p>1. Жағымсыз әдеттерге теріс көзқарасты тәрбиелеу.</p> <p>2. Салауатты өмір салтын және дене шынықтырумен айналысуды насихаттау.</p>
Іс-әрекет түрлері	<p>1. Жеке Күн режимін жасау.</p> <p>2. Спорттық дайындық элементтерін меңгеру.</p> <p>3. Компьютермен, техниканың басқа түрлерімен сауатты жұмыс істеу дағдыларын сіңіру.</p> <p>4. Оқу сабақтарында жеке гигиена бойынша білім мен дағдыларды сіңіру.</p>	<p>1. Спорттық мерекелер мен жарыстар.</p> <p>2. Кәсіби спортшылармен кездесулер.</p> <p>3. Қалалық және аудандық спорттық іс-шараларға қатысу.</p> <p>4. Психологпен әңгіме.</p> <p>5. Мектепте және үйде өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын игеру.</p> <p>Санитарлық-гигиеналық талаптармен танысу.</p> <p>7. Медицина қызметкерімен әңгіме.</p>
<i>7. Экологиялық тәрбие</i>		
Міндеттері	<p>1. Адам, қоғам және табиғат арасындағы байланысты түсінуге тәрбиелеу.</p> <p>2. Адам мен табиғаттың экологиялық сауатты қарым-қатынасы туралы білімін тереңдету.</p> <p>3. Сұлулық, байлық және қоршаған әлем туралы түсінік беру.</p>	<p>1. Адамзатқа адамгершілік қатынасты тәрбиелеу.</p> <p>2. Табиғатқа ұлттық құндылық ретінде ұқыпты қарауды қалыптастыру.</p> <p>3. Табиғаттағы сауатты мінез-құлық дағдылары.</p> <p>4. Білім алушылардың жылдың әр мезгілінің белгілері, кереметтері, оқиғалары туралы түсініктерін кеңейту.</p>

Іс-әрекет түрлері	<ol style="list-style-type: none"> 1. Экологиялық апаттар туралы әңгімелер. 2. Табиғатты қорғау жобаларына қатысу. 3. «Мен және табиғат», «Экологиялық бумеранг» және т. б. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Өзі тұратын жеріндегі саябақтар мен гүлзарларда жұмыс істеу бойынша әлеуметтік акциялар. 2. Туристік жорықтар.
<i>6. Эстетикалық тәрбие</i>		
Міндеттері	<ol style="list-style-type: none"> 1. Отандық мәдениеттің рухани негіздерін ашу. 2. Эстетикалық идеалдарды қалыптастыру. 3. Әсемдік пен көркемдік, сұлулық құндылықтармен таныстыру. <p>Айналасындағы сұлулықты көруге үйрету.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Білім алушылардың әдемілікке, әсемдікке деген сезімдерін тәрбиелеу шығармашылық ойлауды дамыту. 2. Шығармашылық қабілеттерін ашу. 3. Эстетикалық талғамның қалыптасуы. <p>Әр адамның өміріндегі өнердің маңыздылығын түсіну.</p>
Іс-әрекет түрлері	<ol style="list-style-type: none"> 2. Туған өлкенің тарихы мен мәдениеті бойынша элективті курстар. 2. Өнер туралы теориялық білімді практикада қолдану 3. Киім стилі туралы білім беру (мектеп оқушысының киім үлгісі). 4. Олимпиадалар мен шығармашылық конкурстарға қатысу. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Фольклорлық мерекелер. 2. Шығармашылық байқаулар. Шығармашылық мамандықтар өкілдерімен кездесулер. 3. Театрларға, мұражайларға бару. 4. Қаланың, облыстың көркем ескерткіштеріне экскурсиялар. 5. Шығармашылық бірлестіктерге қатысу. 6. Көркем шығармашылық фестивалі 7. Оқылған кітаптар, көрген фильмдер және т.б. туралы әңгімелер).
<i>7. Ата-аналармен жұмыс</i>		

1. Жас ата-аналар мектебі (мектепке түсушілер үшін).
2. Ата-аналарға арналған дәрістер.
3. Ата-аналарға арналған психологиялық қызметті ұйымдастыру.
4. Ата-аналар жиналыстары.
5. «Мектеп-ата-ана-бала» бірлескен әлеуметтік акциялары.
6. Ата-аналардың педагогикалық өзін-өзі тәрбиелеу мүмкіндігін ұйымдастыру.
7. Бірлескен шығармашылық жобалар.
8. Ата-аналардың құқықтары мен міндеттерімен танысу.
9. Ата-аналардың проблемалық конференцияларын ұйымдастыру.
10. «Әкелер мектебі» «Аналар мектебі» жұмысын жандандыру
11. Өзекті мәселелер бойынша мамандарды шақыра отырып, ата-аналарға арналған оқыту семинарлары.
12. Ата-аналарға арналған тренингтер.

Бағдарламада *бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтарды* дамытудың негізгі бойынша төмендегі бағыттарды ұсынуға болады:

- азаматтыққа, патриотизмге, адамның құқықтарын, бостандықтары мен міндеттерін құрметтеуге тәрбиелеу;
- адамгершілік сезімдер мен этикалық сананы тәрбиелеу;
- еңбексүйгіштікке, оқуға, еңбекке, өмірге шығармашылық қатынасты тәрбиелеу;
- денсаулық пен салауатты өмір салтына құндылық қатынасын қалыптастыру;
- табиғатқа, қоршаған ортаға құндылық қатынасын тәрбиелеу (экологиялық тәрбие);
- сұлулыққа құндылық қатынасын тәрбиелеу, эстетикалық мұраттар мен құндылықтар туралы идеяларды қалыптастыру (эстетикалық тәрбие).

Білім алушылардың рухани-адамгершілік дамуы мен тәрбиесінің әрбір бағытында базалық-ұлттық құндылықтардың тиісті жүйесі ашылады.

Жалпы ұсынылып отырған бағдарламаның мазмұны:

- бастауыш сынып білім алушыларының дамуы мен тәрбиесінің қазіргі заманғы ерекшеліктерін сипаттауды қамтиды;
- олардың ұлттық және рухани тәрбиесін қамтамасыз етудің негізгі тәсілдерін ашады (аксиологиялық, жүйелік-белсенді, дамытушылық).
- жас ерекшеліктерін ескере отырып, білім алушылардың ұлттық және адамгершілікке тәрбиелеудің жалпы міндеттері негізгі бағыттары жүйеленеді, сондай-ақ бастауыш сынып білім алушыларымен оқу сабақтарының үлгілік түрлері мен нысандары келтіріледі.

Сонымен қатар бағдарламада *білім алушылардың ұлттық және рухани құндылықтар* тәрбиесі бойынша мектептің, отбасының және жұртшылықтың бірлескен қызметі жүзеге асырылады:

- мектептің, отбасы мен жұртшылықтың бірлескен тәрбие қызметінің тиімділігін арттырудың негізгі шарттары, осы жұмыстың қазіргі жағдайдағы ерекшеліктері;

- ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттырудың міндеттері, нысандары мен мазмұны, мектептің қоғамдық бірлестіктермен және дәстүрлі діни ұйымдармен өзара іс-қимылы.

Бастауыш білім беру бойынша білім алушылардың бойына ұлттық және рухани құндылықтардың дамуын тәрбиелеудің жоспарланған нәтижелері әрбір бағыт бойынша қалыптастырылуы тиіс құндылық қатынастар, түсініктер, білім, тәжірибе айқындалады.

Білім алушыларды ұлттық және рухани құндылықтарға тәрбиелеу бағдарламасы ұсынымдық сипатқа ие.

Сонымен қатар бағдарламада анықталған ұлттық тәрбие идеалы, негізгі ұлттық құндылықтар жүйесі, рухани-адамгершілік даму мен тәрбиенің негізгі бағыттары оқу процесін ұйымдастыруда міндетті болып табылады.

Қызмет түрлері мен оларды жүзеге асыру формалары:

Әр мектеп, әр сынып бойынша ұлттық және рухани құндылықтарды білім алушының бойына сіңірудің нақты мазмұнға сәйкес жағдайларды анықтау, бастауыш сынып білім алушыларының жеке ерекшеліктерін, білім алушылар мен олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің) қажеттіліктерін ескере отырып жүзеге асырылады.

Бағдарлама мазмұнын жүзеге асыруда білім алушының өзіндік дағдыларын дербес дамыта алатын бастауыш мектеп түлегінің моделін қалыптастырады.

Дағдылардың бірінші деңгейі:

- Ұлттық құндылықтар мен басымдықтар туралы білім қалыптастыру.
- Қоғамда өзін-өзі тану (отбасы, мектеп, мемлекет).
- Идеал моделін қалыптастыру.
- Мінез-құлықтың жағымды және жағымсыз жақтарын ажырату.
- Алған қарым-қатынас дағдылары негізінде мұғаліммен және сыныптастармен өзара әрекеттесу тәжірибесі.
- Ұлттық және рухани-адамгершілік құндылықтардың алғашқы дағдыларын қалыптастыру.

Бірінші деңгейде педагогтің міндеті – білімді, интеллектуалды және әлеуметтік тәжірибені тарату.

Дағдылардың екінші деңгейі:

- Алған білімдерін мұғаліммен және сыныптастарымен қарым-қатынаста қолдану.
- Білім беру ұйымы мен отбасы деңгейіндегі байланыс.
- Алынған білімді практикалық қолдана білу.
- Қарым-қатынас тәжірибесінде білімді бағалау дағдысы.
- Алынған ақпараттың жеке тәжірибесі.
- Өз бетінше әрекет ету тәжірибесі.
- Қоғаммен бірге өмір сүру тәжірибесі.
- Қоғамдық пайдалы қызметтің әртүрлі түрлеріне қатысудың бастапқы тәжірибесі.

Екінші деңгейде педагогтің міндеті: сынып ұжымында білім

алушылардың алған білімдерін бекітетін жағдай жасау, қалыптасқан идеалдың жағымды имиджін сақтау, ұлттық және рухани-адамгершілік құндылықтарды игеруге ықпал ететін оқу процесі мен сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастыру. Тәрбиенің талаптары мен әдістерінің бірлігі үшін отбасымен өзара әрекеттесу.

Дағдылардың үшінші деңгейі:

- Өз бетінше әрекет ету тәжірибесін бекіту.
- Қоғамдық және жеке өзін-өзі тануды қалыптастыру.
- «Еркіндік» ұғымын түсіну.
- Білім беру ұйымы мен отбасынан тыс әлеуметтік ортамен өзара әрекеттесу тәжірибесі.
- Тәуелсіз байланыс аймағын кеңейту.
- Негізгі ұлттық құндылықтарды өзіндік құндылықтар ретінде түсіну тәжірибесі.
- Адамгершілік өзін-өзі тануды дамыту.
- Алынған моральдық идеалды бекіту.
- Өмірге деген жағымды көзқарасты, адамдарға деген сенім мен мейірімділікті қалыптастыру.
- Алынған білім мен тәжірибені әлеуметтік ортаға тарату.
- Алған білімдерін жүзеге асыру арқылы әлеуметтік ортаның өзгеруі.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН ТӘРБИЕ САҒАТЫНЫҢ ТАҚЫРЫПТЫҚ ҮЛГІСІ

Тақырыбы: Ұлттық құндылықтар

Мақсаты: Білім алушылардың ұлттық құндылықтар туралы түсініктерін қалыптастыру. Өз еліне, оның тарихына, мәдениетіне, дәстүріне деген мақтаныш сезімін тәрбиелеу.

Міндеттері:

- Білім алушыларды өз елінің тарихы мен мәдениетімен таныстыру.
- Білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту.
- Білім алушылардың белсенді азаматтық ұстанымын қалыптастыруға ықпал ету.

Құрал-жабдықтар:

Ұлттық рәміздер бейнеленген карточкалар, қағаз парақтары, қарындаштар.

Барысы:

I. Ұйымдастырушылық кезең

Сәлемдесу. Білім алушылардың дайындығын тексеру, оларды ынталандыру сұрақтарымен белсенділіктерін ояту.

II. Ұлттық құндылықтар туралы білімдерін өзектендіру

- Білім алушылармен ұлттық құндылықтар туралы әңгімелесу.
- Сіз қандай ұлттық құндылықтарды білесіз?
- Неліктен олар адамдар үшін маңызды?

III. Танымдық жұмыс

1. Елдің ұлттық рәміздері туралы әңгіме.
2. Ұлттық рәміздер бейнеленген карточкаларды көрсету.
3. Білім алушылармен ұлттық рәміздердің маңызы туралы әңгімелесу.

IV. Шығармашылық қызмет

1. Ұлттық рәміздерді салу.
2. Суреттерді талқылау.

V. Рефлексия

Білім алушылармен сабақта не білгендері туралы әңгімелесу.

Олар ұлттық құндылықтар туралы не білді?

VI. Қорытынды сөз

Сабақты қорытындылау.

Ұлттық құндылықтар туралы әңгімелесуге арналған сұрақтар:

- Ұлттық құндылықтар дегеніміз не?
- Қандай ұлттық құндылықтарды білесіз?
- Неліктен олар адамдар үшін маңызды?

- Еліңізде қандай ұлттық құндылықтар бар?
- Неліктен бұл құндылықтар біздің еліміз үшін маңызды?
- Ұлттық құндылықтарын сақтау үшін не істеуге болады?

Ұлттық рәміздер туралы әңгімелесуге арналған рефлексиялық сұрақтар:

- Еліңіздің ұлттық рәміздерін атаңыз?
- Олардың тарихы нені білдіреді?
- Неліктен бұл рәміздер еліміз үшін маңызды?
- Қандай ұлттық құндылықтар туралы білдіңіз?

Өз еліңіздің ұлттық құндылықтарын сақтау үшін не істей аласыз?

Бұл тәрбие сағатын білім алушылардың жасына және олардың қызығушылықтарына қарай бейімдеуге болады. Мысалы, бастауыш сынып білім алушылары үшін ұлттық рәміздер бейнеленген суреттерді бояу сияқты қарапайым тапсырмаларды қолдануға болады. Орта мектеп білім алушылары үшін ұлттық құндылықтар тақырыбында эссе немесе баяндама жазу сияқты күрделі тапсырмаларды қолдануға болады.

НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН СЫНЫПТАН ТЫС ІС-ШАРА ЖОСПАРЫ

ТАҚЫРЫБЫ: «АДАМ ӨМІРІНІҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫ»

Мақсаты: Білім алушылардың өмірлік құндылықтарын түсіну үшін жағдай жасау және оларға жауапкершілікпен қарауды қалыптастыру.

Міндеттері:

- Білім алушыларды «өмірлік құндылықтар» ұғымымен және құндылықтардың жіктелуімен таныстыру;
- материалдық заттардың бағасы мен рухани өмірлік құндылықтардың мәні арасындағы айырмашылықтарды түсінуге ықпал ету;
- білім алушылардың рухани-адамгершілік қасиеттерін өзінің құндылығы мен өмір жолын таңдау құқығы туралы идеялар арқылы дамыту;
- өз өміріне жауапкершілікпен қарауды және өмірлік маңызды құндылықтарды саналы түрде таңдай білуді қалыптастыру.

Мақсатты аудитория: 5-9 сынып білім алушылары

Құрал-жабдық: медиа жабдықтар.

Өткізу формасы: рөлдік ойындар, проблемалық сұрақтар шешу.

Білім алушыларға алдын ала берілетін тапсырмалар:

1. Тақырып бойынша материалдарды іріктеу және әзірлеу: бейне, фото, мәтін.

2. Сценарий жазу.

Сынып сағатының мазмұндық компоненті

I. Кіріспе бөлім.

II. Негізгі бөлім мазмұны:

1. «Құндылық» ұғымы, оның дәстүрлі анықтамасы және жіктелуі.

2. Құндылық адамдар үшін саналы өмірлік қажеттілік ретінде.

Құндылық туралы астарлы әңгіме.

3. Рухани және материалдық құндылықтар арасындағы айырмашылықтар және олардың маңыздылығын түсіну.

4. «Жаңа өркениеттер құру» топтық ойыны.

5. «Өмірлік құндылықтар ағашы» және құндылық қажеттілігі.

III. Қорытынды бөлім.

Іс-шара барысы

I. Кіріспе бөлім

Экранда сынып сағатының тақырыбы: «Адам өмірінің құндылықтары».

Сынып жетекшісі: Сәлеметсіздер ме! Бүгін біз әр адам үшін маңызды моральдық категориялар мен өмірлік құндылықтар туралы әңгімелесетін боламыз. Біздің сынып сағатының тақырыбы – «Адам өмірінің құндылықтары».

Құндылықтар – кез-келген объектінің маңыздылығын білдіретін философиялық және әлеуметтік ұғым. Бұл өмірде бір нәрсенің маңыздылығы, мағынасы, пайдасы, мәні ретіндегі құндылық туралы сыр шертеміз. Танылған

құндылықтар жүйесі әр адамның әлеуметтік қызметіндегі күнделікті нұсқаулық ретінде көрініс береді.

II. Негізгі мазмұны

1. «Құндылық» ұғымы, оның дәстүрлі анықтамасы және жіктелуі

Сынып жетекшісі: біздің әңгімеміздің эпиграфы қазақтың көрнекті ақыны, философы Шәкәрім Құдайбердіұлының: «Адамның жақсы өмір сүруіне үш сапа негіз бола алады, олар барлығынан басым болатын адал еңбек, мінсіз ақыл, таза жүрек» сөзінен бастау алады.

«Құндылық» ұғымының дәстүрлі түсіндірмесі басқаша естіледі. Білім алушылар Шәкәрім шығармаларындағы «құндылық» анықтамасымен танысады.

Сынып жетекшісі: Сіз үшін «құндылықтар» дегеніміз не? (Білім алушылардың жауаптары)

Сынып жетекшісі: әлеуметтанушылар құндылықтардың осындай жіктелуін ұсынады:

- *өмірлік құндылықтар:* өмір, денсаулық, қауіпсіздік, өмір сапасы, тұтыну деңгейі, экологиялық қауіпсіздік;

- *ұлттық құндылықтар:* шежіре, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, тиым сөздер.

- *мәдени құндылықтар:* ұлттық ән-би, қол өнер бұйымдары

- *экономикалық құндылықтар:* тауарлар мен қызметтер саласында өндіруші үшін тең жағдайлардың және тұтынушы үшін қолайлы жағдайлардың болуы;

- *әлеуметтік құндылықтар:* әлеуметтік жағдай, еңбекқорлық, отбасы, өркендеу, теңдік, жеке тәуелсіздік, жетістікке жету қабілеті, төзімділік;

- *саяси құндылықтар:* патриотизм, ел тәуелсіздігі азаматтық белсенділік, заңдылық, азаматтық бостандықтар, азаматтық бейбітшілік.

1. Құндылық адамдар үшін саналы өмірлік қажеттілік ретінде. Құндылық туралы астарлы әңгіме.

Ы Алтынсариннің «Таза бұлақ» әңгімесін тыңдау.

«Үш жолаушы бір бұлақтың басында бір-біріне кез болыпты. Бұлақ бір тастақ жерден шыққан, айналасы қалың біткен ағаш жапырақтары бұлақтың үстіне төгіліп, суы мұздай, салқын, шыныдай жылтылдап тұрған сонша әдемі, таза бұлақ екен. Су шыққан жеріне бір қазандай тасты біреу ойып қорғаныш кылып, тастың суағар жеріне жазу жазыпты:

– Әй, жолаушы, болсаң осы бұлақтай бол, – деп. Манағы үш жолаушы бұлақтан ішіп қанған соң жазуды оқып, біреуі саудагер екен, ол айтты:

– Бұл жазылған ақыл сөз екен, бұлақ күн-түн тынбай ағып, алыс жерлерге барады, бара-бара кеңейіп, үлкейеді, бұған бөтен бұлақтар құйып, сөйте бара үлкен өзен болып кетеді. Мұнан мұрат сол: сен де, адам, тынбай қызмет қыл, ешуақытта жалқауланып тоқтап қалма, сөйтсең, ақырында, сен де зорайып мұратыңа жетесің дегені ме деп білемін, — деді. Екінші жолаушы мүсәпір молда екен, басын шайқап:

– Жоқ мен олай ойламаймын, бұл жазудың мағнасы сіздің ойлағаннан гөрі жоғарырақ соқса керек, бұл бұлақ: кім-кімге болса да даяр, ыстықтағанды салқындатып, жанын рақаттандырады, сусағанның сусынын қандырады, оның үшін ешкімнен ақы дәметпейді; бұлай болса адамға да әбірет сол: біреуге жақсылық етсең, ол жақсылығыңды ешкімге міндет етпе дегені болса керек, — деді.

Үшінші жолаушы көркем келген бір әдемі жігіт екен, бұл үндемей тұрды. Жолдастары: «Сен не ойлайсың?» – деп сұрады.

Жігіт айтты:

– Менің ойыма бөтен бір нәрсе келеді: бұл бұлақтың суы бір орында тынып тұрып, шөп-шалам түсіп, лай-қоқым болса, бұған адам мен айуан мұнша ынтық болмас еді; бұлақ күні-түні тынбай ағып тазаланып тұрғаны үшін ынтық болады. Олай болса, жазудың мағынасы: көңіліңді, бойыңды осы бұлақтай таза сақта, нешік бұлаққа қарасақ күн түссе күннің, шөп түссе шөптің сәулесін көреміз, көңілің сол реуішті сыртқа ашық көрініп тұрсын дегені ме деймін, — деді».

Әрі қарай, сынып жетекшісі білім алушыларға құндылық туралы «Таза бұлақ» әңгімесін талдауды ұсынады.

- Таза бұлақ әңгімесінің идеясы оқырманға не береді?
- Не себепті таза бұлақ?
- Бұлақ басындағы таста не жазылған? Тастағы жазуды білім

алушылармен талдау.

Таста жазылған сөзді талдау арқылы білім алушылардың жеке пірірін білу, білім алушыларды логикалық ойлауға жетелейді. Білім алушы ойлана отырып, өз бойында адалдық, әділеттілік, шынайылық, кішіпейілділік, тазалық, сүйіспеншілік пен мейірімділік т.б құндылықтарды сіңіре алады.

3. Рухани және материалдық құндылықтар арасындағы айырмашылықтар және олардың маңыздылығын түсіну

Сынып жетекшісі: 5 минут ішінде қағаздан әзірленген ағаш жапырақтарына өзіңіз үшін «ең маңызды» деп санайтын барлық құндылықтарды жазыңыз. (Білім алушылар олар үшін не құнды екендігі туралы жапырақтарға жазады).

Сынып жетекшісі: ал қазір жапырақтарыңызды біраз уақытқа үстелге жеке қойыңыз. Олар сынып сағатының соңында интроспекция үшін қажет болады

Сұрақтар:

1. Қазіргі уақытта қандай құндылықтар бірінші орынға шығады деп ойлайсыз?

2. Заттарды, ойын-сауықты, киімді құндылықтар деп санауға бола ма?

3. Олай болса, қайсысы материалдық немесе рухани құндылықтарға жатады?

4. Материалдық және рухани құндылықтардың айырмашылығы неде?

(білім алушылардың жауаптарын тыңдау)

Сынып жетекшісі автомобиль, қымбат пәтер, қымбат телефон, саяжай, яхта және т.б. жақсы, бірақ егер олар өмірлік мақсатқа айналса, бұл әлеуметтік қауіпті құбылыс болуы мүмкін, өйткені біз тек осындай құндылықтармен ғана шектеліп қалсақ, онда болашағы жоқ қоғам құрамыз деп тұжырымдайды. Материалдық жайлылық ол тұтыну қоғамы, бұл жерде шынайы сезімдер де, шынайы рухани мәдениет те болуы мүмкін емес, ол өзін-өзі алдау қоғамы.

Сынып жетекшісінің сұрағы: қоғам үшін не маңызды? Рухани құндылық па, немесе материалдық құндылық па? Білім алушылардың қорытынды жасауы. Моральдық қоғамды рухани негізде құруға болады, ол үшін материалдық жағы да маңызды, бірақ ол тек екінші реттік болуы керек.

Сынып жетекшісі: «Құндылықтар материалдық (алтын, ақша, жылжымайтын мүлік және т.б.) және материалдық емес (махаббат, ар-намыс, қадір-қасиет, бостандық және т.б.) болып бөлінеді

Құндылықтар, ең алдымен, қоғамның мәдениеті мен материалдық негіздерімен, жалпыға бірдей танылған стандарт, бір нәрсенің өлшемі. Дегенмен, адамзат өркениетінің даму тарихы қоғамда «барлық уақыт пен барлық ұлттар үшін» бірдей жарамды адам жасаған құндылықтар жоқ деп сендіреді, сондықтан әрбір нақты уақыт кезеңі, әрбір қоғам, топ (құндылықтардың тасымалдаушысы ретінде) өздерінің иерархиялық құндылықтар жүйелерімен ұсынылған.

Құндылықтар санатын әлеуметтануға М. Вебер енгізді. Болашақта құрылымдық функционализм теоретиктері (әлеуметтанудағы бағыт) құндылықтардың ортақтығын әлеуметтік келісімге қол жеткізетін маңызды қағида ретінде қарастырды. Мұндағы құндылықтар мәдениеттің маңызды элементі, осындай реттеудің жалпы стратегиялық бағытын қамтамасыз ететін әлеуметтік реттеу жүйесі ретінде әрекет етеді. Атап айтқанда, құндылықтар негізінде нормалар мен бағалар жасалады.

Барлық мемлекетте де өзгермейтін құндылықтар ол «Заң және тәртіп» болып табылады.

Ұлттық құндылықтар – кез-келген ұлтқа тән құндылықтар.

Қазақ халқының ұлттық құндылықтары – бұл генетикалық тұрғыдан тән руханилық, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрып, ар-ұят, ұждан құндылықтары, өзара көмек, достыққа адалдық, жанашырлық, қамқорлық, бауырмалдық, туысқандық және т.б.

Өмірлік құндылықтар – адамның өміріне қатысты құндылықтар – денсаулық, әл-ауқат, отбасы, ақша, мансап, білім, әлеуметтік тану және т.б.

Мәдени құндылықтар – рухтың құндылықтары, оның көрінбейтін және көрінетін көрінісі. Олар қызметтің барлық салаларын толтыратын құндылықтар кешендеріне бөлінеді. Ұлттық ән-би мен күй, жырлар мен дастандар, қиссалар мен аңыздар, қол өнер бұйымдары және т.б.

4. «Жаңа өркениет құру» топтық ойыны

Сынып жетекшісі білім алушыларға әдеттегідей емес «жаңа өркениет құру» ойынын өткізуді ұсынады. Ол үшін олар топтарға бөлініп, болашаққа,

Галактика қоныстанатын галактикалық дәуірге ақыл-оймен көшіп, Жерге өте ұқсас жаңа планетаға бет алғанын елестетуі керек. Онда әр топ жаңа өркениеттің басталуын белгілей алады.

Сынып жетекшісі:

Білім алушылардың міндеті – Жер өркениетінің негізгі құндылықтарын жаңа жағдайға көшіру. Олар үш минут ішінде шынайы өмірлік құндылықтар жиынтығын ұсынады. (білім алушылардың көзқарасын талдау, түсінік беруі)

Мысалы:

<i>Мейірімділік</i>	<i>Рухани үйлесімділік</i>
Адалдық	Ар-ұждан
Шыншылдық	Құрмет
Өзара көмек	Сенім
Махаббат	Үміт
Достық	Байланыс
Білім	Саяхат
Үй	Яхта
Отбасы	Көлік
Балалар	Жеке бизнес
Денсаулық	Қымбат ұялы телефон
Ата-аналарының зейнеткерлік жаста толық қамтамасыз етілуі	Саяжайдағы зәулім үйі
Шетелдегі жылжымайтын мүлік	Қымбат пәтер
Ойын-сауық	Банктер мен компаниялардағы акциялар

Сынып жетекшісі:

Топ жұмысының мақсаты: қатысушылардың қай бес құндылықты ең маңызды деп санайтынын анықтау, маңыздылығы төмендеген сайын, оларды маңыздылығына байланысты ретімен орналастыру, ал топ біртұтас ұстанымды дамытып, оны түсіндіруі керек. (Жұмыс музыкалық фонда жүреді, мысалы, күй)

Топтардың жұмысын салыстырмалы тексеру кезінде құндылықтарды таңдау және ретке келтіру бойынша түсініктемелер берілуі қажет.

Сынып жетекшісі адами құндылықтарды басқаша қалыптастырады деп жалпылау жасайды. Әдетте бұл процесс адамның бүкіл өміріне созылады. Біз 15 жаста болғанда, махаббат, достық, білім бірінші орынға шығады. Біз 30 жаста – отбасы, балалар. 50 жаста – денсаулық, ақыл-ой үйлесімі. Бірақ басты құндылық – өмір құндылығы.

5. «Өмірлік құндылықтар ағашы» және құндылық қажеттілігі

Сынып жетекшісі: білім алушылардан сынып сағатының басында ағаш жапырақтарына жазылған парақшаларға оралуды және онда не жазылғанын оқып, планетаның құндылықтарымен толықтыру керек пе, әлде кейбір позициялардың мағынасы маңыздылығын жоғалтты ма, жоқ па, соны

салыстырып шешуді сұрайды. (Түсіндіру, қосу немесе сызып тастау.)

Сынып жетекшісі: Енді Мен құндылықтар жазылған жапырақтарды алып, тақтада орналасқан «Өмір» ағашына ілу ұсынылады.

III. Қорытынды бөлім

Сынып жетекшісі: Сіздер дұрыс өмірлік құндылықтарға дұрыс таңдау жасай алдыңыздар және сіздің «Өмір» ағашындағы жапырақтарыңыз сіздерге өмірлік құндылықтарды еске салады. Сабақ соңында «Өмір-өзен» әнін шырқау

IV. Рефлексия

1. Осы іс-шарада өзіңіз үшін қандай жаңалық алдыңыз?
2. Сіз үшін не құнды болды?
2. Сіз өзіңіз үшін қандай қорытынды жасадыңыз?
3. Сізге іс-шараның өзі ұнады ма?

11-СЫНЫПТАРҒА АРНАЛҒАН СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ ҮЛІСІ

Тақырыбы: Құндылықтар – тұлғаның рухани-адамгершілік тәрбиесінің негізі ретінде (отбасы шежіресін зерттеу)

Мақсаты: отбасын шежіресін зерттеу кезінде рухани – адамгершілік тәрбиенің негізі ретінде білім алушылардың базалық құндылықтарын қалыптастыру.

Міндеттері:

- Отбасылық салт-дәстүрлер арқылы білім алушылардың құндылық қатынасын анықтау;

- Өз отбасына, отбасы тарихына деген мақтаныш пен жауапкершілік сезімін жетілдіру;

- Базалық ұлттық құндылықтарды дамыту.

Жұмыс материалы: бірнеше білім алушылардың отбасы шежіресі ағашының қағаз немесе электронды нұсқасы, толтыруға арналған үлестірмелі кестелер, маркерлер, желім, «ағаш бұтақтары» бейнеленген ватман парақтары және қағазда жасалған «ағаш бұтақтарының жапырақтары».

Құрметті білім алушылары, сіздер биыл 11-сыныпты бітіресіздер. Сіздер мектеп бітіру аттастатын алып, үлкен өмірге аяқ басақалы отырсыздар. Мектеп жылдарында және сіздің барлық 17-18 жылыңызда өмірде әртүрлі жағдайлар мен оқиғаларға кез болдыңыз және әртүрлі адамдармен, қандай да бір жолмен, қоршаған әлемге, оқиғаларға деген көзқарасты қалыптастырдыңыздар. Туғаннан бастап бүгінгі күнге дейінгі өміріңіздегі маңызды оқиғалар мен жағдаяттардың дұрыс шешілуіне, тура жол табуыңызға көмектескен, жалпы сіздің өміріңізге, тәрбиеңізге тікелей және жанама түрде әсер еткен ата-аналарыңыздың, достарыңыздың, мұғалімдердің әсері қандай болды? Бір сәт

ой елегінен өткізіп, есімізге түсірейік.

Тапсырма №1

Бүгін сіз өмірдегі ең маңызды және маңызды емес нәрсені анықтай аласыз. Ол үшін сіздерге ұсынылған парақшаларға ең маңыздысынан бастап, содан кейін маңыздылығы аз басымдықтағы құндылықтарды жазу тапсырылады.

Менің өмірімдегі құндылықтар	
Маңыздылығы басымдық берген құндылықтар	Маңыздылығы аз басымдық берген құндылықтар

Тапсырма орындалғаннан кейін, білім алушыларға өздерінің жазған құндылықтарын рет-ретімен оқып, талқылауға уақыт бөлінеді.

Қандай қорытынды? Білім алушылардың жазғандарын талдау. Ой-пікір алмасу. (Барлығы дерлік бірінші орында отбасын содан кейін барып, білім алу, университетке түсу, денсаулық және т.б. болуы мүмкін)

Келесі білім алушыларға берілетін тапсырма

Тапсырма №2

Өз отбасыларыңыздың ата-тегінен (ата-бабаңнан) келе жатқан отбасылық құндылықтарға талдау жасап, оларды ұлттық құндылықтармен байланыстырыңыз.

Ата-тегіңіз.	Отбасылық құндылықтарыңыз	Отбасылық ерекшеліктеріңіз	Отбасылық дәстүрлеріңіз	Ұлттық құндылықтармен байланысы
<i>Жеті атаңызды</i>				

ЖАЗЫҢЫЗ				

Білім алушылар өздерінің ата-бабасынын қалыптасып келе жатқан отбасылық құндылықтарымен бөліседі, талдайды, пікір алмасады.

Сұрақ: Сіз отбасыңыздығы қандай құндылықтарды, қандай ерекшеліктерді, қандай дәстүрлерді ерекше атап өтер едіңіз?

(Білім алушылар үлкендерге құрмет, үлкенді сыйлау, кішіге ізет көрсету, қонақжайлылық, көмек қолын созу, жауапкершілік, сүйіспеншілік, қамқорлық, сезімі, руханилық, мейірімділік өзара көмек, махаббат және адалдық және т.б. Ерекшеліктері: көп балалы, отбасылық жәдігерлердің сақталып келгені болуы мүмкін).

Тапсырма №3

Отбасылық шежіре ағашын құрастыру – бұл ата-бабаларымызға алғыс білдіру, ата-бабамыздың түп тамырын, өзінің шыққан тегін есте сақтау, дәріптеу, мақтан тұту.

Тапсырма №4

«Мен ұрпақтарыма ата-бабаларым туралы не айтар едім....».

Сынып сағатын қорытындылай келе, ағаштың жапырақтарын бейнеленген қағазға маркерлермен әр білім алушы өз ата-тегі туралы жазады, бұл білім алушының отбасындағы ең құнды нәрсе болуы керек. Құндылықтар жазылған жапырақтарды тақтада ілініп тұрған ағаштың бұтағы бейнеленген үлкен параққа жабыстыру ұсынылады. Біз бәріміз «Отан» деп аталатын бір үлкен ағаштың бұтақтарымыз. Білім алушылар жазылған құндылықтарды оқып, талдайды.

Білім алушылардың ата-бабалары туралы баяндағаны, жасаған отбасылық шежіресі мектептің мұражайында сақталады.

Қорытынды. Барлық білім алушылар бір шеңберге тұрып (қағаздан жасалған жүрек макеті бір-біріне кезекпен беру арқылы), сынып сағатында жаңа құндылықтар үйренгенін және бір-біріне ең құнды тілек тілеумен аяқалады.

Білім алушыларды сынып сағаттарында рухани-адамгершілікке тәрбиелеу:

1. Азаматтыққа, патриотизмге тәрбиелеу.

Құндылықтар: Отанына, өз халқына, өз өлкесіне деген сүйіспеншілік.

2. Адамгершілік сезімдерді, сенімдерді, этикалық сананы тәрбиелеу.

Құндылықтар:

моральдық таңдау

өмір және өмірдің мәні

әділдік

мейірімділік

құрмет

қадір-қасиет

ата-аналарды құрметтеу

басқа адамның қадір қасиетін құрметтеу

жауапкершілік

махаббат пен адалдық

үлкендер мен кішілерге қамқорлық

сенім

руханият

тұлғаның рухани-адамгершілік дамуы.

3. Салауатты өмір салты мәдениетін тәрбиелеу.

Құндылықтар:

физикалық, физиологиялық, репродуктивті, психикалық, әлеуметтік – психологиялық және рухани денсаулық.

4. Еңбекқорлықты, білімге, еңбекке және өмірге саналы, шығармашылық қатынасты тәрбиелеу, мамандықты саналы түрде таңдауға дайындық.

Құндылықтар:

ғылыми білім,

оқыту мен өзін-өзі тәрбиелеудің моральдық мәні,

тұлғаның интеллектуалды дамуы,

еңбекке және еңбек адамдарына құрмет,

шығармашылық және жасампаздық,

табандылық пен жігерлілік,

үнемділік,

мамандықты саналы түрде таңдау.

*ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН
ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ
АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН КЕЙС ТАПСЫРМАЛАРЫ*

Кейс-тапсырмалар білім алушыларға ұлттық құндылықтар туралы және оларды нақты жағдайларда шешу туралы ойлануға көмектеседі.

1-кейс: Мәдени мұраны сақтау

Жағдаят: Сіздің аймағыңыз өзінің бай мәдени тарихымен және бірегей ұлттық құндылықтарымен танымал. Алайда, соңғы онжылдықтарда жастар дәстүрлі мәдениет пен тарихқа деген қызығушылығын жоғалтып, батыстың ықпалына еліктеп бара жатыр.

Сұрақ: Жастар арасында ұлттық құндылықтарды сақтау және насихаттау үшін қандай шаралар мен бағдарламалар ұсынар едіңіз?

2-кейс: Көпмәдениетті қоғамдағы құндылықтардың қақтығысы

Жағдаят: Сіздің еліңіз әртүрлі ұлттық және діни топтары бар көп мәдениетті қоғам. Алайда, құндылықтар мен мәдени айырмашылықтарына байланысты қақтығыстар туындайды.

Сұрақ: Ұлттық құндылықтар мен сәйкестікті сақтай отырып, әртүрлі топтар арасындағы келісім мен құрметке қалай ықпал етуге болады?

3-кейс: Патриотизм мен азаматтық жауапкершілікке тәрбиелеу

Жағдаят: Сіздің еліңіздегі көптеген жастар ұлттық құндылықтар мен азаматтық жауапкершілік ұғымына жеткілікті қызығушылық танытпайды.

Сұрақ: Жастарды патриотизм мен азаматтық жауапкершілікке тәрбиелеуге қандай білім беру және тәрбиелеу бағдарламалары көмектесе алар еді?

4-кейс: Гендерлік теңдік және мәдени құндылықтар

Жағдаят: Сіздің еліңіз гендерлік теңдік саласындағы қиындықтарға тап болады, мұнда кейбір дәстүрлі ұлттық құндылықтар әйелдерді кемсітуі мүмкін.

Сұрақ: Гендерлік теңдік қағидаттарын сақтай отырып, ұлттық құндылықтарды сақтауды қалай теңестіруге болады?

5-кейс: Қоршаған ортаны және мәдени құндылықтарды қорғау

Жағдаят: Сіздің аймағыңыздағы бір құрылыс жобасы табиғи ортаға да, мәдени ескерткіштер мен құндылықтарға да қауіп төндіреді.

Сұрақ: Ұлттық құндылықтарды сақтау үшін экологиялық және мәдени мүдделер арасындағы тепе-теңдікті қалай табуға болады?

6-кейс: Жастар және заманауи медиа

Жағдаят: Сіздің еліңіздің жастары интернетте және әлеуметтік желілерде көп уақыт өткізеді, мұнда батыс мәдениеті мен құндылықтарының әсері өте күшті.

Сұрақ: Жастар арасында ұлттық құндылықтарды ілгерілету үшін заманауи медиа және ақпараттық технологияларды қалай пайдалануға болады?

Бұл жағдайлардың әрқайсысы ұлттық құндылықтардың қазіргі әлемнің қиындықтарына тап болуы мүмкін күрделі жағдайды білдіреді. Білім алушылардың міндеті – ұлттық құндылықтарды сақтау және ілгерілету үшін сындарлы және шынайы шешімдер ұсыну.

НЕГІЗГІ ОРТА БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН КЕЙС ТАПСЫРМАЛАРЫ

1 -кейс-тапсырмалары

Тақырыбы «Ұлттар мерекесі»

Жағдаят: Мектептегі 5-8 сынып білім алушылармен өткізілген іс-шараға түрлі ұлт өкілдері қатысты. Іс-шара барысында білім алушылардың бірі өз халқының дәстүрлерін құрметтемеді деп санайтын өзге білім алушыға ескерту жасап, соны дау-жанжалға ұласты

Сұрақ: жанжалды жағдайды қалай шешуге болады?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Педагогтің немесе басқа ересек адамның қатысуымен жанжалға қатысушылар арасындағы жағдайды талқылау. Бұл жағдайды талқылауға және екі жақтың да көзқарастарын түсінуге мүмкіндік береді.

- Әр түрлі ұлт өкілдері арасындағы диалогты ұйымдастыру. Мұндай диалог бір-бірінің дәстүрлерін түсіну мен құрметтеуді қалыптастыруға көмектеседі.

- Түрлі халықтардың дәстүрлерімен танысуға бағытталған іс-шаралар өткізу. Мұндай іс-шаралар білім алушыларға бір-бірінің мәдениеті мен дәстүрлері туралы көбірек білуге көмектеседі.

2 -кейс-тапсырмалары

Мектепте Қазақстан халықтарының бірлігі күніне арналған іс-шара өткізіледі. Іс-шарада ұлттық құндылықтарды дәріптеп білім алушылар өнер көрсетеді.

Білім алушылардың бірі Қазақстан – түрлі ұлт өкілдері тұратын көпұлтты ел екенін айтады. Ол Қазақстанда тұратын барлық ұлттардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын құрметтеу маңызды дейді.

Қойылымнан кейін білім алушылар іс-шара тақырыбын талқылайды. Кейбір білім алушылар қойылым тақырыбын қолдайды, ал басқалары бұл қазіргі шындықты көрсетпейді деп санайды. Олардың айтуынша, қазіргі

қоғамда адамдар дараланған және олар басқа ұлттардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына онша қызығушылық танытпайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

Білім алушылар үшін Қазақстанның қандай ұлттық құндылықтары маңызды?

Қазіргі қоғамда ұлттық құндылықтарды құрметтеуге қалай тәрбиелеуге болады?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Білім алушыларды Қазақстанның әртүрлі ұлттарының салт-дәстүрлерімен таныстыруға бағытталған іс-шараларды ұйымдастыру. Мұндай іс-шаралар сабақтан тыс жұмыстар аясында, үйірмелер мен секцияларда ұйымдастырылуы мүмкін.

- Білім алушыларды әртүрлі ұлт өкілдеріне көмектесуге бағытталған еріктілер қызметіне тарту. Мұндай іс-шаралар білім алушыларға әртүрлі ұлт өкілдері өздерінің құндылықтарында біртұтас бола алатындығын түсінуге көмектеседі.

- Білім алушылардың ата-аналарымен ұлттық құндылықтарды құрметтеуге тәрбиелеудің маңыздылығы туралы ақпарат беруге бағытталған жұмыс. Ата-аналар білім алушылардың әртүрлі ұлт өкілдеріне деген толерантты көзқарасын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды ұйымдастыруда мектепке қолдау көрсете алады.

БАСТАУЫШ БІЛІМ БЕРУ ДЕҢГЕЙІНДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА АРНАЛҒАН КЕЙС ТАПСЫРМАЛАРЫ

1 -кейс-тапсырмалары

Сыныпта екі білім алушы жанжалдасады. Олардың бірі – қазақ, екіншісі – басқа ұлттың өкілі. Жанжалда оқушылар бір-біріне, оның ішінде ұлтына қатысты қорлайтын сөздерді қолданады.

Жанжалды көрген мұғалім араласып, оны тоқтатуға тырысады. Ол білім алушыларға ұлттық негізде бір-бірін қорлауға болмайтынын айтады. Оқушылар бір-бірінен кешірім сұрайды және бұдан былай олай жасамауға уәде береді.

Талқылауға арналған сұрақтар:

- Ұлттық айырмашылықтар негізінде білім алушылар арасындағы жанжалдарды қалай болдырмауға болады?

- Ұлтындағы айырмашылықтарға қарамастан білім алушылар бір-бірін құрметтеуге қалай үйретуге болады?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Сыныпта ізгі ниет пен өзара түсіністік атмосферасын құру. Педагог

барлық білім алушылар өздерін жайлы және қауіпсіз сезінетін сыныпта жағымды, жайлы орта құруға назар аудара алады.

- Білім алушыларды әртүрлі ұлт өкілдеріне төзімділікпен қарауға тәрбиелеу. Педагог білім алушылармен әртүрлі ұлт өкілдерін құрметтеудің маңыздылығы туралы әңгімелер жүргізе алады.

- Түрлі ұлттардың білім алушылары қатысатын бірлескен іс-шараларды ұйымдастыру. Мұндай іс-шаралар білім алушыларға бір-бірін жақсырақ білуге және олардың көптеген ұқсастықтары бар екенін түсінуге көмектеседі.

2 -кейс-тапсырмалары

Мектепте ұлттық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына арналған байқау өткізіледі. Білім алушылар өз халқының салт-дәстүрлері туралы баяндайтын таныстырылымдар әзірлейді.

Байқауға білім алушылардың ата-аналары келеді. Кейбір ата-аналар конкурсқа Қазақстанда тұратын халықтардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарына арналған таныстырылымға қатысатынына наразылықтарын білдіреді. Олар мұндай байқауларда Қазақстанның дәстүрлі құндылықтарын көрсете алмайды деп санайды.

Талқылауға арналған сұрақтар:

- Қазіргі қоғамда ұлтымыздың дәстүрлі құндылықтарын қалай сақтауға болады?

- Дәстүрлі құндылықтарды сақтау мен басқа халықтардың дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын құрметтеу арасындағы тепе-теңдікті қалай табуға болады?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Ұлтымыздың дәстүрлі құндылықтарын зерттеуге бағытталған іс-шаралар өткізу. Мұндай іс-шаралар сабақтан тыс жұмыстар аясында, үйірмелер мен секцияларда ұйымдастырылуы мүмкін.

- Ұлтымыздың дәстүрлі құндылықтарын сақтаудың маңыздылығы туралы олардың хабардарлығын арттыруға бағытталған білім алушылардың ата-аналарымен жұмыс. Ата-аналар білім алушылардың бойында патриотизм мен өз еліне деген сүйіспеншілікті қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды ұйымдастыруда мектепке қолдау көрсете алады.

Елімізде тұратын халықтардың ұлттық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын сақтауға бағытталған мәдени шараларды қолдау. Мұндай іс-шаралар мектептің жергілікті мәдени орталықтармен және қоғамдық ұйымдармен ынтымақтастығы аясында ұйымдастырылуы мүмкін.

Бұл кейс-тапсырмалары қазіргі қоғамдағы ұлттық құндылықтарды құрметтеуге тәрбиелеудің маңыздылығы туралы ойлауға мүмкіндік береді. Олар сондай-ақ ұлттық құндылықтарға қатысты мәселелерді шешудің көптеген жолдары бар екенін көрсетеді.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР БОЙЫНША БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМЫНДАҒЫ ПЕДАГОГТЕРГЕ АРНАЛҒАН КЕЙС-ТАПСЫРМАЛАРЫ

1 -кейс-тапсырмалары

Тақырыбы: «Интернеттегі ұлттық құндылықтарды қорғау»

Жағдаят:

Қазіргі әлемде интернет адамдардың өмірінде маңызды рөл атқарады. Алайда, интернетті жалған ақпарат тарату, зорлық-зомбылық пен экстремизмді насихаттау, ұлттық құндылықтарды қорлау үшін пайдалануға болады деп ойлайтындар бар.

Сұрақ:

- Интернеттегі ұлттық құндылықтарды қалай қорғауға болады?

Шешім:

- Интернеттегі ұлттық құндылықтарды қорғау үшін келесі шараларды қабылдау қажет:

- Қоғамдағы дәстүрлі құндылықтарды насихаттау. Адамдардың ұлттық құндылықтардың маңыздылығын түсінуі және оларды қорғауға дайын болуы маңызды.

- Мұны бұқаралық ақпарат құралдарының, білім беру бағдарламаларының, мәдени іс-шаралардың және т.б. көмегімен жасауға болады.

- Халық арасында сыни ойлауды дамыту. Адамдар шындықты өтіріктен, насихатты объективті ақпараттан ажырата білуі керек. Мұны білім беру бағдарламалары, сауаттылық деңгейін арттыру және т.б. арқылы жасауға болады.

- Интернеттегі мазмұнды бақылауды күшейту. Ұлттық құндылықтарды бұзатын материалдарды интернеттен уақтылы анықтауға және жоюға мүмкіндік беретін тетіктерді әзірлеу қажет.

Нақты мысалдар:

- Ұлттық құндылықтарды қорлайтын ақпаратты интернетте таратуға тыйым салатын заңның енгізілуі.

- Интернеттегі мазмұнды бақылаумен және заң бұзылған жағдайда оны жою бойынша шаралар қабылдаумен айналысатын арнайы құрылым құру.

- Халықтың сыни ойлау деңгейін арттыруға бағытталған білім беру бағдарламаларын жүргізу.

2 -кейс-тапсырмалары

Тақырыбы: «Жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыру»

Жағдаят:

Жастар – еліміздің болашағы. Елдің болашағы жастардың қандай құндылықтарды басшылыққа алатынына байланысты. Соңғы жылдары өздерінің ұлттық құндылықтары туралы нақты түсінігі жоқ жастар санының өсуі байқалуда.

Сұрақ:

Жастарда ұлттық сананы қалай қалыптастыруға болады?

Шешім:

Жастардың ұлттық санасын қалыптастыру үшін келесі шараларды қабылдау қажет:

- Жастар арасында ұлттық құндылықтарды насихаттау. Жастардың ұлттық құндылықтардың маңыздылығын түсінуі және өз елімен мақтануы маңызды. Мұны бұқаралық ақпарат құралдарының, білім беру бағдарламаларының, мәдени іс-шаралардың және т.б. көмегімен жасауға болады.

- Жастардың патриоттық сезімдерін дамытуға бағытталған іс-шараларды ұйымдастыру. Бұл волонтерлік жобаларға, спорттық жарыстарға, шығармашылық конкурстарға және т. б. қатысуы мүмкін.

- Өз елінің табысты азаматының бейнесін насихаттау. Жастар өз елінде өзін қалай жүзеге асыруға және оның дамуына үлес қосуға болатындығы туралы үлгі-өнегені көруі керек.

Нақты мысалдар:

- Қазақстанның тарихы және мәдениетін дәріптейтін курстарды мектеп бағдарламасына енгізу

- Ұлттық құндылықтарды насихаттаумен айналысатын жастар қоғамдық ұйымдарын құру.

- Патриотизмді дамытуға бағытталған жастар жобаларын мемлекеттің қолдауы.

3 -кейс-тапсырмалары

Тақырыбы: «Елдің мәдени мұрасын сақтау»

Жағдаят: Елдің мәдени мұрасы – оның баға жетпес байлығы. Ол халықтың тарихы мен дәстүрлерін, оның бірегейлігі көрсетеді. Соңғы жылдары жоғалған мәдени мұра объектілері санының өсуі байқалады.

Сұрақ:

Елдің мәдени мұрасын қалай сақтауға болады?

Шешім:

Елдің мәдени мұрасын сақтау үшін келесі шараларды қабылдау қажет:

- Мәдени мұраны сақтау жөнінде бағдарлама әзірлеу және іске асыру.

- Мәдени мұра объектілерінің жай-күйін бақылауды күшейту.

- Мәдени мұраны сақтауға жұртшылықты тарту.

Нақты мысалдар:

- Мәдени мұра объектілерін қалпына келтіру және консервациялау жөніндегі бағдарламаларды қаржыландыруды ұлғайту.

- Мәдени мұраны сақтауға қаражат жинаумен айналысатын арнайы қорлар құру.

- Мәдени мұраны сақтаудың маңыздылығы туралы халықты ақпараттандыруға бағытталған білім беру бағдарламаларын жүргізу.

4-кейс-тапсырмалары

Тақырыбы: «Ынтымақтастық»

Жағдаят: Отбасында әртүрлі ұлттардың балалары тәрбиеленеді. Ата-аналар балаларының ұлттық құндылықтарды құрметтеу рухында өскенін қалайды.

Сұрақ: ата-аналар балаларды ұлттық құндылықтарды құрметтеу рухында тәрбиелеуді қалай қамтамасыз ете алады ма?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Отбасында әртүрлі мәдениеттер мен дәстүрлерді құрметтеу атмосферасын құру. Ата-аналар балаларына бір-бірінің дәстүрлерін құрметтейтіндіктерін көрсетуі керек.

- Балаларға әр ұлттың ұлттық құндылықтары туралы айту. Ата-аналар балаларға өздерінің мәдениеті мен дәстүрлері туралы, сондай-ақ басқа ұлттардың мәдениеті мен дәстүрлері туралы айта алады.

- Балаларды өзге мәдениеттерді зерттеуге ынталандыру. Ата-аналар балаларды басқа ұлттардың тілдерін үйренуге, олардың мәдениеті мен дәстүрлерімен танысуға шақыра алады.

Бұл кейс-тапсырмалар тек мысалдар. Ұлттық құндылықтарға байланысты қақтығыстар туындауы мүмкін көптеген басқа жағдайлар бар. Мұндай қақтығыстарды бейбіт және сындарлы түрде шеше білу маңызды.

5 -кейс-тапсырмалары

Тақырыбы: «Қамқорлық»

Жағдаят: Қалада бір елден келген босқындарға көмектесу үшін қаражат жинау акциясы өтіп жатыр. Акцияға түрлі ұлт өкілдері қатысты. Акция барысында ұлттардың бірінің өкілі болып табылатын акцияға қатысушылардың бірі акцияның басқа қатысушысымен дауласып қалды, оның пікірі бойынша ол босқындар көмекке қаражатты жинаудың қажеті жоқ деп санайды.

Сұрақ: жанжалды жағдайды қалай шешуге болады?

Мүмкін болатын шешімдер:

- Акцияны өткізетін ұйым өкілінің қатысуымен жанжалға қатысушылар арасындағы жағдайды талқылау. Жағдаятты талқылау және екі жақтың да көзқарастарын түсіну.

- Акцияға қатысушылармен қамқорлық көрсеті, қол ұшын беру, жанашырлық сезім мен басқа адамдарға құрмет көрсетудің маңыздылығы туралы әңгіме ұйымдастыру. Мұндай әңгіме акцияға қатысушыларға осы құндылықтардың маңыздылығын түсінуге көмектеседі.

- Қоғамдағы төзімділік деңгейін арттыруға бағытталған іс-шараларды өткізу. Мұндай іс-шаралар әртүрлі ұлттар мен олардың мәдениетіне түсіністік пен құрмет сезімін қалыптастыруға көмектеседі.

Бұл кейс-тапсырмалар тек үлгі ретінде ұсынылады. Әрбір нақты жағдайда ұлттық құндылықтарды қорғау мәселесін шешудің өз шешімдерін ұсынуға болады.

**ПЕДАГОГТЕРГЕ АРНАЛҒАН
ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР НЕГІЗІНДЕ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫН
ҰЙЫМДАСТЫРУ БОЙЫНША ЭЛЕКТИВТІ КУРС
БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ҮЛГІЛЕРІ**

№1. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша элективті курс бағдарламасының үлгісі

Бұл курста ұлттық құндылықтарды білім беру процесіне интеграциялау әдістері мен стратегияларын қамтиды.

Мақсатты аудитория: Педагогикалық колледж студенттері

Курстың атауы: «Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру»

Курстың мақсаты: Білім алушыларды ұлттық құндылықтар мен мәдени мұраны дәріптеуге баулу, білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысын ұйымдастыру.

Ұзақтығы: 12 апта

Курстың құрылымы:

<i>№</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тақырыбы</i>	<i>Ұзақтығы</i>
<i>1</i>	<i>1-Модуль</i>	<i>Ұлттық құндылықтар оқу мазмұнында</i> 1. Ұлттық құндылықтар ұғымы және олардың білім берудегі рөлі. 2. Тарихи контекст және ұлттық құндылықтардың қалыптасуы. 3. Ұлттық құндылықтарды зерттеу мен насихаттаудың әдіснамалық тәсілдері.	<i>2 апта</i>
<i>2</i>	<i>2-Модуль</i>	<i>Білім беру контекстіндегі ұлттық құндылықтарды талдау</i> 1. Әлемдік тәжірибедегі ұлттық құндылықтарды салыстырмалы талдау. 2. Аймақтық ерекшелік контекстіндегі ұлттық құндылықтарды зерттеу. 3. Ұлттық құндылықтардың білім беру процесіне әсері.	<i>2 апта</i>
<i>3</i>	<i>3-Модуль</i>	<i>Білім беру бағдарламаларын жоспарлау және әзірлеу</i> 1. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының мақсаттары мен	<i>2 апта</i>

		<p>міндеттерін анықтау.</p> <p>2. Ұлттық құндылықтарды ескере отырып, тәрбие бағдарламалары мен сабақтарын әзірлеу.</p> <p>3. Ұлттық құндылықтарды әртүрлі заттар мен әрекеттерге біріктіру.</p>	
4	4-Модуль	<p><i>Педагогикалық әдістер мен технологиялар</i></p> <p>1. Ұлттық құндылықтарды қалыптастыруға ықпал ететін педагогикалық әдістер мен стратегиялар.</p> <p>2. Ұлттық құндылықтарды насихаттау үшін ақпараттық технологиялар мен заманауи оқыту құралдарын пайдалану.</p> <p>3. Сыни ойлауды дамыту және ұлттық құндылықтарды талқылау.</p>	2 апта
	5-Модуль	<p><i>Бағдарламаларды бағалау және бейімдеу</i></p> <p>5.1. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының тиімділігін бағалау әдістері.</p> <p>5.2. Нәтижелерді талдау және бағдарламаларды түзету.</p> <p>5.3. Бағдарламаларды әртүрлі жас топтары мен оқу контексттеріне бейімдеу.</p>	2 апта
6	6-Модуль	<p><i>Практикалық тәжірибе және жобалық жұмыс</i></p> <p>1. Ұлттық құндылықтарға арналған практикалық сабақтар мен іс-шараларды ұйымдастыру.</p> <p>2. Ұлттық құндылықтарды интеграциялауды қамтитын тәрбие жұмысының жобасын әзірлеу.</p> <p>3. Жобаның тұсаукесерін дайындау және өткізу.</p>	2 апта
7	7-Модуль	<p>Ұлттық білім беру негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудағы өзіндік педагогикалық тәжірибені талдау</p>	<p>рефлексия және курсты аяқтау</p> <p>2 апта</p>

№ 2 Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша элективті курс бағдарламасының үлгісі

Курстың атауы: «Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру»

Мақсатты аудитория: 10-11 сыныптар

Іске асыру мерзімі: 1 жыл

Курстың мақсаты:

Білім алушыларда ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша білім мен дағдыларды қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

- Жеке тұлғаны тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңыздылығын ашу.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының негізгі бағыттарымен таныстыру.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие іс-шараларын әзірлеуге және іске асыруға үйрету.

Курстың мазмұны:

<i>№</i>	<i>Тақырып</i>	<i>Мазмұны</i>
1	Ұлттық құндылықтар жеке тұлғаны тәрбиелеудің негізі ретінде	<ul style="list-style-type: none"> - Ұлттық құндылықтар ұғымы. - Ұлттық құндылықтардың түрлері. - Жеке тұлғаны тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызы.
2	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының бағыттары	<ul style="list-style-type: none"> - Патриоттық сана мен азаматтықты қалыптастыру. - Тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру. - Ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыру.
3	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие іс-шараларын әзірлеу	<ul style="list-style-type: none"> - Тәрбие іс-шараларының мақсаттары мен міндеттері. - Тәрбие іс-шараларының түрлері. - Тәрбие іс-шараларын ұйымдастырудың әдістері мен формалары
4	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие іс-шараларын іске асыру	<ul style="list-style-type: none"> - Тәрбие іс-шараларын өткізуге дайындық. - Тәрбие іс-шараларын өткізу. - Тәрбие іс-шараларының нәтижелерін талдау
<i>Курсты ұйымдастыру барысында</i>		

<i>Бақылау нысандары:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Тесттер - Сынақтар - Семинар
<i>Материалдық-техникалық қамтамасыз ету:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Компьютерлік техника. - Мультимедиялық жабдық. - Курстың тақырыбы бойынша оқулықтар, оқулықтар, әдістемелік материалдар.
<i>Курсты игерудің болжамды нәтижелері:</i>	
<i>Білім алушылар білуі керек:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Ұлттық құндылықтар ұғымы. - Ұлттық құндылықтардың түрлері. - Жеке тұлғаны тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызы. - Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының негізгі бағыттары. - Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие іс-шараларын әзірлеу және іске асыру. - Тәрбие іс-шараларының тиімділігін бағалау.
<i>Курсты жүзеге асыруға арналған әдістемелік ұсыныстар:</i>	<p style="text-align: center;">Курсты оқу кезінде оқытудың әртүрлі формалары мен әдістерін қолдану:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проблемалық оқыту. - Ойын жаттығулары. - Шығармашылық оқыту.
<p>Тәрбие іс-шараларын ұйымдастыру кезінде білім алушылардың жас ерекшеліктерін ескеру қажет.</p> <p>Тәрбиелік іс-шаралар білім алушылардың бойында патриоттық сана мен азаматтықты, тұлғаның рухани-адамгершілік қасиеттерін, ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетін дамытуға бағытталуы тиіс.</p> <p>Олардың тиімділігін анықтау үшін тәрбие іс-шараларының нәтижелеріне талдау жүргізу қажет.</p>	

№ 3 Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша элективті курс бағдарламасының үлгісі

«Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша элективті курс бағдарламасы»

Мақсатты аудитория: 5-9 сыныптар

Курстың мақсаты:

Білім алушыларда ұлттық құндылықтар туралы, олардың негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру тәсілдері туралы түсінік қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

- Білім алушыларды қазақтың негізгі ұлттық құндылықтарымен таныстыру.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының әртүрлі нысандары мен әдістерімен таныстыру.

- Білім алушыларды бойында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру дағдыларын дамыту.

Білім алушыларды дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

Білім алушылар білуі керек:

- Қазақтың негізгі ұлттық құндылықтары;

- Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмысының түрлі формалары мен әдістері.

- Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие сағатының жоспарларын әзірлеу.

Курстың мазмұны:

Тақырып 1. Қазақтың ұлттық құндылықтары

- Ұлттық құндылықтар ұғымы.

- Қазақтың негізгі ұлттық құндылықтары.

- Қазақтың ұлттық құндылықтарының тарихи тамыры.

Тақырып 2. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының нысандары мен әдістері

- Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысының негізгі нысандары.

- Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмысының әдістері.

Тақырып 3. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру

- Ұлттық құндылықтар негізінде іс-шаралар жоспары.

- Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын жүзеге асыру.

Курсты тақырыптық жоспарлау

№	Тақырып	Сағат саны	Өткізілу формасы
1	Қазақтың ұлттық құндылықтары	6	Дәріс, семинар, тренинг, тәжірибелік сабақтар
2	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен формасы	6	Дәріс, семинар, тренинг, тәжірибелік сабақтар
3	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру	8	Дәріс, семинар, тренинг, тәжірибелік сабақтар
4	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие іс-шаралары	8	Дәріс, семинар, тренинг, тәжірибелік сабақтар
5	Ұлттық құндылықтар негізінде өткізілетін жобалар	8	Дәріс, семинар, тренинг, тәжірибелік сабақтар
	Барлығы	36	

№ 4 Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша элективті курс бағдарламасының үлгісі

Курстың атауы: «Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру»

Мақсатты аудитория: 9-11 сыныптар

Курсты меңгерудің нормативтік мерзімі: 34 сағат

Курстың мақсаты: Білім алушыларда ұлттық құндылықтардың маңыздылығын және олардың өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ролін түсінуді қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

-Білім алушыларды негізгі ұлттық құндылықтарымен таныстыру.

- Өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызын ашу.

-Білім алушыларды ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістері мен нысандарымен таныстыру.

Курстың мазмұны:

Тақырып 1. Қазақтың ұлттық құндылықтары

Негізгі ұғымдар: ұлттық мәдениет, ұлттық бірегейлік, ұлттық құндылықтар.

- Қазақтың ұлттық құндылықтарының маңызы.

- Қазіргі қоғамдағы ұлттық құндылықтардың алатын орны.

Тақырып 2. Өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызы

- Жеке тұлғаны қалыптастырудағы ұлттық құндылықтардың рөлі.
- Ұлттық құндылықтардың патриотизмді, азаматтықты, толеранттылықты дамытуға әсері.
- Ұлттық құндылықтар адамгершілік тәрбиесінің негізі ретінде.

Тақырып 3. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру әдістері мен нысандары

- Мектептегі ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен формалары.
- Отбасындағы ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен формалары.
- Қоғамдағы ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен формалары.

Білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптар:

- Курстың негізгі ұғымдарын білу.
- Өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызын түсіндіре білу.
- Жобалар мен әлеуметтік тәжірибені ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен нысандарын қолдана білу.

Оқыту әдістері:

- Дәріс.
- Семинар.
- Әңгіме.
- Тәжірибелік сабақтар.
- Өзіндік жұмыс.

Бақылау нысандары:

- Тестілеу.
- Бақылау жұмысы.
- Шығармашылық жұмыс.

Әдістемелік ұсынымдар:

Курсты табысты игеру үшін білім алушылардың курстың негізгі ұғымдарын білуі, өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңыздылығын түсіндіре білуі, сондай-ақ әлеуметтік тәжірибеде ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен нысандарын қолдана білуі қажет.

Осы мақсаттарға жету үшін дәрістер, семинарлар, әңгімелер, практикалық сабақтар және өзіндік жұмыс сияқты оқытудың әртүрлі әдістері мен формаларын қолдану қажет.

Тестілеу, бақылау жұмысы және шығармашылық жұмыс білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарға сәйкес жүргізілуі

керек.

Курсты игеру нәтижелерін бағалау критерийлері:

- Курстың негізгі ұғымдарын білу.

- Өскелең ұрпақты тәрбиелеудегі ұлттық құндылықтардың маңызын түсіндіре білу.

- Практикалық қызметте ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әдістері мен нысандарын қолдана білу.

Білім алушыларға арналған ұсыныстар:

- Курс материалдарын игеру үшін сабақтарға үнемі қатысып, барлық тапсырмаларды орындап, бақылау жұмыстары мен шығармашылық жұмыстарға дайындалу қажет.

- Материалды жақсы игеру үшін оқулықтар, мақалалар, интернет-ресурстар сияқты әртүрлі ақпарат көздерін пайдалану қажет.

- Ұлттық құндылықтарға қатысты мәселелерді талқылауға белсенді қатысу, сондай-ақ өз пікірін білдіру маңызды.

№1 Алматы қазақ мемлекеттік гуманитарлық-педагогтік колледж директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары А. Байтекеева және топ жетекшісі Э.Ташиеваның тәжірибесінен

Топ: 216

Формасы: танымдық семинар

Тәрбие сағатының тақырыбы: «Жат қылықтан арылуға не кедергі»

Мақсаты: Студенттерге қазақтың ел алдындағы абырой, беделі, қадір - қасиетінің жақсылығы дәулетімен ғана емес, ұрпақтарының өнегелі өмірінен өлшенетіндігін, елдің елдігін көрсететін, жердің, елдің иесі өздері екендіктерін ұғындыра отырып, салауаттылыққа, зиянды жат қылықтардан аулақ болуға тәрбиелеу.

Жүргізілу барысы:

Жүргізілу кезені/ уақыт	Педагогтың іс-әрекеті	Білім алушының іс-әрекеті	Ресурстар
Ұйымдастыру кезені	<p>«Жақсы мен жаман» термесі орындалады</p> <p>Жат қылықтан арылуға не кедергі тақырыбының мәнін ашу</p> <p>Сөз кезегі: топ жетекшісінің баяндамасы тыңдалады.</p> <p>Жүргізуші: Қоғам, заман өзгерді, адам да өзгерді. Сол өзгерістер бізге жат қылықтарын ала келгендей. Қылық – адамгершіліктің бір өлшемі болса керек, оны – адам бойында көрініс тауып, сыртқа жағымды не жағымсыз болып байқалатын қасиет десек те болады. Адам- адамға, жігіт-қызға, қыз-жігітке жақсы қылығымен ұнайтыны белгілі. Адам – адал, ақылды, парасатты болса, жігіт – жігерлі, өжет, батыл болса, қыз – ибалы, инабатты, сүйкімді болса, осы қылықтарымен бір-біріне жақындасып, дос болып,</p>	<p>1-студент: Ғылым таппай мақтанба, Орын таппай баптанба, Құмарланып шаттанба, Ойнап босқа күлуге. Бес нәрседен қашық бол, Бес нәрсеге асық бол, Адам болам десеңіз. Тілеуің, өмірің алдында, Оған қайғы жесеңіз. Өсек, өтірік, мақтаншақ, Еріншек, бекер мал шашпақ – Бес дұшпаның, білсеңіз.</p> <p>2-студент: Талап, еңбек, терең ой, Қанағат, рақым, ойлап қой – Бес асыл іс, көнсеңіз. Жамандық көрсең нәфрәтлі,</p>	

	<p>ғашықтығын сездіріп жатады. Жағымды қылықтар адамдарды мінезге бай, өмір сүруге құштар ете түседі. Өмірге құштарлық қоғамға, заманға, айналадағы азаматтарға мейірімді болуға, өз Отанын сүйіп, патриот болуға итермелейді. Қоғамда болып жатқан келеңсіздікке жиіркенішпен қарайды. Жат қылықтарға жүрегі айниды, сыздайды, ауырады. Ал, кейінгі ұрпақтың жат қылықтары бастан асып жатқандығын бәріміз де іштей байқап, сезіп отырмыз.</p> <p style="text-align: center;">Психологиялық ахуал: «Екі шындық, бір өтірік» тренингі</p> <p style="text-align: center;">Әр қатысушы өзі туралы екі шындық, бір өтірік айту керек.</p> <p style="text-align: center;">Жүргізуші: Жақсы адам ғана жақсы мұғалім болса, ол өз ісіне өзі ғана сыншы, өзі ғана жауапты. Алдындағы оқушының өміріне, сана сезіміне, рухани өсуіне жауап беру, соны сезіну мұғалімнің темірқазығы. Үйрете жүріп, ізгілікке үйренетін ұстаздарымыз бүгінгі семинарымызға көрініс даярлап келген екен, сөз кезегі сіздерге. Көрініс: Ұстаз</p>	<p>Суытып көңіл тыйсаңыз. Жақсылық көрсен ғибрәтлі, Оны ойға жисаңыз. Ғалым болмай немене, Балалықты қисаңыз? Болмасаң да ұқсап бақ, Бір ғалымды көрсеніз. Ондай болмақ қайда деп, Айтпа ғылым сүйсеніз.</p> <p>3-студент: Өмірің болсын десең сенің сәнді Ойланып, айналаңа қара мәнді. Адам бол! Білімі тасқын, өнері асқан Өзіне сүйсіндірер басқа жанды. Салауатты мақсатың — өмір сүру, Өмірдің мағынасын керек білу. Ішімдік, нашақорлық сенің жауың, Пайдасы сол – бұл жолдан аулақ жүру.</p> <p>4-студент: Шешілмейтін жұмбағы, сұрағы көп,</p> <p>Бұл өмірге келген соң бір-ақ рет,</p>	
--	---	--	--

		<p>Қалу керек өмірдің бұлағы боп,</p> <p>Қалу керек өмірдің шуағы боп,</p> <p>Денсаулықты сақта,түзу өлесің,</p> <p>Күнәдан пәк жаннат өмір кешесің.</p> <p>Көрген күнің қараң ғой дерт шалса,</p> <p>Харамменен тәніңді улап не етесің?</p> <p>Жаман әдет көп шектірер қасірет, Сақта өзінді жақсылыққа жетесің!-</p>	
Ортасы	«Ұры бала» видеороликті көрсетіп, талдау сұрақтары	<p>Талқылау: Бойында бекзаттығы бар кісі әмірші болса да, төрт нәрсені жасауға арланбайды: әкесі шақыртса , орнынан тұрады, ұстазына қызмет көрсетеді, білгенін сұрап алады, қонағын құрметтеп күте біледі деген ұлағатты сөз бар.</p>	<p>https://youtu.be/253AjkwicIA</p>

	<p>«Почтадан келген хат» әдісі Салеметсіздер ме, студенттер! Мен сендер білетін темекімін. Мен сіздермен дос болуға ұсыныс жасап отырмын. Менімен дос болыңыздар, мені шексеңдер менің жағымды иісімді ұнатасындар, рахатқа бөленесіңдер. Мен сендердан жауап күтетін болам.</p> <p>Олай болса студенттер темекінің хатына жауап жазыңдар.(семинарға қатысып отырған оқушыларға жауап парағы таратылады.)</p> <p>Тренинг «Не болуы мүмкін?»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Егер барлық дәрігерлер үнемі ішімдік пайдаланса, онда біздің қоғамымызда не болуы мүмкін? 2. Егер барлық ішкі істер бөлімінің қызметкерлері үнемі ішімдік пайдаланса, онда біздің қоғамымызда не болар еді? 3. Егер барлық спортшылар үнемі ішімдік пайдаланса, онда біздің қоғамымызда не болар еді? 	<p>студенттерге жауап парағы таратылады және өз пікірлерімен бөлісуі</p> <p style="text-align: center;">3 сұраққа 3 белгі арқылы талқылайды.</p> <p>«Жасыл» белгі: әр әрекетке тосқауыл пікір білдіру</p> <p>«Қызыл» белгі: қарсы айғақтар келтіру</p> <p>«Сары» белгі : өзгертуге болатын бастамалар айту</p>	<div style="text-align: right;"> </div> <div style="display: flex; justify-content: space-around; margin-top: 20px;"> <div style="border: 1px solid gray; width: 60px; height: 20px; background-color: #90EE90;"></div> <div style="border: 1px solid gray; width: 60px; height: 20px; background-color: #D2691E;"></div> <div style="border: 1px solid gray; width: 60px; height: 20px; background-color: #FFFF00;"></div> </div>
--	--	---	--

<p>Соңы</p>	<p>Жүргізуші: Ұлы ойшыл Сократқа кезінде мынадай сұрақ қойылыпты: «Адамға өмірде не қымбат, байлық па, әлде атақ па?» деп. Сонда Сократ «Байлық та, атақ та, даңқ та адамды шын бақытты ете алмайды. Дені сау кедей ауру патшадан бақыттырақ» деп жауап берген екен. Олай болса, өзіміз өмір сүріп отырған ортада өмірімізге қауіпті наша , темекі, зиянды улы нәрсеге әуес, құмар болмайық. Бақыт деген – денсаулық . Денсаулығымызды қорғайық құрметті адамзат.</p>	<p>Адам денсаулығына әсер ететін факторлар</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 53%- салауатты өмір салтына 2. 20%- тұқым қуалаушылыққа 3. 17%- қоршаған орта жағдайына 4. 10%- денсаулық сақтау мекемелеріне байланысты екен. <p>От парызы- жану. Онсыз жай ғана көмір. Қант парызы- оның тәттілігі. Тәттілігі болмаса жай ғана сусымалы зат. Егер біз ар ұятымызға сүйсінбесек онда дұрыс әрекет болмайды. Мұғалімнің дұрыс әрекеті: Біз үшін жүрек тазалығы маңызды. Ең бастысы басқаларды қалай тәрбиелеп, үлгі көрсетсек, соған өзіміз де лайықты болуымыз керек.</p>	
--------------------	--	--	--

№1 Алматы қазақ мемлекеттік гуманитарлық-педагогтік колледж директорының тәрбие жұмысы жөніндегі орынбасары А. Байтекеева және топ жетекшісі Э.Ташиеваның тәжірибесінен

Күні:

Топ кураторы:

Тақырыбы: «Ұлттық құндылықтар – тәрбиенің түп қазығы»

Формасы: семинар

Мақсаты: Отбасы – колледж - жасөспірім үштігінің бірлескен әрекеттерінің ортақ мақсаттарын анықтау, отбасылық ерекшеліктерді ескере отырып жасөспірімдерге ұлттық құндылық тұрғыда тәрбие беруді жетілдіру.

Міндеттері:

- Ата –аналармен жұмыс нысандарын түрлендіру және ұлттық құндылық негізінде тәрбие берудегі өзара әрекетті нығайту.

- Ата-аналардың ұлттық құндылықтар негізіндегі тәрбиелеушілік-педагогикалық құзіреттілігін арттыру.

Жүргізілу барысы:

Жүргізілу кезені/ уақыт	Педагогтің іс-әрекеті	Ата-ананың іс-әрекеті	Ресурстар
<p>Ұйымдастыру кезені</p>	<p>«Танысу» жаттығуы Алдымен бір- бірімізбен амандасып алайық. Амандасуды кішкене өзгеше өткізгім келіп тұр.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Қызыл түсті есікті таңдасаңыз қол алып амандасу. - Сары түсті есікті таңдасаңыз дауыс арқылы. - Көк түсті есікті таңдасаңыз мимика арқылы бір-бірімізбен амандасып алайық. <p>Дәйексөз: Дәйексөз: Ата-ананың ақылы - қазулы қара жолмен тең. Дулат Бабатайұлы</p>	<p>Жаттығудағы әрекетті орындайды</p>	

<p>Ортасы</p>	<p><i>Сұрақтар:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - «Берекелі шаңырақ» ұғымын қалай түсіндірер едіңіз? -Отбасының берекелі болуы, отбасы адамдары арасындағы сыйластықтың белгісі неде? - Өз отбасыңыздың сыйластығы кімге байланысты? - Дәйексөзден қандай ой түйдіңіз? <p>Әр қатысушы өзі туралы екі шындық, бір өтірік айту керек.</p> <p>Куратор: Ұлы Абай: «Балаға көбіне үш алуан түрлі мінез жұғады: біріншісі – ата-анадан, екіншісі – ұстаздан, үшіншісі – құрбысынан». Сондықтан қаншалықты шаршап-шалдығып жүрсе де, ата-ана бала тәрбиесіне мән берулері тиіс. Ұрпақтар сабақтастығы тек осылайша жалғасын таппақ. Олай болса, өз бақытымызды бағалай білейік.</p> <p>Ата-ана, ұстаз, қоғам – үшеуі, тәрбиеге болар басты өлшем. Біртұтасып, біріктірсе күштерін тәрбиенің үш мектебі адамның мінез-құлқын қалыптастырып, адамгершілік болмысын жетілдіреді.</p>	<p>Сұрақтарға жауап беріп, пікір алмасу.</p> <p>Ата-аналардың көзқарасы</p>	
		<p>Қысқаша ойларыңызды</p>	<p>ғана сурет</p>

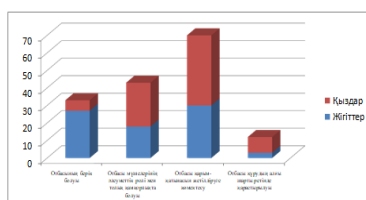
«Жасырын хат» жаттығуы

Ерте-ерте-ертеде...әлі адамдар әріп танымаған уақытта да, олар бір-біріне хат жазған екен. Қалайша?

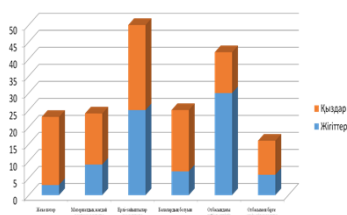
Олар сурет салу арқылы бір-біріне өз ойын білдірген екен. Сіздерге тапсырма: Сурет салу арқылы бір-біріңізге хат жолдау. Яғни сурет арқылы өз ойыңызды білдірсеңіздер.

Студенттерден алынған сауалнама нәтижесі

1 сұрақ:
Отбасы құндылықтарының маңыздылығы

2 сұрақ:
Сіз үшін маңызды отбасы құндылықтары?

«Т» кестесі әдісі

Мәтінді оқып, төмендегі кестені толтырыңыз. Бірінші бағанға мәтіннің негізгі ойын ашатын негізгі ақпаратты жазыңыз, ал екінші бағанға

арқылы жеткізесіздер. Берілген суреттерді құрастыра отырып, оларға жан бітіртулеріңіз керек.

Суреттер:

Балалар мен жасөспірімдер бақытты өмір сүруі үшін олардың:

- өзіндік дербестігін,
- өзіне-өзі қызмет етуін,
- өзін-өзі тануын,
- өзіне-өзі бақылауын

жүзеге асыруды жүгенсіз кетуден сақтандыра отырып, үлкендердің парасатты басқаруымен өмірлік құндылықтар мен парасатты қажеттіліктерді қалыптастыруды қалай біріктіруге болады?

Бір жағынан қазіргі ата-аналар бала тәрбиесінде нақты кеңестерге зәру, ал, педагогикада тәрбие беруде нақты «рецепт» жоқ деген ереже қалыптасқан. Рецепт жоқ болуы мүмкін, бірақ біз

негізгі ойға қатысы аз ақпаратты жазыңыз.

Мәтін

Дәстүр дегеніміз –халық пен қоғамдық ұйымдардың мінез-құлқы, іс-әрекеттерінің рухани негізі.

Дәстүр (traditio –жалғастыру) – тарих барысында қалыптасып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып отыратын әдет-ғұрып, салт-сана, қоғамдық тәртіп, заң, мұрат пен игілік, мінез-құлық қалыптары.

Дәстүр адамдардың өмірлік қарекетін реттеудің маңызды факторы болып қызмет етіп, тәрбие негізі болып табылады.

Ұлтты рухтандырып, оның ішкі-сыртқы келбетін көрсететін сипаттарының бірі – дәстүр. Ол да тіл сияқты ұлттың қанында, жанында, рухында жүретін, ұлт үшін аса қажетті, қасиетті нәрсе.

Әр ұлттың көрнекті, ғұлама адамдары өз халқының салт-дәстүрін жақсы білген. Дәстүрді жақсы білгендіктен, олардың шығармалары оқырмандары үшін тартымды, қызықты, халықтың көкейіне қонымды.

Сондай-ақ ел басқаратын адамдарға дәстүрді жақсы білгеннің артықтығы жоқ. Халықпен тіл табысуына жақсы. Қазақ халқында дәстүр мәселесін терең меңгерген адамдар билер болатын. Олар әдет-ғұрып, салт-сананы терең

бүгін жалпы ұлттық құндылықтарды жаңғырту, олардың оянуына түрткі болу қажеттігін білеміз.

Әр қайсысы өздерінің таңдаған ақпараттарын

АДАМГЕРШЕК САПАЛАРЫН ДАМУҒА АРНАҒАН ЖҰМЫСТАРДЫҢ БАҒЫТАРЫ

- 1. **Қолданылу:** тәрбие және білімдерін нығайту, дағдыны білетін, түрлендіріп және өз бойына арнайы ерекшеліктерін анықтау.
- 2. **Тәсілдер:** Интерактивді жағдайларды пайдалану және ерекше білетін тәсілдерді (негізгі не қосымша) пайдалану.
- 3. **Қорытынды:** Біліммен өмір-өмірлік қызығушылығы және өмірде дағдыларды дамытуға тәсілдерді пайдалану.
- 4. **Жоспарланған:** еркін еркін қозғалыс, өмірлік еркін және өзіндік қызығушылығын қызығушылығын дамыту.
- 5. **Өлшемдер:** өлшемдерді елге - дәстүрді білетін және оларды қолданып, қолданып, өмірлік еркіндік және өзіндік тәсілдерді пайдалану.

біле отырып, әділ билік жасаған.

«Дәстүр» деген ұғым – жалпы ұлт рухының негізгі бөлігі. Ұлттың мінез-құлқын, психологиясын танытатын тамаша салт-дәстүрлер сол ұлттың рухын байытып отырған.

Мұхтар Арын

Негізгі ақпарат

- 1.
- 2.
- 3.

Жанама ақпарат

- 1.
- 2.
- 3.

Тапсырма «Ұлттық аукцион»

Аукционға қамшы, киіз үй, домбыра шығарылады.

Аукциондағы бұйымдар туралы құнды мәлімет берілуі керек.

«635» әдісі

Отбасылық құндылықтар дегеніміз? Бір-бірін сүйіп қосылған жанұялардың отбасын сақтау үшін қолданатын ежелден келе жатқан салт-дәстүрі. Әрбір

дәлелдейді. (Осы жерде тақырып пен идеяны қозғайды. Бұл негізгі ақпарат, себебі ол бұл мәтіннің негізгі ойын көрсетіп тұр, мынау жанама ақпарат себебі негізгі ойға қатысы аз (немесе жоқ))

1 идеяны 5 минут ішінде ұсынуға тапсырма беріледі. Қатысушылар әртүрлі идеямен танысады.

Кім көп мәлімет берсе, сол бұйым сыйға тартылады.

<p>Соңы</p>	<p>отбасының өз құндылықтары болады. Ол құндылықтар ежелден бері кале жатқан немесе жанадан шығарылған құндылықтар болуы мүмкін. Бұдан басқа адамдар отбасылық құндылықтарды басты 3 топқа бөледі. Олар дәстүрлі, қазіргі, тәрбиелі отбасылық құндылықтар деп аталады.</p> <p>Біздің қоғам алдындағы мақсатымыз – ұлттық сана-сезімі қалыптасқан, ұлттық мүдденің өркендеуіне үлес қоса алатын, ұлттық құндылықтар мен жалпыадамзаттық құндылықтарды өзара ұштастыра алатын толық кемелді, ұлтжанды тұлғаны тәрбиелеу. Әрине, тәрбие жан-жақты болғаны абзал. Дегенмен, «Тәрбие – тал бесіктен» демекші, ұлттық құндылықтарды ұрпақ санасына сіңіріуде отбасының орны орасан зор екені даусыз. Сонда ғана тәрбие шынайылыққа айналады. Ал шынайылыққа айналып, сара жолға түскен тәрбие – ішкі тұрақтылықтың тұғыры, рухани қауіпсіздіктің тірегі және бастысы – ұрпақтар сабақтастығының негізі</p>		
--------------------	--	--	---

БІЛІМ МАЗМҰНЫ АРҚЫЛЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДАМУ ЖӘНЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Білім алушылардың қазақ әдебиеті сабағында базалық ұлттық құндылықтарын қалыптастыру

Білім берудің негізгі өзегі ұлттық құндылықтар. Қазіргі білім берудің, қоғам мен мемлекеттің маңызды мақсаты және басым міндеттерінің бірі – адамгершілік, жауапкершілігі мол, бастамашыл және құзыретті азаматты тәрбиелеу. Өскелең ұрпаққа ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие беру білім беру жүйесінің өзегі.

Осыған байланысты білім беру процесі білім, білік және құзыреттілік жүйесін игеру процесі ретінде ғана емес, сонымен бірге жеке тұлғаны дамыту, рухани-адамгершілік, әлеуметтік, отбасылық және басқа құндылықтарды қабылдау процесі ретінде жүзеге асады. Сондықтан мектептегі тәрбие мен білім беруде білім, білік, дағдыларды игеру процесінен алшақтамауы керек, керісінше, оған органикалық түрде енуі керек.

Құндылықтар – бұл жеке және ерікті түрде саналы немесе бейсаналық түрде таңдалған моральдық аксиомалар, мәдени қауымдастық мойындайтын және өз іс-әрекеттерінде, мінез-құлқында, бағалауларында, шешімдерінде басшылыққа алатын идеалдар. Құндылықтар жеке маңызды, саналы және ерікті түрде таңдалуы керек. Олардың қалыптасуы «сырттан» емес, «іштен» туындауы тиіс.

Мысалы, әдеби туынды ол жеке тұлғалық дүние. Көркем шығарма адам туралы баяндайды; оны адам жазған және оны оқырман өзінің өмірлік тәжірибесінің, тағдырының, мәдениетінің, оқырман тәжірибесінің объективі арқылы жеке қабылдайды. Тек әдебиет бірінші сыныптан бастап соңғы сыныпқа дейін зерттеледі, ал оны зерттеу бірінші кезекте тұлғаның құндылық саласын қалыптастырумен байланысты ерекше әдістемелік дәстүрге ие.

Әдеби туындыларға жүгінген кезде құндылықтарды қалыптастыру (білім алушылардың жеке, ерікті таңдауы ретінде) білім алушының кітапқа деген шынайы қызығушылығы мен «сенімі», шығарма туралы ойлауға, кейіпкерлер мен автор туралы ойлауға деген ұмтылысы кезінде және бұл әдеби шығармалардың мазмұнын олар «жеке маңызды», «өмірлік маңызды» деп қабылдаған жағдайда ғана мүмкін болады.

Құндылықтарды беру тек қарым-қатынас процесінде, білім алушы мен мұғалімнің қарым-қатынасы субъект-субъект ретінде құрылған кезде ғана қалыптасады. Мұндай қарым-қатынастың мақсаты мен мәні – «жіберілген белгілі бір хабарламаны қабылдау, түсіну, игеру емес, түсіндіру, түсіну, бағалау, оқу, зерттеу. Оқушы оқыған көркем шығармасының жеке мағынасын іздейді.

Әдебиет сабақтарында құндылықтарды қалыптастыру өмірбаяндық материалды зерттеуден басталады, мұнда жазушы мойындайтын және

қорғайтын өмір құндылықтары басты назарға алынады.

Жазушының өмірбаянын игеруді білім алушылар «өздері өндірген өмір шындығы» ретінде ерекше бағалайды. Мұндай жорық өмірбаянды білім алушының жеке басы, оның мүдделері, құндылық бағдарлары арқылы «икемдеуге» мүмкіндік береді.

Білім алушылар 5-9 сыныптарда өтілетін тақырыптар бойынша ақындар мен жазушылардың шығармашылығын зерттей отырып сауалнама жүргізуге болады, атап айтқанда: «Жазушының қандай шығармалары, оның өмірбаяны, жеке қасиеттері сізді ерекше қызықтырады? Кейде сауалнама әдетте тағдырдың бірегейлігі, білім алушылардың санасындағы жазушының жеке басы туралы идея көбінесе дәйексіз фактілермен, стереотиппен алмастырылатындығын көрсетеді. Бұл жерде білім алушылар жазушы туралы аз біледі және көркемдік құндылықтарды жеке игеру бұрын болмаған. Осындай жағдайда, сауалнама нәтижелерінен кейін туындаған мәселелер бойынша білім алушылармен жұмыс істеу және білімі мен игеруі қажетті құндылықтарын қалыптастыру тетіктерін күшейту қажеттігі туындайды.

Бұл «көркем әдебиетте адамтану аспектісін» күшейту үшін қажет. Ол білім алушылардың жазушы туралы хабардар болуына, оны өзі үшін зерттеуге, онымен кездесудің мағынасын анықтауға бағытталған көзқарасты құру кезінде пайда болады. Егер бұл орын алса, жазушымен диалог болды деп айтуға болады. Барлық «шынайы өмір – бұл кездесу». Яғни білім алушылардың мүмкін жағдайда жазушымен кездесуі, сұхбаттасуы маңызды және ол күшті әсер етуші фактор. Жазушымен, ұлы тұлғалармен диалог құру, «ақыл-ой сұхбаттасушымен» қарым-қатынас оқырманды өзін-өзі тануға, өзін-өзі жетілдіруге, өзі бекітетін құндылықтарды түсіну арқылы оның ішкі әлемін байытуға жетелейді.

Жазушының өмірбаянын игеру кезінде «құндылықты түсіну» дүниетанымдық мәселесін шешу деректі дереккөздерге: күнделіктерге, хаттарға, өмірбаяндарға, жазушының публицистикасына, мемуарлық әдебиеттерге ерекше назар аударуға итермелейді. Олар жанды сезімге, шынайы тәжірибеге енеді, сондықтан эмоционалды реакция тудыруы мүмкін.

Білім алушыларға ұсынылатын нақты деректі дереккөздер жазушының рухани құрамы, оның өмір жолы, тағдыры туралы баяндайды, бұл білім алушыларға «өзі үшін жазылған» сияқты жолдарды оқып, зерттеген кезде оларға терең ой салатыны белгілі және ол «бұл маған қатысты», «маған айтып тұрғандай» деп қабылдайды. Бұл адамның өмірдегі орнын табуға, өмірді таңдауға, өзін-өзі жүзеге асыруға, жақсылық пен жамандық, сенім, бостандықпен еркіндік, жеке адам мен қоғамның қарым-қатынасы туралы идеяны қалыптастыруға байланысты дәлелдер.

Мысалы, сабақта ұлы ақын, жазушы, қоғам қайраткері, ағартушы, қазақ жазба әдебиеті мен әдеби тілінің негізін қалаушы Абай Құнанбаевтың өмірімен танысып, оның шығармаларын, қара сөздерін оқып, талдауда сіңірген құндылықтар білім алушылардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастырудың және өзін-өзі анықтауының қайнар көзі ретінде маңызды.

Ұлы кемеңгер ақынның өмірін зерттеуге арналған сабақтарда негізгі құндылықтардың қалыптасуы

1) Ұлы ақынның өмірлік және шығармашылық ұстанымын түсіну, оған деген көзқарасын біріктіру.

Абайдың өмірлік ұстанымы мен шығармашылық ізденісінің білім алушыға әсері?

Ұлы кемеңгер ақынның қандай тұлғалық қасиеттері сізге ерекше әсер етті?

2) Білім алушылардың Абай Құнанбаев туралы өз көзқарасын білдіруі. (Абай кім? кластер арқылы сипаттаңыз).

3) Ұлы ақынның қара сөздерін таңдау және оларды теориялық тұрғыдан түсіну.

Оқырман күнделігін ашу. Әр білім алушы өзінің оқырман күнделігіне ақынның ойлары, афоризмдері, қара сөздері мен сөз тіркестерін жазу.

«Адам бол!...» идеясын жалғастыру. Сабақ барысында Абайдың «Адам бол!» идеясы нені білдіретінін талдау.

4) Абайдың қара сөздерінде, аудармаларында, өлеңдерінде көрсетілген адамгершілік ұғымдарды бағалауға бағытталған шығармашылық жұмыстарды орындау. («Абайға хат» Ұлы тұлғамен диалог құру).

Өзін-өзі жетілдіру мақсатында күніне, болмаса аптасына өзіңнен өзің есеп ал деп білім алушылармен Абайдың 15 қара сөзін талдау: «Егерде есті кісілердің қатарында болғың келсе, күнінде бір мәртебе, болмаса жұмасында бір, ең болмаса айында бір, өзіңнен өзің есеп ал!» қара сөзді толық оқып шығу, талдау, сұрақтарға жауап беру:

- Қара сөзде айтылған ойлармен келісесіз бе?

- Не үшін адамдар өзінен өзі есеп алуы керек?

- Сіз өзіңізден өзіңіз есеп аласыз ба?

Оқырман күнделігіне есеп бере отырып, өзінің іс-әрекетіне ой-толғау, пайымдаулар жасау.

Ұлы Абайдың қандай пікірлері Сіз үшін ерекше құнды? Олар бүгінгі күндегі құндылығы қандай?

Ұлы Абай өзінің қара сөздерінде отбасы тәрбиесін, отбасындағы ұлттық құндылықтары қалай көтерді?

Отбасындағы ата-ананың рөлі – бала бойында адамгершілік қасиеттердің дұрыс қалыптасуы, еңбек әрекетін меңгеруі және дүниетанымын қалыптасуына ықпал етуі болып табылады.

Абай: «Адам баласы адам баласынан ақыл, ғылым, ар, мінез деген нәрселермен озбақ. Онан басқа нәрсеменен оздым ғой демектің бәрі де – ақымақтық» деген болатын. Абайдың айтып отырған ар, мінез, ақыл, ғылымды тануы отбасынан басталары анық.

Абай бала дүниетанымының дұрыс қалыптасуына, оның ішкі және сыртқы мүмкіндіктерінің ашылуына ең жауапты адам ата-ана деп білді. Ата-ана әр баланың аяулы да, жанашыр тәрбиешісі екендігін көрсете отырып,

адамгершілік асыл қасиеттің, өмірлік мұрат пен мақсаттың қалыптасар түп қайнары, алтын ұясы от басы ошақ қасы деп түйді. Сондықтан ата-ана өздері тәрбиелі, еңбекқор, өнегелі, ынтымақты болуы керек екендігін баса айтты.

Абай бала тәрбиесіндегі ата-ананың ой-өрісінің төмендігіне, бала болашағын ойлауға дәрменсіздігіне жанашырлық білдірді, ал бала-тәрбиесіне жауапкершілік танытпағандарға қатты ренжіді.

Ұлы Абай – бала тәрбиесіндегі ата-ананың рөлі туралы терең ой қозғаған ағартушы. Қара сөздерінде ең бастысы елдің қараңғылығы бала тәрбиесіндегі мәселеге зияны тиетінін басып айтады. Ата-ананың болымсыз, жөн-жосықсыз мінез-құлыққа баулитынына налыды. Ақын оныншы қара сөзінде ата-аналардың балалы болудағы негізгі мақсаты не екендігін түсінбеуін, олар ойлаған мақсаттың болымсыздығына ренжи отырып, жеткізеді. Ол: «біреу құдайдан бала тілейді. Ол баланы не қылады? Өлсем орнымды басса дейді. Осыдан басқасы оқысын дейді, қартайған күнімде асырасын дейді. Осыдан басқасы бар ма?» ата-ананың бұдан басқа мақсатының жоқ екендігіне және бала тәрбиесіндегі басты мақсат тек ахрет үшін керек екендігіне қатты налиды. Қартайғанда оларды асырау мақсаты да ата-анаға байланысты болатынын ескертеді.

Екіншіден, баланың мейірімді болу, болмауы да ата-анаға тікелей байланысты дей келе, балаға еткен мейірім, келешегін ойлап қам жеу, баламен бірге өсудің мәнін бала сезінгенде ғана баланың ата-анаға деген мейірімі болатынын атап көрсетті.

Үшіншіден, ата-ананың таза еңбекпен жинаған малы болуы да артық емес екендігін ескертеді. Олай болмай, берекесіздік жайлаған оттың басында ішерге ас, киерге киім болмай отырғанда ата-анаға баланың құрмет жасар күйі болар ма екен? Осылайша Абай ата-анаға өз ұрпағынан күтер мақсаттары оның өзінің іс-әрекеттерімен өлшенетінін ескертеді.

Абай бала тәрбиесінде ата-аналардың өздерінің тәрбиесіздігін, баланы бейбастық, тентектік, екі жүзділікке, біреуге бәле жабу, өтірікші, ұрлық сияқты жағымсыз қасиетке өздері баулып отырғандықтарын баса айтады. Ата-аналардың өздерінің бойындағы бар кемшіліктерді бала бойына сіңіріп жатқандықтарын өздері сезбейтіндіктерін қайтерсің. Ата-ананың балаға «ананы алып берем, мынаны алып берем» деп алдап, баланы өздеріне ұқсатып, өтірікші етіп тірбиелеп жатқандықтарын да білмейді. Немесе «Пәленшенің баласы сатып кетеді» баланы сенімсіздікке, құлық пен сұмдыққа үйретіп, балалардың теріс әдеттерге баулып жатқандықтарын және баланың тәрбиесіне тікелей ата-ананың үлгі-өнегесі, дұрыс тәлім-тәрбиесі керек екендігіне тоқталады.

Ақын бала тәрбиесіндегі ата-ананың жіберіп отырған кемшілігі қоғамға да кесірін тигізетінін батыл айтады. Бірінші қара сөзінде өз заманының ата-аналары атынан ой толғайды. «Бала бағу ма? Жоқ баға алмаймын. Бағар едім қалайша бағудың мәнісін де білмеймін», - деп бала тәрбиелеудегі ата-ананың тәжірибесіздігін, білімсіздігін, оның жөнін, айла-тәсілін білмейтіндігін мойындайды. «Қай елге қосайын, қай қарекетке қосайын» - деп үміп етер көкжиегінің көрінбеуі, әке көңіліндегі көк тұман болып елестеуі бала

тәрбиесіндегі мақсатсыздықты, бағдарсыздықты анық байқатады. Бала тәрбиесінде не қыларын білмеген әке өзінің нашар тәләмән мойындамаса да, терең ойға шомып, тұйыққа тірелгендей күн кешеді. «Балалардың өзіне алдағы өмірінің, білімінің пайдасын, тыныштықпен көрерлік орын тапқаным жоқ, қайда бар, не қыл дей алмай отырмын, не бол деп бағам?» - деп, әкенің балаға жанашыр көңілінің үмітсіз болжамды кейпін байқата отырып, өз заманы ата-аналарының тәлім-тәрбиеге деген көзқарасындағы білімсіздікті, шарасыздықты, дәрменсіздікті ашып көрсетеді.

Ұлы ақын отбасы тәрбиесінің көрінісін бар шындықпен көрсете отырып, одан шығудың нұрлы ағартулық жолын ұсынады. Ал бала тәрбиесіне мән бермейтін, ішкен-жегеніне мәз болып, уақытын бос өткізетін әке мен шешелердің қылығын, теріс тәлім-тәрбиесін аяусыз сынады. Өз заманының ата-анасына берілген сын жаңа заман иесі жастардың өмірінде қайталанбаса екен, олар нашар тәрбиеден жиреніп, өз отбасында өз балаларына дұрыс тәлім-тәрбие берсе екен деген үлкен үміт артады. Дүние есігін іңгәлап ашқан күннен бастап көретін баланың алғашқы ұстазы – ата-анасы деп айырықша мән береді. Ол әсіресе баланың болашағына жауапкершілік әкеде басым екенін, бала тәрбиесіндегі әкенің орны ерекше екендігін көрсетеді. Баланың барлық өсу кезеңдеріндегі әкенің қатынасын ашып береді. Әкенің ақылынсыз, талабынсыз, тәлімінсіз баланың келешегі, адамдық қасиеті дұрыс қалыптаспайтынын ескертті.

Абай пікірінше, әке тәрбиесі бүкіл өмір бойы, дүниеден озғанша үздіксіз берілуін, тәрбие ықпалын үзіп алмау керектігін ескертеді. Адам тәрбиені үздіксіз, өмір бойы алады. Сондықтан әкенің өмір тәжірибесін ертерек бастап өткізуі, жақсы мен жаманды айыра білуі, оны балаға үйретуі үлкен әкелік қасиет деп санады.

Әке тәрбиесі туралы Абайдың бұлайша толғануы өз әкесі, тәлімгер ұстазы Құнанбай бабамыздың тағылымы мол, ықпалды тәрбиесінің белгісі.

Ұлы гуманист Абай бала тәрбиесінде ананың орнын ерекше бағалады. Ол өз анасымен бірге әжесі Зеренің құшағында болып, мейірім бұлағынан еркін сусындап өсуінің Абай көзқарасында аналар бейнесін биік тұғырдан танытуына ықпалы зор болды. Аналық мейіріммен берілетін нәзік те, пәк адамгершілік асыл қасиетті өте жоғары бағалады. Сондықтан да ана өз баласының ең тұңғыш, ең аяулы, бас тәрбиешісі деп білді. Абай бергісі өз аналары, арғысы өзі оқып білген шығармалардағы ана бейнесі арқылы олардың тәрбие мәселесіндегі теңдесі жоқ тұлға ана екендігіне үлкен мән береді. Бұл жерде реалист ақын өзі өмір сүріп отырған қоғамның аналары бойындағы жеткіліксіз қасиеттерінің бетін аша отырып, халықтың келешегі анасы және оның дүниеге әкелген перзентіне байланыстылығын жете түсіндіреді. Аналардың дүниеге әкелген асыл қазынасының дұрыс өсуі, денінің сау болуы, адамгершілігінің мол болуы отбасында анаға тікелей байланысты деп көрсетті. Ойшыл ақын анаға лайық өнегелі тәрбиешілік қасиетке: жүйелі іс-әрекет, әсерлі қарым-қатынас, сыпайы сыйластық, асыл сезім, кіршіксіз махаббат т.б ерекше қасиеттерді топтастырды. Ұлы Абай осындай асыл қасиеттерді отбасы ұйытқысы болып

отырған асыл жардың, барша жұртқа ақылшы болып отырған ананың, халқымыз аса қадірлеп, қастерлейтін әженің жарқын, нұрлы бейнесіне, тұңғық психологиясына арқау етсе, бұл идеяны ары қарай Мұхтар Әуезов дамытты.

Осылайша ананың бала тәрбиесіндегі рөлі ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып, қазіргі заманда да толық дамып келеді.

Абай ана мәселесін сөз еткенде, оның қоғамдағы басты рөлі жас ұрпақты дені сау, өнегелі адам етіп тәрбиелеу деп білді. Ақын әрбір ананың ақылды, білімді болуын армандады. Өзінің, туыстарының, дос-жарандары мен көршілерінің қыз балаларын тұрмысқа берерде өзінің өлең-жырларын көшіртіп, жасауға қоса тарту-жоралғы жасауы – осы айтылғандардың айғағы. Ақын ананың бала тәрбиесінде жақсы өнеге көрсетуін, ұлға ақылшы, қыз балаға тәлімгер болуын, ең алдымен ананың өзінің тәрбиелі, әдепті, еңбекшіл, өнегелі болуын қолдады. Ақын ана деген ардақты атты кірлететін, әйелге тән қасиеттерді толық меңгермегендерді қатты сынап, шенеп отырды.

Абай шығармаларындағы қазақ әйелдерінің бойында шығыс әйелдеріне тән әдептілік, сыпайылық сияқты қасиеттердің мол болып, сақталуын қалады. «Жарлылық ұят емес, жалқаулық ұят», «Олақтан салақ жаман» деген ойларды өз жырларында арқау етті. Әйелдердің жағымсыз қасиеттерінен арылып, ой-өрісі бай, үй-ішінің береке-құтын сақтар, әдеп пен ар-ұятын жоғары ұстаған, баланың бал тәрбиешісі, ерінің сенімді досы боларлық асыл әйелді ана деп білді.

Абай ата-аналарға баланың сана-сезімі айнадай таза болатынын, кейін ол отбасының тәжірибесіздігінен әрқилы болып өсетінін ашып көрсетті.

Жастардың санасын барлық жамандықтан уландырмай сақтап қалуды ата-ананың және басқа да жұртшылықтың, көпшіліктің парызы деп санады. Бұл жерде Ұлы ақынның бала тәрбиесіне жұртшылықты да тартуы бүгінгі күннің көкейкесті мәселесі бола бермек. Осындайда ақын отыз жетінші қара сөзінде «Әркімді заман өсіреді. Кімде кім жаман болса, замандастарының бәрі виноват», – деп жастарға да тұжырымды ой салады. Абайдың пікірінше, адамның өмір сүріп отырған ортасынан тыс тәрбиесінен жоқ. Олай болса тәрбиенің жақсы не жаман болуын заманына қарай бағалауы – Абай дүниетанымының нағыз прогрессивтілігі. Отыз жетінші қара сөзінде «Әкесінің баласы – адамның дұшпаны. Адамның баласы – бауырың» «Әкенің баласы болма – адамның баласы бол!» деп нықтап айтуы әкенің ғана баласы болмай, болашақта барша жұртына пайда тигізерліктей көптің де ұлы болуға жарайтын қасиеттерді бойына сіңіруді уағыздайды. Абайдың осы ойының екінші астары мынада: баланың жаман болуы, жағымсыз әрекетпен күн кешуі оны жалпы көпшіліктен аластатады. Ол көзге шыққан сүйелдей, «Әй, пәленшенің баласы ғой» делініп, өз әкесінің атымен ғана аталатынын көрсетеді. Ал жақсы тәрбие алған баланы, көпшіліктің мүддесін жақсартуға жараған баланы халық өз баласындай ортақ бала етеді.

Халық жақсыға құмар, жақсы іске асық. Оған Абайдың өз өмірін мысалға алуға болады. Абай – халық ұлы, қазақ халқының кемеңгер ұлы! Олай болса Абайдың жастар тәрбиесінде көпшілікті ортақ мақсатқа сай бірлесіп, тәрбие

беруге шақыруы заңды. Қорыта келе, «Ең бастысы бала ата-анадан не үйренуі керек?» деген сұрақ туады. Бұл қай заманға болса да лайық сұрақ. Бұл жерде ұлы Абай «Балаға ақша да, үй де мұра етпеңіз, мұра етер асыл қазына еңбек» деген философиялық ойға тетелес ой – ата-ананың балаға сүйіспеншілікті үйрететін басты отбасы тәриесі деп білді. Сондықтан да бала болашақта өз мақсаттарына жету үшін ата-анадан маңдай терін төккен нәтижелі еңбек жолын игеруі керек екендігін өзінің ағартушылық ойларының астарынан анық байқата білді [43].

Құндылықтарды қалыптастырудағы келесі қадам – көркем шығарманы талдау.

Шығарманың бағыты мен мазмұны бойынша көркем шығарманы талдау құндылықты-мағыналы талдау болып табылады. Процесс барысында ол «орталыққа қарай жылжу» – көркем шығарманың мағыналылық өзегі және сонымен бірге өзінің өмір сүру орталығына қарай жүзеге асырылады. Шығарма мағынасы құндылық ретінде әрекет етеді және керісінше, егер ол мәтін құндылық ретінде ашылса және әр түрлі көркемдік құралдарда бейнеленсе, ол жай талданып қана қоймай, талдау барысында құрылады және рефлексия арқылы көрінеді.

Көркем шығарманың мағынасына ену дәрежесі мен тереңдігі көбінесе рефлексия процесінде оқырманның ойлау күш-жігерінің қалай белсендірілетініне байланысты. Бұл жағдайда Рефлексия адамның санасында моральдық таңдау құралдарының бірі ретінде, іс-әрекет құрылымына кіретін мінез-құлық қызметінің құрамдас бөліктерінің бірі ретінде жүзеге асырылады.

Әдебиет адамның ішкі әлемін бейнелеуде, оның эмоцияларын, сезімдерін, ойларын, ниеттерін, олардың ерекше, кейде күтпеген тоқуын бейнелеуде ерекше мүмкіндіктерге ие.

Әдебиеттегі адамның ішкі әлемін игеру және қайта құру, ең алдымен, психологиялық құбылыспен байланысты. Адамның мінез-құлқын түсіндіру мүмкін емес, бірақ оны адамның ішкі күштерін талдау арқылы түсінуге болады.

Біздің көзқарасымызда психологизмді бейнелеудің әртүрлі тәсілдері мен әдістері бар: авторлық психологиялық талдау, тікелей сөйлеу, кейіпкердің есте сақтау және қиял бейнелері, белгілі бір психологиялық процестің немесе жағдайдың атаулары, кейіпкердің қоршаған ортаға әр түрлі реакциялары, мысалы, заттарды жедел қабылдау, яғни кейіпкердің қоршаған ортадан алған әсері немесе табиғат құбылыстары. Осы «жеке қасиеттердің» барлығы жеке мағыналардың сипатына ие және адамның рухани бірлестігі, нақты әлемге қатысты сенсорлық көзқарастың ортақтығы ретінде анықтауға болатын дүниетанымын білдіреді.

Сондықтан білім алушының шығармадағы кейіпкердің «жанының мәнін» сезімдері мен тәжірибелеріне біртіндеп қарауды үйренуі маңызды. Құндылық шешімдеріне тікелей жол осы жерден бастау алады.

Әдебиет сабақтарында негізгі құндылықтарды қалыптастыру үшін қоғам өміріне ену, өзін-өзі анықтау, білім алушылардың жеке басының әлеуметтік-психологиялық бейімделу процестеріне көмектесетін проблемалық тәсіл,

мәдени бағыт, тұлғаға бағытталған оқыту маңызды.

Проблемалық оқыту – бұл білім алушылардың қызығушылығы мен ойлауын белсендіретін, қабілеттерін дамытуға ықпал ететін мәселелерді және олардан туындайтын мәселелерді шешуге, іздеуге негізделген оқыту.

Адамды және оның құндылықтарын қалыптастыру процесін үш сілтеме түрінде ұсынуға болады.

Бастапқы – норма-үлгілерді игеру, өмір кеңістігін қалыптастыру – адамның әлеуметтену процесі.

Екінші буын – жеке тұлғаны дамыту, ойлаудың әртүрлі тәсілдері мен іс-әрекет тәсілдерін игеру, әлеуметтік өмірдің жаңа формаларын жобалау.

Үшінші буын – өз бейнесін қалыптастыру, жеке тарихын өмір сүру, мәдени контексттер арқылы мәдениетке ену, оның белгілерін, рәміздерін, сана түрлерін игеру.

Проблемалық сабақтардың нұсқаларын ұйымдастырудың бірнеше әдісі бар.

Логикалық-пікірталас сипатындағы сабақ – зерттелетін материал мазмұны бойынша қарама-қайшы көзқарастарды қамтитын танымдық міндеттер негізінде проблемалық жағдаяттар туындату; туындаған проблема логикалық дәлелдер арқылы пікірталас арқылы шешіледі.

Салыстырмалы-жалпылау сипатындағы сабақ – бір мәнді қорытынды бермейтін статистикалық материалдарда салыстырмалы-жалпылау түрінің проблемалық жағдаяттары құрылады; проблемалар дербес талдау және жазбаша есеп барысында шешіледі.

Моральдық-этикалық проблеманы қамтитын сабақ – алдын ала тапсырма беріледі (үйде немесе сабақта); проблемалық мазмұн барысында білім алушылар адамдардың әлеуметтік құбылыстарға қатынасын көрсететін моральдық-этикалық мәселелерге әртүрлі көзқарастармен бетпе-бет келеді; мәселелер талқылау барысында білім алушылардың өмірлік тәжірибесін және психологиялық дәлелдерді (білім алушылардың сезімдерін) жеке талдау арқылы шешіледі.

Нақты құбылыстарды талдауға диалектикалық әдісті саналы түрде қолдану сабағы (қайталама-жалпылау сабағы) – педагог мәтіндер бойынша тапсырмалар береді; проблемалық жағдай нақты құбылыстарды түсіндіруге дамудың жалпы заңдылықтарын қолдану қажеттілігі мен білім алушылардың жалпылау және нақтылау қабілеттерінің деңгейі арасындағы қайшылық негізінде туындайды; проблемаларды шешу жолы – педагогтің басшылығымен орындалған жұмыстарды ұжымдық талдау жүзеге асырылады.

Проблемалық құндылық мәселелердің бірі – Қазақ халқының ұлттық мінез-құлқы, қазақтың «адамгершілік», «ар-ұят» «ар-ұждан» құндылығы туралы мәселе. Бұл ұғымдар Абай мен Шәкәрімнің шығармашылығына арналған сабақтарда қарастырылады.

Ыбырай Алтынсарин «Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт», «Дүние қалай етсең табылады?» әңгімелерінің негізгі ұғымдарын зерттеу, өмірдің мәнін іздеу, әңгімелер желісіндегі негізгі құндылықтарды анықтау. Әңгімелердің

мәтінін талдай отырып, мазмұнындағы негізі идеясын табу, өзара байланысы мен ұқсастықтарын табу.

Сабақта проблемалық жағдаят туындату: басты кейіпкерді жоғары моральдық адам деп санауға бола ма? Не себепті автор өзінің кейіпкерін еңбекқор, адал, жомарт адам кейпінде көрсетті? Сабақ барысында білім алушылар күрделі сұрақтарға жауап беруге тырысады:

- Жомарт болудың мәні не?
- «Еңбектің адамы», «еңбектің жемісі» деген сөздерге сипаттама бер.
- Әрқайсымыздың өмірлік мақсатымыз неде?
- Еңбекте батырлық керек пе?
- Ар-ұждан алдындағы жауапкершілікті қалай түсінесің?

«Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт», «Дүние қалай етсең табылады?» әңгімелерін талдай отырып, білім алушылар кейіпкерлердің бойындағы құндылықтарды талдау, оларға өзінше сипаттама береді. Әңгімелерді талдай келе әр білім алушы автормен диалогқа түсу, авторға хат жазу арқылы өзінің ойын, пікірін білдіреді. (Еңбек, Тұрмыстық мәдениет)

Сабақ барысында еңбек адамының бейнесі Ы. Алтынсарин шығармашылығында толық бейнеленгенін, кейіпкерлердің шынайы бейнесі оқырманға ой салатындығын, еңбекқорлық пен адамгершілік құндылықтарының көрініс беретіндігін білім алушылармен бірге талданып, түйіндеуге болады.

Оқу процесінде ерлер мен әйелдер арасындағы қарым-қатынас мәселелері, білім алушылар адам өміріндегі ең үлкен рухани құндылық – махаббат сезімін зерттейді. «Қыз Жібек» жыры. Жырды талдау барысында негізгі идеясын анықтайды, шығармадағы бозбала жігіт пен бойжеткен қыздың арасындағы махаббат, достық, сүйіспеншілік, ержүректің, сыйластық, сыпайылық, сұлулық пен әсемдік т.б қасиеттерді бойына сіңіреді.

Оқу сабағында проблемалық жағдаят туындату: эпостық жырдың негізгі идеясы не? Жібек пен Төлегеннің адал махаббаты; Төлегеннің махаббат жолында өлім құшуы. Жібектің қайын жұртына деген адалдығы, Сансызбайға тұрмысқа шығуының себебі не? Қазіргі заманда махаббат пен сүйіспеншіліктің адалдығы? т.б сұрақтар бойынша білім алушылардың пікірін тыңдау.

Бүгінгі таңда құндылықтар мәселесі әдебиетті оқытуда жетекші орын алады.

М.Мақатаев «Аққулар ұйықтағанда» поэмасында табиғатқа деген сүйіспеншілікті сақтау, құстарды қорғауға, аялауға тәрбиелейді, «киелі құс» ұғымына түсінік беріледі. Білім алушылардың жанашырлық сезімін тудырып, табиғатқа деген сүйіспеншілігін арттырады. Поэма терең философиялық ұғым береді. Автор «Киелі құсты атпа, қарғысына ұшырайсың» деп қазақ аққуды киелі, қасиетті құсқа балап, аялап, қастерлегенін және қазақтың наным-сенімдері мен салт-дәстүрінің тәрбиелік мәнін ашып береді. Сұлу табиғатты көркем суреттей отырып, автор оқырманға табиғаттың сұлулығын асқан шеберлікпен жеткізеді. Сабақта шығарманы талдау барысында білім алушыларға проблемалық сұрақтар қою арқылы пікірге шақыру: Туған баласы

үшін анасының аққуды атуы – ананың бала үшін бәріне де баратыны, қорған болатындығын сипаттай отырып, ананың рөлін, іс-әрекетін талдау. Ананың ішкі психологиялық жан күйзелісіне сипаттама беру.

Білім алушылар үшін тапсырма: «Табиғатты аяла!», «Киелі құс», Ана махаббаты», «Табиғат және мен» тақырыптарында эссе жазуға ұсынуға болады.

Бауыржан Момышұлы «Ұшқан ұя» повесі. Бауыржан Момышұлы бұл өмірдегі барлық нәрседен де тәрбиені жоғары қояды. «Ұшқан ұя» повесі адамгершілікке үндейтін, тәлім-тәрбие беретін көркем туынды. Білім мен ақыл, тәрбие адамның ең қымбат, ең әдемі қасиеттері саналады. Шығарманың негізгі құндылығы – Бата. «Баталы елден бақ таймас» деген ұстаныммен өмір сүрген халқымыздың бата беру дәстүрі көрініс тапқан шығарма. Білім алушыларға шығарманы талдау барысында қойылатын сұрақтар олардың ұлттық құндылықтар туралы ойларын дамытуға жетелейді.

Мысалы: - Шығарманың негізі идеясы?

- Қазақ батаны не үшін берген? Батаның мәні?

- Шығармадағы отбасы құндылықтарын сипаттаңыз.

Дулат Исабеков «Әпке» драмасы. Басты кейіпкерлер – Қамажай алдынан шыққан қиыншылықты көтере білген, бауырларына қамқор жан. Ата-анасынан жастай айырылған ол – өз өмірін тек бауырларына арнаймын деп жеке өмірі жайлы ойлауды қояды. Қамажай – мейірімділіктің символы іспеттес. Драмда Қамажай өмірге құштар жан.

- Бүгінгі күнде отбасыларда бауырмалдық сезім бар ма? Оны қалай көруге болады? Ал егер жоқ болса, оны қалай қалыптастыруға болады? Ол үшін не істеу керек?

- Отбасындағы мейірімділікті сипаттаңыз

- Өмірге деген құштарлық, оны қалай дамытамыз?

Төлен Әбдік «Қонақтар» әңгімесі. Бір қарағанда, әке мен ұлдың арасында немесе ата-ана мен бала арасындағы ренішті, көңіл толмаушылықты суреттеген шығарма болып көрінуі мүмкін. Басты кейіпкерлер – Ерғабыл қарт пен ұлы Сапабек. Ерғабыл қарияның ұлы Сапабекке көңілі толмайды. Ұлы елге танымал геолог, шетел аралаған, табысы мол маман. Ауылға жылына бір рет келетін, аман-саулықтың өзін жөнді бермейтін, білмейтін ұлына әкесі наразы. Ата салтты құрметтейтін қария үшін ұлының жоғары білім алғаны емес, ұлттық құндылықтарды, салт-сананы жоғары тұтатын ұрпақ керек. Ұлттық мұраны, ұлттық салт-дәстүрді ұстануды дәріптейтін шығарма.

- Шығарманың негізгі идеясын сипаттаңыз

- Ұлттық құндылықтарды, салт-сананы жоғары тұтатын ұрпақ ол қандай болуы керек?

- Қазіргі уақытта ұлттық құндылықтар сақталған ба? Жасөспірімдер мен жастар арасындағы ұлттық құндылықтар қандай, олардың туған жерін, елін қадірлеу сезімі қандай?

Білім мазмұнында құндылықтарды дамыту мен қалыптастырудың тиімді жолдарын арттыру бүгінгі өскелең ұрпақ үшін маңызды

*Астана қаласы №73 мектеп-лицейінің қазақ тілі мен әдебиет пәндерінің
мұғалімі Мамадиярова Гүлзира Батырханқызының тәжірибесінен*

Пән: қазақ тілі Бөлім	«Отбасылық дәстүрлер мен мерекелер»		
Педагог	Мамадиярова Гүлзира Батырханқызы		
Күні			
Сынып: 5 «Ж»	Қатысушылар саны: 24	Қатыспағандар саны: -	
Сабақ тақырыбы	<i>Қазақ халқының салт-дәстүрлері</i>		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	5.Ж5. Оқылым және тыңдалым материалдары бойынша негізгі ақпараттарды сақтай отырып, жинақы мәтін жазу.		
Сабақ мақсаттары	Оқушылардың барлығы: мәтіндегі негізгі ақпараттарды қолданып, жинақы мәтін жазады;		
	Оқушылардың көпшілігі: мәтіндегі негізгі ойды анықтайды;		
	Оқушылардың кейбіреуі: мәтіндегі ойды өмірмен байланыстырып, өз ойын айтады.		
Бағалау критерийі	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оқылым және тыңдалым материалдары бойынша негізгі ойды білдіретін сөйлемдерді іріктейді, негізгі ақпараттарды анықтап, таңдап, жинақы мәтін жазады. 2. Қазақ тілінің дыбыстар жүйесін, үндестік заңын, емлелік ерекшеліктерін ескере отырып, орфографиялық нормаға сай жазады. 		
Ойлау дағдыларының деңгейлері	қолдану, бағалау		
Тілдік мақсаттар	Пәнге қатысты сөздік қор мен терминдер: сүйінші, сәлемдеме, көрімдік, байғазы, базарлық, жеті ата		
Құндылықтарға баулу	Оқылым және тыңдалым материалдары негізінде оқушыға қажетті құндылықтарды игеруге баулу		
Пәнаралық байланыс	Қазақ әдебиеті, тарих		
АКТ қолдану дағдылары	Компьютер, интерактивті тақта		
Алдыңғы оқу	Қонақ күту дәстүрі		

Сабақтың барысы

Сабақ кезеңі/ уақыт (45 м)	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
-------------------------------	--------------------	------------------	---------	-----------

<p>Сабақтың басы 2-3 минут</p> <p>6-7 минут</p>	<p>1. Ұйымдастыру кезеңі - оқушылармен амандасып, түгелдеп, сабаққа әзірліктерін тексеру; - жағымды психологиялық ахуал туғызу;</p> <p>*Үй тапсырмасын тексеру. Оқулықтың 36-бетіндегі 6-тапсырма. Қонақ күту дәстүрі туралы «Төрт сөйлем» тәсілі бойынша ойларыңды жазыңдар.</p> <p>1. Пікір. Өзіндік пікірлеріңді бір сөйлеммен жазыңдар. 2. Дәлел. Өз пікірлеріңді бір сөйлеммен дәлелдендер. 3. Мысал. Пікірлеріңді өмірмен байланыстырып, мысал келтіріңдер. 4. Қорытынды. Тақырып бойынша қорытынды шығарыңдар.</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Өзіндік пікірлерін бір сөйлеммен жазады; - Өзіндік пікірлерін бір сөйлеммен дәлелдейді; - Пікірлерін өмірмен байланыстырып, мысал келтіреді; - Тақырып бойынша қорытынды шығарады; - Орфографиялық нормаға сай жазады. 	<p>Сабаққа дайындық жасайды.</p>	<p>Мадақтау</p> <p>«Жақсы»</p> <p>«Өте жақсы»</p> <p>«Тамаша»</p> <p>ҚБ бағалау парағы бойынша</p>	<p>«Қазақ тілі» оқулығы – «Арман-пв»-2017 ж.</p> <p>Оқу құралдары: жұмыс дәптері қалам қарындаш т.б.</p>
<p>Сабақтың ортасы</p>	<p>Ой қозғау. Әлия Әбікеннің орындауындағы «Салт-дәстүрім» әнін тыңдап, онда көтерілген мәселені өз сөзіңізбен түсіндіріңіз. Тыңдалым материалын тыңдайды. Сабақтың тақырыбын болжайды.</p> <p><i>«Салт-дәстүрім»</i> Қазағым менің дәстүр мен салтқа бай халық, Бабамның жолын өтпеген халық айналып. Шілдеханасын, тойлаған тұсаукесерін,</p>	<p>Тыңдалым материалы арқылы сабақ тақырыбына болжам жасайды.</p>	<p>ҚБ бағалау парағы бойынша</p>	<p>АКТ: компьютер, интерактивті тақта</p>

3-4 минут	<p>Бес жасар бала бестіге мініп бәйге алып.</p> <p><i>Қайырмасы;</i></p> <p>Дәстүрім бар, салтым бар, қандай тамаша!</p> <p>Қастерлейік қаймағын бұзбай.</p> <p>Арайланып ататын таңмен таласа,</p> <p>Жағамдағы жайна құндыздай.</p>	Өз мақсаттарын анықтайды.	Қ/Б Бағалау парағы бойынша	
7-8 минут	<p>Текті халқым-ай,</p> <p>Дәстүр салтым-ай,</p> <p>Жарасатын айға жұлдыздай.</p> <p>Дәстүр мен салтым жаңғыртып тұрар даламды,</p> <p>Береке-бірлік, бақыт пен байлық бар онда.</p> <p>Он үште отау иесі болып ұлдарың,</p> <p>Отауға кірген он екі қанат ақ орда.</p> <p><i>Қайырмасы;</i></p>	Тыңдалым материалымен жұмыс жасайды.		Таратпа материалдар
7-8 минут	<p>Қайтарылмаған қол жайса бата тілегі,</p> <p>Қариясына жасының жұмсақ жүрегі.</p> <p>Қазақтың салтын, әдебиетке құрметін,</p> <p>Қадірлей білу борышымызға кіреді.</p> <p><i>Қайырмасы;</i></p> <p>Сабақ мақсатымен, күтілетін нәтижемен таныстырады. Оқушыларға</p>		Қ/Б Бағалау парағы бойынша	

<p>7-8 минут</p>	<p>мақсат қойғызады.</p> <p>Мұғалім сөзі: Қазақ дәстүрі ата-ананы, үлкенді сыйлауға баулиды. Үлкенге сәлем беру, жол беру, алдынан көлденең кесіп өтпеу, қонақты қарсы алу, төрге шығару, жақсы қабақпен аттандырып салу, жолдас-жораға қайырымды болу сияқты дәстүрлер өмір бойы ескірмейді.</p> <p>Дескриптор: -Тыңдалым материалын тыңдап, тақырыпты болжайды; -Тыңдалым материалы негізінде ой-пікірлерін ашық білдіреді; -Тыңдалым материалында айтылған салт-дәстүрлерді анықтайды.</p> <p>№1 тапсырма. Оқылым.Айтылым.1-тапсырма, 36-бет</p> <p>Сүйінші. Қуанышты хабар жеткізуші адам: «Сүйінші!», «Сүйінші!» -деп келеді. Мұндайда қуанышты үй иесі: «Қалағаныңды ал!» -дейді немесе оған риза болатындай сыйлық ұсынады. Бұл – қуанудың, ризалықтың белгісі.</p> <p>Сәлемдеме - адамдардың бір-біріне деген сыйластығының, құрмет тұтуының айқын белгісі.Сәлемдеме- көптен көрмей сағынысқан адамдардың бір-біріне жіберген қымбат бұйымы, асыл заты, жеңсік тағамы, қысқы сыбағасы.</p> <p>Базарлық. Алыс сапарға саяхатқа, сауда жолына шыққан адамдар жерлестеріне, көрші-көлем, сыйлас адамдарына, жас балаларға ірілі-ұсақты сыйлықтар әкеледі. Оны «базарлық» деп атайды. («Қазақстан» ұлттық энциклопедиясы)</p>	<p>Тыңдайды.</p> <p>Тыңдайды.</p>		
------------------	---	-----------------------------------	--	--

ЖЕКЕ ЖҰМЫС

№3 тапсырма. Сәйкестендіру тапсырмасы.

Жағдаят	Салт-дәстүр
Ажар жаңа көйлек сатып алды.	Жеті ата
Әсетке ағасы Стамбұлдан ойыншық ат әкелді.	Байғазы
Елдостың жарыста жеңгені туралы хабар келді.	Базарлық
Нұрхан досына Астанада әкелген ойыншығын берді.	Сүйінші
Бекбол тасынан қай руға жататынын сұрады.	Базарлық

Дескриптор:

- Сәйкестендіру тапсырмасын орындайды;
- Әрбір дұрыс тапсырмаға 1 балл беріледі.

№4 тапсырма. Жинақы мәтін жазу.

Жинақы мәтін – бастапқы мәтіндегі негізгі идеялар мен ақпаратты сақтай отырып, мәтінді ықшамдау және өңдеу.

Жинақы мәтін жазу жолдары:

Мәтінді мұқият түсініп оқу;

Сәйкестендіру тапсырмасын орындайды

Қ/Б
Бағалау парағы

	<p><u>Негізгі және қосымша ақпаратты анықтау;</u></p> <p><u>Қосымша ақпаратты сызып тастау;</u></p> <p><u>Негізгі ойды білдіретін сөздер мен сөз тіркестерін белгілеу;</u></p> <p><u>Автор ойын, оқиға желісін сақтай отырып, мәтіндегі негізгі ойды ықшамдау.</u></p> <p>Әр халықтың өзінше дәстүрі бар. Дәстүрдің де жақсы-жаманы болады. Жаманы жолшыбай қалып қояды, жақсысы ғасырдан-ғасырға кете барады. Қазақ дәстүрі ата-ананы, үлкенді сыйлауға баулиды. Үлкенге сәлем беру, жол беру, алдынан көлденең кесіп өтпеу, қонақты қарсы алу, төрге шығару, жақсы қабақ пен аттандырып салу, жолдас-жораға қайырымды болу сияқты дәстүрлер өмір бойы ескірмейді. Халықтық жақсы дәстүрлерді ешбір ұлы адам аттаған емес, әрбір жас дәстүрді қорғаушы, орындаушы әрі дамытушы болғай-ақ.</p> <p style="text-align: right;">(Ғабиден Мұстафин)</p> <p>Дескриптор:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Жинақы мәтін жазады; - Кілт сөздерді анықтайды; - Орфографиялық нормаға сай жазады. 					
<p>Сабақтың соңы 4 минут</p>	<p>Үйге тапсырма: 6-тапсырма, 36 бет. Қазақ халқының салт-дәстүрлері туралы ақпараттарды «Қос жазба күнделігіне» түсіріңдер.</p> <p>Рефлексия: «Борт журналы» (3-4 бала) «БОРТ ЖУРНАЛЫН» толтыр.</p> <table border="1" data-bbox="327 1832 1011 2045"> <tr> <td data-bbox="327 1832 536 2045">Тақырып бойынша бұрыннан не білемін?</td> <td data-bbox="536 1832 1011 2045"></td> </tr> </table>	Тақырып бойынша бұрыннан не білемін?		<p>Тапсырма алады.</p> <p>Кері байланыс жасайды</p>	<p>Қорытынды бағалау:</p> <p>Кері байланыс</p>	<p>Оқулық</p>
Тақырып бойынша бұрыннан не білемін?						

3 минут	Тақырып бойынша бүгін не білдім?	-сыныптасымнан; -сабақтан; -мұғалімнен; -мәтіннен;			
	Менің кері байланысым: Бүгінгі сабақта жақсы, өте жақсы жұмыс жасаған оқушыларды атап өту, ауызша кері байланыс беремін. Қорытынды				

Бөлім бойынша жиынтық бағалау барысында білім алушылардың ұлттық құндылықтарын дамыту жолдары (үлгі)

Білім алушы _____ 8 «...» Қазақ әдебиеті III т.
БЖБ №1

«Махаббат және абырой» бөлімі

I НҰСҚА

Оқылған шығарма: М. Дулатов «Бақытсыз Жамал» романы, Б.
Момышұлы «Ұшқан ұя» повесі

Оқу мақсаттары:

8.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама
мінездеулерді жіктеу;

8.1.4. 1 Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын
дәлелдеу үшін орынды қолдану

Бағалау критерийі:

-көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама
мінездеулерді жіктеп жазады;

-көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін
орынды қолданады.

1-тапсырма «Ұшқан ұя» повесіндегі кейіпкер мінезін ашатын үзінділерді
қолданып, тура және жанама мінездеулерді жіктеңіз.

Кейіпкер	Тура мінездеу	Жанама мінездеу
Момыш		

Қызтумас әже		
-----------------	--	--

2-тапсырма

«Бақытсыз Жамал» романына арқау болған мәселе – ескі әдет-ғұрыптың қыспағына түскен қазақ қызының тағдыры, трагедиялық жолы» – деген ойды өрбітіп жазыңыз. Өз көзқарасыңызды дәлелдеуде берілген үзінділерді қолданыңыз.

1. «Мен қайран, атам малға сатқанына,

Бір тазды жалпақ елден тапқанына...»

2. Байжан: «Ахметжан молда, сіз бұл қыз бен біздің Жұман екеуіне алып қашудан он күн бұрын неке оқылған еді деп книгеңізге жазып, бізге куәлік беріңіз,» – деді.

Критерий	Тап.	Дескриптор	Балл
Көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеу	1	тура мінездеулерді жіктеп жазады	2
		жанама мінездеулерді жіктеп жазады	2
Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану	2	өз көзқарасын білдіреді	1
		көзқарасын дәлелдейді	2
		көзқарасын дәлелдеуде үзінділерді орынды қолданады	2
		сауатты жазады	1
			10

Білім алушы _____
БЖБ №1

8 «...» Қазақ әдебиеті III т.

«Махаббат және абырой» бөлімі

II НҰСҚА

Оқылған шығарма: М. Дулатовтың «Бақытсыз Жамал» романы, Б. Момышұлының «Ұшқан ұя» повесі

Оқу мақсаттары: 8.1.3.1 көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеу; 8.1.4. 1 Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану

Бағалау критерийі: -көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеп жазады; -көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолданады.

1-тапсырма «Бақытсыз Жамал» романындағы кейіпкер мінезін ашатын үзінділерді қолданып, тура және жанама мінездеулерді жіктеңіз.

Кейіпкер	Тура мінездеу	Жанама мінездеу
Сәрсенбай (әкесі)		
Шолпан (анасы)		

--	--	--

2-тапсырма

«Бауыржан Момышұлы ел болашағына үлкен алаңдаушылықпен, жауапкершілікпен қарайды» деген ойды өрбітіп жазыңыз. Өз көзқарасыңызды дәлелдеуде берілген үзінділерді қолданыңыз. Қалай ойлайсындар, Бауыржан атамыздың қорқуына себеп бар ма?

1. «Дәстүрді сыйламайтын балалардың өсіп келе жатқанынан қорқамын...»

2. «Ертексіз өскен бала – рухани мүгедек...»

Критерий	Тап.	Дескриптор	Балл
Көркем шығармадағы кейіпкерлерді сомдауда тура және жанама мінездеулерді жіктеу	1	тура мінездеулерді жіктеп жазады	2
		жанама мінездеулерді жіктеп жазады	2
Көркем шығармалардан алған үзінділерді өз көзқарасын дәлелдеу үшін орынды қолдану	2	өз көзқарасын білдіреді	1
		көзқарасын дәлелдейді	2
		көзқарасын дәлелдеуде үзінділерді орынды қолданады	2
		сауатты жазады	1
			10

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазіргі жағдайда жас ұрпақты ұлттық құндылықтарды құрметтеу рухында тәрбиелеу ерекше маңызға ие болады.

Ұлттық құндылықтар – бұл тарихи тағдырдың, мәдениеттің және тілдің негізінде адамдарды біріктіретін идеялар, идеалдар, нормалар мен дәстүрлердің жиынтығы. Олар жеке тұлғаны, оның дүниетанымын, адамгершілік қасиеттерін және азаматтық ұстанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Ұлттық құндылықтарды құрметтеу рухында тәрбиелеу патриотизм, азаматтық, ұлтына, дініне немесе әлеуметтік жағдайына қарамастан басқа адамдарға деген құрмет сияқты жеке қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Ұлттық құндылықтар білім алушылардың жеке басын қалыптастыруда және жалпы қоғамның дамуында маңызды рөл атқарады. Олар ұлттың мәдениеті мен жеке басының негізі.

Ұлттық құндылықтарға бағдарланған тәрбие жұмысы білім алушылардың ұлтына, салт-дәстүріне, мәдениеті мен тарихына, шыққан тегіне деген мақтаныш сезімін нығайтуға мүмкіндік береді, сондай-ақ азаматтық жауапкершілік пен патриотизмді дамытуға ықпал етеді.

Білім беру процесіне ұлттық құндылықтарды енгізу педагогтердің, әкімшіліктің және жалпы білім беру ұйымдарының жүйелі көзқарасы мен күш-жігерін талап етеді.

Осы әдістемелік ұсынымдамада ұсынылған әдіс-тәсілдер ұлттық құндылықтарды тәрбие процесіне біріктіруге негіз бола алады.

Ұлттық құндылықтарға негізделген тәрбие жұмысын ұйымдастыру үнемі жаңаруды және өзгеріп отыратын қоғамдық және мәдени жағдайларға бейімделуді қажет ететінін есте ұстаған жөн.

Ұлттық құндылықтарды сақтау және ілгерілету процесі тәрбиенің ажырамас бөлігі және тәрбие процесінің әрбір қатысушысы, соның ішінде мұғалімдер, білім алушылар, әкімшілік және ата-аналар осы мақсатқа жетуде маңызды рөл атқарады.

Ұлттық құндылықтар негізінде білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысы өскелең ұрпақтың бойында патриотизмді, азаматтықты және қазіргі қоғамда толыққанды өмір сүру үшін қажетті басқа да қасиеттерді қалыптастыруға бағытталған маңызды міндет.

Осы мақсатқа жету үшін тәрбие жұмысын ұйымдастырудың әртүрлі әдістері мен формаларын қолдану қажет, олар мыналарға бағытталуы керек:

- Білім алушыларды ұлттық мәдениет пен дәстүр негіздерімен таныстыру. Мұны тақырыптық сабақтар, әңгімелер, экскурсиялар, мұражайлар мен көрмелерге бару арқылы жүзеге асыруға болады.

- Білім алушыларды ұлттық құндылықтардың маңыздылығын түсінуін қалыптастыру. Мұны ұлттық құндылықтарды сақтауға байланысты мәселелерді талқылау, еріктілер қызметіне қатысу, конкурстар мен фестивальдар өткізу арқылы жасауға болады.

- Білім алушылардың өз елі мен өз ұлты үшін мақтаныш сезімін дамыту. Бұған қазақтың тарихы мен мәдениетін зерттеу, патриоттық шараларға қатысу арқылы қол жеткізуге болады.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру мектептің, отбасының және жұртшылықтың тығыз ынтымақтастығында жүзеге асырылуы тиіс. Тек бірлескен күш-жігермен ғана өскелең ұрпақты тәрбиелеуде оң нәтижелерге қол жеткізуге болады.

Білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың тиімділігін арттыру үшін:

- Тәрбие саласында жұмыс істейтін педагогтерге әдістемелік қолдау көрсетуді қамтамасыз ету.

- Білім алушылар мен олардың ата-аналарының тәрбие процесіне белсенді қатысуы үшін жағдай жасау.

Осы ұсыныстарды іске асыру білім беру ұйымдарында тәрбие жұмысының тиімділігін арттыруға және өз елін және өз ұлтын сүйетін, басқа халықтардың дәстүрлері мен мәдениетін құрметтейтін саналы, озық ойлы азаматтарды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру білім беруді дамыту және адал, білімді азаматтарды қалыптастыру үшін маңызды мәнге ие деп қорытынды жасауға болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Даулетова Г.О. Ұлттық сананы зерттеудің әлеуметтік-философиялық тәсілі // Адам әлемі. – 2022. – № 1 (91). – Б. 37-48.
2. Нысанбаев А. Тәуелсіз қазақстанда халықтың философиялық және тарихи санасының қалыптасуы Қазақ өркениеті / Казахская цивилизация. №3, 2015 ж
3. <https://sputnik.kz/20211107/jeti-qazyna-derek-18595472.html>
4. <https://qazaqstan.tv/news/37464/>.
5. Отбасы хрестоматиясы «Қуыс кеуде»// Отбасы баспа үйі – 2023ж
6. С.Кенжеахметұлы Жеті қазына. 1-кітап. Алматы. «Ана тілі»2005ж
7. Қожахметова К.Ж. Мектептің ұлттық тәрбие жүйесі: теория және практика. – Алматы.
8. К.Ә. Бияздықова , Ә.А. Мұханбет «Кісілік құндылықтардың мәдени динамикасындағы дәстүр мен жаңашылдық» ҚазҰУ хабаршысы. Философия сериясы. Мәдениеттану сериясы. Саясаттану сериясы. №4 (41). 2012
9. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы» 2023ж
10. <https://mishajp.livejournal.com/289660.html> Синтоизм-30 қараша 2009 ж.
11. Нысанбаев А.Н., Кадыржанов Р.К. (2006). Общенациональная идея Казахстана: опыт философско-политологического анализа. Алматы, 412 с.
12. Малевич И.А. (2006). Азиатский треугольник драконов. // <https://vikent.ru/enc/7644/>
13. Современные концепции эстетического воспитания: (Теория и практика) / Рос. акад. наук, Ин-т философии; [отв. ред. Н.И. Киященко.] – М.: ИФРАН, 1998. – 302 с.
14. Такаси И. Несколько слов о развитии и воспитании // Детский сад в Японии. Опыт развития детей в группе: пер. с яп. / общ. ред. и послесл. В.Т. Нанивской. – М.: Прогресс, 1987. – С. 8–16.
15. Нанивская В.Т. У истоков японского «группового сознания» (послесловие к русскому изданию // Детский сад в Японии. Опыт развития детей в группе: пер. с яп. / общ. ред. и послесл. В.Т. Нанивской. – М.: Прогресс, 1987. – С. 230–243.
16. Джуринский А.Н. Японское чудо: мифы и реальность. Школьное образование и воспитание в Японии: учеб. пособие для студентов пед. вузов. – М.: Изд-во УРАО, 1998. – 64 с
17. Башмаков А. (2009). Духовный уклад рыночной экономики // Analytic. № 4, с. 60 – 68
18. Xi Jinping. (2014). Fulfillment of the Chinese dream for the benefit of not only the Chinese people, but also the peoples of the whole world. About state administration. – Beijing: Publishing house of literature in foreign languages, pp.77-79
19. Лебедева Н.М. Влияние ценностей на отношение к инновациям в России и Китае // Общественные науки и современность. 2010. № 3. С. 37–49
20. Кан А.Ю., Бубновская О.В. Особенности картины рассогласования мотивационно-личностной сферы китайской и русской молодежи (на примере

студентов ВГУЭС) // Международный студенческий научный вестник. 2015. № 5. С. 221–225

21. Кочарян А.С., Макаренко А.А., Ван Сяо Лун. Соотношение ценности — доступности в разных жизненных сферах китайских студентов // Перспективы науки и образования: Международный электронный научный журнал. 2015. № 1 (13). URL: https://pnojurnal.files.wordpress.com/2014/12/pdf_150115.pdf]

22. Lapsley, D.K. Moral stage theory. [Text] / D.K. Lapsley /, Handbook of moral development. M. Killen & J. Smetana (Eds.). – Mahwah, N.Y.: Erlbaum, 2006. – pp. 37–66.

23. The Central Purpose of American Education. Educational Policies Commission. [Text] / B.C.W. Chairman, W.G. Carr, E. Dale, F.E. Engleman & a.o. – Washington: NEA of the United States, 1961.

24. The Reform of Secondary Education: Report of the National Commission on the Reform of Secondary Education. [Text]. – N.Y., 1973. – 107

25. Гулов А.П., Исаев И.Ф. Проблема нравственного воспитания школьников в педагогической теории и практике США – М.: «КДУ», «Добросвет», 2018. – 978-5-7913-1041-5.

26. QS World University Rankings 2016-2017. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016>.

27. The Global Competitiveness Report 2016–2017. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>

28. The Global Innovation Index. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.globalinnovationindex.org>

29. The Good Country Index. [Электронный ресурс]. URL: <https://goodcountry.org/index/results>

30. Education Statistics Digest 2017 / Ministry of Education Singapore. – 2017. <https://www.moe.gov.sg/docs/defaultsource/document/publications/education-statisticsdigest/esd>

31. Гаджиев К.С. (2014). Политология. – М., 384 с.

32. Сабекия Р.Б., Аскарова Г.Б. Национальные и общечеловеческие ценности в образовательном пространстве России // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – № 12-3. – С. 436-436

33. Абай. (1993). Книга слов / Абай. Записки забытого / Шакарим. Пер. с каз. К. Серикбаевой, Р. Сейсенбаева. – Алматы, 128

34. Танирбергенова, А. Ш. Біртұтас тәрбие бағдарламасы: зерттеулер мен іске асыру тетіктері [Мәтін] // «Білім» ғылыми-педагогикалық журналы. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – №3. – Б. 9-12.

35. Жұманова Г.Ж. «Ұлттық идея қоғамды жаңғырту факторы ретінде: шетелдік және отандық тәжірибе» Вестник. Серия философии, культурологии и политологии. N2 (68). 2019

36. Аймауытов Ж. Психология [Мәтін]. – Алматы: Рауан. – 1995. -312 б
37. Zhanat, A., Kunimzhan, A., Aigul, A., Agabekkyzy, B. R., & Nurziya, A. (2022). Teachers' views on teaching modern Kazakh stories over national values. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 17(1), 205-216. DOI: 10.18844/cjes.v17i1.6702
38. Сейдімбек, А. Қазақ әлемі. Этно-мәдени пайымдау: оқу құралы [Мәтін]. – Алматы: Санат, 1997. – 464 б.
39. Біртұтас тәрбие бағдарламасы [Мәтін] / Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. – Астана, 2023. – 52 б.
40. Құсайынов, А. Қ. Ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтар негізі [Мәтін] // «Білім» ғылыми-педагогикалық журналы. – Астана: Б. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – №2. – Б. 131-141. DOI: 10.59941/2960-0642-2023-2-131-14
41. Біртұтас тәрбие бағдарламасы [Мәтін] / Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. – Астана, 2023. – 52 б.
42. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат!» Жолдауы -2021ж.
- 43.К. Шаймерденова «Абайдың ағартушылық ойларындағы жаңашылдық және бүгінгі мектеп мәселелері» Алматы, 2002.

ҚОСЫМША

1 қосымша

Ұлттық құндылықтарды қалыптастыру бойынша білім алушыларға арналған сауалнама

2-4 сыныптар үшін

4. Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

5. Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

3. Менің сыныбым

2 сынып

3 сынып

4 сынып

4. Сынып сағаттарындағы қандай тақырыптар ұнады?

Қазақстандағы мерекелер туралы

Оқушының тәртібі

Табиғат, туған өлке туралы

Достық және өзара көмектесі

5. Қазақстанды қандай бейнемен байланыстырасың?

Бұл менің елім, үйім, мен оны өте жақсы көремін

Қазақстанның Әнұраны, Елтаңбасы

Бұл мен тұратын мекен

Менің отбасыммен тұратын мекен

Ойланбаппын

6. Қазақстан туралы тарихи әңгімелер мен ертегілерді тыңдағанды ұнатасыз ба?

Иә, өте жақсы көремін

Кейде ұнайды

Маған қызықты емес

7. Қазақстан рәміздерінің суретін салғанды ұнатасыз ба?

Иә, өте ұнайды

Кейде ұнатамын

Сурет салған ұнамайды

8. Адал болу дегенді қалай түсінесіз?

Шындықты айту

Өзгенің затын алмау

Басқалардан көшірмеу

9. Сыныптастарыңның бірі сабақта мұғалімді алдағанын байқадың.

Сенің әрекетің?

Мен ештеңе істемеймін, бұл менің ісім емес

Мен бұл туралы мұғалімге айтамын

Мен онымен бұл туралы жеке сөйлесемін

Мен оған оқуға көмектесуге тырысамын

10. Көшеде бір қарт әженің құлап, тұра алмай жатқанын көрдің. Сенің әрекетің?

Бірден көмек беремін

Көмек беруге ұяламын

Ойланамын

Ол өзі тұрғанша қарап тұрамын

Басқалар көмектесер деп ойлаймын

11. Мейрімді болу дегенді қалай түсінесің?

Басқаларға көмектесу

Басқа адамның өмірінің жақсаруына көмектесу

Сыйлықтар беру

Қамқор болу

12. Досыңның көңіл күйі болмаса не істейсің?

Көмектесуге тырысамын

Бірге ойнауға шақырамын

Менде сөйлемей қоямын

Білмеймін

13. Досыңа көмектесуге уәде бердің бірақ сені ата-анаң үйге шақырды. не істейсің?

Уәде еткендей досыма көмектесемін

Анама досыма көмектесемін деп уәде бергенімді айтамын

Үйге қайтамын

Менің орныма басқаның көмектескенін сұраймын

Көмектеспеймін

Досыма анамның үйге шақырғанын ескертіп, келесі жолы көмектесетінімді айтамын.

5-8 сыныптар үшін:

1. Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

2. Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

3. Менің сыныбым

5 сынып

6 сынып

7 сынып

8 сынып

4. Сынып сағаттарында қандай тақырыптар қызықты болды?

Қазақстанның тарихы және мәдениеті

Патриотизм

Болашақ мамандықтар туралы

Қауыпсіздік және салауатты өмір салты

Мектептегі тәртіп туралы

Ұлттық құндылықтар

5. Қазақстанды қандай бейнемен байланыстырасыз?

Бұл менің елім, үйім, мен оны өте жақсы көремін

Бұл жәй ғана мен тұратын мекен

Ойланбаппын

6. Қазақстанның тарихы маңызды деп ойласыз ба?

Иә, өте маңызды

Ие, бірақ бұл ең бастысы емес

Бұл маңызды деп ойламаймын

7. Өз елінің патриоты болу деп нені айтасыз?

Елінің абыройлы азаматы болу және Отанын сүю

Туған үйін, ауылын, қаласын таза ұстау

Ұлттық мәдениетті құрметтеу

Білмеймін, ойланбаппын

8. Сіз сыныптастарыңыздың бірі елден көшіп бара жатқанын байқайсыз. Сіз не істейсіз?

Мен ештеңе істемеймін, бұл менің ісім емес

Мен оны қолдаймын

Мен оны айыптаймын

Мен оның себептері туралы көбірек білуге тырысамын

Мен өз елімді тастап ешқайда көшпейтіндігімді айтамын

9. Досың қиын жағдайға тап болса не істейсің?

Көмектесуге тырысамын

Бірге ойнауға шақырамын

Әңгімелесемін

Білмеймін, ойланбаппын

Назар аудармаймын

10. Егер досыңа көмектесуге уәде берген болсаң, бірақ уақытың болмай қалса не істейсіз?

Уәде еткендей досыма көмектесемін

Алдымен өз жұмысымды бітіріп аламын

Менің орныма басқаның көмектескенін сұраймын

Көмектеспеймін

11. Сіздің досыңыз дүкеннен бір зат ұрлауды ұсынды. Сіздің әрекетіңіз?

Ұсынысын қабыл аламын

Ұрлық жасауға қатысамын

Ұрлық жасаудан бас тартамын

Ұрлық жасау дұрыс емес екендігін түсіндіремін

12. Академиялық адалдықты қалай түсінесіз?

Тапсырмаларды өзім орындаймын және дереккөзге сілтеме жасаймын

Барлық тапсырмаларды өзім орындауға тырысамын

Дұрыс жауапты Интернеттен тауып аламын

Жақсы баға алу үшін сыныптастарымнан көмек сұраймын

13. Қандай жобаларға қатыстыңыз?

«Жасыл мектеп»

«Эковолонтерлер»

«Экологиялық мониторинг»

«Экологиялық туризм»

«Үнемді тұтыну»

«Қалдық заттарға екінші өмір сыйла»

«Мектептегі энергияны үнемдеу»

«Жеткіншектің жеті жарғысы»

«Еңбегі адал жас өрен»

«Ұрпаққа аманат»

«Цифрлық гигиена»

«Менің елім және менің құқығым»

«Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру»

«Экранға тәуелділік: жаман әдет»

«Зиянды әдеттен аулақ бол»

«Спорт және мен»

«Қауіпсіздік және алғашқы көмек»

«Психологиялық әл-ауқат және күйзеліске төзімділік»

Ешқайсысына қатыспадым

9-11 сыныптар үшін

1. Осы сауалнамаға қатысу үшін ата-анаңыздан (заңды өкілдерінен) рұқсат алдыңыз ба?

Иә

Жоқ

2. Сауалнамаға қатысуға келісесіз бе?

Иә

Жоқ

3. Менің сыныбым

9 сынып

10 сынып

11 сынып

2. Сынып сағаттарында қандай тақырыптар қызықты болды?

ҰБТ дайындық және ЖОО таңдау туралы

Ұлттық мүдде және мемлекеттік

Қоғамдағы жастардың өзін-өзі ұстау мәдениеті туралы

Болашақты және мансапты жоспарлау туралы

3. «Ұлттық мүдде» деп нені түсінесіз?

Бұл менің елім үшін маңызды

Бұл мемлекеттің маңызды екендігін білдіретін ұғым

Ұлт болашағының рухани біртұтастығы

Қазақстандық қоғамның құндылықтары

Білмеймін, ойланбаппын

4. Қазақстандағы және әлемдегі маңызды оқиғалар туралы қалай білесіз?

Жаңалықтарды теледидардан көремін

Интернетте немесе әлеуметтік желілерде оқимын

Ата-аналармыз айтады

Мектепте талқылаймыз

5. Сіздің ойыңызша, Қазақстанның мемлекеттілігін нығайтуға не ықпал етеді?

Білім және мәдениеттің дамуы

Экономикалық даму

Саяси тұрақтылық

Серіктес елдермен тығыз қарым-қатынас орнату

6. Өзіңіздің әрекетіңіз үшін жауапкершілікті сезінесіз бе?

Иә, әрдайым

Көпшілік жағдайда өзіме жауапкершілік аламын

Егер тікелей маған қатысты болса ғана.

Барлық уақытта емес

7. Сіз өз еліңізге қауіпті нәрсе болып жатқанын байқадыңыз. Сіз не істейсіз

Елемеймін

Мен қауіптің алдын алу үшін бірдеңе жасауға тырысамын

Не істеу керектігін білмеймін
Академиялық адалдықты қалай түсінесіз?
Тапсырмаларды өзім орындаймын және дереккөзге сілтеме жасаймын
Барлық тапсырмаларды өзім орындауға тырысамын
Дұрыс жауапты Интернеттен тауып аламын
Жақсы баға алу үшін сыныптастарымнан көмек сұраймын

8. *Сіз бір кісінің әмиянын түсіріп алғанын көрдіңіз. Сіздің әрекетіңіз?*

Әмиянын қайтарып беремін
Өзіме қалтырамын
Көрмегендей боламын

9. *Адал еңбек дегенді қалай түсінесіз?*

Еңбек етудің ең дұрыс жолы деп санаймын
Адал еңбек әрине жақсы, бірақ кейде айла жасауға да болады
Ең бастысы нәтижеге жету, қалай екені маңызды емес
Бұл туралы ойланбаппын

10. *Қандай жобаларға қатыстыңыз?*

«Жасыл мектеп»
«Эковолонтерлер»
«Экологиялық мониторинг»
«Экологиялық туризм»
«Үнемді тұтыну»
«Қалдық заттарға екінші өмір сыйла»
«Мектептегі энергияны үнемдеу»
«Жеткіншектің жеті жарғысы»
«Еңбегі адал жас өрен»
«Ұрпаққа аманат»
«Цифровая гигиена»
«Менің елім және менің құқығым»
«Уақытты басқару және өзін-өзі ұйымдастыру»
«Экранға тәуелділік: жаман әдет»
«Зиянды әдеттен аулақ бол»
«Спорт және мен»
«Қауіпсіздік және алғашқы көмек»
«Психологиялық әл-ауқат және күйзеліске төзімділік»
Ешқайсысына қатыспадым

**БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ
ДӘРІПТЕУГЕ БАЙЛАНЫСТЫ ІС-ШАРАЛАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ
БОЙЫНША ТАҚЫРЫПТЫҚ ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ӘЗІРЛЕУГЕ
ҰСЫНЫМДАР**

Ұлттық рәміздерді зерттеу: білім алушылардан Қазақстанның ресми ұлттық рәміздеріне, Туына, Елтаңбасына және әнұранына зерттеу жүргізуге тапсырма беруге болады. Зерттеуден кейін олар таныстырылымдар әзірлеп, әр рәміздің мағынасын ұлттық құндылықтар контекстінде талқылау ұсынылады.

Әдебиет пен өнерді талдау: Білім алушыларға қазақтың ұлттық құндылықтарын бейнелейтін әдеби шығармаларды немесе көркем шығармаларды талдау міндетін қою. Олар өз нәтижелерін эссе, таныстырылым немесе талқылау түрінде ұсына алады.

Аға буын өкілдерімен сұхбат: Білім алушылар өздерінің тәжірибесі мен қазақтың ұлттық құндылықтарын қабылдауы туралы білу үшін аға буын өкілдерімен сұхбаттаса алатын іс-шара ұйымдастыру. Нәтижесінде білім алушылар өздерінің сұхбаттан алған әсері бойынша пікір алмасады.

Көрме ұйымдастыру: білім алушыларға ұлттық құндылықтарға қатысты зерттеулер, жасанды туындылар мен жобалар ұсынылатын көрме ұйымдастыруға тапсырма беру. Бұл білім алушының өзін-өзі дамуы мен шығармашылық белсенділігін көрсетудің маңызды мүмкіндігі болуы мүмкін.

Семинарлар мен талқылаулар: ұлттық құндылықтар мен олардың білім берудегі рөлі туралы бірқатар семинарлар мен пікірталастар ұйымдастыруға болады. Дәрістер мен пікірталастар өткізу үшін сарапшылар шақыру және олармен тікелей қарым-қатынас отнатып, пікір алмасу. Семинардан соң сұрақ-жауап арқылы талдау жұмысын жүргізуге болады.

Ақпараттық технологияларды қолданатын жобалар: Білім алушылардан ұлттық құндылықтар мен олардың білімге әсерін көрсететін веб-сайт немесе мультимедиялық презентация құруға тапсырма беру. Бұл білім алушылар үшін ақпарат берудің интерактивті және тартымды тәсілі болуы мүмкін.

Салыстырмалы мәдени аспектілерді зерттеу: Білім алушылар Қазақстанның ұлттық құндылықтарын басқа елдердің құндылықтарымен зерттеп, салыстыра алатын іс-шаралар өткізу. Бұл оларға әлемдік контексте өз орнын жақсы түсінуге көмектеседі. Өздерінің шыққан иегін, мәдениетін,

ұлттық құндылықтарын салыстыра отырып, білім алушылардың патриоттық сезімдері оянады, отансүйгіштік қасиеттері артады.

Волонтерлік жобалар: Білім алушыларды фестивальдерге, іс-шараларға қатысыстыру. Сонымен қатар қазақтың ұлттық құндылықтарын сақтауға және ілгерілетуге байланысты волонтерлік жобаларға қатысуға шақыру. Бұл білім алушылардың әлеуметтік белсенділіктерін арттыруға, өзін-өзі басқаруға, өз қабілеттерін шыңдауға, еліне, ұлтына деген сүйіспеншіліктерін арттыруға септігін тигізеді.

Бұл практикалық жұмыстар білім алушылардың логикалық дамуын қамтамасыз ете отырып, оларды бірізділікке, шығармашылық белсенділікке, ізденімпаздыққа жетелейді. Ол үшін академиялық зерттеулер мен әдістемелік материалдармен қамтамасыз етілуі керек.

**ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНДА ӨЗ СЫНЫБЫҢЫЗҒА
БЕЙІМДЕУГЕ ЖӘНЕ ТОЛЫҚТЫРУҒА БОЛАТЫН ЖАЛПЫ СЫНЫП
САҒАТТАРЫНЫҢ ҮЛГІСІ ҰСЫНЫЛАДЫ:**

Тақырыбы: «Біздің ұлттық құндылықтарымыз: тарихы, мағынасы мен мәні»

Сабақтың мақсаты: Ұлттық құндылықтардың тарихи мән-мағынасын ашу.

Міндеттері:

- Қазақтың ұлттық құндылықтарын қалыптастырудың тарихи мәнмәтінін түсіну.

- Жеке тұлға мен қоғам үшін ұлттық құндылықтардың маңыздылығын бағалау.

- Өз тамырына және мәдени мұрасына құрмет сезімін қалыптастыруға ықпал ету.

Сабақ барысы:

Кіріспе (5 минут)

Сәлемдесу. Сабақтың мақсаты мен міндеттерімен таныстыру.

Ұлттық құндылықтарды зерттеудің маңыздылығын түсіндіру.

Ұлттық құндылықтардың қалыптасу тарихы (15 минут):

Негізгі бөлім.

1. Қазақтың ұлттық құндылықтарының тарихи дамуы туралы дәріс немесе таныстырылым.

2. Негізгі оқиғалар мен олардың қалыптасуына әсер ететін факторларды талқылау.

3. Ұлттық құндылықтардың мәні (10 минут):

- Топтық пікірталас: «Ұлттық құндылықтарды білу және құрметтеу неге маңызды?»

- Ұлттық құндылықтардың жеке тұлға мен қоғам үшін маңыздылығын көрсететін мысалдар тізімін бірлесіп құру.

4. Мәдени аспект (15 минут):

- Дәстүрлі қазақ мәдениеті және оның ұлттық құндылықтармен байланысы туралы қысқаша бейнеролик немесе фильм көру.

- Мәдени элементтер арқылы ұлттық құндылықтарды қалай дәріптелетінін талқылау.

5. Белсенділік: Менің ұлттық құндылығым (10 минут):

Білім алушылар өздерінің жеке ұлттық құндылықтары туралы бір сөйлем жазады (мысалы, отбасы, қонақжайлылық, салт-дәстүрлер).

Пікір алмасу және талқылау.

6. Білім берудегі ұлттық құндылықтардың рөлі (10 минут):

- Ұлттық құндылықтардың білім мен тәрбиеге әсерін таныстыру.

- Ұлттық құндылықтарды берудегі білімнің рөлін талқылау.
- Кері байланыс (5 минут):

7. Қорытындылау және ұлттық құндылықтарды құрметтеудің маңыздылығын еске салу.

Білім алушылардан кері байланыс және олардың сұрақтарына жауап беру.

Үй тапсырмасы:

Білім алушылардан ұлттық құндылықтар тақырыбында қосымша зерттеулер жүргізуді және шағын жоба немесе эссе әзірлеуге тапсырма беру.

Бұл сынып сағаттарын үлгілік негізі. Әр педагог өзінің сыныбына қолайлы деп санайтын қосымша материалдарды, әрекеттерді немесе ресурстарды қоса алады.

Сынып сағаттарының интерактивті болуы, білім алушыларға сұрақтар қоюға және өз пікірлерін білдіруге мүмкіндік берілуі, сонымен бірге ғылыми негізделген және логикалық ақпарат берілуі маңызды.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНДА ВОЛОНТЕРЛІК ЖОБАЛАР ҮЛГІСІ

Ұлттық құндылықтар тақырыбында волонтерлік жобаларды ұйымдастыруда білім алушыларды, қоғамды қазақтың ұлттық құндылықтарын дәріптеуге және түсінуге тартудың бірегей тәсілі. Осындай жобаларды ұйымдастыруға арналған қадамдар мен ұсыныстар:

1. Жобаның мақсаттары мен міндеттерін анықтау:

Алдымен еріктілер жобасы арқылы нақты мақсаттар мен міндеттерге қалай қол жеткізуге болатыны анықтау. Бұл ұлттық құндылықтар туралы ақпарат алу және түсініктерін арттыруды, мәдени мұраны сақтау мен насихаттауды және т.б. қамтуы мүмкін.

2. Еріктілер тобын құру:

Жобаны ұйымдастырумен және өткізумен айналысатын еріктілер тобын құру. Еріктілер тобында түрлі дағдылар мен тәжірибелерді жүзеге асыруға болатынына көз жеткізу. Мақсат-міндеттерімен таныстыру.

3. Жобаны зерттеу және әзірлеу:

Ұлттық құндылықтардың қандай аспектілерін талдау керек және қандай қолдауды қажет ететінін жақсы түсіну үшін зерттеу жүргізу.

Мақсатты аудиторияны, іс-шараларды, бюджетті және кестені қоса, нақты жоба жоспарын жасау.

4. Еріктілердің білімі:

Еріктілерге жобаның мақсаттарын, міндеттерін түсіну және қатысушылармен және қоғаммен тиімді қарым-қатынас жасау үшін тренингтер өткізу.

5. Жобаны ілгерілету жөніндегі іс-шаралар:

Әлеуметтік медианы пайдалану, веб-сайт құру, қоғамдық іс-шаралар және т.б. қоса алғанда, жобаны маркетинг және алдыға жылжыту стратегиясын жасау.

6. Іс-шаралар өткізу:

Ұлттық құндылықтарға байланысты түрлі іс-шаралар ұйымдастыру. Бұл мәдени фестивальдар, көрмелер, дәрістер, шеберханалар және басқа да іс-шаралар болуы мүмкін.

7. Қатысушыларды тарту:

Жобаға қатысушыларды іс-шараларға белсенді қатыстыру. Олармен байланыс орнату пен кері байланысты сақтау.

8. Бағалау және талдау:

Жоба аяқталғаннан кейін оның тиімділігі мен қатысушыларға және жалпы қоғамға әсерін бағалау. Болашақ жобаларды жақсарту үшін алынған деректерді пайдалану.

9. Нәтижелерді тарату:

Әр түрлі байланыс арналарын қолдана отырып, жобаның нәтижелерін көпшілікпен, қоғаммен бөлісу.

10. Жобаның тұрақтылығы:

Болашақта жобаның тұрақтылығын қалай қамтамасыз ету керектігі туралы ойлану, мүмкін басқа ұйымдармен тұрақты бастамалар немесе серіктестіктер құру арқылы жүзеге асыруға болатын шығар.

11. Құжаттама және есеп беру:

Фотосуреттер, бейнежазбалар, мақалалар мен есептер, жоба құжаттамасын жүргізу. Бұл тәжірибені сақтауға және бөлісуге көмектеседі.

Сонымен қатар оқу орнының, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының және жұртшылықтың қолдауының маңыздылығын еске ұстау.

Еріктілер жобалары тиімді ұйымдастырылған және дұрыс жүзеге асырылған жағдайда ұлттық құндылықтардың таралуы мен құрметтелуіне айтарлықтай әсер ететіні сөзсіз.

**ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНА АРНАЛҒАН ЕРІКТІЛЕР
ЖОБАЛАРЫНЫҢ СЦЕНАРИЙЛЕРІНІҢ ҮЛГІЛЕРІ ҰСЫНЫЛАДЫ:**

1. Жоба тақырыбы: «Ұлттық құндылықтар үні» фольклорлық Фестивалі

Іс-шараның мақсаты: Музыка мен би арқылы мәдени мұра мен ұлттық құндылықтардың байлығын дәріптеу.

Сценарий:

- Қазақстанның түрлі этникалық топтарын білдіретін ұлттық музыкалық ансамбльдер мен би топтарының қойылымдарын ұйымдастыру.

- Көрермендер үшін дәстүрлі би және музыкалық аспаптар бойынша шеберлік сабақтарына қосылу мүмкіндігі.

- Үздік өнер көрсеткені үшін конкурстар өткізу және жеңімпаздарды марапаттау.

2. Жоба тақырыбы: «Отбасылық шежіре және тарих» жобасы

Іс-шараның мақсаты: Қазақ отбасының тарихын және олардың ұлттық құндылықтармен байланысын зерттеу мен сақтауды қолдау.

Сценарий:

- Отбасылық шежірені құрастыру және ата-бабаларының тарихын зерттеу бойынша семинарлар өткізу.

- Отбасылық фотосуреттер, артефактілер және отбасылық дәстүрлер туралы әңгімелер көрмесі.

- Отбасылардың тарихын және олардың ұлттық құндылықтармен байланысын білдіретін бірлескен жоба құру.

3. Жоба тақырыбы: «Ұлттық құндылықтар мұражайы»

Іс-шараның мақсаты: Қазақстанның ұлттық құндылықтары мен мәдениетіне арналған мұражай құру.

Сценарий:

- Киім, зергерлік бұйымдар, қолөнер және тұрмыстық заттар сияқты қазақтың ұлттық құндылықтарын бейнелейтін артефактілер мен экспонаттарды жинау.

- Ұлттық құндылықтар бойынша сарапшылардың қатысуымен мұражайлық экскурсиялар мен дәрістер ұйымдастыру.

- Келушілер үшін ұлттық құндылықтарға байланысты экспонаттарды өз бетінше жасау мүмкіндігін тудыру.

4. Жоба тақырыбы: «Әңгімелер мен аңыздар» театрлық қойылымы

Іс-шараның мақсаты: Ұлттық құндылықтарды дәріптеу үшін театр өнерін пайдалану.

Сценарий:

- Ұлттық құндылықтармен байланысты тарихи оқиғалар мен аңыздарға негізделген театрландырылған қойылымдарды әзірлеу және қою.

- Еріктілердің актерлер рөліне қатысуы және мектептер мен қоғамдық

орындарда театр қойылымдарын ұйымдастыру.

- Көрермендер арасында қойылымнан кейін кейінгі талқылау және талдау.

5. Жоба тақырыбы «Құндылықтар және қазақ мәдениетінің рухани кеңістігі» жобасы

Іс-шараның мақсаты: Мәдениеттің рухани кеңістігінің маңыздылығын және оның ұлттық құндылықтарға әсерін түсіну.

Сценарий:

- Дәстүрлі әдет-ғұрыптары, тағамдары мен өнерге бай Қазақстанның түрлі этникалық топтары ұсынылған іс-шараны ұйымдастыру.

- Дәстүрлі қолөнер бұйымдары мен тағамдарын сату және көрсету.

- Қазақ мәдениетінің рухани кеңістігін сақтау және құрметтеу бойынша талқылау және семинарлар өткізу.

Бұл іс-шаралар сценарийлері педагогтің жоспарлауындағы мақсаттарға, ресурстарға және мақсатты аудиторияға байланысты бейімделуі және өзгертілуі мүмкін. Еріктілер қоғамындағы тәрбие іс-шаралары арқылы ұлттық құндылықтарды дәріптеуге және түсінуге тарту маңызды.

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ПЕН ӨНЕРДІ ТАЛДАУ ЖОБАСЫ

Ұлттық құндылықтар тақырыбындағы әдебиет пен өнерді талдау жобасы қызықты әрі тәрбиелік мәні зор. Ұлттық құндылықтарға қатысты әдеби және көркем шығармаларды талдауға көмектесетін жоба жоспары ұсынылады:

Жобаның атауы: «Мәдениет қазыналары: ұлттық құндылықтар тақырыбындағы әдебиет пен өнерді талдау»

Жобаның мақсаты: әдеби және көркем шығармаларды талдау арқылы ұлттық құндылықтардың мәдени мұраға маңызы мен әсерін түсіну.

Жоба қадамдары:

1. Тақырып пен материалдарды таңдау (1 апта):

(Білім алушылармен бірге зерттеу тақырыбын анықтау) мысалы:

«Қазақстан әдебиеті мен өнер туындыларындағы ұлттық құндылықтардың рөлі».

Осы тақырыпқа қатысты әдеби шығармалардың, кинофильмдердің, өнердің, музыканың және басқа материалдардың тізімін жасау.

2. Материалдарды талдау (2-3 апта):

Таңдалған кітаптарды, мақалаларды оқып, зерттеу, фильмдерді карау, өнер туындыларын зерттеу.

Ұлттық құндылықтарға қатысты негізгі тақырыптарды, рәміздер мен бейнелерді бөліп көрсете отырып, әр шығармаға аннотациялар мен қысқаша шолулар жасау.

Шығармаларда қолданылатын құрылымға, стильге және көркемдік әдістерге талдау жасау.

3. Зерттеу жобасы (4-6 апта):

Талдау нәтижелерін жинақтайтын және ұйымдастыратын зерттеу мақаласын әзірлеу немесе эссе жазу.

Таңдалған шығармаларда ұлттық құндылықтардың қалай көрінетіні және олардан қандай сабақ алуға болатыны туралы негізделген қорытындыларды жазу.

4. Таныстырылым (презентация) және талқылау (1-2 апта):

Зерттеу жобасы туралы таныстырылым дайындау.

Нәтижелермен бөлісу және кері байланыс алу үшін педагогтерді, білім алушыларды немесе қауымдастық мүшелерін тарта отырып, жобаны талқылауды ұйымдастыру.

5. Өнер жобасын құру (1-2 апта):

Білім алушыларды немесе жоба қатысушыларын ұлттық құндылықтар туралы түсініктерін дәріптейтін өздерінің көркем жобаларын (сурет, фотография, музыкалық композиция, әдеби шығарма) жасауға шақыру.

Осы жұмыстардың көрмесін немесе тұсаукесерін ұйымдастыру.

6. Қорытынды есеп және рефлексия (1 апта):

Таңдалған жұмыстарға шолу, талдау және зерттеу мақаласы, талқылау нәтижелері мен өнер жобасын қоса алғанда, орындалған жұмыс туралы қорытынды есеп жазу.

Жобаға рефлексия жасау, Білім алушылар не білді, не түйіндеді және зерттеуден қандай сабақ алғандығы туралы сипаттама жасайды.

7 қосымша

**«ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ЖӘНЕ ӨНЕР»
ЖОБАСЫ БОЙЫНША СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ ЖОСПАРЫ**

Бұл сынып сағаты білім алушыларға әдебиет пен өнердегі ұлттық құндылықтардың рөлін жақсы түсінуге көмектеседі.

Тақырыбы: Әдебиет пен өнердегі ұлттық құндылықтар

Мақсаты: Білім алушыларды әдебиет пен өнердегі ұлттық құндылықтардың рөлімен таныстыру, сондай-ақ оларды осы құндылықтарды көрсететін өздерінің шығармашылық жобаларын жасауға шабыттандыру.

Сынып сағатының барысы:

1. Кіріспе (5 минут):

- Білім алушыларды қарсы алу және сынып сағатының тақырыбын жариялау.

- Әдебиет пен өнер контекстіндегі ұлттық құндылықтарды зерттеудің мақсаты мен маңыздылығын түсіндіру.

14. Қысқаша шолу (10 минут):

- Ұлттық құндылықтар мен олардың мәдениет пен қоғам үшін маңызы туралы қысқаша шолудың тұсаукесері.

3. Әдебиет пен өнерден мысалдар (15 минут):

- Ұлттық құндылықтарды бейнелейтін әйгілі әдеби шығармалардың немесе көркем шығармалардың бірнеше мысалдарын ұсыну. Олардың мазмұнында қандай құндылықтарды жеткізетінін талқылау.

4. Белсенділік: жұмысты талдау (20 минут):

Қазақтың ұлттық құндылықтарымен байланысты әдеби шығармадан немесе өнерден үзінді сыныппен бөлісу.

Білім алушыларды шағын топтарға бөліп, үзіндіні талдауға, ондағы қандай ұлттық құндылықтар бейнеленгенін және бұл шығарманың мағынасына қалай әсер ететінін талқылау.

5. Шығармашылық жұмыс (15 минут):

Білім алушылардан өздерінің шығармашылық жобалары (суреттер, өлеңдер, музыка, би және т.б.) арқылы ұлттық құндылықтарды қалай білдіруге болатындығы туралы ойларымен бөлісу.

6. Жобаларды таныстыру (20 минут):

Білім алушыларға шығармашылық жобаларын сынып алдында ұсынуға мүмкіндік беру.

Әр жобада қандай құндылықтар көрсетілгенін және олардың ұлттық бірегейлікті түсінуге қалай әсер ететінін талқылау.

7. Қорытынды және талқылау (10 минут):

Сынып сағатын қорытындылап, ұлттық құндылықтар шығармашылық пен әдеби өнерді қалай шабыттандыратынын талқылау.

Талқылау үшін сұрақтар: мысалы: «Сіз үшін қандай ұлттық құндылықтар маңызды?», «Қандай әдебиет пен өнер туындылары сізді ұлттық құндылықтар туралы ойыңызға шабыт береді?»

8. Қорытынды (5 минут):

- Сынып сағатына қатысқаны және белсенділігі үшін білім алушыларға алғыс білдіру.

- Қазіргі әлемдегі ұлттық құндылықтарды түсіну мен құрметтеудің маңыздылығын атап өту.

Бұл сынып сағаты білім алушыларға әдебиет пен өнердегі ұлттық құндылықтар тақырыбын зерттеп қана қоймай, оларды өз шығармашылығына шабыттандыруға және осы құндылықтардың өміріндегі маңыздылығы туралы ойлауға көмектеседі.

«ҰЛТТЫҚ РӘМІЗДЕРДІ ЗЕРТТЕУ» ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ ЖОБА ҮЛГІЛЕРІ

Жобаның мақсаты: Білім алушыларды Ұлттық рәміздермен және олардың ұлттық бірегейлікті қалыптастырудағы рөлімен таныстыру, сондай-ақ мәдени және ұлттық құндылықтарды құрметтеуге және сақтауға ықпал ету.

Жобаның міндеттері:

Ұлттық рәміздерді зерттеу: білім алушыларға әртүрлі ұлттық рәміздерді, соның ішінде Елтаңбаны, туды, әнұранды, Ұлттық киім рәміздерін, музыкалық аспаптарды және т.б. тереңірек зерттеуге мүмкіндік беру.

Рәміздерді түсіну және маңыздылығы: мәдениеттегі, тарихтағы және қоғамдағы ұлттық рәміздердің маңызы мен рөлін түсіндіру. Олардың ұлттық бірегейлікті қалыптастыруға және сақтауға қалай ықпал ететінін атап өту.

Рәміздердің тарихы мен шығу тегі: әртүрлі ұлттық рәміздердің шығу тегі мен тарихын, соның ішінде олардың тарихи оқиғалармен және мәдени аңыздармен байланысын баяндау.

Рәміздердің күнделікті өмірдегі маңыздылығы: білім алушылардың күнделікті өмірінде, мысалы, қалалық ортада, мектепте, отбасында қандай ұлттық рәміздер бар екенін және олардың қоршаған орта мен мәдени атмосфераға қалай әсер ететінін атап өту.

Ұлттық рәміздерді құрметтеу және сақтау: білім алушыларды олардың маңыздылығын түсіну және тақырыпқа байланысты іс-шаралар мен жобаларға белсенді қатысу арқылы ұлттық рәміздерді құрметтеу мен сақтауда қолдау.

Шығармашылық қызмет: білім алушылардың ұлттық құндылықтар туралы идеяларын бейнелейтін өздерінің рәміздерін немесе көркем туындыларын жасауға мүмкіндік беру арқылы олардың шығармашылық көрінісін дамыту.

Талқылау және рефлексия: зерттелген ұлттық рәміздерге және олардың маңыздылығына қатысты қатысушылардың талқылауы мен рефлексиясын қолдау және диалог пен пікір алмасуды ынталандыру.

Мәдени мұраны сақтау: рәміздер мен дәстүрлер арқылы мәдени мұраны сақтау мен берудің маңыздылығын атап өту.

Азаматтық бірегейлікті тәрбиелеу: өзінің мәдени тиесілігін және қоғамдағы орнын түсіну арқылы қатысушылар арасында азаматтық бірегейлікті қалыптастыруға жәрдемдесу.

Жобаның мақсаты мен міндеттері қатысушыларға ұлттық рәміздерді, олардың тарихы мен мәдени контекстегі рөлін тереңірек түсінуге және бағалауға, сондай-ақ ұлттық және мәдени құндылықтарды құрметтеуге ықпал етуге көмектеседі.

9 қосымша

«ҰЛТТЫҚ РӘМІЗДЕРДІ ЗЕРТТЕУ» ТАҚЫРЫБЫНА СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ ҮЛГІСІ

«Ұлттық рәміздерді зерттеу» тақырыбындағы сынып сағаты білім алушыларға ұлттық бірегейлік пен мәдени мұраны қалыптастыру үшін рәміздердің маңыздылығын түсінуге және бағалауға көмектеседі.

Тақырыбы: «Ұлттық рәміздерді зерттеу»

Мақсаты: Білім алушыларды ұлттық рәміздермен және олардың ұлттық бірегейлікті қалыптастырудағы рөлімен таныстыру.

Сынып сағатының барысы:

1. Кіріспе (5 минут):

Білім алушыларды қарсы алу және сынып сағатының тақырыбымен таныстыру.

Ұлттық рәміздерді зерттеудің мақсаты мен маңыздылығын түсіндіру.

2. Ұлттық рәміздер ұғымы (10 минут):

«Ұлттық рәміздер» анықтамасын және олардың мәдениет пен қоғамдағы рөлін талқылау.

Әлемнің әртүрлі елдеріндегі ұлттық рәміздерінің үлгілері.

3. Қазақстан ұлттық рәміздері (15 минут):

- Елтаңба, Ту, Әнұран, Қазақстанның негізгі ұлттық рәміздерін ұсыну.

- Әр таңбаның тарихы мен мағынасын талқылау.

- Ұлттық киім, музыкалық аспаптар, қолөнер бұйымдары т.б. ұлттық құндылықтарды сипаттау.

4. Белсенділік: таңбаларын, жеке рәміздерін жасау (20 минут):

Білім алушыларды топтарға бөліп, оларды ұлттық бірегейлік туралы түсініктерін көрсететін жеке рәміздерді жасауға шақыру.

Аяқтағаннан кейін әр топқа өз таңбасын, рәмізін ұсынуға және оның мағынасын түсіндіруге мүмкіндік беру.

5. Рәміздер туралы әңгімелер (15 минут):

- Ұлттық рәміздердің тарихы мен шығу тегі туралы әңгіме.

- Қандай оқиғалар немесе аңыздар осы белгілермен байланысты екенін атау.

6. Күнделікті өміріңізде рәміздердің мағынасы (10 минут):

Білім алушылардың күнделікті өмірінде ұлттық рәміздердің әсерін талқылау, мысалы, көшелерде, мектептерде немесе отбасыларда қандай рәміздерді көруге болады.

7. Талқылау (15 минут):

Білім алушыларды зерттелген ұлттық рәміздерге қатысты өз ойлары мен сезімдерімен бөлісуге шақыру.

Талқылау үшін сұрақтар: мысалы:

«Біздің еліміз үшін қандай ұлттық рәміздерді маңызды деп санайсыз?»

«Ұлттық рәміздер сіз үшін қандай мағынаны білдіреді?»

8. Қорытынды (5 минут):

Сынып сағатын қорытындылау және ұлттық рәміздерді құрметтеу мен сақтаудың маңыздылығын еске салу.

Білім алушыларға қатысқаны және белсенділігі үшін алғыс білдіру.

Бұл сынып сағаты білім алушыларға ұлттық рәміздердің маңыздылығын және олардың мәдени сәйкестікті қалыптастырудағы рөлін түсінуге көмектеседі.

АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАУ ЖОБАЛАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ИДЕЯЛАРЫ

Ақпараттық технологияларды қолдана отырып, ұлттық құндылықтарды насихаттау жобалары қазіргі әлемде халықты ақпараттандырудың тиімді әдісі бола алады. Осы тақырыптағы жобаларға арналған бірнеше идеялар:

Ұлттық мұра веб-порталын құру: Қазақтың ұлттық құндылықтарына, тарихы мен мәдениетіне арналған веб-портал жасау. Порталда мақалалар, фотосуреттер, бейнелер, интерактивті карталар және мультимедиялық презентациялар болуы мүмкін.

Виртуалды мұражайлар мен көрмелер: ұлттық рәміздерді, өнерді, қолөнер мен дәстүрлерді бейнелейтін және түсіндіретін виртуалды мұражайлар мен көрмелер жасау. Пайдаланушылар оларды виртуалды түрде зерттеп, әр элементтің мәні туралы көбірек біле алады.

Подкасттар мен влогтар: сарапшылар мен мәдениеттанушылар ұлттық құндылықтар туралы әңгімелейтін, суретшілермен, қолөнершілермен және мәдениет өкілдерімен сұхбат жүргізетін подкасттар мен влогтар бастау.

Білім беру қосымшалары: ұлттық құндылықтар мен мәдениетті оқытуға арналған мобильді қосымшаларды жасау. Викториналар, интерактивті сабақтар мен тапсырмаларды қолдануға болады.

Интерактивті карталар мен гидтер: пайдаланушыларға ұлттық құндылықтарға қатысты жерлерді зерттеуге көмектесетін интерактивті карталар мен гидтер жасау. Толық сипаттама мен тарихи ақпарат онлайн режимінде қол жетімді.

Әлеуметтік медиа науқандар: ұлттық құндылықтарға бағытталған әлеуметтік медиа науқандарын бастау. Тақырыпқа назар аудару үшін фактілерді, дәйексөздерді, әңгімелер мен иллюстрацияларды жариялау.

Интернет-трансляциялар мен вебинарлар: ұлттық құндылықтар туралы әңгімелейтін және осы тақырып бойынша пікірталастар жүргізетін сарапшылардың қатысуымен интернет-трансляциялар мен вебинарлар ұйымдастыру.

Балаларға арналған ойындар мен мобильді қосымшалар: Балаларға ұлттық құндылықтар туралы қызықты және интерактивті түрде білуге көмектесетін оқу ойындары мен қосымшаларын жасау.

Конкурстар және онлайн дауыс беру: ұлттық құндылықтарды жақсы көрсететін рәміздерді таңдауға байланысты Онлайн конкурстар мен дауыс беруді өткізу.

Цифрлық мұрағаттар: өз еліңіздің тарихы мен мәдениетіне қатысты құжаттар, фотосуреттер мен бейнематериалдар жинағымен цифрлық мұрағаттар жасау.

Виртуалды экскурсиялар: виртуалды технологияны қолдана отырып, ұлттық құндылықтарға қатысты орындарға виртуалды экскурсиялар жасауға мүмкіндік беру.

Бұл жобалар ұлттық құндылықтарды кең аудиторияға таратуға ғана емес, сонымен қатар заманауи ақпараттық технологияларды қолдана отырып, жас ұрпақтың мәдениеті мен тарихына назар аударуға көмектеседі.

II қосымша

«АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ НАСИХАТТАУ» ТАҚЫРЫБЫНДА СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ ҮЛГІСІ

«Ақпараттық технологияларды қолдана отырып ұлттық құндылықтарды насихаттау» тақырыбында сынып сағатын өткізу қызықты, әрі өзекті іс-шара болуы мүмкін.

Тақырыбы: «Ақпараттық технологияларды пайдалана отырып, ұлттық құндылықтарды насихаттау»

Мақсаты: Білім алушыларды ұлттық құндылықтар мен мәдени мұраны насихаттау және сақтау үшін ақпараттық технологияларды қолдану әдістерімен таныстыру.

Сынып сағатының барысы:

1. Кіріспе (5 минут):

- Білім алушыларды қарсы алу және сынып сағатының тақырыбымен таныстыру.

- Қазіргі әлемдегі ұлттық құндылықтарды насихаттаудың мақсаты мен маңыздылығын түсіндіру.

2. Таныстырылым (презентация) (15 минут):

- Ұлттық құндылықтар мен оларды насихатқа байланысты негізгі ұғымдар мен идеяларды ұсыну.

- Мәдени мұраны сақтау мен берудің маңыздылығын талқылау.

3. Ақпараттық технологияларды қолдану үлгілері (20 минут):

- Ұлттық құндылықтарды насихаттау үшін ақпараттық технологияларды қолданатын жобалар мен бастамалардың үлгілерін ұсыну. Бұған веб-сайттар, әлеуметтік медиа, қолданбалар, онлайн мазмұн және т.б. кіруі мүмкін.

- Мәдени және тарихи аспектілерге арналған бейнелерді, интерактивті таныстырылымдарды немесе веб-сайттарды көрсету.

4. Талқылау және талдау (15 минут):

- Білім алушылардың күнделікті өмірде ұлттық құндылықтарды зерттеу және насихаттау үшін қандай ақпараттық технологиялар мен байланыс құралдарын қолданатыны туралы талқылау жүргізу.

- Осы тұрғыда ақпараттық технологияларды қолданудың жағымды және жағымсыз жақтарын талдау.

5. Шығармашылық жұмыс (20 минут):

- Білім алушыларды топтарға бөліп, оларды ақпараттық технологияларды қолдана отырып, ұлттық құндылықтарды насихаттау жобасының тұжырымдамасын жасауға шақыру.

- Әр топ өз идеясын ұсынып, ұлттық құндылықтарды сақтауға және насихаттауға қалай үлес қоса алатындығын негіздеуі керек.

6. Жобаларды таныстыру және талқылау (20 минут):

- Әр топтың сынып алдында жобалық идеяларын ұсыну.

- Әр идеяның артықшылықтары мен кемшіліктерін талқылау және талдау.

- Әрі қарай жұмыс істеу үшін ең жақсы идеяны немесе идеялардың комбинациясын таңдау.

7. Қорытынды (5 минут):

Сынып сағатын қорытындылау және ұлттық құндылықтарды сақтау мен насихаттауда ақпараттық технологияларды қолданудың маңыздылығын атап өту.

Білім алушыларға қатысқаны және белсенділігі үшін алғыс білдіру.

Бұл сынып сағаты білім алушыларға ұлттық құндылықтарды насихаттау мен сақтаудағы ақпараттық технологиялардың рөлін түсінуге көмектеседі және оларды осы салада өз жобаларын жасауға шабыттандырады.

СҰХБАТ ТҮРЛЕРІ

Аға буын өкілдерімен сұхбат олардың өмірі, тәжірибесі мен құндылықтары туралы ақпарат жинау үшін құнды тәжірибе болуы мүмкін. Аға буын өкілдерімен сұхбаттасудың бірнеше түрі:

Құрылымдық сұхбат: бұл формальды сұхбат, онда сұрақтар алдын-ала құрастырылады және сұхбатқа қатысушылар белгілі бір құрылымды ұстанады. Негізгі мақсат-алдын-ала анықталған сұрақтарға нақты жауаптар алу. Бұл әдіс статистикалық мәліметтер мен объективті ақпаратты жинауға өте қолайлы.

Жартылай құрылымды сұхбат: бұл жағдайда сұхбат берушіде негізгі сұрақтардың тізімі бар, сонымен қатар тізімнен ауытқуға мүмкіндік береді және қатысушыға өз ойлары мен естеліктерін еркін білдіруге мүмкіндік береді. Бұл әдіс өмір мен тәжірибе туралы тереңірек және субъективті әңгіме алуға мүмкіндік береді.

Еркін сұхбат: бұл жағдайда сұхбат алдын-ала анықталған сұрақтарсыз еркін әңгіме болып табылады. Сұхбат беруші қатысушының жауаптарына негізделген сұрақтар қоя алады. Бұл әдіс ашық диалогқа ықпал етеді және аға буын өкілдерімен өмірінің күтпеген және қызықты аспектілерін аша алады.

Тарихи сұхбат: сұхбаттың бұл түрі тарихи деректер мен естеліктерді жинауға бағытталған. Қатысушылар бастан кешкен оқиғалар мен дәуірлерді айтып, маңызды сәттер мен тарихи оқиғалар туралы естеліктерімен бөлісе алады.

Өмірлік сұхбат: бұл жағдайда сұхбат беруші қатысушының өмірі туралы әңгімеге назар аударады. Бұған өмірбаяндық ақпарат, жеке естеліктер, құндылықтар, хобби және сәттілік пен сәтсіздік тарихы кіреді.

Тақырыптық сұхбат: сұхбат балалық шақ, отбасылық қарым-қатынас, жұмыс, білім немесе өмірдің басқа маңызды саласы сияқты белгілі бір тақырыпқа бағытталған. Бұл тәсіл аға буын өкілдерімен өмірінің нақты аспектілерін тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.

Топтық сұхбат: аға буын өкілдерімен сұхбат жүргізу олардың тәжірибесі мен пікірлерін талқылауға және салыстыруға ықпал етуі мүмкін. Бұл жалпы тақырыптар мен құндылықтарды зерттеу үшін пайдалы болуы мүмкін.

Аудио және бейне жазу: аға буын өкілдерімен қатысты сұхбатты аудио немесе бейне форматында жазу олардың әңгімелерінің құнды визуалды немесе дыбыстық аспектісін сақтай алатынын ескеру маңызды.

Аға буын өкілдерімен сұхбат жүргізу олардың тәжірибесі мен әңгімелеріне сезімталдықты, құрмет пен төзімділікті қажет ететінін ескеру қажет. Олар өз оқиғаларын ашып, бөлісе алатындай ыңғайлы және сенімді орта құру маңызды.

13 қосымша

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ТАҚЫРЫБЫНДА АҒА БУЫН ӨКІЛДЕРІМЕН СҰХБАТ ТҮРІНДЕ ӨТКІЗІЛЕТІН СЫНЫП САҒАТЫНЫҢ ҮЛГІСІ

Ұлттық құндылықтар тақырыбында аға буын өкілдерімен сұхбат түрінде өткізілетін сынып сағаты білім алушылар үшін қызықты, әрі танымдық іс-шара болуы мүмкін.

Тақырыбы: «Ұлттық құндылықтар: аға буын өкілдерінің көзқарасы»

Мақсаты: Білім алушыларды аға буын өкілдерінің ұлттық құндылықтар туралы ой-толғауы және олардың өмірдегі рөлі туралы пікірлері мен естеліктерімен таныстыру.

Сынып сағатының барысы:

1. Кіріспе (5 минут):

Білім алушыларды қарсы алу және сынып сағатының тақырыбын таныстыру.

Аға буынның ұлттық құндылықтар туралы пікірлерін зерттеудің мақсаты мен маңыздылығын түсіндіру.

2. Қонақтарды қарсы алу (10 минут):

- Қонақтарды таныстыру – тақырып бойынша өз тәжірибелерімен және көзқарастарымен бөлісетін аға буын өкілдері.

- Олардың өмірбаяны мен тәжірибесінің қысқаша мазмұны.

3. Сұхбат (30 минут):

Қонақтармен сұхбат жүргізу. Сұрақтар келесі тақырыптарды қамтуы мүмкін:

- Сіздің жастық шағыңызда қандай ұлттық құндылықтар маңызды болды?

- Ұлттық құндылықтармен байланысты қандай дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар сіздің балалық шағыңыздан есіңізде ме?

- Ұлттық құндылықтар біздің мәдениетіміз бен қоғамымызға қалай әсер етеді деп ойлайсыз?

- Сіздің өміріңізде ұлттық құндылықтардағы қандай өзгерістерді байқадыңыз?

- Ұлттық рәміздермен немесе дәстүрлермен байланысты әңгімелер немесе естеліктермен бөіссеңіз?

4. *Талқылау (10 минут):*

Қонақтардың жауаптары мен әңгімелері негізінде білім алушылар арасында ашық диалогтік алаң ұйымдастыру.

Диалог пен талдауды ынталандыру сұрақтарын қою.

5. *Рефлексия (10 минут):*

Білім алушылардан сұхбаттан кейін өз әсерлері мен ойларымен бөлісуін сұрау.

Аға буын әңгімелерінен не білгендерін немесе не қандай ой түйгендерін сұрау.

6. *Қорытынды (5 минут):*

Сынып сағатын қорытындылау және ұлттық құндылықтарды құрметтеу мен сақтаудың маңыздылығына баса назар аудару.

Қонақтарға қатысқандары үшін және білім алушылардың белсенділігі үшін алғыс білдіру.

Бұл сынып сағаты білім алушыларға аға буын өкілдерінің ұлттық құндылықтар мен олардың заман өзгеруіне байланысты пікірлері мен тәжірибелерін жақсы түсінуге және бағалауға көмектеседі.

Мазмұны

	Кіріспе.....	3
1	Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастырудың теориялық-әдіснамалық негіздері	5
2	Ұлттық құндылықтар негізінде балаларды тәрбиелеу бойынша халықаралық және отандық тәжірибені талдау.	30
3	Білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар	88
	Қорытынды.....	175
	Пайдаланған әдебиеттер тізімі.....	177
	Қосымша.....	180

ВВЕДЕНИЕ

В современном мире, в условиях постоянных изменений и глобализации, вопросы сохранения и прославления национальных ценностей, культурных ценностей и традиций, развития обучающегося становятся актуальной и неотъемлемой частью образовательного процесса. Организации образования играют решающую роль в формировании идентичности молодого поколения, а значит, в сохранении и преемственности национальных ценностей.

Национальные ценности определяют личность и культуру человека, служат основой самопонимания и определения своего места в обществе. Они включают в себя ценности, связанные с историей, традициями, языком, религией, семейными ценностями и многими другими аспектами нашей культуры. Сохранение этих ценностей и их развитие считается важной миссией семьи, образовательных организаций и общества в целом.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей требует системного подхода, стратегического планирования и эффективных методов. Этот процесс включает в себя анализ культурного наследия, разработку образовательных программ, внедрение методов, способствующих формированию патриотизма и гражданской ответственности, а также вовлечение всех участников образовательного процесса.

Актуальность методической рекомендации: обоснование важности организации воспитательной работы в образовательных организациях на основе национальных ценностей в современной ситуации.

В связи с этим были определены основные цель и задачи методической рекомендации. Цель методической рекомендации – оказание методической помощи педагогам организаций образования, классным руководителям, заместителям директора по воспитательной работе, социальным педагогам и педагогам-психологам. С этой целью были представлены различные модели деятельности по развитию национальных и личностных ценностей различных обучающихся.

Методические рекомендации предназначены для исследования и разработки педагогических методов и стратегий организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в организациях образования. В методических рекомендациях рассмотрены актуальные вопросы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей и даны практические рекомендации для эффективной реализации этой важной задачи.

В первой части методических рекомендаций анализируются теоретические и методологические основы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей, предлагаются методы и алгоритм работы.

Во второй части описывается международная практика воспитания детей на основе национальных ценностей и анализируется отечественная практика. В рамках программы интегрированного образования представлены мероприятия, связанные с национальными ценностями и результаты исследований, проводимых в регионах.

В третьей части представлены методические рекомендации по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в организациях образования.

Предлагаются мероприятия, связанные с национальными ценностями, примерные планы уроков и классных часов, примеры проектов и программ, образцы кейсовых материалов.

На основе данных методических рекомендаций педагоги организаций образования смогут разработать и реализовать эффективные стратегии и программы, способствующие формированию глубокого уважения к своим национальным ценностям и умению передавать их будущим поколениям. Результат организации такой воспитательной работы способствует формированию личности, ценящей и развивающей самобытность национальных ценностей, укреплению социальной стабильности и развитию нации.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Нормативные правовые акты и законодательство в сфере образования определяют основные принципы государственной политики, формируют единые способы организации воспитательной работы, составляют правовую основу формирования и функционирования системы образования на всей территории Казахстана.

Воспитание – это деятельность, направленная на создание условий для самоопределения и социализации обучающихся на основе принятых в обществе правил и норм поведения в интересах человека, общества, семьи, государства, привития национальных ценностей, формирования чувства воспитания у обучающихся патриотизма, гражданственности и уважения к защите Родины.

Образование способствует всестороннему развитию личности, формированию социокультурных, духовно-нравственных, национальных ценностей.

Образование – это целенаправленный процесс формирования личности, его мировоззрения, нравственных качеств, способностей и умений.

Национальное воспитание – это образование, направленное на формирование национального самосознания, патриотизма, уважения к традициям и культуре своего народа.

Прежде чем изучить национальные ценности, как основную тему методических рекомендаций, кратко коснемся понятий «Национальное сознание», «Национальный интерес», «Национальная идентичность», «Национальная идея»:

Национальное сознание – это путь народа, культурное наследие нации. Культурное наследие – это интеллектуальный потенциал, формирующий сознание нации.

С помощью национального сознания человек определяет окружающую среду, свое место, возможности, чувства и действия в ней. Национальное сознание поддерживает позиции, которые дают четкое направление будущему нации. Национальное сознание может быть продемонстрировано только через национальное единство. Национальное сознание – это глубоко укоренившаяся форма сознания, восстанавливающая прошлую историю и сохраняющая всю историческую память. Национальное сознание не состоит из застывших принципов, оно отличается гибкостью и жизненностью. Сущность национального сознания воплощена в национальной культуре. В национальной культуре реализуются цели и миссия нации, измеряются ценности и качества, мировоззрение.

Национальная культура является источником социально-этических ценностей и исторического опыта нации. Национальное сознание – это совокупность национальных мыслей, взглядов, чувств, самоопределения нации, определения ее места в национальном сообществе, связанных с социальными

ценностями, характеризующими целое. Национальное самосознание – это способность ощущать свою национальную идентичность через собственные идеи, а также определяется принятием на себя ответственности за национальные интересы.

Национальное самосознание является характеристикой личности и социальной группы. Осознанный подход к национальным ценностям, запросам и потребностям развития со стороны личности. Одним из важных элементов национального сознания являются национальные интересы.

Основными элементами структуры национального сознания являются сознательное восприятие и осознанное отношение к собственным интересам. Национальное сознание сохраняет ценности национальной культуры, служит защите национальной культуры и ее интересов.

Национальное сознание уникально дифференциацией национальных ценностей и их конкретной реализацией. Это формирует вопросы взаимного уважения и ответственности, развивающиеся между народами, и вводит их в систему национальных отношений.

Национальное сознание – это система ценностей, утвердившаяся в социальных структурах всего общества, консервативное мировоззрение, на которое часто влияет прошлая история, совокупность общественных идей, теорий и взглядов социальных групп.

Вопрос национальной идентичности является составной частью национального сознания. Уникальность – это сознательное самоопределение личности. Уникальность личности исходит из социальных потребностей, его участия в жизни общества, личной безопасности и самоуважения [1].

Ценность национального интереса – это национально-государственные интересы страны, отражающие общественно-политические потребности во всех сферах общественной жизни.

Национальный интерес – это выражение потребностей нации или другой этнической группы в ее политической, экономической, социальной и духовной жизни.

Национальный интерес и национальная потребность сосуществуют с государственными интересами и государственными потребностями. Интерес движет человека вперед. Чувство национального интереса – это патриотизм, качество, обязательное для нации.

Понимание национального интереса напрямую связано с категорией самосознания. Желания и стремления личности, проявляющиеся на уровне интересов, находятся в пределах материальных и духовных законов, являющихся единым явлением. Это означает духовное единство истории и будущего человеческого мира. Поэтому для сохранения целостности и внутреннего единства каждого общества, повышения взаимопонимания между людьми и социальными группами, полноценного развития социальной сферы необходимо наличие глубокой координации и согласия на уровне интересов.

В организациях образования, семье и обществе каждый должен прививать молодому поколению ценность национальных интересов: территории страны,

независимости, суверенитета, населения, государственного языка, благосостояния народа, природного и культурного наследия, исторической памяти, образа жизни, традиций, обычаев. Стране важно защищать интересы, прославлять и впитывать свое национальное наследие.

Национальная идея – это совокупность важных для нации идей, норм, образцов поведения. Речь идет об истории и происхождении нации, а также об исторической миссии и смысле существования.

Национальная идея может быть выражена через произведения искусства или различные философские тексты.

Национальная идея выполняет следующие функции:

Интеграционная функция способствует объединению нации и формированию чувства национального единства.

Функция социализации – способствует формированию определенного мировоззрения, нравственных качеств, навыков и привычек граждан.

Мотивационная функция – деятельность, направленная на развитие и процветание нации.

Национальная идея может выражаться в различных формах, в том числе:

Историческая память – это совокупность представлений об истории народа, генеалогии предков.

Традиции и обычаи – это свод правил и норм поведения, передаваемых из поколения в поколение.

Культура – это совокупность духовных ценностей.

Язык – это средство общения и информации, которое является основой национального сознания.

Национальная идея является важным фактором развития нации. Это способствует формированию национального самосознания, патриотизма, уважения к традициям и культуре своего народа.

Национальная идентичность – это характеристика национального поведения, индивидуального национального достоинства, личности, мышления, речи. Долг каждого казаха – сохранять, беречь и прославлять национальную самобытность и национальные ценности из поколения в поколение. Каждый казахский ребенок должен знать свое происхождение и личность, сущность казахского языка.

В семье обязанность каждого родителя – рассказать ребенку о его семи поколениях (жеті ата), его происхождении и генеалогии. Именно национальная сущность сохраняет нацию. Его язык, характер, мышление, речевой строй. Долг старшего поколения – прививать национальный характер, любовь к казахскому языку и сострадание, которые будут формировать национальный образ юношей и девушек в воспитании будущего подрастающего поколения.

Основой национальной идентичности являются наши национальные ценности.

В связи с этим в методической рекомендации представлены теоретические и практические сведения, методы, алгоритм работы, практическая деятельность по организации воспитательной работы на основе

национальных ценностей в образовательных организациях.

Современное общество требует воспитания высокомыслящего, глубоко образованного поколения, развившего гражданско-личностные качества в прогрессивном направлении современной цивилизации, быстро адаптирующегося к меняющимся условиям, не утратившего национального языка и менталитета, способного конкурировать со своими современниками из других стран на равных правах.

Образование является основным источником непрерывного развития и обновления национальной духовной культуры. Это единственная система, определяющая природу национальной цивилизации.

Важно прививать национальные ценности обучающимся в ходе образовательного процесса.

Когда человек входит в систему ценностей и норм общества, определенной группы, реализуется механизм уникальности. Человек обретает национальную идентичность, сохраняя и формируя национальные ценности, национальные обычаи и традиции. А национальная идентичность формирует национальное сознание. Формирование национального сознания начинается с национальной идентичности.

Развитие национального языка и культуры, существование национальных особенностей невозможны в социальной общности, где не возобладало национальное сознание. Важность поиска позитивного решения проблем, скрытых в национальных отношениях, определяет комплекс конкретных мер, которые необходимо предпринять для модернизации и суверенитета личности, общества и государства.

В этом контексте философ Ж. Молдабеков предлагает комплексную программу «Казахстановедение», направленную на признание идентичности казахского народа. По словам ученого, к основным задачам программы «Казахстановедение» относятся:

- «Казахизация – это суммирование любви человека к своей стране, народу, Родине, укрепление единства родного народа и родных;
- объяснить обновленный шаг и темп развития сыновьего долга, поколения, нации; установление гармонии, а не доминирования этнического опыта и национального духа;
- выражение варианта модели воспитания потомства, таблица воли к потомству;
- создавать потребность в грамотности и здоровье путем распространения морали о пересечении национального чувства и характера, языка и культуры в человеческом существовании;
- расширить поле мировоззрения и культуры единой страны, определить направления совершенствования исторического вкуса;
- совершенствование мероприятий по повышению взаимного влияния национального государства, образовательных организаций и общества, методики будущего скаута;
- не способ политического изменения общества, а уровень адаптации

человека к социокультурным отношениям, образец порядочности и распространения геополитического стремления к социальной гармонии [1].

Национально-культурная идентичность формируется в результате познания и бережного отношения к духовным ценностям, национальным героям и героизму, сложившимся в истории народа, она становится опорой национального возрождения и служит продолжению нарушенной преемственности.

Национально-культурное образование – это вдохновляющее содержание, охватывающее все содержание образования и расширяющее его. Создание национальной системы образования, совместимой с национальной культурой. Необходимо владеть родным языком, а также овладевать языком науки и техники наряду с освоением другого языка. Мало сохранить национальную традицию, культуру и язык как признак национализма, важно эффективно использовать их в жизни, производстве, бизнесе, обществе и семье. Активное использование в производстве повышает возможности нации и еще больше укрепляет национальный менталитет. В этом контексте «Национальный дух входит в человека вместе с национальной традицией, национальной культурой и национальной литературой», – говорит доктор философских наук Д. Кишибеков. При этом он заключает, что «национальный дух – это не только знать свою историю, уважать ее, но понимать ее своими мыслями, доказывать, что своими мыслями и действиями ты не уступаешь другим».

В обществе в сознании каждого человека важны чистота помыслов, открытость мыслей, способность последовательно и свободно выражать свое мнение. Сегодня, когда мы переживаем вестернизацию и глобализацию, нам необходимо не впадать в духовный застой, а вернуться к своей естественной национальной природе, к своим традиционным духовным корням.

Чтобы воспользоваться чужим успехом, нужно ориентироваться на свое национальное «Я», а это значит, что ты отличаешься от других, то есть в сложившейся ситуации ты должен быть прежде всего казахом. Это гарантия формирования интеллектуальной нации, воспитания конкурентоспособного сообщества, а главное, выживания под разрушительным влиянием глобализации и сохранения культурной идентичности и духовной независимости [2].

В обществе национальные ценности подвержены изменениям, они не только совершенствуются, но и деформируются. Так было и с нашими традиционными духовными ценностями на протяжении последних ста лет по понятным причинам. Самое печальное, что они до конца не восстановились и большинство из них полностью утеряны.

Что входит в список наших традиционных национальных ценностей? Один из них сохранился в общественном сознании:

Семь священных сокровищ казахского народа. Это «Жерұйық ат», «Қыран бұркіт», «Құмай тазы», «Берен мылтық», «Қақпан», «Кездік», «Сұлу әйел».

Многие воспринимают их через этнографическую призму и считают, что

они уже устарели. Но при этом мы забываем, что в культуре традиционного казахского общества эти предметы определяют национальные ценности.

Например, жерұйық ат – не только верный друг, но и обеспечивает мобильность и возможность в любое время преодолевать большие расстояния.

Кочующие казахи одомашнили орла, прежде всего, для жизнеобеспечения. Орел – священная птица для нашего народа.

Что такое құмай тазы? Это не просто собака, это надежный, верный, умный друг, который никогда не подводит.

Берен мылтық – оружие, изготовленное казахскими кузнецами своими руками, позволяющее стрелять дичь на расстоянии.

Қақпан – это инструмент, используемый для охоты. Қақпан имеет свое название в зависимости от животного, например, капкан для волка, тигра, кролика, сурка и т. д.

Кездік – это инструмент, который человек не может оставить. Это дает ему особую силу и повышает его репутацию. С его помощью ребята приручали животных и рубили ивы. У каждого парня было свой инструмент как кездік.

Сұлу әйел – это красивая женщина, прежде чем ее красота, в первую очередь, она опора своего мужчины, благословение своей семьи, своей Родины, олицетворение разума, чистоты и красоты души.

Такое глубокое философское содержание стоит за каждой составляющей «Семи сокровищ казахского народа» [3].

Казахские национальные ценности с древнейших времен:

- Свобода, воля, степная свобода – это все были основой цивилизации кочевого народа. Наши предки в любое время, за один день собирали свои юрты и кочевали в бескрайние степи на выпас скота летом и зимовку в зимний период;

- взаимопомощь – знаменитый казахский обычай «асар», помогающий построить дом или собрать скот, пронесся по всему селу-области; Асар – название совместных действий жителей села и соплеменников по выполнению масштабных и сложных работ в казахской среде. Например, в районах с развитым сельским хозяйством работы по ирригационной системе, такие как рытье канав, канализации и очистка, а также строительные работы, такие как строительство домов и сараев, выполнялись путем строительства навесов. Это своего рода экономически важная помощь казахскому народу в его сложных жизненных ситуациях.

Ерулік – яркий пример традиционных национальных обычаев. Даря ерулік, жители села намерены приблизить к себе новых соседей, привлечь их, проявить качества родства и братства, тем самым их адаптируя, принимая в новое для них селение.

Жылу жинау – когда казах попадает в беду, теряет имущество, скот, жители села, соседи, родственники дают скот, имущество, деньги. Это организует один человек из их числа. Данная помощь называется неким сбором «тепла». Причем «тепло» не будет собираться для тех, кто понес потери

нечестивым, нечестным путем. Тем, кто растратил свое богатство в старости, тем, кто потратил его на алкоголизм, тем, кто собрал имущество поглотив богатство общества и государства, не будет оказана помощь.

- гостеприимство – (любой путник по казахской степи может посетить каждый дом казаха, даже если он его не знает, и это обычай, связанный с национальными ценностями казахов. Он забивает животных, готовит мясо, накрывает стол, настилат мягкую постель гостю и ждет его);

- уважение к старшим – очень положительное достояние казахского народа, связывающее поколения. Уважение юношей, младших ко всем старшим).

Эти и ряд других ценностей остаются актуальными и по сей день.

Кроме того, существуют ценности, не соответствующие нынешней реальности. Например, это:

- трайбализм (разделение одного народа на племя, предоставление разных привилегий по племенному признаку, этого допускать нельзя);

С течением жизни в обществе меняются и национальные ценности. Какие новые ценности нам следует принять?

Наши национальные ценности – это духовное богатство нашей нации.

Независимость – главная ценность казахов. Независимость в целом имеет особое значение в жизни и значение для казахстанской страны. Благодаря независимости была зафиксирована история казахского народа, возродились язык, религия и язык. Были приняты национальные символы государства и возрождены национальные традиции [4].

В этом контексте сохранение Казахского национального кодекса, то есть символа, определяющего природу, историю, духовную гармонию и образ жизни казахского народа. Долг каждого – сохранять этот национальный знак, национальный кодекс и прославлять наши национальные ценности.

Казахский язык, наш родной язык, является нашей национальной ценностью.

Связь «школа-общество-семья» в воспитании подрастающего поколения должна быть установлена, и главную роль в этом должна играть семья. Язык ребенка развивается и формируется в семье. В семье язык ребенка должен выходить на его родной язык. Язык ребенка должен быть чистым, ясным и понятным, не смешивая его с другими языками, пока он не заговорит на родном языке. Только тогда у ребенка будет хорошо развиваться полное познание мира, развитие познавательных способностей, творческого мышления и области воображения. Только национальный язык, родной язык, присутствующий в его «крови», открывает путь духовному развитию ребенка и, самое главное, формированию национальных ценностей у него.

Ребенок, говорящий на казахском языке, на своем родном языке и растущий, слушая сказки, стихи, рассказы и легенды, вырастает смелым, умным, героем, и даже когда он выучит другой язык, он становится человеком, который содержит свою национальную идентичность, национальные ценности

и национальный код на высоком уровне.

Национальная культура – национальная культура развивается через духовный уровень общества. Национальная культура – национальное искусство, традиции, литература. А если рассматривать культуру лично, то это культурная деятельность, среда, потребности, культурные организации и коллективы.

Подобно тому, как зрелое дерево не может расправить листья без своих корней, питаемых плодородной почвой, оно не может приносить плоды, так и нынешний век обязательно пострадает от будущего, если не извлечет уроки из истории прошлого и не сохранит свои плоды, преемственность.

Если рассматривать корни растущего дерева как духовную ценность, то его зеленые листья, ароматные цветы и сладкие плоды можно образно рассматривать как культурные ценности. Мы наслаждаемся и наслаждаемся, глядя на эти цветущие листья и сладкие плоды. И мы не можем наслаждаться и получать удовольствие, глядя на корни, лежащие под землей. Во-первых, нам не видны корни под почвой, а во-вторых, нет красоты, красоты эстетической. И вот, если этот корень отрезать, вся красота стебля отрубится вместе с ним и засохнет. Когда мы отделены от этой духовной ценности (корень), мы теряем нашу культурную ценность [5].

Именно поэтому мы должны иметь возможность прославлять культурные ценности и прививать их молодому поколению. В этом и вся красота жизни.

Кочевая культура. Кочевники создали культуру, подходящую для их образа жизни. Материальная культура кочевников была призвана облегчить миграцию. К примерам такой чисто кочевой культуры относятся складная юрта, которую очень легко собрать, седла, сбруя, посуда из кожи и дерева, люльки и другие предметы быта.

- Национальное искусство – архитектура, живопись, изобразительное искусство и т.д.

Резьба предметов быта из дерева и кости – одно из древних традиционных искусств нашего народа. Раньше люди специально искали мастеров и плотников, которые вырезали и изготавливали декоративные изделия из кости. На поверхности деревянных изделий, конских упряжек, седел, музыкальных инструментов человек вырезал и делал узоры из кости. При подземных раскопках выяснилось, что среди декоративных предметов, найденных в казахской степи, есть даже предметы, относящиеся к последнему периоду каменного века. Это доказывает, что искусство орнаментации имеет глубокие корни. Наиболее распространенными видами предметов быта, вырезанными из дерева, являются деревянные кровати, сундуки, посуда. Народные мастера изготавливают деревянные миски, тарелки, пиалы, кружки, пиалы и т. д. Подобные украшения размещаются и на основах юрты.

Сегодня большим спросом среди народных промыслов пользуются также изделия из дерева, предметы быта, национальные украшения.

Казахская музыка, песня и танец, искусство айтыса занимают особое место в казахском обществе.

Искусство Айтыса – жанр народной устной литературы, пришедший из незапамятных времен и сегодня занимающий свое особое место. Айтыс – самый сложный и труднейший жанр в поэзии. Традиционное искусство распространялось духом, волей и душой казахского народа. Мухтар Ауэзов оценивает Айтыс как одно из богатейших литературных достояний казахского народа. Речь – не только поле слов, острых слов, это еще по смысловому значению слова поэтов. Это поэтическое искусство. Место для совершенствования своих знаний. Поэтому каждый поэт, участвовавший в дискуссии, хорошо понимал эту ситуацию и приходил с большой подготовкой.

Типы айтысов: айтыс-бәдік, высказывания мужа и жены, высказывания животных и людей, высказывания мертвых и живых, высказывания-загадки, ритуальные высказывания, высказывания девочек и мальчиков, высказывания поэтов, современные высказывания.

- Традиция – термин «традиция», «обычай» часто определяют терминами «обычай», «ритуал», «суеверие». Традиция, являясь традиционной символической деятельностью, сопровождает важные моменты жизни и деятельности отдельного человека, людей в обществе и требует определенного поведения. Это имеет эмоционально-психологический эффект. Известно, что важной социальной функцией традиций является формирование нравственных качеств человека. Традиция может выступать нормой поведения, реализовывать закон, формировать стереотипы поведения, привычки, которые, в свою очередь, играют регулирующую роль в жизни людей и влияют на всю их жизнь.

Традиции как педагогическое творчество народа предлагают различные формы и методы педагогического воздействия на чувства, волю, сознание и поведение детей. Будучи социальным явлением, традиции выступают также в виде принципов, норм и правил, регулирующих взаимоотношения людей в обществе и в частной жизни, которые поддерживаются и распространяются через общественное мнение.

Для казахского народа рождение ребенка – большая радость и праздник. Казахи, уделявшие особое внимание воспитанию детей, сохранили в неприкосновенности традиции и обычаи. Традиции и обряды, связанные с детьми, продолжают из поколения в поколение и по сей день. Это: поздравление с днем рождения, наречение ребенка, укладывание его в колыбель, шілдеhana, разрезание путов, обряд обрезания, катание на лошади, вязание, прокалывание девочке ушей и т. д.

Национальные традиции, которые в настоящее время забываются:

Сыралғы. Казахский народ также занимался охотой. Возвращающемся с охоты охотнику говорили «Смажь маслом свое оружие!». А человеку, загадавшему данное желание, охотник дарил пойманную им дичь. Подарок охотника так и назывался «сыралғы».

Көгентүп, жиенқұйрық – обряд, обычай, совершающийся в честь детей, рожденных от дочери.

Тем самым, племянник понимает, что внук также ценен для его дяди,

бабушки и дедушки. Своих маленьких племянников, пришедших с родителями, они называют ласково «телятами», «жеребьятами» и «ягнятами». Это, конечно, названия в переносной форме понимается, поскольку детеныши данных животных являлись для казахов милыми существами.

Бәсіре атау – один из древних обычаев. Маленького ребенка, родители которого заработали для своего ребенка много денег, называют «бәсіре». Бәсіре создано для детских нужд и свадьбы.

Нәзір – когда люди приступали к трудной работе (например, к посадке сельскохозяйственных культур, рытью канавы для водоснабжения, строительству дома), они давали обет, говоря: «Боже, посмотри на мою работу вот так», «пожалуйста, посмотри». «Нәзір» означает, что он звонит своим жителям деревни, забывает одну из своих коров, рассказывает подробности работы, которую собирается начать, читает молитвы и просит благословения у народа. Собравшиеся люди выражают свою благодарность словами «Да будет доволен вами Бог!», «Пусть ваши желания исполнятся!», «Пусть ваши дела идут хорошо!», как если бы они говорили: «У вас много желаний». Этот добродетельный путь народа, проявляющего трудолюбие, веру и преданность каждому делу, прояснит достоинства добрых традиций и обычаев нашего народа.

Үме. Есть казахская пословица, которая гласит: «Кто приходит в үме, тот не молчит». Большие, тяжелые, объемные работы выполняются совместно людьми села и племени «одной рукой». Один из них – надежда. Особенно при заготовке корма для зимнего кормления скота хозяин скота призывает ребят к надежде. Умелые граждане точат инструменты, оружия и отправляются на работу. Певцы, музыканты, развлекавшие детей, приходили и выступали, развлекавая толпу. Үме – праздник коллективного труда. Сельские жители никогда не должны оставаться в стороне от такой работы.

«Сірге мөдiретер» – это традиция, которую дарят в день «бие ағытар». На это приглашаются старейшины села и матери. Они благодарны, благословлены. В некоторых местах такую традицию еще называют «сіргежияр». Это также священная традиция, пропагандирующая казахскую традицию щедрости[6].

Национальные игры. Казахские национальные игры имеют большое воспитательное значение. Национальные игры делятся на пять типов. Это: игры, связанные с животными, домашним скотом, игры с различными предметами, требующие ума, ловкости и гибкости. Их более сотни.

«Кокпар», «Кыз куву», «Казахский бой», «Алтыбакан», «Аударыспақ», «Тенге алу», «Ақсүйек», «Аламан бәйге» и др.

Основная цель казахских национальных игр – поставить физическое воспитание на правильное русло, повысить спортивные навыки и возможности. Это также открывает возможность познакомиться с военной историей нашего народа, жизнью и нравственностью отважных героев, оставивших неизгладимый пример храбрости, воспитать отважное поколение, способное защитить свою землю и свою страну.

Национальные праздники. Важно прославлять наши национальные ценности, отмечая Наурыз, ораза айт, құрбан айт, День независимости. В национальные праздники воспеваются казахские национальные традиции и обычаи, звучат национальные песни и танцы, напевы, отмечаются грандиозные застолья, проводятся национальные игры.

Национальные особенности:

Выносливость – это особый вид наших национальных ценностей. Можно сказать, что толерантность этого казахского народа – это квинтэссенция, а значит самое главное, самое основное, самое чистое.

Совесть – понятия «уважение», «честь», «стыд», не упоминаемые в образовании ни одной другой страны, упоминаются только в воспитании казахской семьи и ставятся на высокий уровень образования. Слово «позор» часто употребляется при проступках детей, и сказано, что правильное руководство в их воспитании, что их постыдные действия вредят чести не только родителей, но и всех их родственников, страны, рода. Эта великая казахская поговорка «Стыд сильнее смерти» в каждой семье должна проповедоваться идея защиты чести.

Стыд – самое ценное качество. Великая ценность, которая естественным образом дана человечеству. Стыд – это непристойность своих поступков, бесчестие, унижение нравственного духа, воспитание к избавлению от отрицательных качеств человека.

Важно прославлять великие слова таких мудрецов, как Абай и Шакарим, о совести и нравственности и продвигать их в повседневной жизни школы под специальными рубриками.

Честность – это чистое намерение в человеке, ценное качество, морально-этический комплекс действий, не противоречащих сознанию и совести человека. Формирование казахских качеств, таких как честность, целомудрие, совесть, чистота души в соответствии с нормами.

Нравственность – бесценное человеческое качество. Зеркало внутренней души человека. Нравственность ведет к добру, доброте, уважению к другим и любви к Родине. Если человек потеряет свои человеческие качества, он не сможет владеть собой, потеряет свое достоинство и уважение других.

Уважение – признак нравственности. Признание и почтение от одного человека к другому. Наши предки проявляли к приезжему гостю особое почтение и уважение. Молодые люди проявляли уважение и почет к пожилым людям. Это считалось долгом каждого казаха. Ведь каждый казах всегда ценил уважение к стране, земле и языку.

Взаимовы уважение – страна, известная своим дружелюбным казахским народом и гостеприимством. «Если придет гость, придет и құт», – казах всегда оставлял все сладости для своих гостей. Большое внимание он уделял встрече и проходам гостей. Почти все дети в семье занимались гостеприимством. «Гость Божий» – это человек, входящий в любой казахский дом. Казах приветствовал его как особого гостя и отпускал с подарками.

В казахских семьях особое внимание уделяется образованию мальчиков и

девочек.

Уважение к старшим, почитание старших, не переkreщивание перед старшими, уважение к родителям, любовь к родной стране, земле и т.д. являются ценностями воспитания подрастающего поколения, так как «Богатством жертвуй ради жизни, жизнью жертвуй ради чести». Казахский народ всегда придерживался таких ценностей, как нравственность, ответственность, настойчивость и доброта, любовь и достоинство, уважение и взаимоуважение [7].

Доброта – это добрая воля человека, любовь, уважение, сострадание, забота о другом человеке. Доброта, любовь, благотворительность, честность идут от сердца – по описанию Шакарима, казах ценит сострадание, благотворительность, заботу, доброту и милосердие. Он чувствовал страдания семьи так, как будто это случилось с ним, и проявлял заботу обо всей деревне и стране.

Национальные ценности – это совокупность идей, норм, образцов поведения, отражающих духовный опыт и традиции народа, его самобытность. Национальные ценности являются основой национальной культуры и составляют основу национальной идентичности.

Осуществление воспитательной работы на основе национальных ценностей является одним из важных направлений деятельности образовательных организаций. Оно направлено на формирование гражданственности, патриотизма, уважения к традициям своего народа, а также развитие его социально активной позиции.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей предполагает целенаправленное и систематическое формирование у обучающихся ценностных ориентаций, основанных на национальных традициях и культуре.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей позволяет обучающимся сформировать комплексное представление о своей стране, ее истории, культуре и традициях.

Такая работа должна быть направлена на развитие у обучающихся следующих качеств:

- Патриотизм и гражданство.
- Чувство гордости за свою страну и народ.
- Уважение к национальным традициям и культуре.
- Желание работать и творить во благо своей страны.

Методическими основами организации воспитательной работы на основе национальных ценностей являются следующие принципы:

Исторический принцип включает изучение национальных ценностей в историческом развитии народа.

Принцип комплексности включает сочетание различных форм и методов воспитательной работы, направленных на формирование национального сознания человека.

Принцип связности предполагает взаимосвязь и взаимозависимость

различных компонентов учебного процесса.

Принцип субъективности предполагает активное участие человека в образовательном процессе.

Теоретические основы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей составляют следующие правила:

Преобладание национальных ценностей в системе образования. Национальные ценности являются основой образования, они определяют цели, задачи и содержание образовательного процесса.

Связь образования и национальной культуры. Культура человека формируется в окружающей среде. Воспитательная работа должна быть направлена на развитие интереса обучающихся к национальной культуре, формирование чувства гордости за свою страну и свой народ.

Гуманистический характер образования. Образование должно быть направлено на развитие таких качеств, как доброта, любовь, сострадание и уважение к другим людям.

Методы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей

Методы организации воспитательной работы, основанные на национальных ценностях, должны быть направлены на развитие у обучающихся следующих качеств:

Гражданство. Гражданское воспитание должно быть направлено на любовь обучающихся к своей Родине, уважение к ее истории, традициям и обычаям.

Патриотизм. Воспитание патриотизма должно быть направлено на формирование у обучающихся чувства гордости за свою страну, стремления служить ей.

Уважать национальные традиции и обычаи. Воспитание уважения к национальным традициям и обычаям должно быть направлено на формирование у обучающихся понимания важности сохранения и развития национальной культуры.

Социально активная позиция. Воспитание социально активной позиции должно быть направлено на формирование готовности обучающихся участвовать в решении социальных проблем, развитие у них чувства ответственности за судьбу своей страны.

К основным теоретико-методическим способам организации воспитательной работы на основе национальных ценностей относятся:

Социокультурный подход. Этот подход включает в себя исследование национальных ценностей с точки зрения их связи с социальными и культурными условиями общества. При этом акцент делается на том, как национальные ценности влияют на поведение и мировоззрение людей.

Психологический подход. Этот подход рассматривает национальные ценности как один из факторов, влияющих на формирование личности. При этом акцент делается на том, как национальные ценности влияют на развитие психологических качеств человека.

Педагогический подход. Этот подход рассматривает национальные ценности как основу организации воспитательной работы с обучающимися.

При этом акцент делается на то, как национальные ценности могут быть использованы для формирования ценностных ориентаций у обучающихся. Они должны способствовать формированию положительного отношения обучающихся к национальным ценностям, а также развитию их творческих способностей.

Формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей:

- Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей.

Формы должны быть разнообразными и интересными для обучающихся. К ним относятся:

- Уроки, рассказы о национальных ценностях, дискуссии, круглые столы, конференции.

- Экскурсии в музеи, исторические места.

- Занятия в кружках и секциях, направленных на изучение и сохранение национальных ценностей.

- Экскурсии, походы, экспедиции, направленные на приобщение обучающихся к национальной культуре.

- Конкурсы, викторины, фестивали, праздники, творчество к национальным традициям и обычаям.

- Организация кружков и клубов, занимающихся изучением национальных традиций и культуры.

- Проведение бесед и дискуссий по темам, связанным с национальными ценностями.

- Участие в социальной практике, ориентированной на развитие навыков у обучающихся сохранять национальные ценности.

- Волонтерская деятельность, направленная на прославление национальных ценностей.

Воспитательная работа, основанная на национальных ценностях, является важной частью деятельности организаций образования. Это способствует формированию гражданственности, патриотизма, уважения к традициям своего народа, а также развитию его социально активной позиции.

Некоторые примеры реализации воспитательной работы на основе национальных ценностей в образовательных организациях:

- Отражение национальных ценностей в рамках уроков литературы проводятся беседы о творчестве писателей.

- История и культура Казахстана на уроках истории. Проводятся экскурсии в специализированные музеи.

- Национальные традиции и обычаи во внеклассной деятельности. Организуются творческие конкурсы по ритуалам.

В рамках волонтерской деятельности обучающиеся принимают участие в мероприятиях, пропагандирующих национальные традиции, акции и вызовы.

Данные механизмы реализации показывают, что просветительская работа, основанная на национальных ценностях, может реализовываться в различных формах и направлениях. Данные мероприятия позволяют обучающимся сформировать позитивное отношение к национальным ценностям, а также развить свои творческие способности.

Для организации воспитательной работы на основе национальных ценностей педагогам следует:

- Поговорите о национальных ценностях с обучающимися, ведение бесед.
- К истории и культуре своего народа в процессе обучения использовать заранее подготовленные материалы.

- Организация экскурсий по музеям и историческим местам.

- Поощрять обучающихся к изучению национальных ценностей и участию в занятиях в кружках и секциях, направленных на сохранение ценностей.

- Поощрять участие обучающихся в конкурсах, викторинах, фестивалях по темам национальных традиций и обычаев.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей является важной задачей современного образования. Такая работа способствует формированию у обучающихся ценностных ориентаций, основанных на национальных традициях и культуре. Это, в свою очередь, способствует укреплению национального самосознания и патриотизма обучающихся.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей является важной задачей современного образования. Это позволяет обучающимся сформировать комплексное представление о своей стране, ее истории, культуре и традициях, а также развивать национальное самосознание, патриотизм, уважение к традициям и культуре своего народа.

Что такое общенациональные ценности?

Изменение национальных ценностей каждой этнической группы – это нормально. Это закон эволюции. Кроме того, некоторые из них могут сохраняться веками. Например:

1. Какие национальные ценности казахов сохраняют свое значение и актуальны по сей день, а какие устарели и не соответствуют современной действительности?

2. Нужны ли казахам новые ценности и как они должны быть философски обоснованы?

3. Кому должна принадлежать главная роль в процессе воспитания ценностей – государству, обществу, семье, школе?

4. Имеют ли национальные ценности этнический аспект и должны ли эти ценности базироваться на каких-то универсальных принципах?

Традиционная система казахских обычаев и традиций претерпела радикальные изменения с тех пор, как Казахское ханство вошло в состав России. Колониальная политика Российской империи в Казахстане вызывала духовный стресс у народа, наносила вред его религии и вероисповеданию, нравам, обычаям и традициям. Далее советская философия не уделяла

должного внимания вопросу личности. Сама личность казаха оставалась в тени общих лозунгов и принципов. По сути, само общество представляет собой совокупность индивидов, способных мыслить, обладающих сознанием и энергией, и поэтому в концепции развития общества главное место должно было занять человек как субъект активности. То есть успехи, трудности и неудачи политики развития этого общества отражаются на личности. Вот почему, избавившись от установки, отводящей проблему человека на второе место по значимости в общей системе «человек-общество», изучение духовно-нравственных основ его существования личности стало очень важным и актуальным вопросом.

Среди зарубежных ученых, занимающихся проблемой ценностей, преобладают преимущественно взгляды западных и российских исследователей на ценности в казахской культуре. Личные ценности в основном берут свое начало из тюркского мировоззрения в казахской степи и продолжают традиционное казахское мировоззрение, выявляя новаторство казахских черт личности в эпоху историко-культурных перемен, совершенствуя личностные ценности в современной республике. Казахстана, выходящего из тоталитарного периода и передающего традиции будущему молодому поколению, необходимо продолжать. Одной из отличительных особенностей развития нашей страны сегодня является ее стремление к будущему. Если рассматривать такие личные качества, как любовь, милосердие, свобода, вера, честь, совесть, храбрость, добродетель, которые считаются общечеловеческими ценностями, мы можем многому научиться у творчества казахских педагогов в привитии этих добродетелей, дающих силы человек.[8] .

Традиционные ценности в казахском кочевом обществе

Кочевой образ жизни наложил отпечаток на духовный мир, мировоззрение и традиции казахов. За многовековую историю развития казахской культуры сформировалось богатое духовное наследие. Как и многим кочевым народам, казахам свойственна устная передача информации посредством мифов, легенд, песен, эпосов, родословных. Кочевники ревностно защищали свои культурные традиции и не допускали влияния культур других этносов, сохраняя тем самым духовную основу тех качеств, которые можно наблюдать и по сей день.

Жизнь кочевников зависела от тяжелых условий жизни: приспособления людей к суровому климату, смене пастбищ, отсутствия источников воды, опасности для скота, ухода за скотом.

Для казахов скот является ценным достоянием, и казахские пословицы гласят: «Богатством жертвуй ради жизни, жизнью жертвуй ради чести» или «Если скот пропадает, душа страдает», «Первое богатство – здоровье, второе богатство – семья, третье богатство – наличие скота».

Сложность кочевнического образа жизни особым образом сказалась на воспитании подрастающего поколения. Такие качества, как любовь к природе, знание окружающего мира, изучение явлений Солнца, погоды, мистического мира усваивались и формировались на протяжении поколений.

Национальные традиции и семейные ценности, такие как уважение к казахской семье как благословению и стимулу семьи, уважение к отцу как опекуну, крепости, поддержке семьи, а также уважение к духу предков, все это занимали важное место в воспитании подрастающего поколения.

Казахская семья имеет многоуровневую структуру. Дедушки и бабушки, отцы и матери, дети, братья и сестры – все жили вместе в одном доме под одним шаныраком. После того, как их дети женились, выходили замуж, разходились по разным семьям. Пожилые люди оказывали большое влияние на семью и воспитание подрастающего поколения в казахском обществе.

Многовековые традиции передавались из поколения в поколение. Старейшин, пожилых родителей дети уважали, почитали, баловали их словно держа на собственных ладонях. Он не избегал своих братьев. Он лелеял только мир с родственниками и сватами. Сохраняется по сей день священная традиция, запрещающая заключать браки с родственниками до седьмого колена поколения (жеті ата), присущая только казахскому народу. Казахи хорошо знали свою родословную с детства до 7-го колена (деда) и знать ее считалось обязательным, за ней следили старшие родственники и передавали из поколения в поколение.

Независимо от возраста, старший был старшим, младший брат имел честь. Он считал своего брата открытым и честным человеком. По лежащему животному не было произведено ни одного выстрела. Страна, которая не продаст свою честь за хлеб, даже если отрубить ей голову.

Отношение к ребенку в казахской семье совершенно особенное. Основываясь на многовековой практике и древних верованиях, многие ритуалы были связаны с рождением и воспитанием детей.

Он по-разному смотрел на образование девочек и мальчиков. Дети кочевников очень рано выросли, уже в 13-15 лет считались взрослыми, отправлялись на общественные собрания, активно участвовали в хозяйственной и производственной деятельности. Особое внимание уделялось мальчикам как наследникам поколения. Ведь кочевой образ жизни требовал от мужчин, прежде всего, быть воинами, защитниками страны, земли, племени. Он сформировал в них такие качества, как смелость, выносливость, трудолюбие. С 5-6 лет казахских мальчиков учили ухаживать за ягнятами, заготавливать дрова, изготавливать орудия труда из продуктов животного происхождения, выполнять такие работы, как строительство конюшен. Учили мальчика ездить на лошади и проводили первый ритуал «езды на лошади». Эту традицию назвали особенной, и родители ребенка с радостью праздновали традицию «Езда на лошади» и устраивали пир для народа.

В жизни ребенка, наряду с работой, особое внимание уделялось его игре. Большое социальное значение в жизни казахов приобрели праздники и игры, выполняющие воспитательную, военно-спортивную, ритуальную, эстетическую и коммуникативную функции.

Конный спорт и игры развивали в юноше силу, ловкость и смелость. Также с развитием военного искусства развивались соревнования по стрельбе

из лука. Борьба, кыз куу, алтыбақан, аксүй и другие молодежные игры, а также скачки были очень популярны в народе и проводились во время больших праздников и застолий.

На будущего гражданина мужского пола с детства возлагалась ответственность за управление экономикой. Мужчины-кочевники часто были вынуждены находиться вне семьи: осваивать новые пастбища, пасти скот, охранять, сражаться с врагом.

Матери ведали хозяйством, отвечали за благополучие семьи, воспитывали детей, ухаживали за стариками, ухаживали за гостями, помогали в хозяйстве в животноводстве. Женщины также осваивали шитье, вязание, валяние и ковроткачество.

Казахский народ особенно ценил и почитал девочку. Он одаривал дочерей золотыми ожерельями и серебряными браслетами. Для них шили камзолы из парчи, дорогих тканей, платья из шелка, хлопка, одеяло из масати и подушку из пуха птиц.

В казахской семье большое внимание уделялось воспитанию девочек – будущих матерей. Девочка воспитывалась в семье в атмосфере любви, нежности, человечности. Казахские девушки обладают такими качествами, как нежность, скромность, доброта. Девушек воспитывали как будущих «матерей», «невесток», «хозяек домашнего очага» и воспитывали для будущей жизни. Дав такое воспитание девочке, мать воспитывала в дочери упорство, трудолюбие, терпение и здоровье.

С 5-6 лет девочки учатся традициям ремесла, кулинарии, правилам гостеприимства и т. д. у своих старших сестер, мам и бабушек. Гостеприимство – особая черта казахской страны. Поэтому девочка заботливо знакомила дочь с правилами гостеприимства и кулинарии, обучала его с ранних лет. Казахские девушки учились правильно сервировать и готовить стол, наливать чай, вежливо общаться с гостями, делать вежливые движения во время приготовления и разливания чая. До замужества от девушки требовалось ткать ковры своими руками. Обычно ей помогали матери и невестки в семье. К 13-14 годам они были полностью готовы жить самостоятельно.

Кефир он приготовил, свернув молоко и вылив творог в пену. Масло плавало и держалось в желудке овцы. Если он отправляется в путешествие, он съедает шесть куртиков, и его тело насыщается. Мясо добытой дичи казахи также клали в желудки, закапывали в огонь и ели без посуды. Народ, не бросивший своих родных врагу, казахский народ, питавшийся куртмом из кисломолочного продукта.

Таким образом, воспитание детей и молодежи к кочевому образу жизни носило исключительно практический характер. В основу воспитательного процесса легли труд, самостоятельность, физическая выносливость, внимательность к явлениям природы, знание ремесел, традиций и обычаев, раннее приобщение к хозяйству.

Мудрое отношение наших предков в вопросах воспитания не только обеспечило существование казахов как этноса, но и позволило нам сохранить

многие традиции и обычаи по сей день.

Методы организации учебно-воспитательного процесса в организациях образования на основе национальных ценностей

Воспитание – это непрерывный процесс. Вот почему проблема воспитания – это динамическое явление, которое начинается с колыбели и продолжается непрерывно. Полноценная реализация образования требует преемственности следующей последовательности: образование детей раннего возраста, образование малышей, подростков и молодежи.

Воспитание ребенка начинается в семье и координируется через воспитание и обучение в детском саду. В воспитании ребенка, прежде всего, начинается с привития качеств отца, матери и семейных ценностей, которые являются основой вхождения ребенка в социальную среду. На воспитание детей должны влиять детские колыбельные, речь детей должна развиваться в гармонии с детской литературой, например, чтением пословиц, загадок, сказаний, сказок, прослушиванием песен и мелодий.

В детском воспитании, т.е. обучении обучающихся начальной школы 6-10 лет, помимо привития стремления к образованию, любви к Родине, стране, признания государственных символов, семейных ценностей, трудолюбия, настойчивости, уважения к старшим, уважение к другим, приоритет отдается воспитанию, основанному на вежливости и порядочности.

Воспитание подростков направлено на полное понимание наследия, оставленного дедушкой, почитание родового дома, семейного единства и согласия, национального наследия, вклад в полезный труд для общества, проявление предприимчивости и инициативы, охрану окружающей среды, сохранение природы, занятия спортом для укрепления здоровья, любознательность, стремление к образованию, приоритет должен быть отдан образованию, основанному на сохранении и уважении к искусству.

В воспитании молодежи должно быть приоритетом ценить целостность страны и земли, независимость страны, сохранение высокого достоинства и чести, служение честным трудом, гражданскую активность на благо общества, сознательное понимание демократической и гражданской ответственности, образование, основанное на здоровье и интеллектуальных ценностях.

Для того чтобы воспитание было реализовано в полной мере, важно учитывать факторы, способствующие ему, т.е. микро-, мезо-, макросреду.

Микросреда – это небольшая среда, влияющая на формирование личности и поведение ребенка. Это семья, родители, организация образования, сверстники, друзья, соседи, двор по месту жительства.

Мезоцентр – часть внешней среды, оказывающая влияние на формирование личности ребенка. Это место жительства ребенка, район, субкультура, социальная сеть, интернет, СМИ, семья друзей, родственники.

Макросреда – это влияние общества и природы на формирование личности ребенка. Это государственные взгляды, этнокультура, страна и земля,

историческое наследие, мировые тенденции, экологические и экономические условия, влияющие на образование детей.

При реализации образования необходимо учитывать инклюзивный и конструктивный подходы, ориентированные на развитие ребенка в целом, личности и ценностей.

Личностно-ориентированный подход призван способствовать формированию личности, способной принимать оптимальные решения в различных жизненных ситуациях, брать на себя ответственность за свою работу и действовать самостоятельно, исходя из индивидуальных способностей и потребностей ребенка в образовательной системе.

Подход к развитию ребенка в целом – это комплексный вклад в поддержку гармоничного развития социально-эмоциональных, физических, творческих и познавательных способностей ребенка.

Ценностно-ориентированный подход заключается в том, чтобы смотреть на обучающихся как на индивидуальность и обучать их универсальным и национальным ценностям.

Инклюзивный подход заключается в обеспечении равного доступа к образовательному процессу для всех обучающихся, независимо от их физических, психических, интеллектуальных, культурно-этнических, языковых и других особенностей.

Конструктивистский подход призван способствовать развитию познавательной, самостоятельной, всесторонней активной деятельности обучающихся.

Кроме того, в реализации образования используются следующие принципы:

Принцип естественности заключается в том, чтобы на основе образовательного процесса заложить врожденные качества ребенка и естественные факторы развития.

Гуманистический принцип включает в себя уважение к каждому человеку, заботу о развитии всех его значительных способностей, гуманистическую идею и ориентацию, признающую его свободу и социальные права.

Принцип культурной идентичности заключается в учете того, что образование основано на общечеловеческих ценностях, что оно создается в соответствии с общечеловеческими ценностями, традициями и национальными культурными нормами и региональными особенностями.

Принцип этничности предусматривает создание культуuroобразующей среды, способствующей расцвету национальной культуры на основе этнической культуры, гражданского согласия и единства, успеха в общественных отношениях.

Принцип непрерывности воспитания предсказывает всестороннее развитие личности на всех этапах ее жизни: постепенное обогащение его творческого потенциала и полное использование его сил и способностей, а также профессионального мастерства и культурного роста.

Воспитательная работа в организациях образования направляет на формирование у обучающихся человеческих качеств, способствующих благу общества, на основе общечеловеческих и национальных ценностей.

В целях привития обучающимся общечеловеческих и национальных ценностей используется комплексный подход к осуществлению воспитания, то есть рекомендуется обеспечить взаимную целостность содержания предметов, учебных занятий и внеклассной деятельности.

Поэтому в целях обеспечения целостности воспитания и обучения:

1) в рамках предметного содержания:

- при разработке краткосрочного плана по каждому предмету учитывать воспитательную цель, основанную на национальных ценностях, и обеспечивать ее реализацию в ходе урока;

- планирование недели предметов начальной школы на основе общих тем и национальных ценностей и обеспечение ее реализации через мероприятия;

- предметные объединения (МО) планируют предметные недели.

Помимо повышения познавательной активности обучающихся рекомендуется обращать внимание на воспитательную ценность мероприятий, организуемых на основе национальных ценностей, и обеспечивать ее реализацию через содержание.

2) в рамках классных часов и воспитательной деятельности:

- национальные ценности у обучающихся в целях соблюдения взаимной последовательности и регулярности формирования при разработке годового плана воспитательной работы и классных часов рекомендуется планировать национальные ценности отдельно на каждый месяц с учетом юбилейного календаря учебного года, и обеспечить его реализацию;

- классные часы рекомендуется своевременно проводить один час в неделю согласно школьному расписанию

3) в рамках внеклассной деятельности:

- в целях правильной организации свободного времени обучающихся рекомендуется реализовать совместные проекты с учителями-предметниками и классными руководителями;

- при планировании внеклассной деятельности рекомендуется проводить мероприятия, направленные на более глубокое познание обучающимися выдающихся лиц, героев, именем которых названы, например, организации образования;

- для правильной организации свободного времени обучающихся вне школы и занятий рекомендуется обеспечить участие в дополнительном образовании (кружки, секции, факультативы и т.п.).

Гармоничное развитие личности тесно связано со сложившейся культурой образовательной организации, организацией учебной и внеклассной деятельности, уровнем сотрудничества с семьей и социальными партнерами.

1) Целостный подход к планированию. Целостный подход к формированию ценностей зависит от определения миссии организации образования, приоритетных ценностей, целей развития, создания группы

ключевых участников для координации воспитательной работы, разработки эффективных механизмов реализации.

Организации образования должны понимать, что единых способов и методов привития ценностей нет и быть не может. Это означает, что организация образования самостоятельно определяет основные ценности, формы и методы воспитательной работы, исходя из интересов, потребностей, особенностей местности и государственных приоритетов. Для этого основная группа координаторов должна разрабатывать годовые и ежемесячные учебные планы и тщательно планировать воспитательную работу в соответствии с миссией и целями организации образования и планом воспитательной работы. При этом аудиторные занятия должны быть полноценной и неотъемлемой частью воспитательного процесса.

В связи с этим важно развивать культуру постоянного развития и взаимного сотрудничества педагогов и других участников учебно-воспитательного процесса организации образования. В него входят формальные и неформальные объединения педагогов, где тщательно изучается содержание образовательных программ и обсуждаются эффективные методы интеграции ценностей в воспитательный процесс.

2) Учебная деятельность. Интеграция ценностей в содержание учебной программы/модуля означает:

- Учет возрастных особенностей и познавательных способностей детей уточнение цели образования в содержании образовательных программ;
- Обеспечение межпредметных и внутрипредметных связей для формирования единого понимания окружающего мира;
- Подбор подходящих текстов, задач и заданий для привития ценностей и развития широких навыков;
- Использование активных методов обучения, в том числе организация проектной деятельности, для стимулирования познавательной активности обучающихся.

3) Внеклассная деятельность

Воспитание не ограничивается обучением. В жизни организации образования имеют место различные формы внеклассной деятельности, в том числе:

- Классные часы проводить в соответствии с основными ценностями образования;
- Организовывать различные кружки и секции исходя из интересов и инициатив обучающихся;
- Проводить общие внутришкольные мероприятия (государственные и национальные), мероприятия, связанные с праздниками; мероприятия, посвященные знаменательным дням и важным событиям в стране; торжественные мероприятия начала и окончания учебного года; церемонии награждения обучающихся и педагогов за достижения на олимпиадах, спортивных и творческих конкурсах и соревнованиях);
- Проводить встречи с приглашением особенных гостей (общественными

деятелями, социальные учреждения, специалисты, представители бизнес-сообщества, социальные предприниматели, деятели культуры и спорта);

- Осуществлять внеклассную деятельность (акции флешмобов, благотворительная и волонтерская деятельность, культурно-массовые мероприятия, туристические поездки и посещение музеев).

4) Сотрудничество с семьей

Формирование личности обучающихся на основе ценностей означает установление открытых и надежных отношений с родителями/законными представителями. Сотрудничество с родителями в воспитании личности должно включать (но не ограничиваться) следующие направления:

- вовлечение родительского объединения в деятельность организации образования (планирование, совместное руководство и принятие решений воспитательной работы);

- определение ценностей организации образования совместно с родителями, обсудить их роль в воспитании ценностей;

- установление контакта с родителями как получателями информации через социальные сети организации образования (Instagram, Facebook, страницу Telegram и т.д.);

- вовлечение родительского объединения в образовательную и внеклассную работу;

- видеть динамику развития обучающихся и качественную обратную связь, организация новых видов родительских собраний (педсоветы, тренинги, семинары, дни открытых дверей, родительские конференции, педагогические гостиные);

- развитие педагогической культуры родителей: разработать семинары и специальные программы, обучающие мыслить ответственно и осознанно; проведение лекций на актуальные темы, взаимоотношения их с подростками;

- привлечение общественных ресурсных центров, где разрабатываются специальные программы для родителей, распространяются методические пособия, проводятся семинары для родителей/законных представителей по программам сознательного обучения и наставничества, сотрудничество с ними;

- создание и поощрение взаимной социализации родителей путем организации совместных культурных и спортивных мероприятий.

5) Взаимодействие с государственными партнерами

Взаимодействие с обществом является важной составляющей стратегии развития организации образования. Это означает:

- регулярная организация работы с ведомственными организациями в соответствии с потребностями организации образования;

- проведение занятий в знаковых местах (музеи, театры, краеведческие экскурсии, посещение предприятий);

- налаживание сотрудничества с педагогами других организаций образования, профессорско-преподавательским составом вузов, научными и общественными организациями по вопросам повышения квалификации;

- изучение передового профессионального опыта зарубежных коллег и

создание глобального сотрудничества;

- встречи со специалистами различных организаций согласно выбору областей профессии обучающимися [9].

АЛГОРИТМ ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей требует тщательного планирования и последовательной реализации.

<i>Шаги</i>	<i>Действие</i>	<i>Содержание</i>	<i>Период</i>
1 шаг	Анализ и определение национальных ценностей	<p>Сбор информации: Соберите информацию о национальных ценностях вашей народности. К тому же процессу соберите исторические, культурные, религиозные и социальные аспекты.</p> <p>Совет эксперта: проконсультируйтесь с экспертами по культуре, истории, религии и педагогами, чтобы глубже понять национальные ценности.</p> <p>Выявление основных ценностей: выделение основных национальных ценностей, которые включаются в воспитательную работу.</p>	1-2 месяца
2 шаг	Планирование воспитательной работы	<p>Цель и задачи: Формулирование цели и задач воспитательной работы на основе национальных ценностей. Определить, каких изменений можно добиться у обучающихся, какие ценности следует развивать и формировать.</p> <p>Подбор методов и материалов: разработка методик, уроков, материалов</p>	1 месяц

		и программ, помогающих внедрить национальные ценности в образовательный процесс.	
3 шаг	Проведение воспитательной работы	<p>Интеграция с процессом обучения: Интеграция национальных ценностей в учебные программы и учебные планы. Обеспечение включения национальных ценностей в образовательные цели.</p> <p>Проведение мероприятий: организация внеклассных мероприятий, классных часов, конференций и дебатов о национальных ценностях.</p> <p>Поддержка учителей: предоставление учителям ресурсов и обучения, необходимых им для эффективного выполнения воспитательной работы.</p>	В течение учебного года
4 шаг	Оценивание и коррекция	<p>Обратная связь: получение обратной связи от педагогов, обучающихся и родителей о воспитательной работе.</p> <p>Анализ результатов: оценка достигнутых результатов и эффективности внедрения национальных ценностей в воспитательный процесс.</p> <p>Корректировка плана: на основе анализа результатов внесение доработок и корректировок в план воспитательной работы на следующий учебный год путем уточнения стратегии.</p>	В конце учебного года
5 шаг	Учет опыта и долгосрочное развитие	Учет опыта: учет опыта, полученного в ходе работы, и передача его другим образовательным организациям и	Когда будет необходимость

		<p>специалистам.</p> <p>Постоянное обновление: отслеживание изменений в обществе и культуре и повышение актуальности просветительской работы</p> <p>Продвижение ценностей: Поддержка и продвижение национальных ценностей среди обучающихся, родителей и общества в целом.</p>	
--	--	--	--

Этот алгоритм помогает организовать системную воспитательную работу на основе национальных ценностей и внедрить их в образовательный процесс. Важно подчеркнуть, что воспитательная работа должна быть непрерывной и долгосрочной, чтобы оказать максимальный эффект на формирование ценностей обучающихся.

2 АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО И ОТЕЧЕСТВЕННОГО ОПЫТА ПО ВОСПИТАНИЮ ДЕТЕЙ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Лучшие примеры отечественного и зарубежного опыта в образовании свидетельствуют о следующем факте: сфера образования достигнет высочайшего уровня только при единой педагогической основе – национальных и духовных ценностях, высоких моральных качествах. Привитие национальных ценностей молодому поколению в любой стране свидетельствует о развитии национальной культуры. В связи с этим в системе образования ряда государств, в обществе в целом изучен международный и отечественный опыт воспитания детей на основе национальных ценностей по проблемам привития национальных ценностей подрастающему поколению.

Японский опыт.

Япония демонстрирует вдохновляющую и мобилизующую модель национальной идеи в успешном экономическом и культурном развитии страны.

Ядром японской национальной идеи является идея избрания бога, религия синто, суть которой – обожествление природных сил и поклонение предкам.

В XXI веке Япония поставила перед собой задачу следить за постоянно меняющейся ситуацией в мире и понимать закономерности изменений в таких областях, как глобализация, технологические инновации, развитие личных способностей, духовное обновление и развитие, глобальная многополярная структура [10].

Благодаря национальной идее, основанной на единстве и целостности нации, Япония не только оправилась от руин после Второй мировой войны, но и стала одной из самых развитых и конкурентоспособных стран мира.

Японская национальная идея – это единство традиционного духа и западных технологий, синтез ценностей национальной культуры и западных либеральных ценностей. Ядро национальной идеи – этика, любовь к природе, чистота, коллективизм, трудолюбие, бережливость, уважение к старшим, уважение к власти, Конституции и национальному государству [11].

Напротив, духовный фактор – корейская национальная идея, основанная на конфуцианстве, которая сыграла особенно важную роль в становлении и развитии сильной и экономически развитой Республики Корея. Верность корейцев конфуцианской этике, ее ценностям и нормам трудолюбия, их стремление к образованию, дисциплине и уважению к старшим были в полной мере использованы в целях развития государства и бизнеса. [12]. Мы, корейцы, – самая дисциплинированная нация рабочих. Под лозунгом «Мы готовы противостоять любым трудностям ради величия духа корейской нации!» быстрое развитие современной Южной Кореи ведет эту страну к тому, чтобы догнать и превзойти экономическое развитие Японии.

Положительные значения и качества японского национального характера:

- уважать жизнь и чувствовать ее величие;

- стремление к гармонии;
- бережное отношение к животным и природе;
- уважение к истории и традициям Родины и верность традициям;
- любовь к предкам и верность их воле;
- уважение к молодой Родине;
- уважение традиционных религиозных верований;
- религиозная толерантность;
- уважать культуру других народов;
- мораль;
- мир;
- достоинство;
- совесть;
- доброта;
- уважение к вышестоящей власти;
- уважать членов семьи и уважать старших;
- особое уважение к учителям и преподавателям;
- слушать и подчиняться старшим;
- благодарность;
- лояльность и уважение к закону;
- образованность;
- родословная;
- трудолюбие;
- честность;
- трезвость;
- настороженность;
- коллективизм;
- сообщество;
- дружба;
- уважение при вхождении в определенную группу (класс, школу, среду);
- приоритет общественных интересов над частными интересами;
- искренность;
- справедливость;
- ответственность;
- сдержанность;
- простота;
- осторожность;
- вежливость;
- культура поведения;
- высокая выносливость;
- самоконтроль;
- упорядоченность, стремление к порядку;
- способность концентрировать волю;
- храбрость;
- упорство;

- эстетическое восприятие, стремление привнести эстетику в повседневную жизнь;
- любовь к искусству;
- интуитивный доступ к музыке;
- стремление к духовному равновесию;
- самоуправление и саморефлексия;
- высокая склонность к самосовершенствованию и внутренней духовности.

Главной чертой японского национального характера является понятие гармонии.

Приоритетом нынешней образовательной политики Японии является нравственное воспитание. Правительство Японии постоянно уделяет внимание морально-патриотическому портрета народа, сохранению национального самосознания, воспитанию «идеальных японцев». Документ, известный как «Характеристики идеального японца» (эта концепция была опубликована в Японии в 1996 году), издается Центральным советом образования.

Духовное воспитание каждого гражданина напрямую связано с процветанием государства. Из-за островного статуса Японии она относительно изолирована от других культур, для него характерно особое уважение к религии.

Ценнейшие национальные качества японцев можно проанализировать в результате влияния различных религиозных учений и систем – буддизма, конфуцианства, христианства, школ синтоизма – на процесс духовного становления.

В мировоззрении японцев особое место отводится отношению к Родине, а для большинства японцев любовь к ней является социальной нормой.

Для Японии характерно сохранение и пропаганда традиционных ценностей, культурных норм и обычаев, что, безусловно, отражается в политике образования на протяжении веков: за основу берется систематическое нравственное воспитание.

Документированная система нравственного воспитания действует в стране с конца XIX века. Для японцев методы и инструменты обучения также считаются постоянными ценностями.

Ответом на критику процесса глобализации в японском обществе стала ориентация образования на традиционные национальные ценности, любовь к Родине, накопленный веками опыт духовно-нравственного воспитания.

Япония продемонстрировала миру свой уникальный и волевой национальный характер и продемонстрировала свою готовность защищать и поддерживать, развивать и улучшать этот характер. Воспитание лучших качеств национального характера начинается с первых лет жизни маленьких японских детей, т. е. с периода утробного воспитания, поскольку жизнь, созданная по законам гармонии, ее здоровья, уважения традиций, национального праздника, любовь к искусству и природе, умение видеть и создавать красоту в повседневной жизни и т. д. Это оказывает положительное

влияние на человека, формирующегося в этой особой внешней среде, дающей первые уроки национальной нравственности. Когда человек рождается, он проникается многовековой мудростью поколений, и начинается целенаправленное формирование его духовности. «Даже имя ребенка выбирают исходя из двух условий: оно должно звучать красиво и иероглифы, из которых оно состоит, должны иметь хороший смысл». Для человека, погруженного в мир, «все системы существования, все чувства и восприятия соединены и окружены красотой» [13].

В японской семье родители делают все возможное, чтобы чистая детская душа с первых лет жизни впитывала национальные ценности и традиции: приобщение двух-трехлетнего ребенка к элементам традиционного искусства, традиционному поклонению красоте природы (например, собирается вся семья, чтобы полюбоваться цветением сакуры или садом камней), причем обязательно участие всей семьи.

Кроме того, в Японии много национальных праздников, и даже маленькие дети обязаны носить специальные национальные костюмы, специальные национальные праздники для мальчиков и девочек, семейный праздник с большим образовательным потенциалом при первом посещении ребенком храма... это праздники –эмоциональный и эстетический способ проникновения детей в мир национальных культурных традиций, который превращается причем в яркую форму.

Ведь в Японии отношение к каждому новорожденному человеку уникально, это отношение описывается формулой «Человек – национальное достояние» (такое почетное звание присваивается Японской академией искусств наиболее выдающимся деятелям культуры и искусства).

Ценностно-содержательное согласование целей воспитательной деятельности между семьей и социальной системой, образовательными учреждениями и официальной образовательной политикой государства создают наиболее благоприятные условия для ребенка. Семья и государство работают в одном направлении – воспитывать подрастающее поколение положительными качествами и ценностями национального характера. Именно эта ситуация становится фактором успеха воспитания, придает регулярность и силу образовательному процессу.

Поступая в японские государственные детские сады, дети сразу попадают в педагогически грамотную атмосферу коллективного обучения, формируются взаимоотношения и позитивное групповое сознание, активность, самостоятельность, доброжелательность. В японских дошкольных образовательных учреждениях важной задачей воспитания является не только развитие ребенка, но и правильное формирование его характера, «совокупности духовных качеств, неразрывно связанных с историческим развитием» [14].

С одного года такое воспитание активно проводится всеми доступными средствами. Можно сказать, что это национальный подход к формированию социальной личности дошкольников [15].

В японской школе весь педагогический процесс подчинен воспитательной работе. Элементы нравственного воспитания включены в программу каждого учебного предмета. Высокая заполняемость классов (40-45 детей) способствует сплочению детского коллектива. Внеклассная воспитательная работа (с 4 класса начальной школы в расписание включены различные кружки, факультативные занятия, экскурсии, кружковые мероприятия и т.д.) имеет национальные ценности, поскольку в это время дети учатся применять национальные ценности и моральные принципы, сформированные у них в классе.

Основными целями государственного образовательного стандарта для современных японских школ являются:

- содействие развитию уважения к человеческому достоинству и величию жизни;
- воспитание достойных последователей уникальной традиционной культуры;
- содействие развитию высоких нравственных качеств у людей;
- готовность формировать и развивать демократическое общество и государство;
- создание мирного международного сообщества;
- воспитание людей, способных самостоятельно принимать решения и способствовать этому [16].

Китайский опыт

Национальная идея Китая, как и национальные идеи других стран, основана на идее «величия». Это неотъемлемая часть китайской национальной идеи – преклонение перед конфуцианством и консерватизмом. Конфуций считал стабильностью, строгим подчинением основами общественного порядка.

Конфуций любил говорить, что государство – это большая семья, а семья – маленькое государство. Также подчеркнуты китайские семейные ценности: основой семьи является безусловное послушание младших старшим и детей родителям.

Духовная составляющая нынешней экономической и политической стратегии китайского руководства также базируется на этических нормах конфуцианства. Официальная идеология Китая продвигает конфуцианскую формулу «восемь уважений и восемь ненависти»:

Хороший:

- Любовь к Родине;
- Служение людям;
- Стремление к науке;
- Тяжелая работа;
- Взаимопомощь и единение;
- Честность;
- Упорство;

- Соблюдение законов.

Недостатки:

- Причинение вреда Родине;

- Нелояльность к народу;

- Невежество;

- Лень;

- Эгоизм;

- Кража;

- Правовое нарушение;

- Вред обществу [17].

Эта идея была главной целью нового китайского руководства, получившей поддержку всего китайского общества. [18].

Система личных ценностей является одним из важных факторов, регулирующих поведение человека. Это связано со множеством исследований, посвященных ценностям людей разных культур, стран, социальных групп, мужчин и женщин. Особое внимание ученые уделяют проблеме ценностей образованной молодежи, ведь именно деятельность высококвалифицированных специалистов будет определять положение этой страны в различных сферах жизни в будущем. [19]

Признавая мотивационную роль системы ценностей человека, стремление реализовать определенную ценность зависит не только от того, насколько она важна для человека, но и от того, насколько хорошо субъект считает, что он может реализовать цель, соответствующую этой ценности. Если субъект оценивает цель как недостижимую, он может потерять мотивационный потенциал к ней. Такая ситуация оказывает негативное влияние на самочувствие и поведение человека. [20]

Для обучающегося это может привести к снижению активности в учебной деятельности и ощущению субъективного дискомфорта.

Какие ценности китайская молодежь считает сегодня наиболее доступными? Это, прежде всего, благополучие семьи и ценность заботы о близких. Успешно получая образование, студенты реализуют пожелания своих родителей и дальних родственников о счастливом будущем для себя и тех, кто дал им такую возможность. Это позволяет ему чувствовать свой вклад в благополучие своих близких. Для ребенка важны семейные ценности.

Вторая доступная ценность – независимость, свобода, понимаемая как независимый выбор. Повышает способность обучающихся принимать решения в своих действиях.

Самооценка является одной из трех наиболее доступных ценностей для обучающегося. Это связано с детским опытом «маленького императора», а также с высоким престижем образования, характерным как для китайской традиции, так и для современного Китая.

Ценностями китайцы считают любовь, социальную активность, уважение к другим, коллективу, друзьям.

Анализ ценностей, занимающих верхние и нижние регионы иерархии, распределение ценностей по важности и доступности часто объясняется характеристиками выборки: китайскими культурными традициями, особенностями семейного воспитания и статус обучающегося [21].

Опыт США

Американская национальная идея легла в основу национальной системы образования.

Национальная идея с детства воспитывает каждого американца в духе высокого патриотизма и побуждает его действовать на благо нации, в том числе в собственных интересах.

Решающими для становления и развития американской теории и практики нравственного воспитания являются следующие факторы:

1. Особенность национальной системы образования США – этот фактор позволяет определить особенности реализации нравственного воспитания в американской школе, важность этого направления образовательной деятельности для государства и общества.

2. Государственная политика в области образования США – этот фактор позволяет определить целевые и стратегические направления нравственного воспитания в контексте решения внешне и внутривнутриполитических, экономических и социальных проблем США.

3. Национальная особенность науки, в частности психолого-педагогической области научных исследований – значение этого фактора определяется научной необходимостью описания такого явления, как нравственное воспитание.

Результатом является децентрализация системы образования США, которая проявляется на различных уровнях: от уровня образовательных программ и стандартов до уровня финансового и материального обеспечения.

Особенность нравственного воспитания обусловлена децентрализованным характером американской системы образования. Д. К. Лэпсли отмечал, что нравственное воспитание в школах США осуществляется на формальном (институционализированном) и информативном (дополнительном) уровнях образования.

Формальное образование, осуществляемое в общеобразовательных учреждениях, предполагает включение в содержание образования вопросов нравственного воспитания в виде конкретной образовательной программы или разработку скрытого учебного плана. [22]

С 2001 года в американской системе образования реализуется включенная в учебную программу программа нравственного воспитания под названием «Обучение лидерству».

Также образование реализуется опосредованно на уровне скрытой учебной программы, которая предполагает реализацию образовательной деятельности, основанной на национальных и общечеловеческих ценностях. В этом процессе очень важны моральный облик учителя, его нравственность и

мировоззрение, поскольку пример учителя рассматривается как наиболее эффективный инструмент воспитания.

Важная роль в осуществлении нравственного воспитания американской молодежи принадлежит партнерским организациям или социальным партнерам – различным общественным организациям, юридическим и физическим лицам. В рамках деятельности партнерских организаций реализуется широкий спектр программ нравственного воспитания, направленных на решение общих и индивидуальных задач.

Осуществление нравственного воспитания посредством информационного образования является отличительной чертой современной образовательной системы США. Наличие и деятельность партнерских организаций по нравственному воспитанию американской молодежи является ярчайшим проявлением публичного характера американской системы образования.

На федеральном уровне за программы воспитания характера, реализуемые партнерскими организациями, отвечает Партнерство по воспитанию характера (СЕР), сообщество организаций и отдельных членов, помогающее школам разрабатывать и реализовывать программы воспитания характера.

Программы нравственного воспитания:

- «Обучение принятию решений и государственной службе»;
- «Детский развивающий проект»;
- «Насилие»;
- «Наркотики и насилие»; и так далее.

12 программ нравственного воспитания в школах штата Вирджиния официально реализуются партнерскими организациями:

- «Центр для 4 и 5 классов»;
- «Занятия по воспитанию характера и жизненных навыков»;
- «Таблица персонажей»;
- «Группа развития персонажа»;
- «Развитие характера и лидерских качеств»;
- «Хороший персонаж»;
- «Я иду в колледж»;
- «Центр мира»;
- «Инициатива молодежных лидеров»;
- «Подготовка к национальной службе»;
- «Что делает наш дом чистым?»;
- «Институт Джозефсона»;
- «Обучение для жизни»;
- «Вирджиния лидирует»;
- «Крылья помогают детям летать».

Содержание нравственного воспитания американских школьников, будучи прежде всего традиционным, определяется национальными ценностями

в различных исторических контекстах. Этот фактор определяет государственную политику в сфере образования в США.

С момента создания американской системы образования правительство США уделяет пристальное внимание вопросам школы и образования молодого поколения. Кроме того, в истории США идеи нравственного воспитания постоянно менялись под влиянием общественно-политических и социально-экономических факторов.

В 1961 году был опубликован программный документ «Основные цели американского образования», в основу которого легла идеология среднего образования вообще и нравственного воспитания в частности. В этом документе подчеркивается взаимодополняемость потребностей и целей общества и личности, в результате чего цель американской системы образования 1917 года способствовать совершенствованию американских граждан и американского общества.

Новые идеалы образовательной системы США: достоинство человеческой личности, свобода личности и равенство возможностей [23].

В Соединенных Штатах уважение к личности является фундаментальной национальной ценностью. Эта ценность определила те вызовы, которые время и общество поставили перед школой. Соответственно, встал вопрос о том, как организовать работу школы, чтобы максимально раскрыть способности и возможности ребенка.

В качестве ответа на этот вопрос были определены следующие три задачи образования:

1. Определить политическую систему страны через результаты образования, воспитать ответственность граждан через задачи образования;

2. Экономическое развитие страны также зависит от усилий школы, поэтому важной задачей образования является развитие интеллектуальных способностей обучающихся, а также обеспечение их профессиональной ориентации;

3. Образование отвечает также за морально-нравственные устои, определяющие облик общества, другая задача школы - воспитание нравственности и нравственности как привычки, воспитание порядочного характера, научение обучающихся самостоятельно выбирать нравственные качества. [24]

В то же время он считает, что представление ценностей свободы является необходимым этапом воспитания человека. Свобода проявляется в способности человека защищать свою свободу и бороться за нее. Соответственно, в США реализуется концепция «Свободы мысли».

«Свобода мысли» включает в себя:

1. Мышление;
2. Сознание;
3. Эстетическая чувствительность;
4. Моральная ответственность;
5. Знания, ум.

Концепция «Свободы разума» в США рассматривает концепцию нравственного воспитания. [25]

В настоящее время ценностями для американцев считаются следующие понятия:

1. Независимость;
2. Равенство;
3. Индивидуальность;
4. Демократия;
5. Национализм;
6. Инновации;
7. Потребительство;
8. Неформальность;
9. Эффективное использование времени.

Финский опыт

В финском обществе учитель пользуется большим уважением и финансовой поддержкой. Педагог имеет свободу выбирать учебные материалы, разрабатывать учебную программу, адаптировать ее к «конкретным ученикам» или в соответствии со своими интересами. Кроме того, для Финляндии характерна интенсивная интеграция в мировое образовательное пространство: профессиональные стажировки и обмен опытом. [26]

Граждане Финляндии считают, что основная функция школы – научить ребенка к самостоятельной будущей успешной жизни. По этой причине в школах их учат думать и учиться самостоятельно. [27]

Финские школьники являются активными участниками образовательного процесса и получают от него огромное удовольствие. Направление педагогического процесса – формирование успешной, самостоятельной, конкурентоспособной личности. В рамках финского образования созданы все условия, способствующие самореализации.

Цель общего образования – формирование личности и морально ответственного члена общества. Особую роль играют практические навыки и привычки, необходимые для успешной повседневной жизни. [28]

В школах очень хорошо развита внеклассная деятельность, в рамках которой работают факультативы, кружки, сообщества по интересам. Обучающиеся могут выбрать трехлетний факультативный курс. Набор факультативных предметов очень широк. Обычно это углубленное изучение различных школьных предметов. Обучающиеся участвуют в театральной деятельности, публичных выступлениях и т.д., тем самым развивают способности. [29]

Возможности для самореализации в университетском образовании увеличиваются и реализуются на разных уровнях. Здесь развита академическая мобильность, что открывает будущее обучения и научного сотрудничества.

Таким образом, основными принципами финской системы образования являются: образовательное партнёрство, личностный подход, всестороннее

развитие личности обучающегося, высокий уровень образования педагогов, равенство и взаимное доверие.

В Финляндии общее образование и профессия учителя пользуются большим уважением. Здесь образование является государственной ценностью и направлено на благополучие граждан страны.

Опыт Сингапура

Сингапур поддерживает ценности, которые стали краеугольным камнем его успеха: мультикультурная интеграция, инновации, образование и экономическое разнообразие.

Эти ценности сознательно реализованы в стратегических планах страны, где признают ценность надлежащего управления, честности, устойчивости и устойчивого развития. Известная своей прозрачностью и низким уровнем коррупции, она занимает высокие места в мировых рейтингах.

Ценности считаются правильной ориентацией государства на пути к процветанию.

В Сингапуре порядок рассматривается как основа безопасности и закона. Строго пресекаются такие нарушения, как мусор в общественных местах или курение в несанкционированных местах, они способствуют общему комфорту и процветанию.

Образование высоко ценится в государственных школах Сингапура. Главная ценность для них – образование.

Патриотизм в Сингапуре формируется в раннем возрасте: дети собираются каждое утро, чтобы вместе спеть государственный гимн и пообещать быть верными гражданами родины. Это лишь один из многих способов воспитания патриотизма и повышения ценности служения Родине.

Образовательные учреждения предоставляют доступ к высококачественным образовательным ресурсам, делая упор на развитие педагогических навыков и современных образовательных методик.

Практический опыт обучения побуждает обучающихся использовать новые подходы к образованию посредством обучения, основанного на исследованиях и инноваций.

Качество образования является фактором, способствующим лучшим достижениям сингапурских обучающихся на олимпиадах. Сингапурская система образования предполагает систематическое развитие критического мышления, глубокого понимания предметов и умения применять знания для решения самых разных задач. Высокая ценность образования и стремление добиться отличных результатов мотивируют обучающихся и их семьи к обучению.

Школы предлагают дополнительные занятия, упражнения и ресурсы, чтобы помочь обучающимся развить навыки, необходимые для успешной работы.

В целом, сингапурская культура придает большое значение образованию и сильному стремлению достичь совершенства.

Высокая эффективность сингапурской школы обеспечивается не взаимодействием ее самостоятельных структурных элементов, а их соответствием местной истории, традициям, национальным ценностям, политическому устройству, экономическому развитию и другим характеристикам социокультурной ситуации. Их содержание уникально, уникально для Сингапура и оказывает уникальное влияние на структуру, функционирование и результаты системы образования, что делает ее феноменальной. [30]

Российский опыт

В становлении и укреплении Российского государства национальная идея давала духовную опору и силу россиянам в определенные исторические периоды. Идея Москвы как третьего Рима сыграла важную роль в расширении и закреплении многонациональной Российской империи на огромных просторах Евразийского континента.

Поэтому можно сказать, что православная вера сыграла важную роль в развитии России, в формировании идеи величия России, ее необъятности, патриотизма и верности Родине – России, уважения к матери. [31].

Образование играет решающую роль в духовно-нравственной консолидации российского общества, укреплении социального сотрудничества, повышении уровня уверенности человека в жизни, соотечественниках, обществе, государстве, настоящем и будущем своей страны.

Ценности личности обнаруживаются в семье, неформальных сообществах, рабочих группах, средствах массовой информации, искусстве, отдыхе и т. д. формируется, но систематическое, последовательное и глубокое духовно-нравственное развитие и воспитание личности происходит в сфере общего образования, где развитие и воспитание обеспечиваются всем образом жизни.

В детстве ребенок очень чувствителен к эмоционально-ценностному, духовно-нравственному развитию, и недостатки развития и воспитания в этом периоде жизни трудно восполнить в последующие годы. То, что пережито и усвоено в детстве, характеризуется большой психологической устойчивостью.

В России концепция духовно-нравственного развития и воспитания личности российского гражданина разрабатывается и реализуется в сфере общего образования. Настоящий документ подготовлен в соответствии с Конституцией Российской Федерации, Законом Российской Федерации «Об образовании».

Концепция представляет собой ценностно-нормативную основу взаимодействия общеобразовательных учреждений с другими субъектами социализации – семьей, общественными организациями, религиозными объединениями, учреждениями дополнительного образования, культуры и спорта, средствами массовой информации. Цель – совместными усилиями обеспечить условия для духовно-нравственного развития и образования обучающихся.

Основные направления нравственного воспитания:

- формирование национальной идентичности – формирование у детей понимания многонационального населения Российской Федерации как гражданской нации и воспитание патриотизма;

- патриотизм – это чувство и отношение верности своей стране и сотрудничеству с ее народом. Патриотизм включает в себя чувство гордости за свою Родину, малую Родину, то есть город или село, где человек родился и вырос;

- основные национальные ценности – культурные, семейные, социально-исторические, религиозные традиции многонационального населения Российской Федерации, основные моральные ценности, моральные установки, передаваемые из поколения в поколение и обеспечивающие успешное развитие страны;

- духовно-нравственное развитие личности – последовательное расширение и укрепление ценностно-смысловой сферы личности, реализуемой в процессе социализации, оценивать и сознательно создавать способности человека на основе традиционных моральных норм и нравственных идеалов по отношению к себе, другим людям, обществу, государству, Родине и миру в целом;

- обеспечение духовно-нравственного воспитания личности российского гражданина – это педагогически организованный процесс усвоения и принятия основных национальных ценностей. Носителями этих ценностей являются полиэтничное население Российской Федерации, государство, семья, культурно-территориальные общности, традиционные российские религиозные объединения (христиане, прежде всего православие, ислам, иудаизм, буддизм), мировое сообщество.

Духовно-нравственное развитие и воспитание личности начинается в семье. Ценности семейной жизни, усвоенные с первых лет жизни ребенка, имеют непреходящую ценность для человека любого возраста. Семейные отношения влияют на отношения в обществе и составляют основу гражданского поведения человека.

Следующий этап развития российского гражданина – сознательное принятие традиций, ценностей, культурно-исторической, социальной и духовной жизни родного села, города, района, области, республики. Через семью, родственников, друзей, природную среду и социальную среду конкретизируются такие понятия, как «Малая Родина», «Родина», «Родная земля», «Родной язык», «Моя семья и я», «Мой дом».

Высшей ступенью духовно-нравственного развития российского гражданина является принятие культуры и духовных традиций многонационального народа Российской Федерации.

Основным содержанием духовно-нравственного развития, воспитания и социализации являются основные национальные ценности, сохранившиеся в социально-исторических, культурных и семейных традициях

многонационального народа России, передаваемые из поколения в поколение и обеспечивающие успешное развитие страны в нынешней ситуации.

Главные национальные ценности вытекают из национальной жизни России при всей ее исторической и культурной полноте, этническом многообразии, традиционных истоках нравственности: Россия, многонациональное население Российской Федерации, гражданское общество, семья, труд, искусство, наука, религия, природа, человечество.

Согласно традиционным источникам нравственности определяются также основные национальные ценности, каждая из которых раскрывается в системе моральных ценностей (идей):

- патриотизм – любовь к России, своему народу, малой Родине, служение Родине;

- социальное сотрудничество – личная и национальная свобода, доверие к людям, справедливость, добро, честь, достоинство;

- гражданство – служение Родине, правовому государству, гражданскому обществу, правопорядку, мультикультурному миру, свободе совести и религии;

- семья – любовь и верность, здоровье, благополучие, уважение к родителям, забота о старших и детях, забота о воспроизводстве;

- труд и творчество – уважение к труду, творчеству и творчеству, упорство и энергия;

- наука – ценность знаний, стремление к истине, научная картина мира;

- традиционная религия – вера, сформированная на основе межконфессионального диалога, представлений о духовности, религиозной жизни человека, ценности религиозного мировоззрения, толерантности;

- искусство и литература – красота, гармония, духовный мир человека, нравственный выбор, смысл жизни, эстетическое развитие, этическое развитие;

- природа – эволюция, родина, охрана природы, планета Земля, экологическое сознание;

- гуманность – мир во всем мире, многообразие культур и народов, прогресс человечества, международное сотрудничество.

Новые требования к педагогам в России:

- размышления о собственной системе ценностей;

- способность понимать цели и направления развития образовательных систем;

- осознавать, «видеть» многообразие обучающихся и сложность процесса обучения;

- реагирование на различные потребности обучающихся;

- создание благоприятного психологического климата;

- способность понимать различные контексты (социальные, культурные, национальные и т.д.);

- готовность нести ответственность за качество своего сервиса.

Если учитель ограничивается преподаванием определенного предмета, невозможно выполнить образовательные задачи, установленные новыми стандартами. Он должен быть координатором сложной системы социального

взаимодействия, направленной на духовно-нравственное развитие обучающихся, их полную социализацию. В новых стандартах особое внимание уделяется междисциплинарным и индивидуальным результатам, отражающим базовые компетенции обучающихся, их готовность к непрерывному обучению, развитию, выполнению гражданского долга, принятию ответственного нравственного выбора.

Впервые за последние 20 лет главными задачами были признаны духовно-нравственное воспитание обучающихся российских школ и динамичное развитие всего российского общества. Они нередко представляют духовно-нравственное воспитание как национальный приоритет и как один из главных факторов модернизации страны как духовно-социального направления.

Однако нынешнюю ситуацию в сфере образования и воспитания в России можно охарактеризовать как очень сложную. Это связано со многими факторами: снижением уровня общего образования, уровня педагогической культуры, сложностью развития образовательной системы и взаимодействия участников образовательного процесса. Основой всей этой педагогической системы является личность педагога. Учитель в России всегда был особенным человеком. Статус учителей в обществе не всегда измерялся с точки зрения финансовой или социальной защищенности. Во многом это было связано с факторами среды, в которой жил учитель. Успех учителя часто определяется его культурной средой и культурным полем. Под культурным полем здесь понимается территориальное экономическое пространство, включающее в себя всю совокупность культурных моделей, характерных для конкретной среды. Также успех учителя зависит от общего уровня его культуры и ценностей [32].

Отечественный опыт

Идея всестороннего развития и зрелости личности широко отражена в национальной культуре и педагогическом наследии казахского народа.

Воспитание начинается еще в утробе матери, усваивается ребенком с ее молоком и формируется в семье. Семья – первый социальный институт воспитания ребенка.

Казахская национальная идея характеризуется сильной этической составляющей. Абай Кунанбаев пропагандировал национальную идею казахского народа не только путем распространения интеллектуальных знаний, модернизации экономической и производственной жизни, но и, прежде всего, нравственным воспитанием, духовно-нравственным совершенствованием – гуманизма, ценности человеческой жизни, определения свое место в жизни, справедливость, ответственность и т. д..

Проблема воспитания продолжалась непрерывно в учении «Ақи немесе жомарттық» Ер Тоңға, «Разумный человек» Аль-Фараби, «Благословенный» Юсупа Баласагуни, «Хэл» Яссауи, «Толық адам» Абая Кунанбаева», «Совість» Шакарима Кудайбердиұлы и в трудах других просветителей казахского народа.

Идея Абая «Адам бол!» составляет ядро казахской национальной идеи: разум, сердце и мужество должны быть опорой народа. Человек, обладающий этими тремя основными качествами, формирует представление о «Толық адам».

Шакарим Кудайбердиулы подчеркивает духовно-нравственную сторону казахской национальной идеи. По мнению известного философа, главным условием реализации национальной идеи – государственной независимости является возрождение духовности, нравственности, избавление человечества от его пороков. По мнению Шакарима, «основой хорошей жизни человека должен быть честный труд, совесть и истинное сердце. Вот три качества, которые должны доминировать над всеми. Без них вы не сможете обрести мир и гармонию в жизни».

В то же время мыслитель Шакарим Кудайбердиулы говорил, что «правители государства должны избираться из честных, умных и самоотверженных людей. Необходимо назначить чиновников, способных создавать справедливые и моральные законы и контролировать их соблюдение». Самое главное – «научить людей работать, дать им образование, но всего этого недостаточно для устранения нравственного уродства в человеке. В процесс воспитания человека необходимо внедрять науку как «Совесть» [33].

Аль-Фараби подчеркнул, что ребенку важно учиться и учиться у лучших, чтобы быть умным и успешным. Он указывает, что разум играет ведущую роль на пути человека к счастью, а сила разума – это сила, которая помогает человеку думать, рассуждать, понимать науку и искусство, различать хорошее и плохое поведение.

Произведение Юсупа Баласагуна «Құтты білік» – это путь истины, справедливости; счастье и процветание, богатство; ум и разум; сдержанность, довольство; базируется на четырех важнейших принципах. В своем творчестве Юсуп Баласагун высоко ценил всеобщие духовные богатства, в том числе интеллект и здравый смысл.

Эти идеи нашли отражение в повседневной жизни казахского народа наряду с традициями и устной литературой.

Важные человеческие качества поколения составляли стержень мыслей поэтов. Например, при образовании Казахского ханства большое значение придавалось воспитанию следующего поколения в целях укрепления основ страны. Асан Кайгы, Шалкииз жырау, Жиембет жырау и другие мечтали в своих стихах о счастливом будущем казахского народа и воспевали о важности воспитания у детей ценных человеческих качеств, которые являются основой его достижения. Особое внимание они обратили на то, что гордыня и корысть – злейшие враги человечества, а честность, довольство, терпение, доброта и чистота помыслов – важные человеческие качества.

Важные вопросы дальнейшего укрепления и развития казахской страны в воспитании поколения можно увидеть в стихах Букар жырау, Актамберди жырау, Шал Акына. Поэты того периода на главное место ставили идею

гражданского долга каждого человека сохранять целостность страны. Воспевая о том, что человек должен знать свои недостатки и уметь критически смотреть на себя, он уточнил, что главное значение воспитания находится в сознании взрослых и родителей. В то же время знания – это несравненное драгоценное сокровище, и все хорошее в жизни основано на знаниях. Главная ценность человека – человеческие качества, благополучие и единство каждой семьи, здоровье.

Воспевая суть человеческой жизни, поэт Шал акын разделил людей на три типа. Первый тип «кұржан» – это ленивый, невежественный человек, не имеющий цели в жизни и пустоголовый. Второй тип – «тіріжан», такой человек относится к гордому, недовольному, лицемерному, корыстному, жадному. Третий тип «жігітжан» – это настоящий джигит с открытым, широким кругозором, самодисциплинированный, для которого служение человечеству и польза обществу являются приоритетом. Поэтому именно в этот период важно, помимо проявления в воспитательной работе стремления к знаниям, уважения к старшим, уважения к молодому поколению, служить обществу.

Данные идеи, связанные с воспитанием потомства, были гармонично продолжены в педагогическом наследии Ыбырая Алтынсарина, Абая Кунанбаева, Шакарима Кудайбердиулы, алашской интеллигенции.

Ыбырай Алтынсарин открывал школы на казахских землях, звонил в полевые колокола, уделял особое внимание образованию казахских детей и сделал на этом пути множество дел. Основная идея стихотворения Ибрая Алтынсарина «Кел, балалар, оқылық!» – побудить молодежь получить образование, а с другой стороны, оно убеждает в том, что образование, искусство, наука и образование имеют ценность для широких слоев населения. Его педагогическое наследие ценно идеей о том, что человеческая жизнь имеет смысл через образование и работу. Сказав, что у трудолюбивого человека формируются высокие нравственные качества и через труд можно достичь истинного счастья, он отмечал, что упорный труд взрослых, в том числе родителей и учителей, играет ведущую роль для ребенка как предпосылка привития любви к труду.

Слова-назидания и стихи Абая Кунанбаева всесторонне освещают воспитание детей, а высказанные ценные идеи актуальны и сегодня.

Как уже говорилось выше, учения Абая «Толық адам» и «Адам бол!» образ гармонично развитой личности, ярко выраженный в моральной формуле, является одной из главных целей воспитания. В своих произведениях Абай подчеркивает значение для человека таких благородных качеств, как требовательность, трудолюбие, глубокая мысль, довольство и благодать. И ядром этих благородных качеств является честь. Стыд – это качество, которое настраивает поведение человека между расчетливостью и высокомерием. Абай в своем тридцать шестом слове-назидании обосновал тот факт, что человек теряет свою человечность, потеряв стыд, и сказав, что «У кого нет справедливости, у того нет стыда», что показывает честь, справедливость и

доброта являются основой добродетели и является неким правильным способом быть настоящим человеком.

А Шакарим Кудайбердиулы в своей работе «Үш анық» показал, что для того, чтобы быть человеком, необходимо иметь совесть. Он призывал к честному, справедливому и доброму. Считается благородной святыней иметь в человеке знания и интеллект. Шакарим Кудайбердиулы заявлял, что необходимо сохранять достоинство, доброту и справедливость на высоком уровне, ставить их выше личных интересов и целей («Анадан алғаш туғанымда»).

Качества духовно зрелого человека, упомянутые Абаем и Шакаримом, не потеряли своей актуальности даже в современный период развития человечества.

Продолжение идеи просвещения в казахской степи нашло отражение в трудах интеллигенции Алаш-Орды. Алихан Букейханов отметил, что казахи не только являются страной самостоятельной, но неоднократно показывал пример того, какой страной быть нужно, и отметил, что направление молодежи к правильности является залогом индивидуальности казахов.

Ахмет Байтурсынов в свое время хорошо понимал, что образование является основой прогресса и развития страны, и поставил своей главной целью донести его до народа. Он обосновал важность сохранения чистоты казахского языка и возможности поднять национальную культуру посредством образования. Он говорил, что пока не улучшится учебно-воспитательная работа с подрастающим поколением, не улучшатся общественные дела, и что самое главное для человека – это забота о народе, а чтобы не быть хуже всех, он выделил три вещи чтобы быть образованным, а именно, нужно учиться, работать, быть сильным и чтобы достичь этого всего необходимо единство во всем. Ахмет Байтурсынов отметил, что обучение должно осуществляться, прежде всего, в форме «заинтересованности», оно должно быть близко к природе ребенка и совместимо с повседневной жизнью. Поэтому важнейшими его уроками в воспитании потомства являются: привитие интереса к обучению, трудолюбия, уважения к нации и стране.

В педагогическом наследии Миржакипа Дулатова четко сказано, что важно учесть при образовании подрастающего поколения было совместимо с образом жизни и природой их нации. Он сказал, что только тогда, когда дух нации укореняется в разуме, крови и «до костей» маленького ребенка, он ясно усваивает родной язык и узнает то, что ему нужно, независимо от того, где живут, дух нации укореняется в них «до костей». Он говорит, что честь – это очень чуткое, острое, сильное чувство, связанное с человеческим достоинством и качеством, которое защищает человека от плохих поступков и помогает прочно хранить его честь, и воспевают, что честь должна быть высока у гражданина страны, который заботится о сохранении своей нации, своего народа.

Жусипбек Аймауытов в своей работе «Тәрбиеге жетекші» говорит, что границы воспитания широки, а «дно» глубокое. Устоявшееся мнение о том, что

влияние воспитания не сохраняется в периоды мужественности и старости, даже в детстве и юношестве, когда человек растет, взрослеет, обосновано тем, что воспитание представляет собой непрерывный процесс. Жусипбек Аймауытов отметил, что вопрос воспитания заключается в том, чтобы направить потребности и действия человека в правильном направлении и порядке, наладить отношения между людьми. Это показывает, что образование является основой знаний.

Магжан Жумабаев, автор первого учебника «Педагогика» на казахском языке, говорил, что воспитание, данное ребенку, должно быть воспитанием нации, поскольку ребенок каждого народа служит среди своего народа, для своего народа воспитатель должен воспитывать ребенка согласно менталитету и традициям этой нации. Поэтому воспитание подрастающего поколения на основе национальных ценностей имеет первостепенное значение. Магжан Жумабаев выделил четыре фундаментальные основы воспитания, а именно умственное воспитание, воспитание характера, воспитание красоты и физическое воспитание.

Алашордынцы говорили, что воспитание подрастающего поколения должно основываться на родном языке, родной культуре, уважении к наследию предков.

Казахская национальная идея начала XX века – это, прежде всего, идея свободы, политической независимости и государственного самоопределения казахского народа. Эту идею поддержали видные представители казахской интеллигенции, общественные деятели, лидеры партии «Алаш» А. Бокейханов, М. Дулатов, А. Байтурсынов, М. Шокай и другие. Их задача – пробудить национальное самосознание казахов для достижения своей государственности. Они призывали свой народ к свободе, единству, прогрессу, просвещению, предпринимательству и одновременно к избавлению от невежества, бескультурья, пережитков прошлого.

Работы Ермахана Бекмаганбетова и Манаша Козыбаева можно назвать прокладывающими дорогу казахской истории.

Ермахан Бекмаханов, первый в истории Казахстана доктор исторических наук, указывал, что воспитание с учетом казахской идентичности находится в его традициях, и обосновывал тот факт, что нация, не заботящаяся о своей самобытной культуре, подвергается высокому риску исчезновения, позволяет нам подвести итог идее о том, что национальные ценности являются ядром образования.

Ученый Манаш Козыбаев считал своим долгом пробудить историческое сознание народа и считал это стержнем образования. Под историческим сознанием Манаш Козыбаев называет пробуждение сознания, осознание собственной истории каждого человека, стремление познать свое происхождение, регион, народ, свои духовные корни и пройденный исторический путь. Поэтому, если сказать, что стержнем образования является историческое сознание, то становится ясно, что образование следующего поколения базируется на национальных ценностях казахского народа.

Акселеу Сейдимбеков, написавший множество трудов об истории казахского народа в годы независимости и посвятивший свое творчество важности сохранения нашей национальной самобытности и благородства, также говорил, что воспитание детей должно основываться на самобытности нации.

Казахский ученый, педагог К. Жарыкбаев обосновал идею о том, что народная педагогика – это первоисточник отечественной мысли, воспитание, духовное наследие народа. Эту идею развивали в своих научных трудах О. Озганбай, С. Калиев, Ж. Наурызбай и др.

В целом воспитание поколений началось еще в глубокой древности и продолжается по сей день. Мечта человечества – построить справедливое общество. Эта мечта веками руководила обществом. Как бы ни менялись времена, в образовании следующего поколения есть неизменные принципы. Святые места Казахстана, древняя история, героические исторические деятели, генеалогические эпосы – мощный источник энергии, дающий непрерывные силы поколению в воспитании поколения. Вот почему важно, чтобы образование следующего поколения основывалось на национальных ценностях. Воспитание поколения, начавшегося с Аль-Фараби, – это честность, совесть, честь, братство, трудолюбие и стремление к образованию, понимание верховенства языка и религии, сохранение целостности страны и земли, любовь к Родине, родному народу, земле, уважая историческое наследие и культуру, передаваемую из поколения в поколение, и ценность семьи. Ценные качества, такие как самосознание, останутся важными. [34]

Философские идеи мыслителей всех эпох и поколений составляют основу современной казахской национальной идеи, они актуальны и по сей день. Многовековая мечта и цель народа добиться свободы осуществилась в конце XX века, когда Республика Казахстан впервые провозгласила себя независимым государством.

Сегодня, с первых дней государственной независимости, широко и активно обсуждается вопрос о необходимости национальной идеи, способной объединить все население Казахстана и направить его на реализацию высоких целей.

Национальная идея «Мәңгілік Ел» – это основные исторические, национально-культурные особенности, актуальные цели и ценности независимого, демократического, светского Казахстана. У нее есть потенциал стать консолидирующей, мобилизующей, преобразовательной силой, способной укрепить общество и государство, изменить его к лучшему, стать по-настоящему народной идеей.

Для того чтобы реализовать национальную идею на практике, необходимо наполнить ее конкретным содержанием, видимыми результатами во всех сферах общественной жизни [35].

Для создания единого общества в нашей стране, прежде всего, необходимо сохранить нашу национальную культуру, традиции, обычаи и ценное наследие.

В связи с этим в системе непрерывного образования важны ценности «Совесть», «Национальный интерес», «Стремление», которые являются основой воспитания подрастающего поколения.

Если мы говорим, что Родина начинается с семьи, то необходимо прививать ребенку ценность Родины через семейное воспитание, уважение к родителям, семейное согласие и единство, братство и любовь к родной земле, формирование исторического сознания.

У подрастающего поколения ценность как «совесть» реализуется через воспитание, основанных на чистых намерениях добродетелей чести, доброты, сострадания, справедливости, честности и ответственности.

В то же время необходимо прививать ребенку ценность зрелости. Совершенный человек в национальной энциклопедии означает полноценную личность в переводе с арабского языка. А идея целостного человека широко раскрывается в творчестве Абая Кунанбайулы. Поэтому человек, обладающий гармоничным сердцем, разумом и силой, становится совершенным человеком. А совершенство приходит через его здоровье, культуру, стремление к образованию, трудолюбие.

Также впервые в казахском языке определение понятия воспитания и того, каким оно должно быть, можно увидеть из педагогического наследия Жусипбека Аймаутова. Он показал, что воспитание – это непрерывный процесс, продолжающийся на протяжении всей жизни, что образование ведет человека к практической реализации истины, добродетели и искусства и является основой знаний. [36]

Магжан Жумабаев, продолживший эту идею, подчеркнул важность воспитания ребенка собственным воспитанием и показал, что ребенок может быть полноценным, только если ему наделить ум, характер, красоту и физическое воспитание собственным примером. [37]

Поэтому общая идея казахских мыслителей, поэтов и интеллигенции нации заключается в том, что наша страна будет укреплена и наша независимость будет закреплена только в том случае, если воспитание детей будет национальным.

Национальные ценности являются основным стержнем национальной идеи, одним из главных факторов формирования нации. Национальная идея – это чувство, сформированное под влиянием места рождения, среды воспитания, систематизированное языком, устной литературой, традициями, обычаями, суевериями и табу народа. В этом суть нации, ее психологическая уникальность. И если наша национальная идеология будет слабой, это окажет негативное влияние на все сферы.

Однако сегодня в организациях образования проводится немало работы с целью прославления национальных ценностей в воспитании детей. Например, в частности, программа обучения и воспитания в национальных традициях «Зерек» в школе-лицей №53 акимата города Астаны, воспитание на основе ценностей в общеобразовательной средней школе имени Иманжүсіп Құтпанұлы села Жибек Жолы Аршалинского района Акмолинской области,

экспериментальная площадка по развитию мышления, глобальной компетентности, эмоционально-интеллектуального творчества и духовно-нравственных качеств в Акаральской общей средней школе-гимназии №5 управления образования Жамбылской области, ценностно-ориентированные образовательные проекты в средней общеобразовательной школе №10 села Батыр Мунайлинского района Мангистауской области и др. Тем самым, ведётся системная работа по привитию обучающимся национальных, духовно-нравственных ценностей.

При этом исследование было продолжено путем проведения опроса среди педагогов организаций образования, классных руководителей, заместителей директора по воспитательной работе, методистов.

Опрос проводился в 3 этапа.

1 этап – 2020-2021 учебный год. В опросе приняли участие 5640 респондентов из числа классных руководителей организаций образования.

2 этап – 2022-2023 учебный год. В опросе, проведенном среди педагогов организаций образования, принял участие 20 331 респондент, из них на казахском языке – 14 155, на русском языке – 6 051.

3 этап – 2022-2023 учебный год. В опросе приняли участие 7326 респондентов из числа заместителей директоров организаций образования регионов, были выявлены пробелы в образовании.

В обществе приоритетное значение приобретает необходимость методической помощи педагогам и классным руководителям в планировании и организации путей решения проблем современного образования детей, определении направления обучения, привитии ценностей.

В связи с этим целью исследования было определить важность развития личных и национальных ценностей в образовательных учреждениях.

Исследование позволило определить проблемы образования в образовательных организациях региона. После обсуждения теоретических и практических исследований были определены принципы, механизмы и методы воспитания подрастающего поколения через национальные ценности в организациях образования.

Образование сегодняшнего молодого поколения раскроет яркий облик нашей страны в будущем. Вот почему важно, чтобы образование было эффективным, а оно будет эффективным только в том случае, если оно основано на ценностях. Ценности способствуют формированию системы взглядов, которая является основой жизненной позиции, выбора, принятия решений человека, определяет его действия и поведение. [38]

Поэтому в современный период важно формировать ключевые компетенции, поддерживающие воспитание подрастающего поколения, укреплять национальный интерес в целях укрепления человеческого достоинства, сохранять и прославлять национальное наследие, быть честным, вести здоровый образ жизни, отвечать требованиям современности. Вот почему необходимо организовать воспитательную работу через ценности национального интереса, совести и стремлений.

В связи с этим в современное время мы отдаем приоритет воспитанию людей, которые мыслят критически, самостоятельно принимают оптимальные решения, обладают большими способностями, имеют высокую правовую культуру, умеют вести себя вежливо в общественных местах, умеют ладить с людьми и др., и которые могут вступить в конструктивный диалог.

Можно предложить основные принципы взаимодействия всех работников образования в организациях образования и обществе:

- принцип обеспечения безопасности и заботы;
- принцип уважения личных чувств;
- активность, самостоятельность и дисциплинированность;
- принцип всесторонности и последовательности;
- принцип воспитания на собственном примере;
- принцип обратной связи и коммуникационной поддержки.

Механизмы воспитания:

- в рамках предметного содержания;
- в рамках классных часов и воспитательной деятельности;
- в рамках внеклассной деятельности;
- в рамках сотрудничества с семьей;

1. В рамках взаимодействия с государственными партнерами [39].

Сегодня очевидно, что ситуация с воспитанием в организациях образования, система ценностей, прививаемая поколениями, и ее влияние на развитие детей являются проблемой, волнующей общество.

В связи с этим были представлены результаты опроса, проведенного в регионах для определения ценностей воспитания подрастающего поколения.

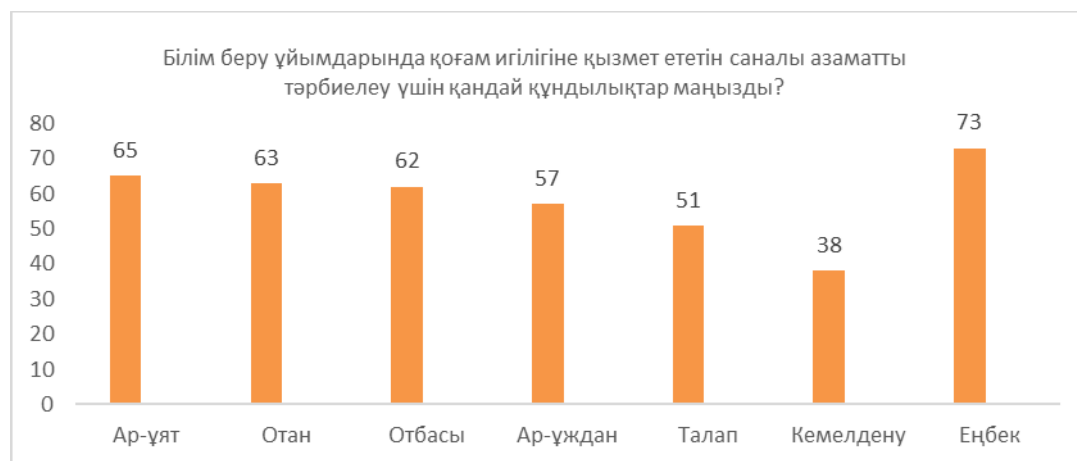

Рисунок 1 – Значимость ценностей воспитания в организациях образования

Ценностями, прививаемыми в организациях образования в процессе воспитания сознательного гражданина, служащего общественному благу, являются честь, Родина, семья, совесть, стремление, совершенство, труд (рисунок 1). Ответы на опрос показали важность этих ценностей в современном обществе. В настоящее время в организациях образования на первый план

выходит потребность в ценности труда в характере обучающихся. То есть перед нами, как обществом, стоит задача научить детей труду и объяснить ценность труда. Также необходимо прививать обучающимся ценности чести, совести и семьи посредством примера и морали. Воспитывая учеников быть совершенными, непредубежденными и умными, мы должны научить их ценить спрос и интересы.

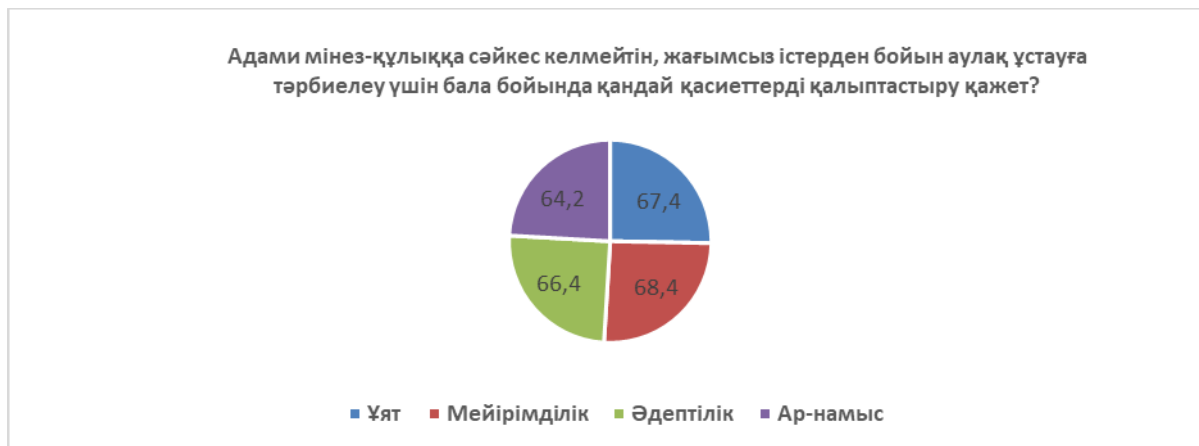

Рисунок 2 – Формирование ценности совести

Как показывают результаты исследования, необходимо прививать обучающимся стыд, доброту и порядочность, честь, чтобы сформировать качества, не соответствующие морали поведению человека, и избежать негативных поступков (рисунок 2). Поэтому перед сотрудничеством семьи, школы и общества стоит задача воспитать ребенка добрым и любящим, вежливым и порядочным, воспитать человека с достоинством и честью.

Рисунок 3 – Формирование качеств честности и дисциплинированности у детей

Следует отметить, что преобладает необходимость воспитания обучающихся быть ответственными, честными, справедливыми и

добродетельными, соблюдать закон и моральную этику, быть честными и справедливыми (рисунок 3).

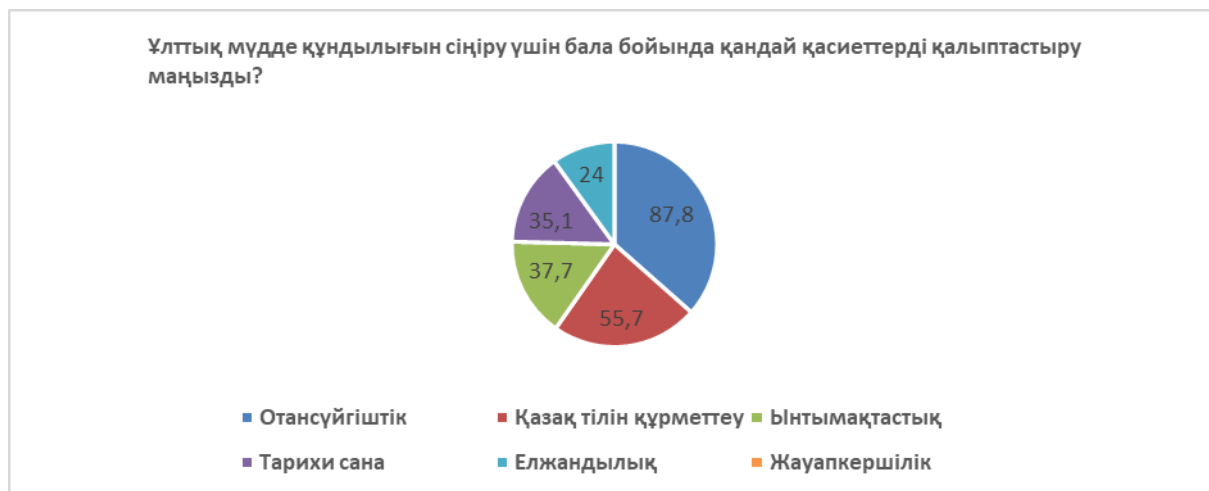

Рисунок 4 – Привитие национального интереса

Для привития детям в организациях образования ценности национального интереса важно формировать качества патриотизма, уважения к казахскому языку, сотрудничества, исторического сознания, патриотизма, ответственности (рисунок 4). Как показывают результаты исследования, приоритет следует отдать формированию у обучающихся ценностей патриотизма и уважения к казахскому языку. То есть развитие у ребенка уважения к родному языку и любви к Родине должно начинаться с семьи и продолжаться в организациях образования и обществе.

Рисунок 5 – Развитие ценности как стремление

Чтобы привить обучающимся ценность как стремление, важно развивать качества трудолюбия, стремления к знаниям, здоровому образу жизни,

культуры, предприимчивости, чистоты. Как показывает результат данного исследования, на первое место у обучающихся отдается необходимость формирования ценностей культуры, стремления к знаниям, здоровому образу жизни, трудолюбию (рисунок 5). Поэтому возникает важность воспитывать у обучающихся упомянутые ценности и качества.

Результаты опроса показали, что важно прославлять национальные ценности в учебно-воспитательном процессе организаций образования, организовывать учебно-воспитательный процесс через ценности совести, стремления и национального интереса. 60-65% педагогов, участвовавших в вопросе о том, какие ценности важны для воспитания сознательного гражданина, служащего общественному благу в организациях образования, хотят видеть упомянутые ценности в детях.

То есть в наше время важно прививать детям национальные и личностные ценности.

На втором этапе был проведен опрос среди заместителей руководителей образования в регионах. В опросе приняли участие 7326 респондентов.

Результаты исследования были следующими.

47,8% низкая мотивация учителей к осуществлению классно-руководящей деятельности, 75,2% отсутствие единой структуры учебного плана и механизмов его реализации в республике, 67,2% внезапные события вне плана воспитательной работы, отсутствие оценки эффективности воспитательной деятельности – 37,2%, отсутствие нормативных правовых актов, регулирующих взаимодействие организаций образования с общественными объединениями – 39,6%, ответственность родителей в воспитании детей не закреплена в нормативных правовых документах – 83,2%.

Результат исследования показал, что имеются недостатки в организации учебно-воспитательного процесса в организациях образования. Прежде всего, они должны обеспечить методическую поддержку работы классных руководителей и проводить обучающие курсы и семинары по организации учебно-воспитательного процесса на основе общечеловеческих и национальных ценностей. Отсутствие единой структуры воспитательного плана и механизмов реализации обуславливает необходимость единой программы воспитательной работы в организациях образования. Важно определить механизмы сотрудничества школы и родителей.

Воспитание – это основа качественного образования, ведущая поколение к высоким идеалам. Это процесс, включающий в себя непрерывное развитие человека с нравственной точки зрения, наделяющий его душу добродетелью и наполняющий его ценными человеческими качествами. То есть воспитание ребенка – это динамическое явление, которое начинается с колыбели и осуществляется непрерывно в течение всей жизни человека.

На воспитание детей в настоящее время влияют семья, социальная среда, организация образования и цифровое пространство. Эти влияющие факторы формируют интересы, потребности и идеалы ребенка, определяют его поведение [40].

В связи с этим определены следующие ценности воспитания подрастающего поколения в системе непрерывного образования: национальный интерес: семья, казахский язык, национальное наследие, патриотизм, историческое сознание, уважение; совесть: честь, ответственность, доброта, справедливость, честность; стремление: здоровье, стремление к образованию, трудолюбие, предприимчивость, культура и вежливость.

2. В этих целях в 2023 году Министерством образования Республики Казахстан и Национальной академией образования имени И.Алтынсарина совместно разработана единая программа воспитания под названием «Ұлттық тәрбие – ұлт болашағы». Содержание программы состоит из 8 глав [41].

Введение

Сегодняшний мир быстро меняется. Геополитические влияния и экономические конфликты в мире повлияли на экономические и социальные условия страны, культуру и духовность людей, подавили систему ценностей.

Разнообразная информация свободно распространяется в мировом пространстве и влияет на сознание детей через социальные сети. Интернет-пространство повлияло на образование и поведение детей, манеры поведения, открыло возможность различным субкультурам обрести определенный приоритет среди детей и подростков. Искоренить подобные вызовы на корню невозможно, однако предотвратить их – общая задача для всех нас.

Существование среди подростков и молодежи таких проблем, как вейп-курение, наркомания, употребление психотропных веществ, широко обсуждается в прессе и социальных сетях. Ни для кого не секрет, что быстрый доступ к Интернету на смартфонах, которые дети повседневно держат в руках, сделал детей зависимыми от интернет-игр. Детские мечты быстро разбогатеть и легко заработать деньги привели к тому, что они стали страдать лудоманией. Это показывает отсутствие финансовой грамотности у наших детей.

Если обратить внимание на данные, публикуемые Национальным бюро статистики Агентства стратегического планирования и реформ РК, то можно заметить, что факты краж, изнасилований и попыток изнасилования среди несовершеннолетних увеличиваются из года в год. Поэтому было показано, что в них укоренилась жестокость, буллинг среди подрастающего поколения.

Существует множество причин и последствий, которые способствуют возникновению этих проблем. Например, открытость Интернета, быстрое распространение любой информации, отсутствие фильтрации просматриваемого детьми видеоконтента, неспособность родителей сохранять гармонию и баланс между работой и семейной жизнью, все это способствовали отсутствию дисциплинированности в семье.

В связи с этим необходимо тщательно продумать пути воспитания у ребенка национальных, духовно-нравственных ценностей, сформировать парадигму взаимного сотрудничества организаций образования, государственных и социальных институтов в обеспечении безопасной и комфортной среды обучения для обучающихся.

Концепция воспитания под названием «Ұлттық тәрбие – ұлт болашағы», включающая в себя идеологии главы государства «Әділетті Қазақстан», «Еңбек адамы», «Толық адам», «Адал адам» и направленная на привитие ценностей, разработана на основе общечеловеческих и национальных ценностей, таких как национальный интерес, совесть и стремление, определяющие соответственно качества личности (далее – Концепция).

Концепция предусматривает задачу воспитания глубоко образованного, дальновидного, трудолюбивого, честного и национально идентифицируемого человека, который впитывает национальные ценности, ставит национальные интересы на первое место, ценит свою родную землю, Родину и дает импульс дальнейшему ее развитию.

В целях обеспечения эффективной реализации Концепции Национальная академия образования имени И.Алтынсарина является как уполномоченная организация по определению содержания и реализации учебных курсов для субъектов образовательной деятельности.

Текущее состояние образования

Главной ценностью системы образования в нашей стране является развитие человеческого капитала как неизменного принципа. В современный период развития Казахстана модернизируются все сферы общества в целях обеспечения социальной справедливости и благополучия каждого человека.

Однако ряд факторов, таких как тот факт, что национальные ценности не в полной мере отражены в обществе, и что они не внедряются систематически в повседневную жизнь, препятствуют использованию национальных ценностей как средства воспитания и их усвоению у детей.

Вот почему необходимо укреплять сотрудничество организаций образования и общественных учреждений, прославлять национальные ценности, разрабатывать методологию их реальной реализации, пересматривать способы воспитания в сознании поколения и избегать проявлений формализма.

Учитывая, что «воспитание ребенка начинается с пеленок», любовь и тепло, гармония и благополучие в семье наполняют душу его добром, любовью, поддержат его в поисках своего места во взрослой жизни. Однако не секрет, что имеют место семейные разводы, домашнее насилие, алкоголизм, жилищные проблемы, низкая правовая культура родителей, жестокое обращение с детьми, избиения. Эти факты оказывают негативное влияние на развитие и воспитание детей, формирование их личности. Ведь ребенок делает в обществе то, что видит в семье, ребенок – зеркало семьи, народная мудрость гласит, что «что птенец видит в гнезде, то и покажет, когда улетит».

Поэтому реализуется множество мер по усилению роли семьи в воспитании детей и повышению их ответственности. День семьи отмечается в организациях образования в начале каждого учебного года во второе воскресенье сентября с участием старейшин, бабушек, отцов, матерей, членов опекунов советов и других общественных объединений.

В 2023 году 15 мая впервые в стране был организован республиканский форум родителей «Ұрпақтар сабақтастығы». Основная цель данного форума –

призвать государственные органы, общественные организации, ветеранов, советы отцов и матерей, общественные объединения, заинтересованные в защите детей органы, обратить внимание на воспитание детей и совместными усилиями мобилизовать для этого усилия. Продолжение республиканского форума родителей «Ұрпақтар сабақтастығы» продолжилось проведением форума родителей в регионах. Этот форум должен быть продолжен и в ближайшие учебные годы, он должен сформироваться как площадка для обсуждения и совместного решения проблем воспитания детей и стать традиционно организуемым ежегодным мероприятием.

Роль отцов в воспитании детей всегда была доминирующей. Народная мудрость гласит, что «воспитание одного отца не может преподаваться в ста школах», а это определяет значение отцовского воспитания в развитии личности ребенка. Именно поэтому в настоящее время формируются союзы отцов, вносящие свой вклад в решение проблем, связанных с воспитанием детей и активным участием общества, семьи, особенно отцов. В июне 2023 года впервые в стране проведено республиканское мероприятие «Әке отбасының тірегі» в День отца и продолжено также в регионах. Основная цель данных мероприятий – привлечь внимание к воспитанию отцов и усилить их роль в жизни ребенка.

Все принимаемые меры направлены на оказание максимально всесторонней поддержки родителям в воспитании ребенка, учете их предложений и потребностей. Поэтому, помимо обеспечения благополучия ребенка, очень важно будет сотрудничать с интересами государства в сфере воспитания детей.

Кроме того, в целях воспитания обучающихся на основе нравственных, духовных и культурных ценностей реализуются такие проекты как «Семья – общая школа», «Традиции и обычаи», «Правосознание – убежище для общества», «Труд – сила страна», «Экономика – сила общества», «Формирование экологической культуры с детства», «Служение обществу», «Организация психологической службы и школьной миротворческой службы», «Один день из школьной жизни», «Сознательное поколение», «Здоровая молодежь», «Школа родителей», «Открытое сердце», «Великая степь» и др.

В целях укрепления институтов семьи реализуются инициативы «Школа родителей», «Школа бабушек», «Школа отцов», «Школа матерей».

В целом школа играет важную роль в обеспечении физического, психологического и социального благополучия обучающихся. По результатам международного исследования (PISA), 87% казахстанских подростков удовлетворены жизнью, склонны дружить со сверстниками и чувствуют себя частью школьного сообщества. Казахстанские обучающиеся считаются более организованными по сравнению со своими сверстниками из других стран по таким важнейшим показателям, как пунктуальность, правильное поведение в классе, дисциплина и организованность.

Аналитический отчет по результатам мониторинга учебных достижений обучающихся за 2022 год показывает, что 78,3% обучающихся 9 классов

полностью или частично согласны с утверждением «Я чувствую себя частью коллектива». Таким образом, результаты исследования показывают, что социализация подростков в стране улучшилась. Это приводит к изменению поведения и привычек молодого поколения в лучшую сторону.

Кроме того, исследование ценностей в содержании среднего образования в Казахстане (ОЭСР, 2021) показывает необходимость усиления образовательного потенциала учебного урока, в том числе образовательного потенциала естественнонаучных и математических предметов.

Вот почему важно уделять внимание пропаганде важности формирования и сохранения общечеловеческих, национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения, укреплять сотрудничество общества, образовательных организаций и семьи в целях для обеспечения безопасности и благополучия ребенка.

Цель и задачи воспитания

Понятно, что мы добьемся больших успехов, если наши национальные традиции и ценности будут гармонировать с современными культурными тенденциями и инновационными технологиями. Таким образом, были определены следующие цель и задачи воспитания.

Цель воспитания: воспитать трудолюбивого, честного, добросовестного, творческого гражданина, впитавшего в себя общечеловеческие и национальные ценности.

Задачи:

1. Воспитать прислушиваться к воле родителей, ценить семейное согласие и благополучие, выполнять сыновний долг.

2. Беречь национальное наследие, уважать казахский язык, национальные и государственные символы, сохранять мир, согласие, солидарность и национальное единство, воспитывать патриотизм и достойное служение государству.

3. Привить добродетель, послушания, доброту, честь, совесть, достоинство, ответственность, заботу и справедливость, сформировать правовую культуру.

4. Обучить ценить здоровье, здоровый образ жизни, чистоту ума и эмоциональную устойчивость.

5. Воспитать бережное отношение к природе, природному наследию, экономному и эффективному использованию природных ресурсов и привитие трудолюбия.

Непрерывность процесса воспитания

Воспитание – это основа качественного образования, ведущая поколение к высоким идеалам. Это процесс, включающий в себя непрерывное развитие человека с нравственной точки зрения, наделяющий его душу добродетелью и наполняющий его ценными человеческими качествами. То есть воспитание

ребенка – это динамичное явление, которое начинается с колыбели и продолжается в течение всей его жизни.

На воспитание детей в настоящее время влияют семья, социальная среда, организация образования и цифровое пространство. Эти факторы формируют интересы, потребности и идеалы ребенка и определяют его поведение. Поведенческие особенности определяют поведение ребенка в социальной среде, общение с другими людьми, действия. Именно поэтому привитие нравственных качеств ребенку осуществляется через систему ценностей.

Ценности влияют на позицию человека, его выбор, принятие решений, способствуют формированию обоснованной системы взглядов, служат основой определения действий и поведения.

Воспитание ребенка от рождения до 6 лет

В период от рождения до 3 лет ребенок особенно жаждет любви родителей, склонен узнавать окружающих его людей, держа их тем самым познавая. Ведущей деятельностью, развивающей ребенка в это время, является игра.

Ребенок 3-6 лет стремится действовать самостоятельно, ему интересно все пробовать. Основной ведущей деятельностью ребенка на этом этапе является познание. То есть ребенок дошкольного возраста познает, учится и пробует через игры. Игра – это и есть его детская игра, занятие и средство познания окружающей среды.

В целом ребенок дошкольного возраста повторяет увиденное от взрослых, ситуации, произошедшие в его семье, действия родителей. Каждый ребенок, которого беспокоит множество вопросов, проявляет желание узнать и научиться чему-то новому, поэтому в этом возрасте он часто задает такие вопросы и ищет на них ответы: что это?, а это что? почему это так? за что? почему это?. Он хочет познавать окружающий мир с особым интересом и чистым намерением. Детей этого периода можно назвать «маленькими исследователями».

Дети от рождения до 6 лет наиболее сильно подвержены влиянию семьи, организаций дошкольного образования и Интернет-пространства.

Поэтому члены семьи, родители, педагоги должны уделять внимание своим действиям и речи при воспитании ребенка дошкольного возраста, поддерживать стремление ребенка к познанию нового, ориентироваться на формирование хороших моделей поведения и развитие жизненно важных навыков.

В дошкольном воспитании важно:

- поддержка самостоятельных действий и начинаний ребенка;
- выражение уверенности в неограниченных возможностях ребенка;
- необходимо дать ребенку попробовать себя в той деятельности, которая ему интересна.

Рекомендуется:

- систематическое использование колыбельных песен, стишков, стихов-небылиц, загадок и пословиц, детских поговорок, сказаний и других образцов

народной устной литературы, соответствующих для детского языкового общения, как средства воспитания детей дошкольного возраста;

- в детском саду перед обеденным сном привить традицию слушать колыбельные (и другие приятные мелодичные песенки для детей) малышам в возрасте 0-3 лет, а детям старше 3 лет рассказывать сказки, прославляющие доброту и все хорошее, для того, чтобы они спокойно спали и отдыхали;

- реализация часов сказок с детьми, проектов и мероприятий как «Бабушкина сказка», «Бал Бала»;

- с учетом возраста, интересов и потребностей детей рекомендуется систематически использовать народные, спортивные подвижные игры.

Воспитание детей 6-10 лет

Дети в возрасте 6-10 лет открыты к познанию нового, любознательны и стремятся учиться. Они стараются правильно выполнять порученное им задание, стремятся выполнять любое действие искренне, склонны заботиться о животных, природе, проявлять доброту к детям младше себя. Ведущей деятельностью ребенка в этом возрасте является обучение.

Дети в возрасте от 6 до 10 лет идеализируют своих любимых героев из различных мультфильмов и сказок и стремятся подражать им.

Поэтому содержание воспитания должно быть совместимо с предметами, преподаваемыми в начальной школе. Отрывки из литературных произведений, сказок, легенд и стихов героев, представленные детям в классе начальной школы, воспевают доброту, порядочность, нравственность, верность, справедливость, патриотизм, здоровый образ жизни, трудолюбие, культурные качества повышают образовательную ценность и потенциал предмета. Это обеспечивает целостность воспитания и обучения.

Гармоничное использование в воспитательной деятельности традиционной музыки, народной музыки, песен, мелодий и стихов, соответствующих возрасту младших школьников, позволяет детям почувствовать красоту, прославить сохранение национального наследия и его почитание.

Рекомендуется:

- содержание, формат, художественный стиль, порядок изложения учебной деятельности должны соответствовать возрастным и психологическим особенностям, интересам и представлениям современных детей;

- обеспечивать последовательность и целостность воспитательной работы путем планирования тематических проектов, реализуемых в краткосрочной и долгосрочной перспективе;

- использование примеров народной устной литературы, произведений искусства как источника контента образовательных мероприятий и проектов;

- использование пословиц и табу казахского народа как одного из средств формирования культуры поведения и самоповедения обучающихся начальных классов;

- расширение своей сферы за счет использования национальных игр (проведение «Асық party», Хан талапай, Арқан тартыс, Алтыбақан, Айгөлек,

Белдесу, Саққұлақ, Тымпи, Тоғызқұмалақ и др.) как одного из инструментов, способствующих физическому и интеллектуальному развитию;

- через социальный опыт привлекать людей, животных, благотворительные акции в рамках охраны природы, а также прославлять такие поступки, мероприятия в социальных сетях.

Воспитание подростков 11-15 лет

Подростковый возраст – это особый этап в развитии ребенка. На этом этапе ребенок пытается проявить себя как взрослый, как самостоятельная личность, способная самостоятельно принимать решения. Одной из особенностей этого периода является то, что подросток старается поднять свою репутацию среди сверстников. На этом этапе подростки являются подражателями, для них важно мнение сверстников и друзей, они смело рискуют, их поведение быстро меняется. Ведущей деятельностью подростков является общение.

В народной мудрости говорят, что в тринадцать лет ребенок становится главой семьи. Это показывает, что ребенок на этом этапе может правильно понимать и принимать ответственность за себя и других, способен выполнять возложенные на него обязанности. В этот период трудовое воспитание оказывает особое влияние на формирование личности ребенка.

Воспитание в этот период – необходимо обратить внимание на привитие национальных ценностей и искусства, связанных со знаниями и образованием, полученными в предыдущих возрастных этапах.

Продолжается воспитательная работа по ознакомлению детей со святыми местами и историческими местами региона, где они проживают. Это способствует формированию у ребенка исторической памяти и сознания, способности постичь неповторимые особенности места рождения, осознать его неповторимую природу.

Содержание просветительской деятельности и проектов основано на народных сказаниях, исторических событиях, жизненных путях национальной интеллигенции, общественных деятелях, наследии героев и великих исторических деятелей, храбрости, верности, борьбе со злом и т.д. должны быть включены ценные человеческие качества, классические произведения искусства и нравственные примеры, взятые из жизни их авторов.

Легенды, героические стихи и исторические события и дальше будут оставаться мощным инструментом, помогающим детям понять природу родного народа, познать историю прошлого.

Мужество наших героических предков, исторических деятелей, их отвага в спасении и сохранении страны и земли способствует пониманию ценности государственной независимости, значения семейного благополучия, важности мира и сотрудничества людей в обществе, глубокому пониманию из истории страны.

Жизненный путь и наследие исторических деятелей, интеллигенции нации, подобранные с учетом возрастных особенностей детей и особенностей

содержания предметных программ в их классах, позволяют обеспечить единство образования и воспитания.

При этом развиваются любовь подростка к родному народу, уважение к чести, скромность, доброта, достоинство, уважение к духу предков, честность.

Сегодняшние времена перемен требуют от молодых людей найти свое место в обществе. Если да, то важно встречаться с работающими людьми, ездить на предприятия, повышать интерес подростка к профессии и поддерживать его в выборе правильной и интересной ему профессии. Проявление профессиональной направленности в содержании воспитательной работы в подростковом возрасте влияет на планирование будущего ребенка и выбор профессии.

Важно учитывать развитие и достижения цифровых технологий в воспитании подростков. Умение правильно использовать цифровые технологии способствует развитию способностей и знаний подростка, погружению в мировую цивилизацию, повышению цифровой грамотности. Однако чрезмерное использование умных технологий мешает подросткам уйти от реальной жизни, общаться и строить отношения с людьми, что негативно влияет на их психологическое и физиологическое развитие.

В казахском народе есть много правил, табу, их более 500, такие как «Не переходи чужому дорожку», «Не бери пример с плохого», «Не рви растения», «Не распускай волосы», «Не стыди», «Не проливай белое молоко», «Пока старший не притронется к еде за столом, не смей протягивать руку к еде», «Не садись за дастархан, пока старшие не сели за стол», «Не трогай птичье гнездо» и другие. Слова, правила, воспитывающие наш народ к честности, порядочности и нравственности, важны как один из главных инструментов семейного воспитания. Объясняя масштабы употребления табуированных слов и его смысл, семья помогает подросткам быть нравственными и избегать вредных привычек.

Рекомендуется:

- определение содержания, формата, художественного стиля, порядка изложения учебных мероприятий и проектов с учетом психологических особенностей и интересов детей подросткового периода и с учетом достижений цифровых технологий;

- представление классических произведений искусства и художественной литературы, соответствующих возрастным особенностям; предлагать решения кейс-ситуаций, направленные на обсуждение человеческих качеств и вредных привычек героев прочитанного произведения;

- совершать экскурсии по историческим местам и памятникам страны, знакомиться с данными об истории страны и края, посещать театры, музеи, архивы, национальные парки и заповедники, совершать виртуальные путешествия и/или знакомить с достижениями цифровых технологий;

- знакомство с жизненными путями и наследием героев, поэтов и народных деятелей, исторических и общественных деятелей;

- анализ исторических и документальных фильмов;

- поддерживать инициативы обучающихся по популяризации культурного и национального наследия;
- разработка проектов по охране природы, предотвращению техногенных катастроф;
- привлекать семью к социальному сотрудничеству для реализации проектов;
- организовывать мероприятия как «каникулы без гаджетов», чтение, занятия спортом, прогулки на природе и т.д.

Воспитание молодежи 15-18 лет

Сегодняшнее молодое поколение – это гражданин, который будет строить будущее страны.

Молодые люди должны знать, что для них честь – это проявление их гражданской позиции.

Пять качеств, которыми должны обладать молодые люди: ум, сознание, способности, истинный духовный облик, образованность.

Образованный, серьезный, терпеливый, доброжелательный, любознательный и культурный юноша – это настоящий интеллигент, совершенный человек, служащий стране и народу.

Для того чтобы стать совершенным человеком, общество требует наличия духовно зрелого, нравственного, образованного, добросовестного, честного и искреннего, заботливого, дружелюбного и ответственного, патриота, уважающего Родину, страну, свою семью.

Воспитанию молодежи следует отдавать приоритет ценности целостности страны и земли, независимости страны, сохранения высокого достоинства и чести, служения честным трудом, гражданской активности на благо общества, сознательного понимания демократической и гражданской ответственности, образование, основанное на здоровье и интеллектуальных ценностях.

Важно воспитывать молодых людей, чтобы они чувствовали себя важным поколением для будущего страны.

Главной целью воспитания в этот период является воспитание чувства национального духа, гражданского долга, ответственности перед страной и ее народом, Родиной, высокой оценки почетного положения.

Важно возродить историческое сознание нации, придавая особое значение прославлению исторической генеалогии, важно прославить наследие нашего народа, доставшегося нам от предков, пробудить дух молодежи в сохранении национального кодекса, и повысить их патриотизм. Каждый молодой человек должен понимать, что принцип «за страну и землю, за Родину» является долгом молодого поколения.

Мы должны уметь привлекать современную молодежь в общество только добротой, любовью, человеческими отношениями к ним и братством. Молодые люди ждут от общества справедливости и добрых, человеческих отношений. Пробуждение у молодежи потенциала раскрытия своих знаний, любознательности, творчества, деловых способностей через честность и доброту, создание условий для их реализации придаст импульс их творчеству.

В семье закладываются основы нравственного воспитания, преемственности традиций и соблюдения национального кодекса. Проблема знания молодежью семейных ценностей и подготовки к созданию семьи направлена на укрепление молодых семей и обеспечение создания счастливой семьи.

Уважение государственного языка молодежи, обеспечение литературой и информацией на казахском языке, посещение домов культуры, театров, библиотек, кинотеатров, уважение их языка, уважение их истории и культуры будут формировать взаимопонимание и сплочение молодежи в обществе.

В обществе должны царить честность и справедливость. Важно постоянно повышать качества нетерпимости к коррупции и правовой культуры у молодежи.

Рекомендации по воспитанию молодежи:

- в воспитании молодежи приоритет должен отдаваться почитанию целостности страны и земли, независимости страны, поддержанию высокого достоинства и чести, служению честным трудом, проявлению гражданской активности на благо общества, осознанному пониманию ответственности, воспитанности. на основе здоровья и интеллектуальных ценностей;

- вовлечение молодежи в социальные опыты и проекты, направленные на то, чтобы они почувствовали себя важным поколением для будущего страны, повышение их активности в выполнении своего долга перед семьей, долга перед Родиной;

- важность возрождения исторического сознания нации, придания особого значения прославлению исторической генеалогии, организации мероприятий, направленных на прославление наследия нашего народа, унаследованного от предков, пробуждение духа молодежи в соблюдении кодекса нации, повышение чувства патриотизма и государственной мудрости;

- вовлечение в деятельность, направленную на прославление семейных ценностей, разъяснение ответственности за создание семьи;

- рекомендуется участие в мероприятиях, направленных на высокую оценку добросовестного труда, уважения к труду человека, поддержку в определении правильной профессиональной направленности.

Содержание программы

«Маленький ребенок – словно тонкий прутик, как его сплетишь, когда вырастет будет в таком же положении» М. Жумабаев.

Воспитание – одна из основных функций общества, процесс целенаправленного, планомерного формирования личности, в котором опыт старшего поколения передается следующему поколению, развивает его сознание и позитивное поведение.

Впервые на казахском языке определено понятие воспитания и каким оно должно быть видно из педагогического наследия Жусипбека Аймаутова. Он показал, что воспитание есть непрерывный процесс, продолжающийся на протяжении всей жизни человека, и что воспитание ведет человека к

практической реализации истины, добродетели и искусства, является основой познания.

Магжан Жумабаев, продолживший эту мысль, подчеркивал важность воспитания ребенка собственным примером, а также считал, что ребенок может быть полноценным только в том случае, если ему дан ум, характер, красота и физическое воспитание.

Поэтому общая идея казахских мыслителей, поэтов и интеллигенции нации заключается в том, что наша страна укрепится и наша независимость упрочится только в том случае, если воспитание детей будет национальным.

Национальные ценности являются основным стержнем национальной идеи, одним из главных факторов формирования нации. Национальная идея – это чувство, сформированное влиянием места рождения, среды воспитания, систематизированное языком, устной литературой, традициями, обычаями, суевериями и табу народа. В этом суть нации, ее психологическое своеобразие. И если наша национальная идеология будет слабой, это негативно скажется на всех сферах жизнедеятельности.

Ценности воспитания

Воспитание сегодняшнего подрастающего поколения – это та опора, которая завтра будет формировать образ нашей страны. Вот почему образование будет эффективным, если оно основано на ценностях. Ценность способствует формированию системы взглядов, которая лежит в основе жизненной позиции человека, выбора, принятия решений, определяет его действия и поведение.

Поэтому в настоящий период для укрепления человеческого достоинства важны национальные интересы, национальное наследие, совесть, здоровье, компетенции, что является основой воспитания подрастающего поколения.

Национальный интерес.

Ценностью национального интереса является независимость государства, целостность страны и земли, сознательное понимание демократической и гражданской ответственности, умение быть верным своему долгу перед семьей и Родиной, уважать страну и родную землю.

Способствовать почитанию и уважению казахского языка как главного духовного богатства страны, его использованию во всех сферах жизни общества, развитию его как языка науки.

Семья – источник Родины. Поэтому понятия почитания родителей детьми, семи поколений, шанырака, являющиеся основой ценностного отношения к родителям, прививаются подрастающему поколению и ведут его к укреплению гармонии и единства семьи.

Качества уважения, вежливости и порядочности у людей приводят к уважению родителей, семьи, общества, страны и земли, государства и символов.

Национальный интерес, уважение к казахскому языку, целостность страны и земли, демократическая ответственность, долг перед Родиной, честное

служение Родине и стране, честное служение во благо общества, историческое сознание, патриотизм являются основой ценности Родины.

В казахском народе много крылатых слов, с которых начинается привитие любви к Родине, это такие слова, как «...Служение нации и народу основывается не на знаниях, а на характере», «Что птенец видит в гнезде, то и сеет когда летает», «Девочка не может вести себя, не учась у матери, мальчик не может путешествовать, не учась у бабушки», «Первое воспитание, которое дают ребенку, – это его родители, оно начинается с приучения к уважению к родным и близким», «Не будь ребенком своего деда, будь дитя человека» и т.д.

Ценностью национального наследия является сохранение истории страны в памяти подрастающего поколения, а именно признания наследия предков, его сохранения и дальнейшего прославления. Поколение, не знающее своей истории, не может сохранить ее в будущем. Поэтому процветание нашей страны, воспитание национального духа связано с ценностью национального наследия. Нам нужно защищать наше ценное наследие, оставшееся от наших предков. Посещение с детьми театров, музеев и исторических мест укрепит их духовно. Когда это все будет делаться последовательно, появится поколение, которое извлечет уроки из прошлого и внесет вклад в процветание страны.

Совесть

Ценность как совесть – это качественный образ человека, который не соответствует человеческому поведению, избегает негативных поступков, стремится к добру, ценит здравый смысл, становится достойным. К ценности совести: «Постоянство счастья, постигнутого человеком, зависит от хорошего поведения. «Если характер и разум совпадают, мораль побеждает», а добродетели честности, справедливости, доброты и ответственности являются основой. «Стыд на лице человека», «Если есть ум, будь почтительным, всегда будь вежливым», «Не думай о выгоде, думай о других», «Говори честно и поступай честно», «Есть два источника справедливости: никому не навредить и принести пользу обществу», «Будь верен своему народу, будь строг с врагами, будь верен своим друзьям!», «Не верь в свои силы, верь в свой честный труд», «В первую очередь, прежде всего, вам нужно намерение, затем вам нужна сила, затем вам нужна дисциплина» и т. д. Вот такие изречения и являются основой для формирования ценности, как совесть, у ребенка.

Совесть определяется как чувство нравственной ответственности за своё поведение перед окружающими людьми, обществом.

Совесть, в конечном счете, является основой национальной безопасности. Причина в том, что взяточничество и коррупция, ставшие проблемой будущего нации, усугубляются этим бесчестьем и небрежностью обмена дешевых денег. Поэтому главной ценностью в воспитании ребенка, начиная с детского сада до подросткового возраста, заканчивающего школу, становится совесть. Потому что знания и наука приходят упорным трудом. Работа, труд имеют большое значение в жизни человека. Все это станет основой для духовного развития человека, повышения профессионального потенциала и профессионализма,

модернизации общественного сознания, усиления чувства ответственности, что приведет к развитию экономики страны.

Ценность как совесть направлена на формирование у ребенка качеств честности, справедливости, доброты, заботы и привитие трудолюбия. Знания и наука формируются именно упорным трудом. Работа имеет большое значение в жизни человека. Это станет основой для духовного развития человека, повышения профессионального потенциала, модернизации общественного сознания, усиления чувства ответственности, оздоровления экономики страны.

Стремление

XXI век – время бурного развития технологий. Чтобы наша страна развивалась наряду с другими странами, мы должны способствовать интенсивному развитию технологий и быть открытыми для инноваций. Именно поэтому важно формировать современные навыки у подрастающего поколения. Прежде всего, мы должны научить наших детей трудолюбию. Ценность как стремление – это основа формирования у подрастающего поколения вежливости, терпения, настойчивости, бережливости, силы воли, чистого мышления и честных намерений. В то же время значение стремления приучает ребенка к обучению, тяге открывать новое в науке, эффективно планировать свое время и ресурсы, вести здоровый образ жизни.

Честный труд обеспечивает духовное и нравственное удовлетворение человека. Вот почему трудолюбие, вежливость, настойчивость, бережливость, довольство, сила воли, требовательность, чистые мысли и честные намерения формируются у подрастающего поколения через ценность труда.

Важно, чтобы ребенок стремился учиться и имел страсть к открытию нового в науке. В современное время люди, способные критически мыслить, самостоятельно принимать оптимальные решения, обладающие большим опытом, высокой правовой культурой, умеющие вести себя цивилизованно в общественных местах, умеющие ладить с окружающими, умеющие вступать в конструктивный диалог. Вот почему важно воспитывать человека с ключевыми компетенциями.

Поэт-мыслитель Шакарим Кудайбердиулы в своем стихотворении высказался о том, что стремление является основой формирования в человеке хороших качеств:

Ынсап, рахым, ар, ұят, сабыр, сақтық –

Талапқа алты түрлі нокта тақтық.

Алтауының ішінде ынсап әділ,

Өзгесінің тізгінін соған ұстаттық.

Проект «Өр талапты, озық ойлы ұлан»

В рамках национальных ценностей осуществляются пути и методы привития ценностей детям и подросткам через проект «Өр талапты, озық ойлы ұлан» с целью развития у человека красноречия, тяги к учебе, коммуникативной языковой культуры, читательской грамотности.

Кроме того, существуют следующие способы воспитания детей через привитие ценности как национальный интерес, совесть и стремление согласно их возрасту:

А) Привитие через пример

Дети и подростки учатся, наблюдая и копируя поведение взрослых. Вот почему родители дома и учителя в школе должны соответствовать этим качествам, постоянно повторять и показывать их в своих делах и поступках, что является самым большим примером для подрастающего поколения.

Б) Введение в учебную программу

Очень важно преподавать воспитание на ценностях, интегрируя его в образовательный процесс и формальную учебную программу. По формату, ведение дискуссии, постановка задачи на ситуационное исследование, беседу и т.д. может быть реализован через введение в учебную программу ценности воспитания.

В) Обучение навыкам критического мышления

Практика критических ответов на этические дилеммы и моральные вопросы, адаптация к обсуждениям, дебатам и рефлексивным упражнениям разовьют их навыки критического мышления и позволят им оценивать ценности в различных контекстах.

Г) Приводить примеры из жизни

На конкретных примерах из истории, известных событий, литературы и личного опыта можно понять, как реализуются ценности воспитания и их влияние на личность и общество в целом. Рассматривая исторические события и приводя примеры развития из прошлого казахского народа, дается возможность детям и подросткам понять практическую значимость этических качеств личности, формируемые на основе национальных и общечеловеческих ценностей воспитания.

Д) Возможность размышлять и оценивать себя

Обучающихся следует поощрять на оценивание своих действий и поведения на основе национальных и общечеловеческих ценностей воспитания. Их нужно поощрять, помогать ставить личные цели и следить за их прогрессом через реализацию данных качеств.

Е) Приглашаем родителей к сотрудничеству

Лучше работать вместе с родителями и влиять на них, чтобы организовать семейные мероприятия (беседы и т.д.), прививающие национальные и общечеловеческие ценности дома. Или пригласить гостя с опытом и идеями, либо организовать встречи таких людей с детьми.

Ж) Создание приятной атмосферы в классе

На уроках необходимо создавать позитивную среду, готовую к взаимной поддержке, а не тотальную, одностороннюю обстановку. Это должна быть среда, в которой обучающиеся чувствуют себя в безопасности, чтобы выражать свои мысли, задавать вопросы и обсуждать различные точки зрения.

В рамках проекта формируется информационная грамотность и навыки распознавания языка и литературы у обучающихся путем проведения

литературных марафонов, квестов, буккроссингов, челленджей, буктрейлеров и дебатов, интеллектуальных конкурсов.

Проект «Еңбегі адал жас өрен»

В целях широкой пропаганды культуры честного труда и трудолюбия реализуется проект «Еңбегі адал жас өрен».

Проект направлен на формирование ценности как человеческий труд и прославление культа труда. Проект призван поддержать обучающихся в определении их профессиональной направленности, научить их честно и ответственно выполнять свои обязанности, трудиться и научить уважать чужой труд.

Необходимо отметить и то, что квалифицированный специалист упорно трудится для выполнения поставленной перед ним задачи, является настоящим патриотом своего дела. Нужно пояснить, что настоящий трудящийся человек – это честный, который берет на себя ответственность за каждое дело, за каждый шаг, ценит труд других.

В содержании деятельности, проводимой в рамках проекта, обучающиеся должны быть направлены на развитие навыков правильного и эффективного планирования своего времени, финансовой грамотности, принятия решений, целенаправленных действий. Проект направлен на формирование любви к труду и снижение социального инфантилизма в обществе, основная задача проекта это формирование молодого поколения, добивающихся успеха благодаря упорному труду, а также популяризация успешных людей, добившихся успеха в жизни упорством и честным трудом.

Именно воспитание у обучающихся уважения к труду будет способствовать преодолению увлечения компьютерными играми, лени, снижению заболеваемости лудоманией.

Великий Абай сказал: «Труд – отрада, лень – жестокий бич». Труд и человек неотделимы друг от друга. Труд возвысил человека над животным миром, способствовал не только его физическому развитию, но и умственному и духовному. От первых каменных орудий, орудий из дерева и кости до компьютеров – таков гигантский путь развития человека. Труд создал самого человека.

Работа связана с формированием человека как личности, его самоопределением, постепенным узнаванием окружающего мира на протяжении всей жизни.

В современной школе проблемы привития детей к труду не потеряли своей актуальности. В связи с этим сегодня в обществе стоит вопрос о необходимости обновления трудового воспитания с учетом современных достижений науки и национальных традиций.

А) Трудовое воспитание и профессиональное самоопределение реализуется через:

- воспитание у детей и молодежи уважения к труду и людям труда, трудовым достижениям;

- формирование умений и навыков самообслуживания, потребности трудиться, добросовестного, ответственного и творческого отношения к разным видам трудовой деятельности, включая обучение и выполнение домашних обязанностей;

- развитие навыков совместной работы, умения работать самостоятельно, мобилизуя необходимые ресурсы, правильно оценивая смысл и последствия своих действий;

- содействие профессиональному самоопределению, приобщению

- детей и молодежи к социально значимой деятельности для осмысленного выбора профессии.

Б) Стимулирование инициативности и предпринимательства.

Помимо традиционных видов трудовой деятельности, участники будут знакомиться с основами предпринимательства, реализовывать свои микропроекты и развивать командные навыки.

Б) Развитие социальной ответственности.

Учащиеся будут привлекаться к социально значимым проектам, таким как помощь пожилым людям, благоустройство территорий и экологические акции.

В) Продвижение культуры саморазвития.

Стимулирование интереса к самостоятельному изучению новых областей знаний, умений и навыков, а также развитие культуры непрерывного образования.

Г) Вовлечение родителей и общества.

Содействие формированию диалога между поколениями, а также создание платформы для обмена опытом и знаниями между взрослыми и молодежью.

В целом проект «Еңбегі адал жас өрен» направляет создавать условия для всестороннего развития личности, признания значимости труда и формирования активной жизненной позиции молодежи.

Для реализации проекта необходимо проведение совместных мастер-классов для обучающихся с успешными работниками села или города, где они проживают, фестивалей ремесла, научных профориентационных проектов, конкурсов, организация практик на производственных площадках и предприятий области.

Проект «Ұрпаққа аманат»

В целях широкой пропаганды идеи государственности и патриотизма реализуется проект «Ұрпаққа аманат».

Проект станет площадкой для прославления ценностей национального интереса, совести и стремления. Данный проект, который прививает человеку любовь к родному краю, Родине, верное служение во благо общества.

Главной ценностью в рамках проекта является патриотизм. Это прекрасное качество, которое возникает из любви человека к родному краю и Родине. Патриотизм – это, в первую очередь, уважение каждого человека к своей семье и окружающей среде.

Патриотизм начинается с сохранения национального языка, культуры, религии, литературы и истории. Причина в том, что это качество формируется в человеке с молоком матери и кровью отца.

Поэтому, если мы научим молодое поколение любить страну и землю, уважать национальные ценности, мы сможем привить им дух патриотизма. «Поколение, воспитанное в духе национальных ценностей, произведет полезного гражданина, который скорбит о нуждах и интересах нашего народа», – считает активист «Алаш» Мустафа Шокай. Соответственно очень важно приучать ребенка к национальным ценностям.

Человек, который любит свою Родину больше, чем душу, дорожит ее национальными ценностями, скорбит о потере своего народа, можно назвать патриотически настроенным гражданином. В целях воспитания духа патриотизма нам необходимо прославлять великих деятелей нашей страны, таких как Абай Кунанбайулы, Ыбырай Алтынсарин, Шокан Уалиханов, Алихан Букейхан, Ахмет Байтурсынов, Миржакип Дулатов, Каныш Сатбаев, Кажимукан Мунайпасов, постоянно пропагандировать их нравственный облик, отвагу и мужество подрастающему поколению. Точно так же, если мы хотим проявить в ребенке патриотизм, необходимо возродить работу патриотических организаций (волонтеров), занимающихся воспитанием детей и подростков. У нас нет таких организаций, которые работают в направлении как «Жас ұлан», но они не в состоянии выполнять такие задачи, как сохранение национальных ценностей и привитие патриотизма на их уровне. Чтобы сформировать у ребенка патриотизм, необходимо постоянно прославлять неизгладимый героизм героев нашей страны. От самоотверженной храбрости таких героев, как Кабанбай батыр и Богенбай батыр во время джонгарского нашествия, героев национально-освободительных восстаний, таких как Есет Котибарулы, Исатай Тайманулы, Махамбет Отемисулы, Кенесары Касымов, а также Бауржан Момышулы, Толеген Токтаров, Рақымжан Кошқарбаев, Маншук Маметова, Алия Молдагулова, проявившие отвагу в годы ВОВ, Хиваз Доспанова, героини нации, героини вчерашнего декабрьского восстания 1986 года Кайрат Рыскулбеков, Лаззат Асанова, ведь прославление героизма молодежи обязательно пробудит в них чувство патриотизма.

Великий Абай говорил: «Характер передается ребенку от трех разных людей: первый – от родителей, второй – от учителя, третий – от друга». Большое влияние на формирование патриотизма оказывают родители, местность, где родился или вырос. Ведь любовь к Родине начинается с семьи. Именно поэтому семья является решающим фактором в воспитании ребенка. В семье происходит взросление ребенка, формируются первые признаки нравственности.

Дух патриотизма – единственная сила, позволяющая независимой стране влиться в ход мировой цивилизации и занять достойное место в мировом сообществе. Самое главное здесь то, что молодое поколение должно воспитываться в семье с большим патриотизмом. Бауржан Момышулы: «Наша история богата героями, наш народ высоко прославлял героизм и считал

его символом гражданственности и личности. Героизм останется традицией из поколения в поколение. Поколение людей, не знающих своего прошлого, не получивших образования и обучения, пусты, и их будущее бесплодно. Наш казахский народ – героический народ». Ведь героизм отважных героев, не отдавших врагу необъятную равнину, сражавшихся до последней капли крови на своих землях, и рыдавших за Родину, не прикасаясь ухом к подушке, всегда будет уроком для следующего поколения.

В рамках проекта будет пропагандироваться мужество детей школьного возраста в чрезвычайных ситуациях, победителей международных и республиканских конкурсов и олимпиад, конкурсов изобретательства.

Проект «Жеткіншектің Жеті Жарғысы»

Проект «Жеткіншектің Жеті Жарғысы» реализуется с целью формирования правовой культуры детей, раннего воспитания гражданственности и патриотизма. В формировании у обучающихся чувства ответственности перед обществом и родителями и духа патриотизма по отношению к Родине имеют место «Ақи немесе жомарттық» Алып Ер Тонга, мудрый человек аль-Фараби, «Құтты білік» Юсупа Баласағуни, «Хәл» Яссауи, «Толық адам» Абая Кунанбаева, «Ар-ұждан» Шакарима Кудайбердиұлы и трудах других просветителей казахского народа, которые являются основным посылом для формирования у обучающихся национальных и общечеловеческих ценностей.

Аль-Фараби подчеркивал при обучении важность чтения и запоминания прочитанного, чтобы ребенок был сообразительным. Он показывает, что интеллект способствует мышлению человека, суждению, пониманию науки и искусства, добродетели и играет ведущую роль на пути к счастью.

А в своем произведении «Құтты білік» Юсуп Баласағун описывает, какими должны быть поведение, знания, интеллект членов общества. Подчеркивая недостаток интеллекта у необразованного человека, он заключает, что человек может созреть только со знаниями, интеллектом решить многие сложные задачи и достичь своего идеала.

Идеи Коркыта ата, жаждавшего вечной жизни, аль-Фараби, разработавшего философию, сформировавшую облик доброжелательных жителей, и Юсупа Баласағуни, писавшего о развитии и совершенствовании человека, получили продолжение в произведениях Махмуда Кашкари, Ахмед Югинеки, Ходжа Ахмет Ясави и другие мыслители.

В педагогическом наследии казахов важным считается размышления поэтов и жырау различных исторических периодов о качествах, составляющих облик поколения, чтобы укрепить национальное единство и стать самостоятельной страной. Асан Кайгы, искавший удобное место для людей «Жерұйық», говоривший о защите страны и нуждах казахского народа, о качествах казахского народа воспевал Казтуган жырау, о качествах, необходимых казахской нации и для благодатного будущего казахов были описаны в поэмах Шалкииза, Жиёмбета, Ақтамберди, Бухар жырау.

Кроме того, сохранение целостности страны является гражданским долгом, благородным долгом каждого человека, а честное служение народу, полезность человечеству, патриотизм, трудолюбие, стремление к учебе являются самыми благородными качествами человека. Народное наследие, оставленное лидерами нации, нашли отражение в сегодняшнем проекте «Жеткіншектің Жеті Жарғысы».

Мы показываем, что идеи, начиная с Коркыт ата, менялись в соответствии с течением и требованиями времени, однако продолжали быть актуальным во все времена становления казахского народа. Данные идеи нашли свое отражение и в трудах, педагогическом наследии просветителей Ыбырая Алтынсарина, Абая Кунанбаева, Шакарима Кудайбердиұлы и Алашордынцев.

Проект «Ұлттық мектеп лигасы»

Проект «Ұлттық мектеп лигасы» реализуется в целях повышения культуры здорового образа жизни личности при формировании качественного будущего нации, широкой пропаганды физической культуры.

В рамках проекта выполняются следующие задачи:

- привлекать обучающихся к регулярным занятиям физической культурой и спортом;

- популяризация массового и национального спорта среди обучающейся молодежи, выявление талантливых детей в спорте.

- применение методических указаний по соблюдению принципов одного из известных казахских поэтов, фольклориста, ученого, известный сын Алашского народа Машхура Жусипа Копеева «6 состояний здоровья» (чистый воздух, правильное питание, движение, спокойный сон, хорошее настроение, отсутствие стресса).

Принципы и механизмы воспитания

Концептуальный аппарат определяет основные принципы взаимодействия всех педагогов организаций образования и общества.

Основы принципа обеспечения безопасности и защиты детей:

- изучение основных правил безопасности дома, в школе и на улице, чтобы дети могли находиться в безопасной среде в различных ситуациях;

- учить детей правильно выражать свои чувства и эмоции, уметь противостоять негативным переживаниям и стрессу;

- дети всегда должны чувствовать любовь и заботу родителей и педагогов;

- обучение социальным навыкам, чтобы дети понимали других людей и уважали их чувства;

- в целях защиты своих прав и интересов, воспитывать у детей чувство собственного достоинства и самостоятельности.

Принцип уважения индивидуальности заключается в обеспечении интеллектуального, физического, эмоционального и социального развития детей путем поощрения их участия в различных мероприятиях. Кроме того, в реализации процесса воспитания педагоги должны уважать, в первую очередь, личность ребенка, его интересы, потребности, способности. Это позволяет

ребенку развиваться как самостоятельной, уверенной в себе и способной личности в будущем.

Активность, самостоятельность и дисциплинированность – одни из важных принципов воспитания.

Дети должны знать допустимые и недопустимые формы поведения в социальной среде. Именно социальная среда учит их уважать права других и брать на себя ответственность за свои действия.

Ребенок должен быть активным участником образовательного процесса, то есть необходимо научить ребенка быть активным и самостоятельным. Это помогает детям самостоятельно решать проблемы и достигать поставленных целей в будущем.

Дисциплина помогает ребенку понять, чего от него ждут и как он должен вести себя в тех или иных ситуациях. Четкие границы и правила дисциплины помогают детям развивать чувство уважения к окружающим их людям.

Дисциплина развивает у ребенка навыки самоконтроля и ответственности. Дисциплинарные правила всегда должны быть последовательными и справедливыми.

Принцип комплексности и последовательности – учебный процесс должен быть непрерывным и системным. Это физический, интеллектуальный, эмоциональный, социальный и другие аспекты жизни ребенка. Наряду с учебой ребенок должен играть, общаться с друзьями, заниматься спортом и заниматься творчеством, поэтому его следует научить эффективно использовать свое время.

Цель этого принципа – помочь детям стать самостоятельными, ответственными и уверенными в себе личностями.

Принцип воспитания личным примером – мощный метод воспитания детей. Взрослые могут быть для детей образцом для подражания своим поведением, поступками, связанными с другими людьми, природой, трудом.

Наблюдая за поведением своих родителей, педагогов и других людей в социальной среде, дети усваивают образцы для подражания, культурные и моральные ценности, социальные нормы.

Однако не следует забывать, что дети видят не только положительные, но и отрицательные модели поведения.

Принцип обратной связи и коммуникационной поддержки заключается в предоставлении открытой и честной обратной связи ребенку, чтобы он мог учиться на своих ошибках и успехах. Обратная связь должна основываться на действиях ребенка, а не на его личности. Она по-разному влияет на восприятие ребенком информации, учит его ее анализировать, а также способствует формированию близких отношений между ребенком и взрослым.

Организации образования обеспечивают целостность образования и обучения:

- 1) в рамках тематического содержания:

- при разработке краткосрочного плана по каждому предмету учитывать воспитательную ценность содержания учебных задач, предлагаемых при реализации учебной цели, и обеспечивать ее реализацию в ходе урока;

- брать национальные ценности за основу при планировании предметной еженедельной деятельности и обеспечивать ее реализацию;

- объединения (методические объединения) при планировании предметных недель, помимо повышения познавательной активности обучающихся, должны обращать внимание на воспитательную ценность мероприятий, организуемых на основе национальных ценностей, и обеспечивать ее реализацию через содержание.

2) в рамках классных часов и воспитательных мероприятий:

- соблюдение последовательности и закономерности формирования национальных ценностей при разработке годового плана классных часов;

- учет юбилейного календаря учебного года, планирование национальных ценностей на каждый месяц и обеспечение его реализации;

- один час занятий в неделю должен быть введен в соответствии с расписанием школы, вовремя и регулярно проводиться.

3) в рамках внеурочной деятельности:

- реализация совместных проектов учителей-предметников и классных руководителей с целью правильной организации свободного времени обучающихся;

- обеспечить участие обучающихся в дополнительном образовании в школе (клубы, кружки, секции, факультатив и т.п.) с целью правильной организации их свободного времени вне школы.

4) В рамках сотрудничества с семьей:

- формирование и установление открытых и надежных отношений с родителями/юридическими лицами.

- вовлечение родительского объединения в деятельность образовательной организации (планирование, совместное руководство и принятие решений воспитательной работой);

- совместно с родителями выявить ценности образовательной организации, обсудить их роль в формировании ценностей;

- установление контакта с родителями как получателей информации через страницы социальных сетей образовательной организации (Instagram, Facebook, Telegram и др.);

- привлечение родителей для проведения мероприятий в рамках по воспитательной и внеклассной работ;

- организация новых видов родительских собраний (педсоветы, тренинги, семинары, коучинги, дни открытых дверей, лекции, педагогические гостевые лекции) с целью увидеть динамику развития обучающихся и обеспечить качественную обратную связь с родителями.

5) В рамках взаимодействия с общественными партнерами:

- организация совместной работы с ведомственными учреждениями согласно интересам и проблемам организации образования или школы;;

- проведение занятий в определенных местах вне школы (музеи, театры, краеведческие экскурсии, посещение предприятий).

Заключение

В целом воспитание началось еще в глубокой древности и продолжается до настоящего времени.

Мечта человечества – построить справедливое общество. Эта мечта веками руководила обществом, она была причиной выжить и победить зло.

Как бы ни менялись времена, в воспитании подрастающего поколения остаются неизменные принципы. Вот почему воспитание подрастающего поколения начинается с колыбельной матери, связь с нашими традициями с давних времен, священными местами нашей страны, историей, храбрыми предками, эпосами родословия останутся мощным источником энергии, которая будет постоянно придавать силы поколению.

Воспитание поколения, которое началось с аль-Фараби, – это воспитание честности, совести, чести, братства, трудолюбия и стремление к знаниям, понимание ценности языка и духовности, сохранение целостности страны и земли, любовь к Родине, родной земле, сохраняя и прославляя историческое наследие, передающееся из поколения в поколение, уважая свою культуру и впитывая ценность семьи, актуально и сегодня.

Государственным органам, организациям образования, родительским объединениям и общественным сдюзествам, заинтересованным в воспитании подрастающего поколения, необходимо организовать комплексную совместную работу.

В медиапространстве важно сокращать содержание, противоречащее национальным интересам, пропагандировать патриотизм и государственную мудрость, уважать казахский язык как государственный, сохранять целостность страны и земли, отдавать приоритет содержанию воспитания подрастающего поколения.

В целях обеспечения безопасности подрастающего поколения необходимы сим-карты для смартфонов специально для детей, блокирование контента, пропагандирующего насилие и жестокость в интернет-пространстве, и их строгий запрет в законодательном порядке будут положительно способствовать предотвращению злоупотребления их в сфере образования.

Родители, педагоги и любой взрослый в обществе не должны быть равнодушны к проблеме ребенка, его потребностям и интересам. Необходимо проявлять доброту и любовь, позволяя ребенку свободно выражать себя и давая конструктивную обратную связь о его плохом поведении.

Данная программа является концептуальным документом, показывающим философию и направления воспитания подрастающего поколения в современный период.

Реализация программы позволяет решить многие проблемы, описанные в документе, предотвратить критику в сфере образования и начать системную работу заинтересованных государственных органов, организаций образования и общественных объединений, принимающих участие в образовании детей.

Реализация программы будет способствовать повышению качества нации.

Целевые индикаторы и ожидаемые результаты

№	Показатели	2023	2024	2025	2026
1	Доля детей, занимающихся спортом	82%	84%	87%	90%
2	Доля обучающихся, вовлеченных в организованную общественную деятельность, в том числе через ученическое самоуправление и дебатное движение с целью повышения уровня гражданственности и патриотизма	35%	40%	45%	50%
3	Доля обучающихся, читающих книги	59,7%	65%	75%	80%
4	Доля участия в социальных проектах	20%	25%	30%	35%
5	Участие в мероприятиях «Личная безопасность», «Антибуллинг» культура	50%	65%	75%	85%

Ожидаемые результаты:

1. Умеет уважать своих родителей и взрослых, принимает и понимает свою ответственность перед семьей, ценит значение понятий «шаңырақ», «жеті ата», «тектілік», дорожит семейным благополучием.

2. Берет на себя ответственность за свои поступки в семье и школе, верен своему слову, делу, поддерживает младших, почитает старших, бережет и дорожит честью и достоинством, высоко ценит честный труд.

3. Проявляет патриотизм, имеет активную гражданскую позицию, благородство, считает своим долгом верно служить своему народу, защищать независимость государства, целостность страны и земли, знает традиции и сохраняет их.

4. Поддерживает чистоту помыслов и тела, культуру здорового образа жизни, гармонию души.

5. Содержит в чистоте свой дом, двор, город, стремится поддерживать в чистоте общественные места и окружающую среду, с любовью относится к природе, признает и почитает неповторимые черты родного края, уважает национальную культуру.

В течение последних 4 месяцев после внедрения «Единой программы воспитания» в организациях образования было проведено повторное анкетирование педагогов с целью определения реализации программы и ее эффективности. В опросе приняли участие 25 557 педагогов. Представим результаты опроса, проведенного в регионах.

Менің өңірім / Мой регион

25 557 ответов

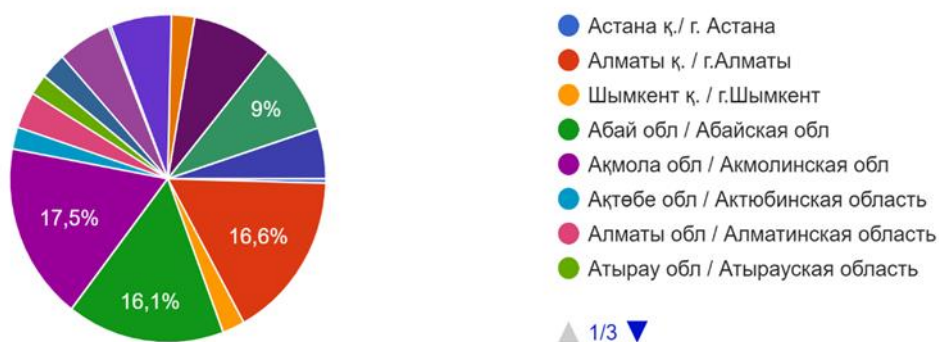

Рисунок 1 – Регионы, принявшие участие в опросе

В опросе приняли участие 25 557 респондентов по регионам.

Данные по регионам: 109 респондентов в городе Астана (0,4%), 4 239 респондентов в городе Алматы (16,6%), 4 119 респондентов в области Абай (16,1%), 4 473 респондентов в Акмолинской области (17,5%).), Актюбинская область – 555 респондентов (2,2%), Алматинская область – 92 респондента (3,6%), Атырауская область – 522 респондента (2%), г. Шымкент – 584 респондента (2,3%), Жамбылская область – 663 респондента (2,6%), область Жетысу – 1412 респондентов (5,5%), Карагандинская область – 66 респондентов (0,3%), Кызылординская область – 1591 респондент (6,2%), Мангистауская область – 606 респондентов (2,4%), Северо-Казахстанская область – 2092 респондента (8,2%), Туркестанская область – 2 308 респондентов (9%), в Восточно-Казахстанской области свое мнение о реализации программы интегрированного образования и ее эффективности высказали 1282 респондента (5%).

Сіз Біртұтас тәрбие бағдарламасы аясында іс-шараларды қаншалықты жиі өткізесіз? / Как часто Вы проводите мероприятия в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

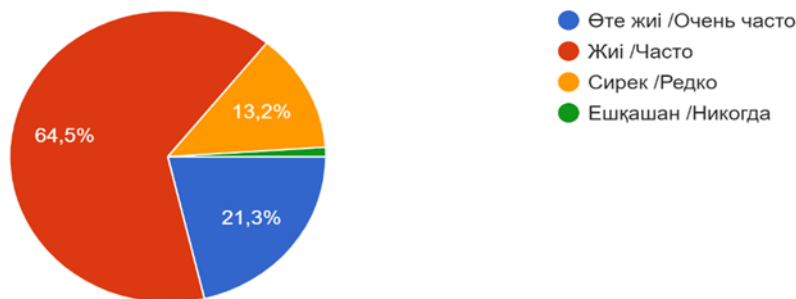

Рисунок 2 – Мероприятия, проводимые в рамках Единой программы воспитания

16 487 (64,5%) отметили, что часто проводят мероприятия в рамках Единой программы воспитания. 5435 (21,3%) респондентов ответили, что делают это очень часто, а 3370 (13,2%) респондентов ответили, что делают это редко. А 267 (1%) респондентов заявили, что вообще не проводят мероприятия в рамках Единой программы воспитания.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде өткізілетін іс-шаралардың тиімділігін қалай бағалайсыз?/ Как Вы оцениваете эффективнос...мых в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

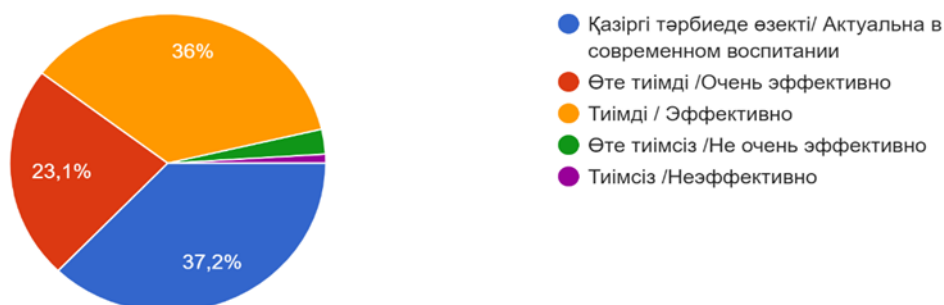

Рисунок 3 – Эффективность мероприятий, проводимых в рамках Единой программы воспитания

9 504 (37,2%) респондентов ответили, что мероприятия в рамках программы актуальны в современном образовании. 9 205 (36%) ответили, что эффективно, а 5 912 (23,1%) респондентов ответили, что очень эффективно. При этом 250 (1%) ответили, что это неэффективно, а 688 (2,7%) ответили, что очень неэффективно.

Біртұтас тәрбие бағдарламасындағы «Ар-ұят», «Ұлттық мүдде» «Талап» құндылықтарын жүзеге асыруда туындаған мәселелер? / Какие...ние» в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

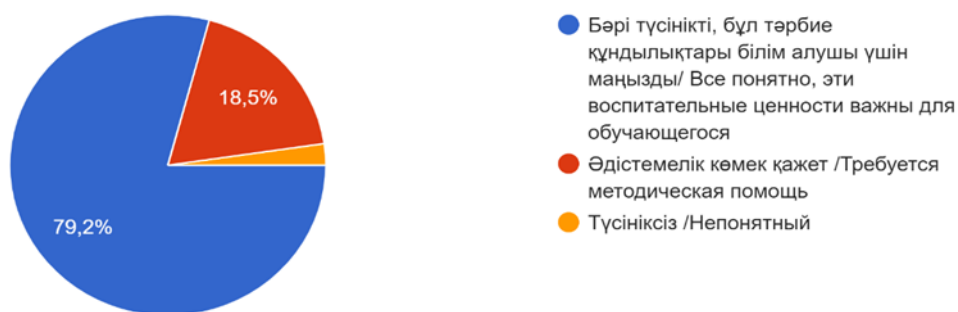

Рисунок 4 – Реализация ценностей «Совесьть», «Национальный интерес» и «Стремление»

20 250 (79,2%) ответили, что все понятно, что данные ценности воспитания важны для обучающегося. При этом 4719 (18,5%) принявших участие респондентов говорят, что необходима методическая помощь, а 590 (2,3%) отвечают, что Единая программа воспитания пока неясна.

Біртұтас тәрбие бағдарламасын оқу-тәрбие процесінде жүзеге асыру бойынша түсіндіру жұмыстары қажет деп ойлайсыз ба? (курс, семина...ия? (курс, семинар, тренинги, встречи и т.д.)
25 557 ответов

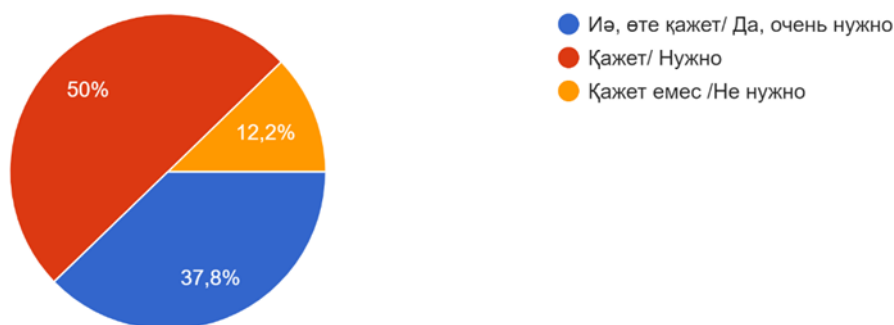

Рисунок 5 – Реализация Единой программы воспитания в учебно-воспитательном процессе

Считаете ли вы необходимым разъяснять реализацию Единой программы воспитания в образовательном процессе? (курс, семинар, тренинги, встречи и т.п.) 9 653 (37,8%) респондентов считают, что разъяснительная работа в рамках программы очень необходима, а 12 777 (50 %) отвечают, что она необходима. А 3129 (12,2%) респондентов отвечают, что в разъяснительной работе нет необходимости.

Біртұтас тәрбие бағдарламасының аясында өткізілетін іс-шараларға қандай өзгерістер енгізгіңіз келеді? / Какие предложения Вы хо...димых в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

Рисунок 6 – Мероприятия в рамках Единой программы воспитания

10 628 (41,6%) респондентов, принявших участие в опросе: Какие изменения они хотели бы внести в мероприятия, проводимые в рамках Единой программы воспитания, ответили, что мероприятия должны быть интересными и привлекательными, 6 756 (26,4%) респондентов ответили, что делают мероприятия интерактивные и активные, 8 175 (32%) респондентов предположили, что мероприятия должны быть доступны всем обучающимся.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде кешенді жоспарда ұсынылған іс-шаралар тиімді болды ма? / Были ли эффективны мероприятия...ане в рамках Единой программы воспитания?
25 557 ответов

Рисунок 7 – Комплексный план в рамках Единой программы воспитания

12 087 (47,3 %) респондентов ответили, что они эффективны, 5 947 (23,3 %) респондентов ответили, что мероприятий слишком много и их следует сократить, а 7 525 (29,4 %) респондентов ответили, что комплексный план эффективен, и каждый классный руководитель может адаптировать его к своему классу.

Біртұтас тәрбие бағдарламасына қандай шаралары толықтыруды ұсынасыз?/Какие мероприятия Вы предлагаете дополнить в Единой программе воспитания?
25 557 ответов

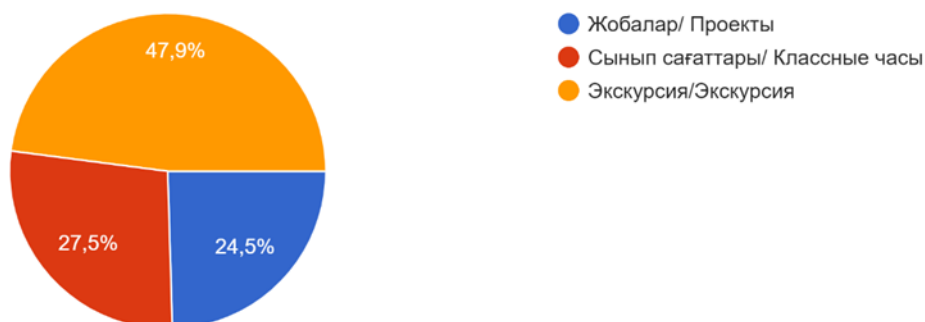

Рисунок 8 – Мероприятия в рамках Единой программы воспитания

12 253 (47,9%) респондента, участвовавших в опросе, какие мероприятия вы рекомендуете добавить в Единую программу воспитания, предложили дополнить ее деятельностью в виде экскурсий, 7 036 (27,5) респондентов отметили увеличение классных часов и 6270 (24,5%) респондент внес предложения по дополнению проектов.

Біртұтас тәрбие бағдарламасының артықшылығы неде деп ойлайсыз?/ Как вы думаете, в чем преимущество Единой программы воспитания...лады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

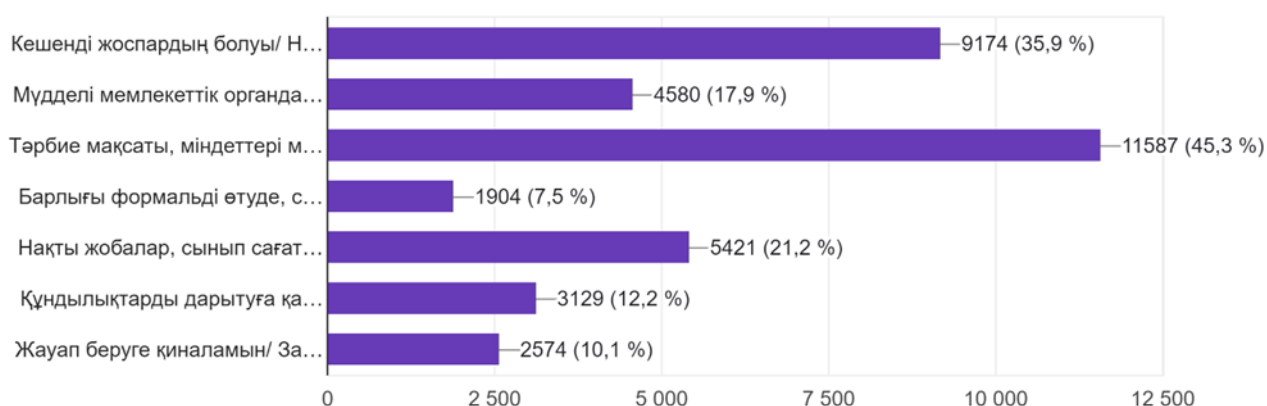

Рисунок 9 – Преимущества Единой программы воспитания

9174 (35,9) ответили на вопрос: «В чем, по вашему мнению, преимущество Единой программы воспитания?» 9174 (35,9) ответили: «Есть совместный план с соответствующими государственными органами» 4580 (17,9%), «Четкое представление воспитательных цели, задач и ожидаемых результатов» 11 587 (45,3), все формально, поэтому не считаю эффективным 1904 (7,5%), представление конкретных проектов, тем классных часов 5 421 (21,2 %), представление показателей, необходимых для обучения ценностям 3129 (12,2%), 2574 (10,1%) респондентов отмечают, что затрудняются с ответом.

Биылғы оқу жылында Сіздің мектепте(сыныпта) жобалар жүзеге асырылуда/ В текущем учебном году какие проекты реализуются в Ва...болады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

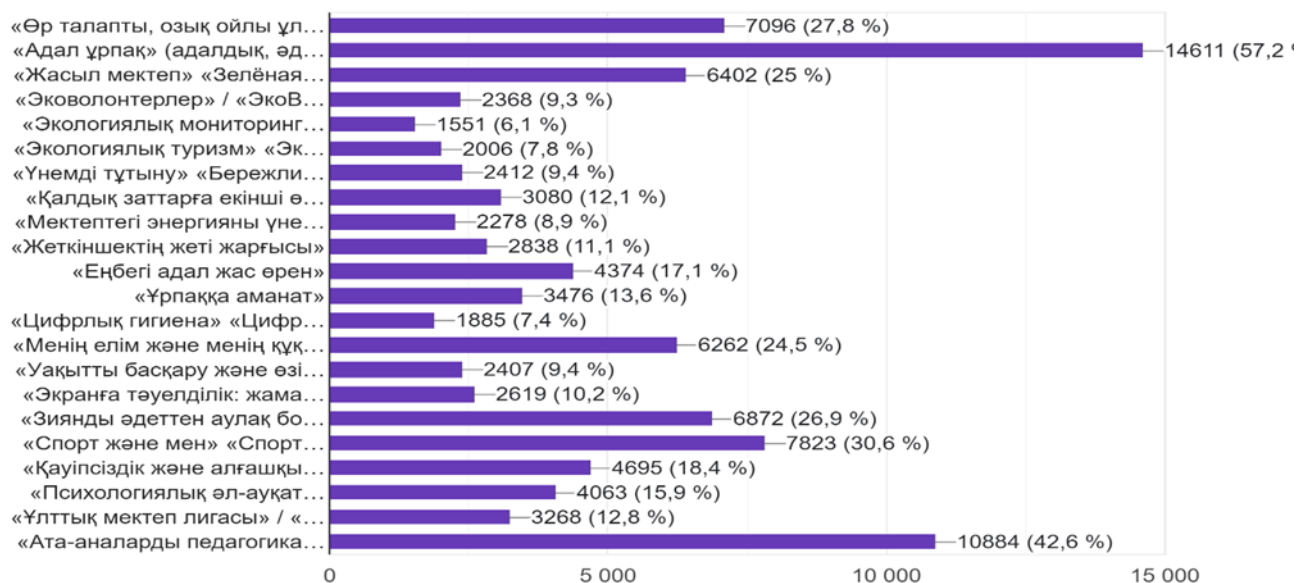

Рисунок 10 – Реализация проектов в рамках Единой программы воспитания

7096 (27,8%) респондентов ответили, что в этом году в школе реализуется проект «Өр талапты, озық ойлы ұлан», воспитывающий обучающихся к критическому и творческому мышлению. При этом 14 611 (57,2%) участников приняли участие в проекте «Адал ұрпақ», ведущем обучающихся к честности и справедливости; «Жасыл мектеп» 6 402 (25%); «Эковолонтерлер» 2368 (9,3%); «Экологический мониторинг» 1551 (6,1%); «Экологический туризм» 2006 г. (7,8%); «Эффективное потребление» 2412 (9,4%); «Дайте отходам вторую жизнь» 3080 (12,1%); «Энергосбережение в школе» 2278 (8,9%) «Жеткіншектің жеті жарғысы» 2838 (11,1%); «Еңбегі адал жас өрен» 4374 (17,1%); «Ұрпаққа аманат» 3476 (13,6%); «Цифровая гигиена» 1885 г. (7,4%); «Моя страна и мое право» 6262 (24,5); «Тайм-менеджмент и самоорганизация» 2407 (9,4%); «Экранозависимость: вредная привычка» 2619 (10,2%); «Избегайте вредных привычек» 6872 (26,9%); «Спорт и я» 7823 (30,6%); «Национальная школьная лига» 3268 (12,8%); «Педагогическая поддержка родителей» 10 884 (42,6%); «Безопасность и первая помощь» 4695 (18,4%); о реализации проекта «Психологическое благополучие и стрессоустойчивость» ответили 4063 (15,9%) респондента.

Біртұтас тәрбие бағдарламасы шеңберінде қандай бастамалар ерекше болды немесе тәрбие үшін маңызды болды деп ойлайсыз?/ Как Вы д...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

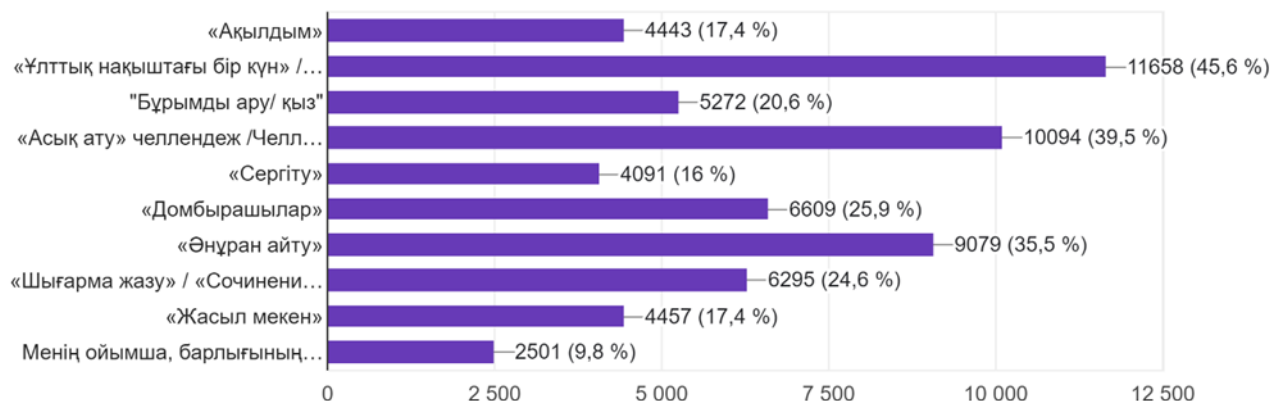

Рисунок 11 – Инициативы в рамках Единой программы воспитания

В опросе о том, какие инициативы в рамках Единой программы воспитания были особенными или важными для воспитания, по инициативе «Ақылдым» приняли участие 4 443 (17,4%) респондента; «Ұлттық нақыштағы бір күн» 11658 (45,6%); Бұрымды ару/ қыз 5272 (20,6%); в челлендже «Асық ату» – 10194 (39,5%); «Сергіту» – 4091(16%); «Домбырашылар» – 6609 (25,6%); «Әнұран айту» – 9079 (35,5%); «Шығарма жазу» – 6295 (25,9%); «Жасыл мекен» – 4457 (17,4%), если из выше сказанного получается, что все упомянутые инициативы по мнению респондентов особенные и важные для воспитания, то 2501 (9,8%) респондент ответили, что «на мой взгляд, не все из них важны и эффективны».

Челленджер бала тәрбиесіне және олардың басқалармен өзара ынтымақтастығына қаншалықты әсері бар? /Как влияют челлендж...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

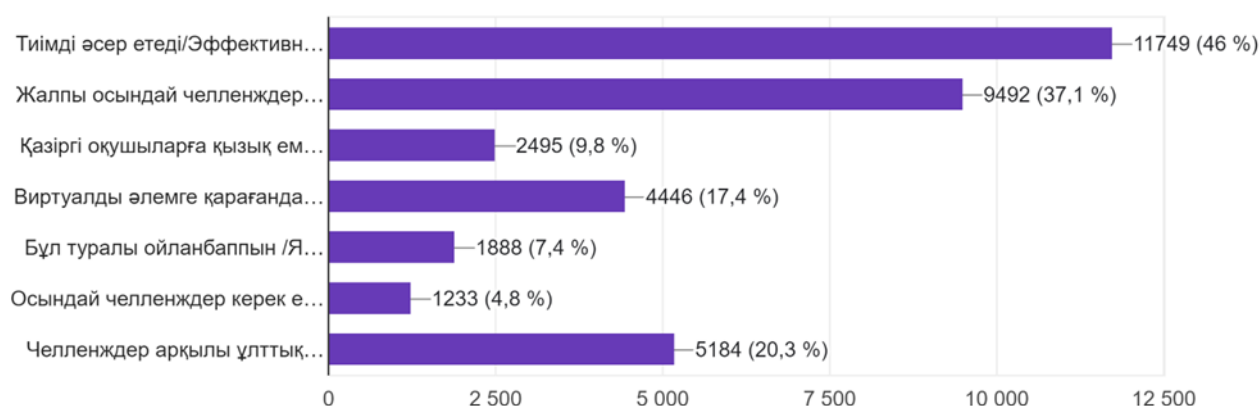

Рисунок 12 – Влияние проведения челленджей на воспитание детей

11 749 (46%) респондентов заявили, что челленджи оказывают «эффективное воздействие» на воспитание детей и их сотрудничество с другими людьми; 9492 (37,1%) указали, что «в целом подобные мероприятия укрепляют единство обучающихся»; 2495 (9,8%) указали, что «нынешним обучающимся это не интересно»; «в реальном мире есть более интересные занятия, чем в виртуальном» – 4446 (17,4%); 5184 (20,3%) ответили, что «национальное наследие можно прославить через челленджи», и 1888 (7,4%) респондентов ответили: «Я не задумывался/ась об этом», а 1233 (4,8%) респондента заявили, что «в таких челленджах нет необходимости».

Білім алушыларға саналы тәрбие беру үшін тәрбиенің қандай формаларын қолдануға болады? /Какие формы воспитания нужно при...олады/ можно выбрать несколько вариантов)
25 557 ответов

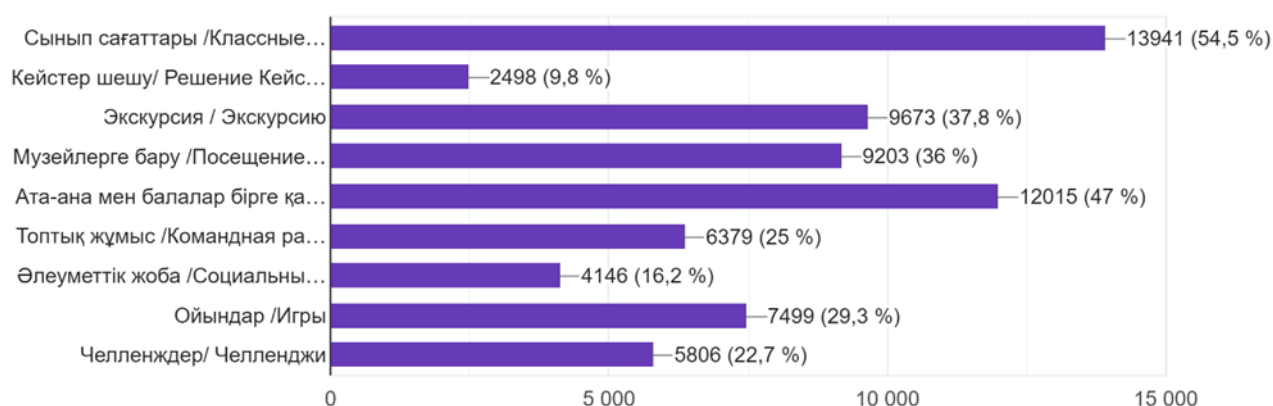

Рисунок 13 – Формы воспитания

1391 (54,5%) респондента, участвовавшего в опросе о том, какие формы воспитания можно использовать для осознанного воспитания обучающихся, ответили, что это классные часы. Также за «Решение кейсовых ситуаций» ответили 2498 (9,8%) респондентов; «Экскурсия» – 9673(37,8%); «Посещение музеев» – 9203 (36%); «Тренинги, в которых участвуют родители и дети вместе» – 12015 (47%); «Групповая работа» – 6379 (25%); «Социальный проект» – 4146 (16,2%); «Игры» – 7499 (29,3%); «Челленджи» выбрали 5806 (22,7%) респондентов.

Сынып сағатының сабақ кестесіне енгізіліп тұруы қаншалықты дұрыс деп ойлайсыз? / Как Вы думаете, правильно ли классный час включать в расписание занятий?
25 557 ответов

Рисунок 14 – Введение классного часа в расписание уроков

12 411 (48,6%) респондентов, участвовавших в опросе о том, насколько правильно включать классные часы в расписание уроков, ответили, что наличие классных часов в расписании уроков позволяет своевременно решать проблемы в классе. При этом 3776 (14,7%) сказали, что обучающиеся в результате проведения классных часов начинают задумываться о своем поведении и манерах, 2152 (8,4%) ответили, что обсуждают с обучающимися порядок, дресс-код, манеры во время классного часа, 5059 (19,8 %) ответили, что классные часы оказывают эффективное влияние на воспитание обучающихся.

При этом 1414 (5,5%) участвовавших респондентов указали, что классные часы ничего не решают, а остальные 757 (3%) респондентов указали, что классные часы носят формальный характер.

После подведения итогов анкетирования была проведена экспертиза ответов, полученных в ходе исследования реализации Единой программы воспитания и эффективности отечественного образования. 25 557 учителей, принявших участие в опросе, оценили, что Единая программа воспитания эффективна и важна для воспитания обучающихся в учебно-воспитательном процессе. Они отметили актуальность мероприятий, проводимых в рамках программы. Анкетирование показало, что инициативы и задачи, проводимые в организациях образования, важны для обучающихся и вызвали некий интерес.

Кроме того, по результатам опроса следуют следующие предложения:

- В организациях образования существует потребность в методической помощи педагогам в рамках реализации Единой программы воспитания. Для этого важно проводить курсы, семинары, тренинги, встречи по внедрению Единой программы воспитания в учебно-воспитательный процесс.

- Педагогам организаций образования необходима методическая помощь в реализации мероприятий с целью сознательного воспитания обучающихся и использованию различных форм воспитания.

- Реализация проектов высокоэффективна для привития обучающимся национальных ценностей и повышения их творческой активности, самоуправления и личностных качеств. Для этого необходима методическая помощь в реализации ряда проектов, упомянутых в Единой программе воспитания.

- Интерактивная и активная деятельность по Единой программе воспитания – сделать воспитание доступным для всех обучающихся и сделать его интересным и привлекательным;

- Классным руководителям необходима методическая помощь в организации мероприятий в рамках Единой программы воспитания.

По результатам опроса можно узнать, что проекты, реализованные в организациях образования, оказали положительное влияние на воспитание обучающихся, на повышение их самоуправления и творческих способностей.

Кроме того, известно, что регулярное включение классных часов в

расписание уроков и регулярное их проведение очень эффективно и оказывает особое влияние на развитие и формирование личностных ценностей обучающихся. На практике доказано, что реализация ценностей «Совесть», «Национальный интерес», «Стремление» Единой программы воспитания очень эффективна и оказывает большое влияние на развитие и формирование национальных ценностей молодого поколения.

3 МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ

Эффективным современным методом достижения главной цели воспитания является ценностно-ориентированный подход. Этот подход предполагает систему ценностей, устанавливающую иерархию целей и задач воспитательной работы как основу образования.

Результаты воспитания в соответствии с требованиями общества по своей сути являются выражением важного социального опыта и морально-этических идей, составляющих идеала воспитания.

Важно различать ценности и ценностные ориентации.

Ценностные ориентации, связанные с жизнью, здоровьем и безопасностью человека:

- ценность как человеческая жизнь, права и свободы человека;
- безопасность, здоровый образ жизни и экологически чистая окружающая среда для людей;
- уважение к закону и порядку.

Ценностные ориентации в сфере социального взаимодействия:

- ценность семьи и семейных традиций;
- коллективизм, взаимовыручка, взаимоуважение, ответственность и т.д., понимание и сопереживание чувств людей;
- чувства уважения традиций, историю, культуру и духовность своего народа и своего региона;
- понимание этнической и национальной принадлежности;
- историко-культурный и духовный многонациональный народ Казахстана;
- уважение моральных достижений и ценностей;
- благополучие, процветание, свобода, независимость Казахстана, ответственность за Родину перед прошлым, настоящим и будущими поколениями, сохранение мира и защита Родины;
- осознание себя частью мирового сообщества, природы, формирование единого взгляда на мир в органическом единстве и многообразии народов, культур и религий в стране.

Ценностные ориентации развития личности:

- образование и работа, творчество и самореализация, нацеленность на осознанный выбор профессии;
- моральные ценности в поведении и других людях, оценка своих поступков;
- выполнить свой моральный долг перед собой, своей семьей и Родиной, стремление, ориентация на эстетические ценности.

Общечеловеческие нравственные ценности относятся к категории устойчивых ценностей. Они, прежде всего, определяют цели образования во все

исторические периоды. Такие цели связаны с понятиями добра и зла, порядочности, нравственности и любви к природе.

В таблице 2 показан разрыв между социально-психологическим портретом современного детства и идеалом воспитания, ожидаемым государством от молодого поколения. Даны характеристики воспитательного идеала, определяющие вектор воспитательной работы по формированию личности подрастающего поколения.

Таблица 2 – Связь социально-психологического портрета детства с идеалом воспитания («идеальный образ воспитания»)

Описание низких показателей развития, встречающихся у современных детей и подростков		«Идеальный образ воспитания» Показатели развития
Познавательный	Избирательность восприятия, внимания, снижение памяти	Развитие познавательной деятельности
	Недостаточность логических действий и операций, пространственного и образного мышления	Формирование логических действий и операций, пространственно-образного мышления
	Слабость воображения и творческих способностей	Высокая креативность, способность решать нестандартные задачи
Коммуникативный	Отсутствие коммуникативных и социальных навыков	Способность к продуктивному общению, сотрудничеству, социальная компетентность
	Конфликтность	Умение предотвращать и разрешать конфликты
	Одиночество	Социальная активность
Эмоционально-волевой	Аффективное напряжение, гиперактивность	Стрессоустойчивость, психоэмоциональная
	Снижение способности достигать целей и силы воли	Саморегулирование
	Тревога, депрессия, агрессивность	Способность достигать цели и высокий уровень регуляции деятельности
Мотивационный	Размытая социальная идентичность	Гражданская идентичность, гражданственность, патриотизм
	Ценности стремления к	Духовные, культурные,

	богатству, нужде, славе	научные ценности; стремление к сознательному саморазвитию
	Моральная дезориентация, недостаточный уровень ответственности	Моральная саморегуляция, высокий уровень ответственности

Аттестация воспитательной работы – это многоцелевой механизм, создающий условия для разработки комплексной системы организации воспитательного процесса с участием всех уровней управления образованием во взаимодействии с семьями обучающихся, заинтересованными ведомствами и организациями. С помощью данного механизма обеспечивается повышение эффективности воспитательной работы, выявление и распространение передового опыта организации воспитательной деятельности на школьном, региональном и областном уровнях, стимулирование профилактики негативных и деструктивных явлений среди подростков.

Оценка в системе воспитания является качественным показателем организации.

Воспитательная работа на уровне организации образования, регионального, республиканского субъекта (наличие цикла управления). Результаты воспитательной работы могут определяться степенью сформированности ценностных ориентаций в образовательной организации и группе обучающихся по республике.

Степень сформированности ценностных ориентаций:

- знание (уровень знаний как основа формирования ценностных ориентаций);
- взгляд (принятие ценностных ориентаций);
- определяется через опыт, навыки (практическая деятельность группы и социальное взаимодействие как уровень распределения положительных и отрицательных проявлений во взаимодействии).

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРОВЕДЕНИЮ МЕРОПРИЯТИЙ, ПОСВЯЩЕННЫХ ДНЮ НЕЗАВИСИМОСТИ В ОРГАНИЗАЦИЯХ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

В современное время важно создать образованную и образовательную среду, основанную на знаниях и науке, светлом уме, стремлении к инновациям, критическом отношении и рациональном мышлении. Единственный способ вырастить сознательное поколение – это привить обучающимся национальные ценности и личностные качества через качественное образование в быстро меняющемся пространстве. Только качественное образование и сознательное воспитание могут стать основой процветающего государства.

«Государственный и общественный деятель Алихан Букейханов сказал, что служение нации – это не знания, а характер». Вдохновленные патриотическими чувствами, мы должны вместе работать над дальнейшим укреплением нашей священной Независимости. Пусть великое достижение нашего народа – наша заветная Независимость – будет прославлено патриотическим духом всего нашего народа!» [42].

Настоящий патриотизм – это служение своей стране и народу, защита своей Родины. Чувство патриотизма обучающихся реализуется через обучение и воспитание, общение в социальной среде, формирование гражданственности. В то же время долг каждого педагога и обучающегося – уважать государственный язык и расширять сферу его использования.

При проведении мероприятий по случаю Дня независимости необходимо учитывать возраст обучающихся. Для обучающихся младших классов рекомендуется проводить несложные мероприятия, такие как конкурсы, викторины, игры. Для старшеклассников возможно проведение комплексных мероприятий, таких как историко-просветительские уроки, экскурсии, проекты.

Важно учитывать интересы обучающихся. Должны проводиться мероприятия, которые интересны, увлекательны обучающимся и развивают у них любовь к своей стране, патриотические чувства, повышают национальные ценности.

Необходимо максимально привлекать к проведению мероприятий всех обучающихся, чтобы никто не остался в стороне. Это позволяет им отмечать День независимости и прививать им чувство патриотизма и гражданственности.

Цель: Формирование гордости у обучающихся за родную страну, край, историю, культуру, национальные ценности и традиции. Воспитание патриотизма, гражданской идентичности и гражданственности.

Задачи: - Познакомить обучающихся с историей и культурой своей страны.

- Развить творческие способности обучающихся.

- Содействовать формированию активной гражданской позиции обучающихся.

Организационные мероприятия: Для начальных классов: открытые классные часы и внеклассные мероприятия, посвященные национальным

традициям и обычаям, конкурсы рисунков, челленджи, творческие игры, праздники и т.д.

Базовое среднее образование: Экскурсии в музеи, исторические места, фестивали, написание тематических эссе или сочинений, открытые занятия и т. д.

Общее среднее образование: открытые уроки в рамках работы различных кружков и секций, направленных на изучение и сохранение национальных ценностей, внеклассная работа, историко-познавательные уроки, классные часы, конкурсы, фестивали, написание тематических сочинений или эссе и т.п.

Реализация: - Историко-познавательный урок ко Дню Независимости. На уроке обучающиеся знакомятся с историей своей страны, ее достижениями в различных областях, традициями, обычаями, национальными ценностями.

- Конкурс рисунков ко Дню Независимости. На конкурсе обучающиеся представляют творческие работы, в которых проявляется их любовь к Родине, стране, земле.

- Поездка в исторический музей своей страны. Обучение на экскурсиях.

- Обучающиеся знакомятся с развитием, историей и национальными ценностями своей страны.

- Обучающиеся изучают народные песни, танцы и обычаи на групповых занятиях.

- Классный час «Вчера, сегодня, завтра». Во время классного часа они должны задуматься о том, каких достижений мы достигли на данный момент, каких достижений мы достигнем в будущем и что нам нужно для этого сделать.

Челлендж по написанию эссе «Письмо в будущее». Обучающиеся повышают свою уверенность в будущем, определяя пути реализации своей мечты, создавая ориентацию на будущее. А также рекомендуется писать эссе еще по темам «Мои достижения в независимом Казахстане», «Мое будущее», «Мое будущее для моей страны» и др.

Задача направлена на совершенствование письменных навыков обучающихся, научив их систематически записывать свои мысли на бумаге, выражать свои мысли через социальные сети.

Возможно написать сочинение, которое предлагается написать в виде письма. «Мой успех в независимом Казахстане», «Мое будущее», «Дорога в будущее с моей страной» и др. В преддверии Дня независимости страны можно предложить тему, которая даст каждому обучающемуся повод задуматься о связи судьбы страны и его будущего. При выборе темы работы необходимо учитывать возраст учащихся.

#моеписьмо

#моебудущее

#шығармажазу

ПРИМЕР ПРОГРАММЫ ЭЛЕКТИВНОГО КУРСА «НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ»

В условиях быстрых изменений современного общества многие традиции национального семейного воспитания разрушены, высок уровень распада многих семей. Дети такой семьи не чувствуют ценности семейных отношений.

В настоящее время влияние социально-экономических факторов приводит к расширению экономической функции семьи, с одной стороны, и ослаблению воспитания – с другой, что опасно как для семьи, так и для общества в целом.

Семья – одна из важнейших ценностей, созданная человечеством на протяжении тысячелетий. Ни одна нация, ни одно государство, ни одна культурная общность не может обойтись без семьи. Семья обеспечивает личностное и духовно-нравственное развитие человека на протяжении всей его жизни. Система образования и психологический климат семьи оказывают решающее влияние на формирование характера, жизненной позиции и ценностных ориентаций молодого поколения, а значит, и на дальнейшее развитие общества.

Актуальность программы «Семейные ценности» заключается в том, что это образовательный инструмент, противодействующий социальной угрозе, исходящей от средств массовой информации в условиях морального падения и неопределенности духовности. Программа также может привести к психическому, социальному и духовному исцелению посредством надежной профилактики социальных рисков и патологий семейных отношений, а также развития глубокого понимания смысла и цели жизни.

У каждого есть базовая потребность в любви и доброте, каждый хочет встретить своего единственного человека и жить долго и счастливо, делить с ним радости и горести и воспитывать детей.

Семья – самое главное в жизни человека. Это центр жизни, культивирующий в человеческой душе вечные ценности добродетели, красоты, интеллекта и любви.

Для обучающихся 10-11 классов.

Курс рассчитан на 30 часов: теория – 20 часов, практика – 10 часов.

Цель и задачи программы:

Цель: способствовать пониманию ценности семьи, основанной на любви, нравственности и взаимном уважении ко всем ее членам.

Задачи:

- привитие положительных традиций национальной культуры;
- формирование представлений о культурной, гармоничной и благополучной семье на примерах мирового искусства, а также в жизни известных семейных пар;
- формирование «семейных» отношений в группе;
- формирование основных понятий этики, психологии семейных отношений;

- подготовка к будущей семейной жизни;
- формирование экономического мышления;
- формирование понимания семейных ролей;
- формирование социокультурных семейных ценностей, психологических основ здоровых взаимоотношений между мужчиной и женщиной.

Ожидаемые результаты:

- Создание образовательной платформы для профилактики семейных и социальных конфликтов;
- Коллективный и индивидуальный рост участников образовательного процесса;
- Формирование способностей адекватно и справедливо оценивать окружающую действительность через оценку национальных и общечеловеческих ценностей;
- Формирование сознательных взглядов у обучающихся на создание счастливой семьи в будущем;
- Развитие способностей к самооценке и самосовершенствованию;
- Психологическое благополучие ребенка в семье;
- Устранение пробелов в психологических знаниях и умениях;
- Оптимизация взаимоотношений между детьми и родителями;
- Повышение уровня знаний о семейных традициях;
- Соблюдать семейные нормы и традиции отдельного человека и сосредоточиться на укреплении;
- Анализ образования современных юношей и девушек, национальных поглотение традиционных ценностей;
- Знание и соблюдение норм культуры поведения в семье.

Примерная учебная программа (реализация программы)

1. Вводное занятие. Семья в разных культурах. Сила семьи, основанная на традиционных ценностях. Нестабильность современной семьи из-за разрушения традиционных культурных ценностей.

2. Подготовка к браку. Брачный возраст. Физическое развитие супружеских пар. Социальная подготовка к браку. Духовно-нравственные и правовые основы брака. Причины брака. Генетические аспекты брака. Законы наследственности. Здоровье семьи и будущих поколений.

3. Семейный кодекс. Основные правила.

4. Семья и ее функции. Основная функция семьи – продолжение человечества, рождение и воспитание детей. Необходимость согласования интересов семьи с интересами общества. Важность большой семьи.

5. Семейная система. Структура семьи, классификация, основные признаки семьи, нарушение структуры семьи.

6. Семья в художественной литературе. Анализировать прочитанные книги и произведения;

7. Семейный образ жизни. Правила семейной культуры и общества;

8. Казахская семья в национальной культуре.

9. Родовое завещание как основа нравственности.

10. Казахская семья, ее прошлое и настоящее: особенности.
11. Семейная этнопедагогика:
 - а) достоинство матери и отца;
 - б) материнское воспитание в духовном воспитании детей (воспитание во чреве, воспитание в колыбели);
 - б) значение родного языка;
 - в) каждый ребенок знает свою родословную;
 - г) национальная еда: сохранение национальной кухни и традиций;
 - г) традиция давать имя ребенку при рождении, значение выбора имени для ребенка;
11. Сохранение национальных традиций и обычаев в семье;
12. Правила моей семьи;
13. Профилактика разрушения семейных отношений.

ПРОГРАММА ВОСПИТАНИЯ «ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОЕ ВОСПИТАНИЕ» ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Введение

Проблема духовно-нравственного воспитания детей является одной из главных проблем современного общества.

Причины проблем:

- отсутствие позитивных жизненных установок у молодого поколения;
- сокращение культурно-развлекательной деятельности с детьми и молодежью;
- слабость патриотического воспитания;
- снижение уважения к языку;
- неправильное прославление национальных ценностей;
- потеря уважения к старшим и другим окружающей среды.

В условиях пропаганды в средствах массовой информации жестокости и насилия, рекламы алкоголя и табачных изделий ситуация еще более усложняется: представления детей об основных духовных ценностях сопоставляются с материальной стороной и, соответственно, характером материального потребления, типа «еда-одежда», является узким среди желаний детей, в основном все это формирует вредные привычки у детей младшего школьного возраста.

Перед семьей, школой, обществом стоит задача воспитания ответственного гражданина, умеющего самостоятельно оценивать происходящее и умеющего организовывать свои действия в соответствии с интересами окружающих его людей.

Решение этой проблемы связано с формированием устойчивых духовно-нравственных качеств и ценностей личности обучающегося.

Цель программы духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся:

Обеспечение системного подхода к созданию условий для формирования и развития гражданина Казахстана высоконравственного, ответственного, творческого, инициативного, компетентного, проникнутого национальными и духовно-нравственными ценностями.

Задачи программы:

- формирование основ гражданской идентичности: чувства собственности и гордости за свою Родину, уважения к истории и культуре народа;
- привитие каждому обучающемуся трудолюбия, уважения к правам и свободам человека, любви к окружающей среде, природе, Родине, семье;
- воспитание нравственных качеств личности обучающегося,
- способствовать овладению обучающимся основными социальными ролями, морально-этическими нормами;
- познакомить обучающихся с культурными традициями своего народа, общечеловеческими ценностями в многонациональном государстве.

Программа духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся:

1. Ценностные взгляды на духовно-нравственное развитие и воспитание обучающихся на начальном этапе обучения.

2. Основные направления духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся.

3. Осуществление просветительской работы на основе национальных ценностей.

4. Условия реализации программы духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся.

5. Совместная деятельность школы, семьи и общественности по национальному, духовно-нравственному развитию и воспитанию обучающихся.

6. Ожидаемые результаты духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся.

I. Подход к развитию духовно-нравственных ценностей в воспитании обучающихся:

Духовно-нравственное воспитание – педагогически организованный процесс, в ходе которого обучающимся прививаются духовно-нравственные нормы жизни, создаются условия для усвоения и принятия обучающимися основных национальных ценностей, освоения системы общечеловеческих, национальных, культурных, духовно-нравственных ценностей народа Казахстана.

Духовно-нравственное развитие обучающихся осуществляется в процессе социализации, непрерывного расширения и укрепления ценностно-смысловой сферы личности, формирования умения оценивать и сознательно создавать способности человека к самому себе, других людей, общества, государства, Родины и мира в целом на основе традиционных моральных норм и нравственных идеалов.

Ценностные взгляды на духовно-нравственное развитие и воспитание младших школьников соответствуют традиционным истокам нравственности.

Основные ценности содержания образования формируются на этапе начального общего образования:

Мировые ценности:

1) как общий дом для всех жителей земли;

2) как мировое сообщество, представленное разными народами;

3) как принцип жизни на земле.

Ценность человеческой жизни – это возможность проявить и реализовать нравственность, положительные качества и добродетели, все ценности.

Ценность любви к Родине и народу проявляется как проявление духовной зрелости человека, сознательного стремления служить Родине.

Значение этого слова – возможность учиться и общаться.

Ценность природы заключается в осознании себя частью природного мира. Бережное отношение к природе как среде обитания и обитания человека, как источнику красоты, гармонии, ощущения своего совершенства.

Ценность семьи как сообщества родных и близких, где передается язык своего народа – родной язык, культурные традиции – реализуется через взаимопомощь и взаимоподдержку.

Ценность сострадания – это любовь, сострадание и доброта как выражение высочайших человеческих способностей.

Ценность познания мира – это ценность научного познания, ценность разума, реализации стремления человека познать истину.

Эстетическая ценность – это ценность красоты, элегантности, совершенства, гармонии, соответствия идеалу, стремление к нему – «Красота, эстетика спасут мир».

Ценность труда и творчества – стремление к творческой деятельности, направленной на создание условий для реализации всех ценностей.

Ценность свободы выбора заключается в возможности совершать суждения и действия в рамках норм, правил и законов общества.

Процесс превращения базовых ценностей в личностные ценности и ориентации требует вовлечения ребенка в процесс раскрытия смысла определенной ценности, определения собственного отношения к ней, формирования опыта творческой реализации этих ценностей в жизни.

Ценностные ориентации духовно-нравственного развития и воспитания определяются требованиями государственных образовательных стандартов и общим пониманием современного выпускника начальной школы.

Выпускник начальной школы:

Выпускником начальной школы является обучающийся, который:

- любознательный, познающий активный мир;
- освоил навыки обучаемости;
- любит свою Родину и свою страну;
- уважает и поддерживает семейные и национальные ценности;
- принимает социальные ценности;
- ответственен за свои поступки, действия перед семьей и школой, готовый действовать и реагировать;
- доброжелательный, умеющий выражать свое мнение, общаться, умеет слушать и слышать собеседника;
- здоровая и безопасная жизнь для себя и других, следует правилам традиции.

II. Основные направления

Духовно-нравственное развитие и воспитание обучающихся

Духовно-нравственное развитие и воспитание обучающихся осуществляется на основе основных национальных ценностей по следующим направлениям:

1. Гражданство, патриотизм, права и свободы человека и воспитание уважения к обязанностям.

Ценности: любовь к своей Родине, своему народу, своей нации, своей земле, служение своей Родине; ценность свободы выбора и признания закона и правопорядка, ценность мира в многонациональном государстве.

2. Воспитание нравственных чувств и этического сознания.

Ценности: ценность человеческой жизни, смысл жизни; ценность мира – это принцип жизни, ценность добра, справедливости, доброты, чести, достоинства; свобода совести и религии; понимание терпимости ко всему, веры, духовной культуры и светской этики.

3. Творческое отношение к труду, учебе, работе, жизни.

Ценности: ценность труда и творчества; ценность познания мира; значение таких личных качеств, как целеустремленность и настойчивость, бережливость.

4. Формирование отношений к ценностям семьи, здоровья и здорового образа жизни.

Ценности: семейные ценности, уважение к родителям, старшим.

Я забочусь о младших; ценность здоровья (физического, морального и социально-психологического), стремление к здоровому образу жизни.

5. Воспитание ценностного отношения к природе и окружающей среде (экологическое образование).

Ценности: Планета Земля предназначена для всех ее обитателей, это общий дом; ценность природы, родного края, родная природа, охрана природы; ответственность человека за окружающую среду.

6. Воспитание ценностного отношения к красоте, эстетическим идеалам и формированию представлений о ценностях (эстетическое воспитание).

Ценности: сила слова, ценность красоты в различных ее проявлениях, ценность труда как условия достижения мастерства, ценность творчества.

Основным направлением программы является воспитание гражданственности, патриотизма, уважения прав, свобод и обязанностей человека.

III. Внедрение программы в образовательный процесс

В рамках программы обучение во время урока определяется цель – формирование духовно-нравственных ценностей у обучающихся на основе национальных ценностей. Подбор содержания учебного материала по каждому предмету осуществляется с ориентацией на формирование базовых национальных ценностей.

Развитие ценностей в процессе воспитания и обучения, с помощью различных предметов и системы учебников, у детей воспитывается уважение к своей Родине, нации, народу, языку, национальным, духовным, природным и культурным ценностям и уважать национальную культуру, обычаи и традиции, национальные ремесла, государственные символы.

Например, учебник «Ана тілі» конкретно касается речи, языка, его значения и содержания, духовно-нравственных ценностей, воспитывает терпимость, решает коммуникативные задачи, изучает этикетные формы

общения и поведения, развивает уважение и интерес к творческой деятельности.

Художественная литература – художественные тексты художественных мастеров слова, детских писателей, народная устная литература, произведения национального фольклора, работая с художественными текстами исторического содержания, дети учатся доброте, состраданию, братству, любви к другому народу, Родине, простой и вечной искренности, патриотизму и своему государству, испытывает чувство гордости. В процессе взаимодействия обучающихся с произведениями искусства при помощи вопросов и заданий осуществляется интеллектуальное познание и самосознание, ревизия опыта обучения и привнесение эстетических и нравственных новаций в жизненный опыт.

Содержание учебника «Математика» способствует трудолюбию, уважению к интеллектуальному труду, стремлению к знаниям. Материал учебника обогащен культурно-ассоциативными связями с литературой, живописью, историей, в которых отражены важные достижения и события нашей Родины.

Предмет «Познание мира» дает возможность сформировать знания о природе, человеке и обществе, понять характер взаимодействия между ними и на этой основе воспитать экологическое отношение к окружающему миру. Учебник расширяет представления обучающихся о своем регионе, природных условиях и ресурсах, особенностях взаимодействия человека, природы и общества; воспитывает с заботой относиться на человеческую природу и продукты труда; устанавливает модели служения Родине; формирует чувство служения обществу и гордость за свою Родину, нацию и историю. Одной из важных задач познания мира является необходимость развития интереса обучающихся к познанию и изучению своей страны, ее прошлого и настоящего, природы и общественной жизни, духовного и культурного величия.

Предметы музыкальное и изобразительное искусство – это патриотическое, эстетическое воспитание, творческий подход к жизни помогают ученикам решать проблемы. Он создан на основе культурно-исторических и национально-культурных традиций Казахстана.

Курс английского языка – обучающихся учат рассказывать о своей семье, своей стране, достопримечательностях своего региона; знакомит с культурами народов других стран мира; воспитывает терпимость к другим народам и культурным традициям; развивает навыки межкультурного и межконфессионального диалога.

Особое место занимает курс «Основы духовно-нравственной культуры и светской этики». Данный курс способствует формированию стремления обучающихся младших классов к сознательному нравственному поведению, формированию нравственных ориентаций, связанных с религиозно-культурным воспитанием обучающихся; оно способствует созданию определенного запаса систематических представлений, эмоционально окрашенных впечатлений о нравственных идеалах народа, развитию ценностного отношения к духовному

наследию своего народа. В процессе обучения система заданий, организованная по теме, не позволяет обучающимся сделать моральный выбор, проанализировать, соответствует ли этот выбор реальным вещам в классе и дома.

Вопросы и задания, данные в ходе урока, помогают обучающимся критически оценивать свои и чужие действия, понимать ценность человеческой жизни, знакомиться с национальными ценностями и национальными духовными традициями, взаимопомощью, уважением к родителям, заботой о молодых и старость, ответственность за других людей, помогает понять необходимость, внести свой вклад в благоустройство и процветание Родины, понять важность усилий каждого. Это позволяет педагогам создавать духовно-нравственное содержание как мероприятие с обучающимися в процессе обучения, а также обеспечивает духовно-нравственное развитие детей в единстве учебной деятельности на уроке, внеклассной и внеклассной деятельности, в совместной педагогической работе школа, семья и общество.

IV. Реализация образовательного процесса в рамках программы

Цель программы – образование, основанное на национальных ценностях, направлен на уделение особого внимания проектной деятельности обучающихся. Оно выступает основной формой организации внеклассной деятельности школьников. Именно в этой внеклассной работе личностные идеи обучающихся могут быть основаны на успешной организации среды для реализации их реальных самостоятельных действий и, главное, для реализации своего нравственного и гуманного выбора на практике, а не на словах.

Проектная деятельность влияет на формирование личностных качеств обучающихся, так как требует выражения личностно-ценностных смыслов, к определенному делу, людям, результатам труда и т.п. показывает настоящие отношения.

Особое значение в реализации программы духовно-нравственного содержания имеют социальные проекты. Он предлагает обучающимся на выбор разнообразные социально значимые проекты: природоохранные, благотворительные, волонтерские и общественные работы, а также национальные праздники, ветеранские праздники, родительские праздники и многое другое.

Рекомендуются примерные тематики проектов:

- Проект «Мой родной край». Сбор краеведческих материалов о прошлом края, достопримечательностях, национальных обычаях, животных и растениях, книг и фильмов о родном крае.

- Проект «Речевой и коммуникативный этикет». Разработка и создание практической цифровой книги «Волшебные слова», их значение и история появления.

- «Помощь местным растениям и животным» – это практический социальный проект. Собрание информации о животных и растениях, которым

нужна помощь. Сбор мусора, подготовка кормушек, организация дежурства по кормлению птиц, благоустройство школьной (районной, школьной территории и т.д.).

- Творческий проект «Разыгрывание сказки». Подбор сказок, распределение ролей, создание костюмов и декораций, подготовка, спектакль.

- Этнокультурный проект «Фестиваль национальных спортивных игр». В проекте для первоклассников осуществляется отбор материала, разделение задач (ролей), организация и проведение спортивных игр, разработка наград и награждение победителей.

V. Реализация целевых объектов посредством внеклассной деятельности

Внеклассная деятельность направлена на реализацию задач программы духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся на основе национальных ценностей, основная цель которой – создать условия для выражения и развития ребенка на основе свободного выбора, понимания духовно-нравственных ценностей и культурных традиций.

Курс кружка «Өлкетану» направлен на создание условий для уважительного отношения обучающихся начальных классов к историческим и национально-культурным ценностям своего региона.

Курс кружка «Национальное ремесло» направлен на создание социальной поддержки для формирования первых представлений о традициях изготовления национальных ремесел.

VI. Условия реализации программы духовно-нравственного воспитания обучающихся

Создание среды, способствующей духовно-нравственному воспитанию и развитию обучающихся, является важной задачей школы.

1. Условия, позволяющие обучающимся учиться в школе:

- национальные символы государства Казахстан; национальные, государственные и школьные праздники; история школы, национально-культурные традиции, достижения; изучение взаимоотношений школы с социальными партнерами;

- обучение культуре общения и взаимодействия с другими обучающимися и педагогами; эстетические ценности красоты, гармонии, совершенства в архитектурно-предметном пространстве школы; развитие ценностей здорового образа жизни.

2. Программы реализуются со следующей целью:

«Я гражданин Казахстана» – программа гражданско-патриотического воспитания.

«Я выбираю здоровье» – программа формирования здорового образа жизни.

3. Создание социально открытого пространства, где педагоги, сотрудники школы и родители разделяют основные смыслы духовно-нравственных ценностей, лежащих в основе данной программы, и стараются реализовать их на практике и в жизни:

- в содержании и структуре уроков;
- способы организации совместной деятельности взрослых и детей на уроке и во внеклассной деятельности;
- в характере взаимоотношений и сотрудничества взрослого и ребенка;
- в опыте организации индивидуальной, групповой и коллективной деятельности обучающихся;
- в специальных мероприятиях, созданных с определенной ценностью и смыслом;
- образец для подражания педагогов.

Организация социального открытого пространства для духовно-нравственного развития и воспитания гражданина Казахстана, нравственного образа жизни обучающихся осуществляется на следующей основе:

- моральная модель педагога;
- социально-педагогическое сотрудничество;
- личностное развитие обучающегося;
- интеграция программ духовно-нравственного воспитания;
- социальная необходимость образования.

Для организации такого пространства координируются усилия всех социальных субъектов - участников образования: педагогического коллектива, семьи, что находит отражение в правилах внутреннего распорядка школы, решениях общешкольных собраний, целевых программах.

Основная роль в нравственном формировании личности младшего школьника принадлежит учителю, который, являясь примером для обучающихся, должен придерживаться моральных норм в своей педагогической работе, обучающихся, коллегам. Учитель должен уметь организовывать учебные ситуации для решения проблем духовно-нравственного характера и уметь связывать их с реальными жизненными и социальными ситуациями; должны быть способны разрабатывать мероприятия, имеющие национально-культурные особенности и самоидентификацию обучающихся.

4. Система традиционных занятий в школе:

- сентябрь: День знаний;
- сентябрь-октябрь: Экологический месяц;
- Ноябрь: Дни благотворительности;
- декабрь: Дни творчества;
- январь: Неделя книги «Моя любимая книга».
- февраль: Уроки храбрости и отваги;
- март: Национально-культурные ценности, День матери;
- апрель: Благоустройство, обустройство территории «Сохраним природу».

- май: праздник, посвященный Дню защиты детей.

VII. Совместная деятельность школы, семьи и общественности по духовно-нравственному воспитанию обучающихся

Одной из педагогических задач разработки и реализации данной программы является организация эффективного взаимодействия школы и семьи с целью духовно-нравственного воспитания обучающихся по следующим направлениям:

- повышать педагогическую культуру родителей (законных представителей) обучающихся путем проведения дней открытых дверей, расширенных тематических педагогических консультаций, организации родительских лекций, разработки информационных материалов и выпуска публичных отчетов школы по итогам работы за год.

- улучшение межличностных отношений учителей, обучающихся и родителей путем организации совместных мероприятий, праздников, акций: День здоровья, «Папа, мама и я», День независимости, праздник Наурыз, праздники Курбан-Байрам, театральные постановки ко Дню учителя и Дню матери и т.д.

- привлечение школьного совета к активной деятельности, активизация деятельности обучающихся, классных групп, родительских комитетов, проведение совместных школьных акций в школьном округе и т.д. путем расширения партнерских отношений с родителями.

VIII. Ожидаемые результаты реализации программы духовно-нравственного воспитания обучающихся

Ожидаемые результаты по направлениям духовно-нравственного воспитания обучающихся на этапе начального общего образования:

1) воспитание уважения к гражданству, патриотизму, правам, свободам и обязанностям человека:

- ценностное отношение к Родине, нации, своей земле, национальному культурному и историческому наследию, государственным символам, законам Республики Казахстан, казахскому языку, национальным традициям, национальным интересам, чувствам уважения и чести;

- простые представления и модели о социальном устройстве государства и его общества, важных страницах истории страны, традициях и культурном наследию ее региона, гражданском и патриотическом долге;

- первый опыт понимания ценностей гражданского общества, национальной истории и культуры;

- опыт ролевого взаимодействия, социального и межкультурного общения;

- первые представления о правах и обязанностях человека, гражданина, семьи, друга.

2) воспитание нравственных чувств и этического сознания:

- основные понятия о моральных нормах и принципах нравственного поведения, включая этические нормы взаимоотношений между семьями, поколениями, этническими группами, носителями разных убеждений, представителями разных социальных групп;

- морально-этический опыт взаимодействия со сверстниками, старшими и младшими детьми, взрослыми в соответствии с общепринятыми моральными нормами;

- уважение к традиционным религиям;

- не оставаться равнодушным к жизненным проблемам других людей, проявлять сочувствие к человеку, попавшему в трудную ситуацию;

- умение эмоционально реагировать на негативные проявления в детском обществе и обществе в целом, анализировать нравственную сторону своих и чужих действий;

- уважительно относиться к родителям (законным представителям), старшим, бережно относиться к несовершеннолетним;

- знать традиции своей семьи и образовательной организации, бережно к ним относиться.

3) воспитание к трудолюбию, учебе, труду, творческому подходу к жизни:

- ценностное отношение к труду и творчеству, к трудящемуся человеку, к достижениям человечества, ценность трудолюбия;

- ценностный и творческий подход к учебной работе;

- простые представления о разных профессиях;

- начальные навыки работы и творческого сотрудничества со сверстниками, детьми старшего возраста и взрослыми;

- понять приоритет нравственных основ создания новаторства труда, творчества;

- первоначальный опыт участия в различных видах общественно полезной и лично важной деятельности;

- потребности и основные навыки самовыражения в доступных и наиболее привлекательных для ребенка формах творческой деятельности;

- мотивация к самореализации в общественном творчестве, познавательно-практической, общественно полезной деятельности.

4) формирование ценностного отношения к здоровью и здоровому образу жизни:

- ценностное отношение к собственному здоровью, здоровью близких и окружающих;

- простые представления о взаимозависимости физического, нравственного, социально-психологического здоровья человека, важности уважения и нравственности в сохранении здоровья человека;

- первоначальный личный опыт оказания медицинских услуг;

- первые представления о роли физического воспитания и спорта для здоровья человека, его образования, труда и творчества;

- знания о возможном негативном влиянии компьютерных игр, телевидения, рекламы на здоровье человека, правил кибербезопасности;

5) воспитание ценностного отношения к природе и окружающей среде (экологическое образование):

- ценностное отношение к природе;

- первый опыт эстетического, эмоционального и нравственного отношения к природе;

- простые знания о традициях морально-этического отношения к природе в национальной культуре, нормах экологической этики;

- первоначальный опыт участия в природоохранной деятельности в школе, на пришкольной территории, по месту жительства;

- личный опыт участия в экологических инициативах, проектах.

б) воспитание ценностного отношения к красоте, формирование представлений об эстетических идеалах и ценностях (эстетическое воспитание):

- первые навыки видеть красоту в окружающем мире;

- первые навыки видеть красоту в поведении и поступках людей;

- простые представления об эстетических и художественных ценностях отечественной культуры;

- первый опыт эмоционального осмысления народного творчества, этнокультурных традиций, народных песен, сказаний;

- первоначальный опыт эстетических переживаний, наблюдение за эстетическими объектами в природе и обществе, эстетическое отношение к окружающему миру и самому себе;

- начальный опыт самореализации в видах творческой деятельности, формирование потребности и умения проявлять себя в доступной творческой деятельности;

- поощрение реализации эстетических ценностей в образовательной организации и семейном пространстве.

Основные результаты духовно-нравственного воспитания обучающихся оцениваются в рамках процедур мониторинга, ведущими методами в которых являются:

- мнения экспертов (родителей, партнеров школы);

- анонимные опросы, позволяющие проанализировать сферу ценностей личности;

- различные инструменты тестирования, разработанные с учетом возрастных особенностей обучающихся;

- детская самооценка.

К результатам, не включенным в итоговую оценку индивидуальных достижений выпускников начальных классов, относятся:

- ценностные ориентации (этические, эстетические, религиозно-политические взгляды и т.п.), отражающие личностные позиции выпускника;

- описание социальных чувств (патриотизм, адекватное отношение, гуманизм и т.п.);

- личностные качества (добродота, дружелюбие, верность и т.п.).

Оценка и коррекция развития этих и других индивидуальных результатов учебной деятельности обучающихся осуществляется в ходе постоянного наблюдения педагога в тесном сотрудничестве с семьей обучающегося.

ПРИМЕРНАЯ ПРОГРАММА ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ И ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ У ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОВНЕ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Следующие рекомендации следует учитывать при разработке и реализации программы развития национально-духовных ценностей у обучающихся начальных классов.

1. Программа развития национальных и духовных ценностей у обучающихся начальных классов учитывает культурно-исторические, этнические, социально-экономические, демографические и другие особенности региона, а также запросы семей; методологическая основа разработки и реализации программы развития национально-духовных ценностей у обучающихся начальных классов в целях более полного достижения национального образовательного идеала.

2. Воспитание и социализация обучающихся начальных классов, взаимодействие с семьями, организациями дополнительного образования, традиционными религиозными и другими общественными организациями, развитие самоуправления обучающихся, детско-юношеских движений и объединений обучающихся, спортивное и творческое уточнение задач, ценностей. Должны быть отражены содержание, планируемые результаты участия в деятельности клубов.

3. Программа должна быть создана с учетом условий организации образования для формирования единой образовательной среды и всего пространства для развития национальных и духовных ценностей у обучающихся начальных классов либо обучающегося и его родителей (законные представители) в классе, вне класса, из школы. Определяется как образ школьной жизни, интегрированный в семейную деятельность.

4. Для организации такого образовательного процесса и его полноценного функционирования необходимы скоординированные усилия многих социальных субъектов: школы, семьи, дополнительного образования, учреждений культуры и спорта, традиционных религиозных организаций и общественных объединений, в том числе детских и молодежных движений и организаций.

5. Программа развития национально-духовных ценностей у обучающихся начальных классов должна быть направлена на сохранение духовного здоровья детей, приобщение их к национально-духовным ценностям, возрождение лучших отечественных традиций семейного воспитания.

6. Разработка и внедрение программного обеспечения должны осуществляться с учетом основных принципов:

- Принцип интеграции: сочетание обучения и духовно-нравственного воспитания в эстетическом, интеллектуальном, трудовом и физическом развитии младшего школьника.

- Культурология: образование создается в соответствии с ценностями, нормами и особенностями национальной культуры, с учетом традиций региона и рецепционных возможностей обучающегося начальной школы.

- Краеведение: осуществляется путем приобретения опыта национального и духовного воспитания, используется историческое и культурное наследие страны, место рождения.

- Принцип отбора содержания с учетом светского характера образования.

- Принцип преемственности и преемственности семейного и школьного образования требует организации сотрудничества семьи и школы при реализации программы.

Ведущая, содержательно определяющая роль в создании социального и открытого порядка школьной жизни принадлежит педагогическому коллективу общеобразовательной школы.

Цель и задачи программы

Цель: духовное гармоничное развитие личности, направленное на понимание основных принципов национальных ценностей.

Задачи:

- Воспитание патриотического чувства, активной жизни и гражданской позиции. Чувство любви к Родине.

- Формирование духовно-нравственных ориентаций, основанных на общечеловеческих ценностях и идеалах.

- Понимать культурные и национально-духовные традиции нации, традиции формирования гражданских основ государства.

- Формирование у обучающихся навыков физического развития, здорового образа жизни и личной гигиены.

- Координация и консолидация семейной, общественной и школьной деятельности в процессе обучения обучающихся.

- Развитие форм самоуправления обучающихся.

Задачи Виды деятельности	Деятельность	
	Обучени е	Вне урока
<i>1. Личностная культура</i>		

Задачи	<p>1. Формирование представлений о морали и этике.</p> <p>2. Формулировка личных моральных обязанностей.</p> <p>3. Знакомство с основными национальными ценностями и духовными традициями.</p> <p>4. Формирование личного нравственного идеала на основе знакомства с выдающимися деятелями в истории Казахстана.</p> <p>5. Формирование потребности в самообразовании.</p>	<p>6. 1. Формирование способности к духовному саморазвитию.</p> <p>7. 2. Понятие духовной безопасности личности.</p> <p>8. 3. Развитие трудолюбия, добросовестного отношения к работе.</p> <p>9. 4. Воспитание усидчивости и выносливости.</p> <p>10. 5. Формирование культуры сознательной дисциплины и поведения.</p>
Виды деятельности	<p>4. 1. Участие в научно-практических конференциях для начальной школы.</p> <p>5. 2. Участие в городских, областных, предметных олимпиадах и международных предметных олимпиадах.</p> <p>6. 3. Дискуссии: «Имею право», «Степень ответственности».</p>	<p>1. 1. Ролевая игра «Я». Я принимаю решения и реагирую на свои действия.</p> <p>2. 2. Классные часы.</p> <p>3. 3. Социальные акции: «Доброта», «Берегите животных и растения!».</p>
Задачи	<p>6. 1. Формирование школьного коллективного сознания обучающихся.</p> <p>7. 2. Воспитание осознанного подхода к обучению, развитие познавательной активности.</p> <p>8. 3. Формирование навыков освоения простых профессий.</p> <p>9. 4. Понимание ценности человеческой жизни.</p> <p>10. 5. Формирование</p>	<p>1.1. Формирование чувства уважения к труду.</p> <p>2.2. Понятие частных и общественных интересов.</p> <p>3.3. Воспитание умения ценить дружбу.</p> <p>4.4. Формирование подготовки к осознанному выбору профессии.</p> <p>5. 5. Формирование нравственного, коммуникативного и эстетического потенциала младшего школьника.</p>

	основ культуры общения и создания межличностных отношений.	
Виды деятельности	<p>5.1. Знакомство с историей казахских национальных и культурных традиций.</p> <p>6.2. Навыки коллективной работы на уроке (проектная деятельность, творческая групповая работа).</p> <p>7.3. Конкурсы проектов.</p> <p>8. 4. Дискуссии: «Правила нравственности», «Общественная деятельность – образ жизни», «Моя школа»</p>	<p>8. 1. Этнические, национально-культурные праздники.</p> <p>9. 2. Ролевые игры «Мой мир».</p> <p>10. 3. Профориентационная работа (знакомство с профессиями родителей).</p> <p>11. 4. Праздник профессий.</p> <p>12. 5. Экскурсии на производственные предприятия.</p> <p>13. 6. Организация самоуправления на уроке.</p> <p>14. 7. Участие в социальных акциях.</p> <p>15. 8. Организация дежурства в классе и школе.</p>
<i>3. Семейная культура</i>		
Задачи	<p>1. Формирование семейного стереотипа (любовь матери, любовь отца, акцент на родительской ценности) путем описания роли матери и отца по рассказам, прочитанным в литературе.</p> <p>3. Углубить знания о семейных отношениях.</p> <p>4. Знакомство с семейными традициями, преемственностью поколений.</p> <p>5. Понимание смысла основных социальных ролей</p>	<p>7. 1. Формирование представлений о семейных ценностях.</p> <p>8. 2. Расширение положительного опыта в семейных отношениях. (семейные праздники, презентация творческих или иных достижений своей семьи).</p> <p>9. 3. Формирование уважения к членам семьи.</p> <p>10. 4. Повышение значимости роли матери и</p>

	<p>членов семьи.</p> <p>6. Расширение знаний детей о функциях семьи, ее значении в жизни каждого человека;</p> <p>7. Формирование знаний о воспитании человека, способного в будущем создать счастливую семью.</p>	<p>отца в жизни детей.</p> <p>11. 5. Формирование представления о семейных отношениях, основанных на любви и взаимопонимании.</p> <p>12. 6. Воспитание дружеских, теплых отношений между взрослыми и детьми младшего возраста.</p>
Виды деятельности	<p>4. 1. Спортивные соревнования «Родители – дети».</p> <p>5. 2. Уроки семейных ценностей, семейного наследия.</p> <p>6. 3. Урок: «Генеалогия моей семьи».</p>	<p>1.1. Классные часы с участием родителей.</p> <p>2.2. Совместная деятельность вне школы с семьями.</p> <p>3.3. Семейно-тематические праздники, фотовыставка «Мой семейный альбом».</p> <p>4. 4. Работа кружков «Школа матери», «Школа отца».</p>
<i>4. Гражданское, патриотизм</i>		
Задачи	<p>1. Что такое гражданское право? «Мое право» (Конвенция о правах ребенка)</p> <p>2. Знакомство с казахской национальной культурой, понимание межкультурного общения на основе встреч с представителями национальной культуры.</p>	<p>4. 1. Формирование гражданского отношения к Родине.</p> <p>5. 2. Воспитание верности и уважения к национальным и духовным традициям.</p> <p>6.3. Развитие общественной активности, воспитание сознательного отношения к национальному достоянию, уважения национальных традиций.</p>

<p>Виды деятельности</p>	<p>4. 1. Фестиваль национальной культуры в рамках учебных предметов.</p> <p>5. 2. Знакомство с историей страны, великими личностями, их биографиями.</p> <p>6. 3. Содержание государственных праздников и их значение. «Я гражданин Казахстана», «Наш герб» и т. д., тематические уроки.</p>	<p>7. 1. Классные часы о национальной символике Казахстана.</p> <p>8. 2. Просмотр фильмов с историческим содержанием.</p> <p>9. 3. Экскурсии по историческим памятникам региона, города, села.</p> <p>10. 4. Ролевые игры гражданско-патриотического содержания в рамках внеклассной деятельности.</p> <p>11. 5. Краеведческие экспедиции.</p> <p>12. 6. Участие в деятельности детских общественных организаций. Встречи с ветеранами войны и военнослужащими.</p>
<p><i>5. Этическое сознание</i></p>		
<p>Задачи</p>	<p>5. 1. Создать необходимые условия для проявления творческой индивидуальности каждого обучающегося.</p> <p>6. 2. Формирование личности, способной к самостоятельному поиску смысла и цели жизни, анализу окружающей действительности.</p> <p>7. 3. Знакомство с основными ценностями национальной культуры.</p> <p>8. 4. Доброта к соседям, понимание понятия любви, сострадания</p>	<p>1. Установление позитивных отношений с одноклассниками и учениками других классов школы (решение конфликтов, взаимная поддержка, участие в коллективных делах).</p>

<p>Виды деятельности</p>	<p>4. 1. Уроки этики в рамках основных предметов. 5. 2. Уроки духовности внутри предметов 6. 3. «Искусство», «Окружающий мир», «Литературное чтение».</p>	<p>4. 1. Организация художественных выставок национальной культуры. 5. 2. Деятельность по формированию знаний о нормах поведения в обществе, школе, семье. 6. 3. Участие в благотворительных акциях.</p>
<p><i>6. Здоровый образ жизни</i></p>		
<p>Задачи</p>	<p>4. 1. Обучение о здоровье в рамках темы «Мое здоровье». 5. 2. Понять ценность человеческой жизни, анализируя примеры из художественной литературы. 6. 3. Создание условий для сохранения физического, психического и морального здоровья.</p>	<p>3. 1. Воспитание негативного отношения к вредным привычкам. 4. 2. Пропаганда здорового образа жизни и физической культуры.</p>
<p>Виды деятельности</p>	<p>5. 1. Создание личного режима дня. 2. Изучение элементов спортивной тренировки. 6. 3. Приобретение навыков грамотной работы с компьютерами и другими видами техники. 7. 4. Привитие знаний и навыков личной гигиены на обучающих занятиях.</p>	<p>1. 1. Спортивные праздники и соревнования. 2. 2. Встречи с профессиональными спортсменами. 3. 3. Участие в городских и районных спортивных мероприятиях. 4. 4. Беседа с психологом. 5. 5. Овладение навыками самообслуживания в школе и дома. 6. 6. Ознакомление с санитарно-гигиеническими требованиями.</p>

		7. 7. Беседы с медицинским работником.
<i>7. Экологическое воспитание</i>		
Задачи	<p>4. 1. Воспитывать понимание связи человека, общества и природы.</p> <p>5. 2. Углубить знания об экологически грамотных взаимоотношениях человека и природы.</p> <p>6. 3. Красота, ценности, дающее представление об окружающем мире.</p>	<p>5. 1. Воспитание гуманного отношения к человечеству.</p> <p>6. 2. Формирование бережного отношения к природе как национальной ценности.</p> <p>7. 3. Правильные навыки поведения на природе.</p> <p>8. 4. Расширение представления обучающихся о знамениях, чудесах и событиях разных времен года.</p>
Виды деятельности	<p>4. 1. Рассказы об экологических катастрофах.</p> <p>5. 2. Участие в природоохранных проектах.</p> <p>6. 3. «Я и природа», «Экологический бумеранг» и др.</p>	<p>7. 1. Социальные акции по работе в парках и цветниках, теплицах по месту жительства.</p> <p>8. 2. Туристические поездки.</p>
<i>8. Эстетическое воспитание</i>		

Задачи	<p>5. 1. Раскрыть духовные основы отечественной культуры.</p> <p>6. 2. Формирование эстетических идеалов.</p> <p>7. 3. Знакомство с красотой и художественными ценностями.</p> <p>8. 8. Научить видеть красоту вокруг.</p>	<p>6. 1. Воспитание у обучающихся чувства красоты и эстетики</p> <p>7. 2. Развитие творческого мышления.</p> <p>8. 3. Раскрытие и развитие творческих способностей.</p> <p>9. 4. Формирование эстетического вкуса.</p> <p>10. 5. Понимание важности искусства в жизни каждого человека.</p>
Виды деятельности	<p>1. Элективные курсы по истории и культуре родного края.</p> <p>2. Применение теоретических знаний об искусстве на практике.</p> <p>3. Обучение стилю одежды (модель одежды школьника).</p> <p>9. 4. Участие в олимпиадах и творческих конкурсах.</p>	<p>1. Фольклорные праздники.</p> <p>2. Творческие конкурсы.</p> <p>Встречи с представителями творческих профессий.</p> <p>3. Посещение театров и музеев.</p> <p>4. Экскурсии по художественным памятникам города и области.</p> <p>5. Участие в творческих объединениях.</p> <p>6. Фестиваль художественного творчества</p> <p>7. Прочитанные книги, просмотренные фильмы и т. д. рассказы о них).</p>
<i>9. Совместная работа с родителями</i>		
<p>1. Школа молодых родителей (для абитуриентов).</p> <p>2. Лекции для родителей.</p> <p>3. Организация психологической помощи родителям.</p> <p>4. Родительские собрания.</p> <p>5. Совместные социальные акции «Школа-родитель-ребенок».</p> <p>6. Организация возможностей педагогического самообразования родителей.</p> <p>7. Совместные творческие проекты.</p> <p>8. Знакомство с правами и обязанностями родителей.</p> <p>9. Организация конференций с участием родителей.</p> <p>10. Возрождение «Школы отцов» и «Школы матерей».</p> <p>11. Обучающие семинары для родителей с приглашением специалистов по актуальным вопросам.</p> <p>12. Тренинги для родителей.</p>		

В программе можно предложить следующие направления развития национально-духовных ценностей у обучающихся начальных классов:

- воспитание гражданственности, патриотизма, уважения прав, свобод и обязанностей человека;
- воспитание нравственных чувств и этического сознания;
- воспитание творческого отношения к труду, учебе, труду, жизни;
- формирование ценностного отношения к здоровью и здоровому образу жизни;
- воспитание ценностного отношения к природе, окружающей среде (экологическое образование);
- воспитание ценностного отношения к красоте, формирование представлений об эстетических идеалах и ценностях (эстетическое воспитание).

В каждом направлении духовно-нравственного развития и воспитания обучающихся раскрывается соответствующая система основных национальных ценностей.

В целом содержание предлагаемой программы:

- включает описание современных особенностей развития и обучения младших школьников;
- раскрывает основные пути обеспечения их национального и духовного воспитания (аксиологический, системно-действенный, развивающий).
- с учетом возрастных особенностей систематизированы основные направления общих задач национально-нравственного воспитания обучающихся, а также представлены примерные виды и формы учебных занятий с обучающимися начальных классов.

Кроме того, в программе осуществляется совместная деятельность школы, семьи и общественности по воспитанию национальных и духовных ценностей обучающихся:

- совместное образование школы, семьи и общества.
- основные условия повышения эффективности деятельности, особенности этой работы в сложившейся ситуации;
- задачи повышения педагогической культуры родителей, формы и содержание, взаимодействие школы с общественными объединениями и традиционными религиозными организациями.

Ценностные отношения, понятия, знания, опыт, которые должны формироваться по каждому направлению, определяются как планируемые результаты воспитания развития национальных и духовных ценностей у обучающихся начальных классов.

Программа воспитания обучающихся в области национальных и духовных ценностей носит рекомендательный характер.

Кроме того, в организации образования обязательными являются определенные в программе идеал национального воспитания, основная система национальных ценностей, основные направления духовно-нравственного развития и воспитания.

Виды услуг и формы их реализации:

В каждой школе, в каждом классе осуществляется определение условий в соответствии с конкретным содержанием усвоения обучающимся национальных и духовных ценностей с учетом индивидуальных особенностей младших школьников, потребностей обучающихся и их родителей (законные представители).

Формирует модель выпускника начальной школы, который может самостоятельно развивать у обучающегося собственные навыки реализации содержания программы.

Первый уровень навыков:

- Формирование знаний о национальных ценностях и приоритетах.
- Самосознание в обществе (семья, школа, государство).
- Формирование идеальной модели.
- Различать положительные и отрицательные стороны поведения.
- Опыт взаимодействия с учителем и одноклассниками на основе приобретенных коммуникативных навыков.
- Формирование первых навыков национальных и духовно-нравственных ценностей.

На первом уровне задачей учителя является распространение знаний, интеллектуального и социального опыта.

Второй уровень навыков:

- Используйте полученные знания в общении с учителем и одноклассниками.
- Общение на уровне организации образования и семьи.
- Умение применять полученные знания на практике.
- Умение оценивать знания на практике общения.
- Личный опыт полученной информации.
- Опыт самостоятельной деятельности.
- Опыт жизни в обществе.
- Начальный опыт участия в различных видах общественных работ.

На втором уровне задачей учителя является создание в классной группе условий, подтверждающих полученные обучающимися знания, поддержание положительного образа сложившегося идеала, организация учебного процесса и внеклассной деятельности, способствующих усвоению национальных и духовно-нравственных ценностей. Взаимодействие с семьей для единства требований и методов воспитания.

Третий уровень навыков:

- Закрепление практики самостоятельных действий.
- Формирование общественного и личного самосознания.
- Понимание понятия «свобода».
- Опыт взаимодействия с социальной средой вне образовательной организации и семьи.
- Расширение зоны независимого общения.
- Опыт понимания основных национальных ценностей как собственных ценностей.

- Развитие нравственного самосознания.
- Подтверждение полученного нравственного идеала.
- Формирование позитивного отношения к жизни, доверия и доброты к людям.
- Распространение полученных знаний и опыта в социальную среду.
- Изменение социальной среды посредством реализации полученных знаний.

ПРИМЕРНАЯ ТЕМАТИКА КЛАССНОГО ЧАСА ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Тема: Национальные ценности

Цель: Формирование у обучающихся понимание национальных ценностей. Воспитание гордости за свою страну, ее историю, культуру и традиции.

Задачи:

- Ознакомить обучающихся с историей и культурой своей страны.
- Развить творческие способности обучающихся.
- Содействовать формированию активной гражданской позиции обучающихся.

Оборудование:

Карточки, листы бумаги, карандаши с национальной символикой.

Ход часа:

I. Организационный момент

Приветствие. Проверьте готовность обучающихся, стимулируйте их активность стимулирующими вопросами.

II. Актуализация знаний о национальных ценностях

- Беседа с обучающимися о национальных ценностях.
- Какие национальные ценности вы знаете?
- Почему они важны для людей?

III. Познавательная работа

1. Поговорить о национальных символиках страны.
2. Покажите карточки с национальной символикой.
3. Поговорите с обучающимися о важности национальных символиках.

IV. Творческая деятельность

1. Рисование национальных символик.
2. Обсуждение картинок.

V. Рефлексия

Поговорите с обучающимися о том, что они узнали на уроке.
Что они узнали о национальных ценностях?

VI. Заключительное слово

Подведение итогов урока.

Вопросы для обсуждения о национальных ценностях:

- Что такое национальные ценности?
- Какие национальные ценности вы знаете?
- Почему они важны для людей?
- Каковы национальные ценности в нашей стране?
- Почему эти ценности важны для нашей страны?
- Что можно сделать для сохранения национальных ценностей?

Вопросы для размышления для беседы о национальных символиках:

- Назовите национальные символы нашей страны?
- Что означает их история создания?
- Почему эти символы важны для нашей страны?
- О каких национальных ценностях вы узнали?

Что вы можете сделать, чтобы сохранить национальные ценности своей страны?

Этот классный час можно адаптировать в соответствии с возрастом обучающихся и их интересами. Например, для обучающихся младших классов можно использовать простые задания, такие как раскрашивание картинок с национальной символикой. Для старшеклассников можно использовать сложные задания, например, написание эссе или доклада на тему национальных ценностей.

ПЛАН ВНЕКЛАССНОГО МЕРОПРИЯТИЯ ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НА УРОВНЕ ОСНОВНОГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

ТЕМА: «ЦЕННОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ»

Цель: Создание условий для понимания обучающимися жизненных ценностей и формирования ответственного отношения к ним.

Задачи:

- познакомить обучающихся с понятием «жизненные ценности» и классификацией ценностей;
- способствовать пониманию различий между ценой материальных вещей и ценностью духовных жизненных ценностей;
- развитие духовно-нравственных качеств обучающихся через представления о собственной ценности и праве выбора жизненного пути;
- формирование ответственного подхода к своей жизни и способности осознанно выбирать жизненные ценности.

Целевая аудитория: обучающиеся 5-9 классов.

Оборудование: медиа-оборудование.

Форма проведения: ролевые игры, решение задач.

Задания, данные обучающимся заранее:

1. Подбор и разработка материалов по теме: видео, фото, текст.
2. Написание сценария.

Содержательная составляющая классного часа

I. Введение.

II. Содержание основного раздела:

1. Понятие «ценность», ее традиционное определение и классификация.
 2. Ценность как осознанная жизненная потребность людей. Притча о ценности.
 3. Понимание различий между духовными и материальными ценностями и их значимости.
 4. Групповая игра «Построение новых цивилизаций».
 5. «Древо жизненных ценностей» и потребность в ценностях.
- III. Заключительная часть.*

Ход мероприятия

I. Введение

На экране тема классного часа: «Ценности человеческой жизни».

Классный руководитель: Здравствуйте! Сегодня мы поговорим о моральных категориях и жизненных ценностях, которые важны для каждого человека. Тема нашего классного часа – «Ценности человеческой жизни».

Ценности – это философская и социальная концепция, выражающая важность любого объекта. В этой жизни мы говорим о важности, значении, пользе и ценности чего-либо. Признанная система ценностей находит свое отражение как ежедневное руководство в общественной деятельности каждого человека.

II. Основное содержание

1. Понятие «ценность», ее традиционное определение и классификация.

Классный руководитель: Эпиграф нашего рассказа берет свое начало из слов известного казахского поэта и философа Шакарима Кудайбердиулы: «Три качества могут стать основой хорошей жизни человека, это прежде всего честный труд, совершенный ум, чистое сердце».

Традиционная трактовка понятия «ценность» звучит иначе. Обучающиеся знакомятся с определением «ценности» в произведениях Шакарима.

Классный руководитель: Что для вас означает «ценности»? (Ответы обучающихся)

Классный руководитель: социологи предлагают такую классификацию ценностей:

- жизненные ценности: жизнь, здоровье, безопасность, качество жизни, уровень потребления, экологическая безопасность;

- национальные ценности: генеалогия, традиции, обычаи, табу.

- культурные ценности: национальная песня и танец, изделия народных промыслов.

- экономические ценности: наличие равных условий для производителя и благоприятных условий для потребителя в сфере товаров и услуг;

- социальные ценности: социальный статус, трудолюбие, семья, достаток, равенство, личная независимость, способность добиваться успеха, выносливость;

- политические ценности: патриотизм, национальная независимость, гражданская активность, законность, гражданские свободы, гражданский мир.

1. Сознание как осознанная жизненная потребность человека. Притча о ценности.

Слушание рассказа И. Алтынсарина «Таза бұлақ».

«Три путника встретились у одного родника. Родник вытекал из каменистого места. Вокруг него рос густой лес, ветви, листья которого затеняли русло. Вода в роднике была чистая, холодная, как лёд, и блестела, как стекло. У самого источника кто-то положил камень с котёл величиной, просверлил и обтесал его, а в том месте, где стекала вода, высек надпись: «Путник, будь чистым, как этот родник».

Когда три путешественника, напившись вдоволь воды, прочитали надпись, то один из них, купец, сказал: – Умные слова здесь высечены. Ручеек от родника бежит днём и ночью, не переставая, и протекает в дальние земли, и чем дальше течёт, тем больше вливается в него других ручейков. Так, протекая, превращается он в большую реку. Из этого следует такой вывод: «Ты, человек, тоже, не переставая, работай, никогда не останавливайся и не предавайся лени; если будешь поступать так, то, в конце концов, станешь великим и достигнешь цели». Вот о чём говорит эта надпись, как я понимаю.

Второй путник был бедным муллою; он, качая головой, сказал: – Нет, я

думаю не так. Смысл надписи куда более значительный, чем вы предполагаете. Этот родник готов служить всем: кто изнывает от жары, тому он даёт прохладу; кто хочет пить, тому утоляет жажду, и за всё это он ни от кого не ждёт награду. А если так, то смысл этой надписи таков: если делаешь кому-то добро, то не возлагай на него обязанность ответить тебе тем же. Вот о чём говорит эта надпись.

Третий путник, стройный красивый юноша, стоял молча. Путники спросили его, что думает он. Юноша ответил так: – Я думаю иначе. Если бы вода стояла спокойно на одном месте, то трава и мусор замутили бы и загрязнили его. Но, так как вода течёт беспрестанно и днём, и ночью, родник остаётся всегда чистым, и за это его любят. Если так, то смысл надписи такой: душу и тело храни в чистоте, как этот родник. Видишь, как в нём отражаются зелень и блеск солнца? И ты душу, как этот родник, держи открытой для всех, пусть в ней видно будет всё. Вот о чём, по-моему, говорит эта надпись».

Далее классный руководитель предлагает обучающимся проанализировать рассказ «Чистый родник» о какой ценности идет речь.

- Что дает читателю идея чистого весеннего рассказа?

- Зачем чистый родник?

- Что написано на камне у источника? Знание каменной письменности.

Анализируя слова, написанные на камне, знание личных чувств обучающихся заставляет их мыслить логически. Размышляя, обучающийся может усвоить такие ценности, как честность, справедливость, искренность, смирение, чистота, любовь и доброта.

3. Понимание различий между духовными и материальными ценностями и их значимости

Классный руководитель: за 5 минут запишите на листьях деревьев, сделанных из бумаги, все ценности, которые вы считаете «самыми важными». (обучающиеся пишут на листах, что для них ценно).

Классный руководитель: А теперь положите на некоторое время листья отдельно на стол. Они понадобятся для самоанализа в конце классного часа.

Вопросы:

1. Как вы думаете, какие ценности в данный момент будут на первом месте?

2. Могут ли считаться ценными вещи, развлечения, одежда?

3. Если да, то какие ценности являются материальными или духовными?

4. В чем разница между материальными и духовными ценностями?

(слушаем ответы обучающихся)

Классный руководитель приводит пример о том, что есть машина, дорогая квартира, дорогой телефон, дача, яхта и т. д. хорошо, но если они станут целью жизни, то это может быть социально опасным явлением, потому что если мы ограничимся такими ценностями, то создадим общество без будущего. Материальный комфорт – это общество потребителей, где не могут существовать ни истинные чувства, ни истинная духовная культура, это

общество самообмана.

Вопрос классного руководителя: что важно для общества? Духовная ценность или материальная ценность? Выводы обучающихся. Нравственное общество может быть построено на духовной основе, для которой важна и материальная сторона, но она должна быть лишь второстепенной.

Классный руководитель: «Ценности делятся на материальные (золото, деньги, недвижимость и др.) и нематериальные (любовь, честь, достоинство, свобода и др.)»

Ценности – это, прежде всего, общепризнанный стандарт, мера чего-либо, связанная с культурой и материальными основами общества. Однако история развития человеческой цивилизации уверяет, что в обществе не существует созданных человеком ценностей, одинаково действительных для «всех времен и всех народов», поэтому каждый конкретный период времени, каждое общество, группа (как носитель ценностей) представлена собственными иерархическими системами ценностей.

Понятие ценности первым рассматривал в социологии М. Вебер. В дальнейшем теоретики структурного функционализма (направление в социологии) считали общность ценностей важным принципом достижения социальной гармонии. Ценности здесь выступают важным элементом культуры, системой социального регулирования, обеспечивающей общее стратегическое направление такого регулирования. В частности, стандарты и цены создаются на основе ценностей.

Ценностями, которые не меняются во всех государствах, являются «Закон и порядок».

Национальные ценности – это ценности, характерные для любой нации.

Национальными ценностями казахского народа являются генетически заложенные духовность, традиции и обычаи, честь, ценности совести, взаимопомощь, верность дружбе, симпатия, забота, братство, родство и т.д.

Жизненные ценности – ценности, связанные с жизнью человека – здоровье, благополучие, семья, деньги, карьера, образование, общественное признание и т.д.

Культурные ценности – это ценности духа, его невидимое и видимое выражение. Они разделены на ценностные комплексы, заполняющие все сферы деятельности: национальные песни и танцы и напевы, стихи и сказания, рассказы и легенды, ремесла и т. д.

4. Групповая игра «Построение новой цивилизации»

Классный руководитель предлагает обучающимся сыграть в необычную игру «Создание новой цивилизации». Для этого они должны разделиться на группы и мысленно отправиться в будущее, в галактическую эпоху, в которой обитает Галактика, и представить, что они направляются к новой планете, очень похожей на Землю. Там каждая группа может положить начало новой цивилизации.

Классный руководитель:

Задача обучающихся – перенести базовые ценности земной цивилизации в новую ситуацию. Они представляют набор реальных ценностей в течение трёх минут (анализ точки зрения обучающихся, объяснение).

Например:

<i>Доброта</i>	<i>Духовная гармония</i>
Честность Верность Взаимопомощь Любовь Дружба Образование Дом Семья Дети Здоровье Полное обеспечение родителей пенсионного возраста Недвижимость за рубежом Развлечение	Совесть Уважение Вера Надежда Коммуникация, связи Путешествие Яхта Машина Частный бизнес Дорогой мобильный телефон Особняк за городом Дорогая квартира Акции в банках и компаниях

Классный руководитель:

Цель групповой работы – определить, какие из пяти ценностей участники считают наиболее важными, расположить их в порядке убывания важности, а группа должна выработать единую позицию и объяснить ее (работа осуществляется под музыку, например, мелодию).

При сравнении работы групп необходимо дать пояснения по выбору и упорядочению значений.

Классный руководитель обобщает, что человеческие ценности формируются по-разному. Обычно этот процесс длится всю жизнь человека. Когда нам 15 лет, на первом месте стоят любовь, дружба, образование. Нам 30 лет - семья, дети. 50 лет – здоровье, душевная гармония. Но главная ценность – это ценность жизни.

5. «Древо жизненных ценностей» и необходимость ценностей

Классный руководитель: В начале занятия обучающимся предлагается вернуться к листочкам, написанным на листьях дерева, прочитать то, что там написано, сравнить и решить, следует ли дополнить их значениями планеты или потеряло ли значение некоторых позиций или нет (пояснение, добавление или удаление).

Классный руководитель: Сейчас я предлагаю вам взять листочки со значениями и повесить их на деревце «Жизнь» на доске.

III. Заключительная часть

Классный руководитель: Вы сделали правильный выбор в пользу правильных жизненных ценностей и ваши листья на Древе Жизни напоминают вам о жизненных ценностях. Исполнение песни «Өмір-өзен» в конце урока.

IV. Рефлексия

1. Чему вы научились для себя на этом мероприятии?
2. Что для вас было ценно?
2. Какой вывод вы для себя сделали?
3. Понравилось ли вам само мероприятие?

ПРИМЕР КЛАССНОГО ЧАСА В 11 КЛАССАХ

Тема: Ценности как основа духовно-нравственного воспитания человека (изучение семейной генеалогии)

Цель: формирование основных ценностей обучающихся как основу духовно-нравственного воспитания при изучении семейной генеалогии.

Задачи:

- определить ценностные отношения обучающихся через семейные традиции;
- повысить чувства гордости и ответственности за свою семью и семейную историю;
- развить базовые национальные ценности.

Материалы для работы: бумажный или электронный вариант генеалогического древа нескольких обучающихся, раздаточный материал для заполнения, маркеры, клей, листы ватмана с «ветками деревьев» и бумажные «листья из веток деревьев».

«Дорогие ученики, в этом году вы закончите 11 класс. После окончания учебы вы собираетесь вступить в большую жизнь. За школьные годы и все свои 17-18 лет вы сталкивались в жизни с различными ситуациями и событиями и с разными людьми, у вас в той или иной степени сформировалось отношение к окружающему миру и событиям. Каково было влияние ваших родителей, друзей, учителей, которые помогли вам найти правильный путь, прямо и косвенно повлияли на вашу жизнь и воспитание от рождения до сегодняшнего дня? Давайте на минутку поразмышляем и вспомним.

Задание №1

Сегодня вы сможете определить, что в жизни самое главное, а что не главное. Для этого вам предлагается записать значения приоритета, начиная с

самого важного, а затем наименее важного.

Ценности в моей жизни	
Ценности, расставленные по приоритету	Ценности, расставленные по наименьшей важности

После выполнения задания обучающимся дается время прочитать и обсудить свои письменные значения по порядку.

Каков вывод? Анализ сочинений обучающихся. Обмен идеями (почти все может быть в первую очередь семьей, затем образованием, университетом, здравоохранением и т. д.)

Следующее задание для обучающихся

Задание №2

Проанализируйте семейные ценности, идущие от предков (предков) вашей семьи, и свяжите их с национальными ценностями.

<i>Происхождение</i>	<i>Семейные ценности</i>	<i>Семейные особенности</i>	<i>Семейные традиции</i>	<i>Связь с национальными ценностями</i>
<i>Напиши те 7 поколений в своей генеологии (жети ата)</i>				

--	--	--	--	--

Обучающиеся делятся, анализируют и обмениваются мнениями о формирующихся семейных ценностях своих предков.

Вопрос: Какие ценности, какие особенности, какие традиции вы бы подчеркнули в своей семье?

(Обучающиеся уважают старших, уважают старших, уважают младших, гостеприимны, протягивают руку помощи, ответственность, любовь, заботу, чувства, духовность, доброту, взаимопомощь, любовь и верность и т.д., особенности: многодетность, сохранение семейных реликвий).

Задание №3

Составление семейно-генеалогического древа – это способ выразить благодарность нашим предкам, вспомнить, прославить и гордиться корнями и происхождением наших предков.

Задание № 4

«Что бы я рассказал потомкам о своих предках...».

В конце занятия каждый ученик маркерами на бумаге с листьями дерева пишет о своем происхождении, которое должно быть самым ценным в семье ученика. Листочки со значениями рекомендуется наклеить на большой лист бумаги с висящей на доске веткой дерева. Мы все – ветви одного большого дерева под названием «Родина». Обучающиеся читают и анализируют письменные значения.

Семейная генеалогия, которую ученики рассказывают о своих предках, хранится в школьном музее.

Заключение. Все обучающиеся становятся в круг (по очереди передавая друг другу модель бумажного сердца) и заканчивают урок словами, что они усвоили новые ценности, и пожеланиями друг другу самого ценного.

Духовно-нравственное воспитание обучающихся в ходе классных часов:

1. Воспитание гражданственности и патриотизма.

Ценности: любовь к своей Родине, своему народу, своей стране.

2. Воспитание нравственных чувств, убеждений, этического сознания.

Ценности:

моральный выбор
жизнь и смысл жизни
справедливость
доброта
уважение
достоинство
уважение к родителям
уважение достоинства другого человека
ответственность
любовь и верность
забота о пожилых и молодых
доверие
духовность
духовно-нравственное развитие человека.

3. Воспитание культуры здорового образа жизни.

Ценности:

физическое, физиологическое, репродуктивное, психическое, социально-психологическое и духовное здоровье.

4. Воспитание трудолюбия, осознанного, творческого отношения к учебе, работе и жизни, подготовка к осознанному выбору профессии.

Ценности:

научные знания,
моральная ценность преподавания и самообразования,
интеллектуальное развитие человека,
уважение к труду и работникам,
творчество и инновации,
настойчивость и энергия,
бережливость,
выбирайте профессию с умом.

КЕЙСОВЫЕ ЗАДАНИЯ ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

Кейсовые задания помогают обучающимся задуматься о национальных ценностях и о том, как с ними обращаться в реальных ситуациях.

Кейс 1: Сохранение культурного наследия

Ситуация: Ваш регион известен своей богатой культурной историей и уникальными национальными ценностями. Однако в последние десятилетия молодежь утратила интерес к традиционной культуре и истории и подражает влиянию Запада.

Вопрос: Какие меры и программы вы бы порекомендовали для сохранения и продвижения национальных ценностей среди молодежи?

Кейс 2: Конфликт ценностей в мультикультурном обществе

Ситуация: Ваша страна представляет собой мультикультурное общество с различными национальными и религиозными группами. Однако конфликты возникают из-за ценностей и культурных различий.

Вопрос: Как можно способствовать гармонии и уважению между различными группами при сохранении национальных ценностей и самобытности?

Кейс 3: Воспитание патриотизма и гражданской ответственности

Ситуация: Многие молодые люди в вашей стране недостаточно интересуются концепцией национальных ценностей и гражданской ответственности.

Вопрос: Какие образовательно-воспитательные программы могли бы способствовать воспитанию у молодежи патриотизма и гражданской ответственности?

Кейс 4: Гендерное равенство и культурные ценности

Ситуация: Ваша страна сталкивается с проблемами в сфере гендерного равенства, где некоторые традиционные национальные ценности могут дискриминировать женщин.

Вопрос: Как мы можем сбалансировать сохранение национальных ценностей и соблюдение принципов гендерного равенства?

Кейс 5: Защита окружающей среды и культурных ценностей

Ситуация: Строительный проект в вашем районе угрожает как окружающей среде, так и культурным памятникам и ценностям.

Вопрос: Как найти баланс между экологическими и культурными интересами для сохранения национальных ценностей?

Кейс 6: Молодежь и современные СМИ

Ситуация: Молодежь вашей страны проводит много времени в Интернете и социальных сетях, где очень сильно влияние западной культуры и ценностей.

Вопрос: Как можно использовать современные медиа и информационные технологии для продвижения национальных ценностей среди молодежи?

Каждая из этих кейсов представляет собой сложную ситуацию, в которой национальные ценности могут столкнуться с вызовами современного мира. Задача обучающихся – предложить конструктивные и реалистичные решения по сохранению и продвижению национальных ценностей.

КЕЙСОВЫЕ СИТУАЦИИ ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ ОСНОВНОГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Кейс 1

Тема «Праздник народов»

Ситуация: В мероприятии, проведенном среди обучающихся 5-8 классов, приняли участие представители разных национальностей. В ходе мероприятия один из обучающихся предупредил другого обучающегося, что тот не уважает традиции своего народа, что закончилось спором.

Вопрос: Как разрешить конфликтную ситуацию?

Возможные решения:

- Обсуждение ситуации между участниками конфликта с участием педагога или другого взрослого. Это дает возможность обсудить ситуацию и понять точку зрения обеих сторон.

- Организация диалога между представителями разных национальностей. Такой диалог помогает формировать понимание и уважение к традициям друг друга.

- Проведение мероприятий, направленных на знакомство с традициями разных народов. Такие мероприятия помогают обучающимся больше узнать о культуре и традициях друг друга.

Кейс 2

В школе проводится мероприятие, посвященное Дню единства народа Казахстана. На мероприятии обучающиеся выступают в честь национальных ценностей.

Один из обучающихся говорит, что Казахстан – многонациональная страна, где живут представители разных национальностей. Он говорит, что важно уважать традиции и обычаи всех народов, проживающих в Казахстане.

После выступления обучающиеся обсуждают тему мероприятия. Некоторые обучающиеся поддерживают тему пьесы, другие считают, что она не отражает современную реальность. По их мнению, в современном обществе люди индивидуализированы и их мало интересуют традиции и обычаи других народов.

Вопросы для обсуждения:

Какие национальные ценности Казахстана важны для студентов?

Как научить уважению национальных ценностей в современном обществе?

Возможные решения:

- Организация мероприятий, направленных на ознакомление студентов с традициями разных народов Казахстана. Подобные мероприятия могут быть организованы в рамках внеклассной работы, в клубах и секциях.

- Привлекать студентов к волонтерской деятельности, направленной на помощь представителям разных национальностей. Подобные мероприятия помогают студентам понять, что представители разных национальностей могут быть едины в своих ценностях.

- Работа с родителями учащихся о важности воспитания в них уважения к национальным ценностям. Родители могут поддержать школу в организации мероприятий, направленных на формирование толерантного отношения учащихся к представителям разных национальностей.

КЕЙСОВЫЕ СИТУАЦИИ ДЛЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ НАЧАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Кейс 1

Ситуация: Два ученика ссорятся в классе. Один из них – казах, другой – представитель другой национальности. В конфликте обучающиеся используют оскорбительные слова друг о друге, в том числе о своей национальности.

Педагог, видя конфликт, вмешивается и пытается его остановить. Он говорит обучающимся, что им не следует оскорблять друг друга по национальному признаку. Студенты извиняются друг перед другом и обещают больше так не делать.

Вопросы для обсуждения:

- Как избежать конфликтов между обучающимися на почве национальных различий?
- Как научить обучающихся уважать друг друга независимо от национальных различий?

Возможные решения:

- Создание атмосферы доброжелательности и взаимопонимания в классе. Педагог может сосредоточиться на создании позитивной, комфортной атмосферы в классе, где все обучающиеся чувствуют себя комфортно и безопасно.

- Воспитывать у обучающихся терпимость по отношению к представителям разных национальностей. Педагог может вести беседы с обучающимися о важности уважения к людям разных национальностей.

- Организация совместных мероприятий с участием обучающихся разных национальностей. Подобные занятия помогают обучающимся лучше узнать друг друга и осознать, что у них много общего.

Кейс 2

Ситуация: В школе проводится конкурс национальных традиций и обычаев. Обучающиеся готовят презентации, в которых рассказывают о традициях своего народа.

На конкурс приходят родители обучающихся. Некоторые родители выражают недовольство представлением традиций и обычаев народов, проживающих в Казахстане. Они считают, что традиционные ценности Казахстана не могут быть показаны на таких конкурсах.

Вопросы для обсуждения:

- Как сохранить традиционные ценности нашей нации в современном обществе?
- Как найти баланс между сохранением традиционных ценностей и уважением традиций и обычаев других народов?

Возможные решения:

- Проведение мероприятий, направленных на изучение традиционных ценностей нашего народа. Подобные мероприятия могут быть организованы в рамках внеклассной работы, в клубах и секциях.

- Работа с родителями обучающихся, направленная на повышение их осознания важности сохранения традиционных ценностей нашего народа. Родители могут поддержать школу в организации мероприятий, направленных на привитие обучающимся патриотизма и любви к своей стране.

Поддержка культурной деятельности, направленной на сохранение национальных традиций и обычаев народов, проживающих в нашей стране. Подобные мероприятия могут быть организованы в рамках сотрудничества школы с местными культурными центрами и общественными организациями.

Эти кейсы-задачи позволяют нам задуматься о важности образования для уважения национальных ценностей в современном обществе. Они также показывают, что существует множество способов решения проблем, связанных с национальными ценностями.

КЕЙСОВЫЕ СИТУАЦИИ ПРО НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ ОРГАНИЗАЦИЙ ОБРАЗОВАНИЯ

Кейс 1

Тема: «Защита национальных ценностей в Интернете»

Ситуация:

В современном мире Интернет играет важную роль в жизни людей. Однако есть и те, кто считает, что Интернет можно использовать для распространения ложной информации, пропаганды насилия и экстремизма, оскорбления национальных ценностей.

Вопрос:

- Как защитить национальные ценности в Интернете?

Решение:

- Для защиты национальных ценностей в Интернете необходимо принять следующие меры:

- Продвижение традиционных ценностей в обществе. Важно, чтобы люди понимали важность национальных ценностей и были готовы их защищать.

- Это можно сделать через средства массовой информации, образовательные программы, культурные мероприятия и т.д.

- Развитие критического мышления у людей. Люди должны уметь отличать правду от лжи, пропаганду от объективной информации. Это можно сделать посредством образовательных программ, повышения уровня грамотности и т. д.

- Усилить контроль над контентом в Интернете. Необходимо разработать механизмы, позволяющие своевременно выявлять и удалять из Интернета материалы, нарушающие национальные ценности.

Конкретные примеры:

- Введение закона, запрещающего распространение в Интернете информации, оскорбляющей национальные ценности.

- Создание специальной структуры, занимающейся мониторингом контента в сети Интернет и принятием мер по его удалению в случае нарушения закона.

- Проводить образовательные программы, направленные на повышение уровня критического мышления населения.

Кейс 2

Тема: «Формирование национального самосознания молодежи»

Ситуация:

Молодёжь – будущее нашей страны. Будущее страны зависит от того, какими ценностями руководствуется молодёжь. В последние годы наблюдается рост числа молодых людей, не имеющих четкого понимания своих национальных ценностей.

Вопрос:

Как сформировать национальное самосознание у молодежи?

Решение:

Для формирования национального самосознания молодежи необходимо принять следующие меры:

- Пропаганда национальных ценностей среди молодежи. Молодёжи важно понимать важность национальных ценностей и гордиться своей страной. Это можно сделать через средства массовой информации, образовательные программы, культурные мероприятия и т.д.

- Организация мероприятий, направленных на развитие патриотических чувств молодежи. Сюда входят волонтерские проекты, спортивные соревнования, творческие конкурсы и т.д.

- Продвигать имидж успешного гражданина своей страны. Молодые люди должны видеть примеры того, как реализовать себя в своей стране и внести свой вклад в ее развитие.

Конкретные примеры:

- Введение в школьную программу курсов, прославляющих историю и культуру Казахстана.

- Создание молодежных общественных организаций, занимающихся пропагандой национальных ценностей.

- Государственная поддержка молодежных проектов, направленных на развитие патриотизма.

Кейс 3

Тема: «Сохранение культурного наследия страны»

Ситуация: Культурное наследие страны – ее бесценное богатство. Он показывает историю и традиции народа, его уникальность. В последние годы наблюдается рост количества утраченных объектов культурного наследия.

Вопрос:

Как сохранить культурное наследие страны?

Решение:

Для сохранения культурного наследия страны необходимо принять следующие меры:

- Разработка и реализация программы сохранения культурного наследия.
- Усиление контроля за состоянием объектов культурного наследия.
- Вовлечение общественности в сохранение культурного наследия.

Конкретные примеры:

- Увеличить финансирование программ по реставрации и сохранению объектов культурного наследия.
- Создание специальных фондов по сохранению культурного наследия.
- Проводить образовательные программы, направленные на информирование населения о важности сохранения культурного наследия.

Кейс 4

Тема: «Сотрудничество»

Ситуация: В семье воспитываются дети разных национальностей. Родители хотят, чтобы их дети росли в духе уважения к национальным ценностям.

Вопрос: как родители могут обеспечить воспитание детей в духе уважения к национальным ценностям?

Возможные решения:

- Создание атмосферы уважения к различным культурам и традициям в семье. Родители должны показать своим детям, что они уважают традиции друг друга.

- Рассказать детям о национальных ценностях каждого народа. Родители могут рассказать детям о своей культуре и традициях, а также о культуре и традициях других народов.

- Поощрение детей к изучению других культур. Родители могут побуждать детей изучать языки других народов, знакомиться с их культурой и традициями.

Данные тематические исследования являются лишь примерами. Есть много других ситуаций, когда могут возникнуть конфликты из-за национальных ценностей. Важно уметь решать подобные конфликты мирным и конструктивным путем.

Кейс 5

Тема: «Забота»

Ситуация: В городе проходит кампания по сбору средств для помощи

беженцам из одной страны. В акции приняли участие представители разных национальностей. В ходе акции один из участников акции, являющийся представителем одной из национальностей, поспорил с другим участником акции, по его мнению, он считает, что собирать средства на помощь не нужно беженцев.

Вопрос: Как разрешить конфликтную ситуацию?

Возможные решения:

- Обсуждение ситуации между участниками конфликта с участием представителя организации, проводящей акцию. Обсудите ситуацию и поймите точки зрения обеих сторон.

- Организовать беседу с участниками акции о важности проявления заботы, подачи руки, сочувствия и проявления уважения к другим людям. Такой разговор помогает участникам акции понять важность этих ценностей.

- Проведение мероприятий, направленных на повышение уровня ответственности в обществе. Подобные мероприятия помогают формировать понимание и уважение к различным народам и их культурам.

Эти тематические исследования представлены только в качестве примеров. В каждом конкретном случае можно предложить свои варианты решения проблемы защиты национальных ценностей.

ОБРАЗЦЫ ПРОГРАММ ЭЛЕКТИВНЫХ КУРСОВ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ

Образец №1. Образец программы элективного курса по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей

Этот курс включает методы и стратегии интеграции национальных ценностей в образовательный процесс.

Целевая аудитория: обучающиеся педагогического колледжа.

Название курса: «Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей»

Цель курса: научить обучающихся прославлять национальные ценности и культурное наследие, организовать воспитательную работу в организациях образования.

Продолжительность: 12 недель

Структура курса:

<i>№</i>	<i>Модуль</i>	<i>Тема</i>	<i>Продолжительность</i>
<i>1</i>	<i>Модуль 1</i>	<i>Национальные ценности в содержании обучения</i>	<i>2 недели</i>
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Понятие национальных ценностей и их роль в образовании. 2. Исторический контекст и формирование национальных ценностей. 3. Методологические методы исследования и продвижения национальных ценностей. 	
<i>2</i>	<i>Модуль 2</i>	<i>Анализ национальных ценностей в контексте образования</i>	<i>2 недели</i>
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Сравнительный анализ национальных ценностей в мировой практике. 2. Исследование национальных ценностей в контексте региональной специфики. 3. Влияние национальных ценностей на образовательный процесс. 	
<i>3</i>	<i>Модуль 3</i>	<i>Планирование и разработка образовательных программ</i>	<i>2 недели</i>
		<ol style="list-style-type: none"> 1. Определение целей и задач воспитательной работы на основе национальных ценностей. 	

		<p>2. Разработка образовательных программ и уроков с учетом национальных ценностей.</p> <p>3. Интеграция национальных ценностей в различные предметы и виды деятельности.</p>	
4	Модуль 4	<p><i>Педагогические методы и технологии</i></p> <p>1. Педагогические методы и стратегии, способствующие формированию национальных ценностей.</p> <p>2. Использование информационных технологий и современных средств обучения для продвижения национальных ценностей.</p> <p>3. Развитие критического мышления в обсуждении национальных ценностей.</p>	2 недели
	Модуль 5	<p><i>Оценка и адаптация программ</i></p> <p>1. Методы оценки эффективности воспитательной работы на основе национальных ценностей.</p> <p>2. Анализ результатов и корректировка программ.</p> <p>3. Адаптация программ к различным возрастным группам и условиям обучения.</p>	2 недели
6	Модуль 6	<p><i>Практический опыт и проектная работа</i></p> <p>1. Организация практических занятий и мероприятий по национальным ценностям.</p> <p>2. Разработка проекта воспитательной работы, включающей интеграцию национальных ценностей.</p> <p>3. Подготовка и проведение презентации проекта.</p>	2 недели
7	Модуль 7	Анализ собственного педагогического опыта организации воспитательной работы на основе национального образования.	рефлексия и завершение курса 2 недели

Образец № 2. Образец программы элективного курса по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей

Название курса: «Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей»

Целевая аудитория: 10-11 классы.

Срок реализации: 1 год

Цель курса:

Формирование знаний и умений обучающихся по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей.

Задачи курса:

- Раскрыть значение национальных ценностей в воспитании личности.
- Знакомство обучающихся с основными направлениями воспитательной работы, основанными на национальных ценностях.
- Обучение обучающихся разработке и реализации образовательной деятельности на основе национальных ценностей.

Содержание курса:

<i>№</i>	<i>Тема</i>	<i>Содержание</i>
1	Национальные ценности как основа воспитания личности	<ul style="list-style-type: none"> - Понятие национальных ценностей. - Виды национальных ценностей. - Значение национальных ценностей в воспитании личности.
2	Направления воспитательной работы, основанные на национальных ценностях	<ul style="list-style-type: none"> - Формирование патриотического сознания и гражданственности. - Формирование качеств духовно-нравственного облика человека. - Формирование культуры международных отношений.
3	Разработка воспитательных мероприятий на основе национальных ценностей	<ul style="list-style-type: none"> - Цель и задачи воспитательных мероприятий. - Виды воспитательных мероприятий. - Методы и формы организации воспитательных мероприятий.
4	Реализация воспитательных мероприятий на основе национальных ценностей	<ul style="list-style-type: none"> - Подготовка к воспитательным мероприятиям. - Проведение воспитательных мероприятий. - Анализ результатов проведения воспитательных мероприятий.
<i>В ходе организации курса</i>		
<i>Виды контроля:</i>		<ul style="list-style-type: none"> - Тесты - Зачет - Семинары

<p><i>Материально-техническое оборудование:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Компьютерная техника. - Мультимедийное оборудование. - Учебники, учебные пособия, методические материалы по теме курса.
<p><i>Ожидаемые результаты курса:</i></p>	
<p>Обучающиеся должны знать:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Понятие национальных ценностей. - Виды национальных ценностей. - Значение национальных ценностей в воспитании личности. - Основные направления воспитательной работы, основанные на национальных ценностях. - Разработка и реализация воспитательных мероприятий, основанных на национальных ценностях. - Оценка эффективности воспитательных ценностей.
<p><i>Методические рекомендации по реализации курса:</i></p>	<p>Использование в ходе курса различных форм и методов обучения:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проблемное обучение. - Игровые упражнения. - Творческое обучение.
<p>При организации воспитательных мероприятий необходимо учитывать возрастные особенности обучающихся.</p> <p>Воспитательные мероприятия должны быть направлены на развитие у обучающихся патриотического сознания и гражданственности, духовно-нравственных качеств личности, культуры межнациональных отношений.</p> <p>Для определения их эффективности необходимо проанализировать результаты воспитательных мероприятий.</p>	

Образец №3. Образец программы элективного курса по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей

Тема: «Программа элективного курса по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей»

Целевая аудитория: 5-9 классы.

Цель курса:

Формирование у обучающихся понимания национальных ценностей, способов организации воспитательной работы на их основе.

Задачи курса:

- Познакомить обучающихся с основными казахскими национальными ценностями.

- Познакомить обучающихся с различными формами и методами воспитательной работы, основанными на национальных ценностях.

- Развивать у обучающихся навыки организации воспитательной работы на основе национальных ценностей.

Требования к уровню подготовки обучающихся:

Обучающиеся должны знать:

- Основные казахские национальные ценности;

- Различные формы и методы воспитательной работы, основанные на национальных ценностях.

- Разработка планов уроков на основе национальных ценностей.

Содержание курса:

Тема 1. Казахские национальные ценности.

- Понятие национальных ценностей.

- Основные казахские национальные ценности.

- Исторические корни казахских национальных ценностей.

Тема 2. Формы и методы воспитательной работы на основе национальных ценностей.

- Основные формы воспитательной работы, основанные на национальных ценностях.

- Методы воспитательной работы, основанные на национальных ценностях.

Тема 3. Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей.

- План действий, основанный на национальных ценностях.

- Осуществление просветительской работы на основе национальных ценностей.

Тематическое планирование курса

№	Тема	Кол-во часов	Форма проведения
1	Казахские национальные ценности	6	Лекции, семинар, тренинг, практические занятия
2	Методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей	6	Лекции, семинар, тренинг, практические занятия
3	Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей	8	Лекции, семинар, тренинг, практические занятия
4	Воспитательная работа, основанная на национальных ценностях	8	Лекции, семинар, тренинг, практические занятия

5	Проекты, основанные на национальных ценностях	8	Лекции, семинар, тренинг, практические занятия
	Итого	36	

Образец № 4. Образец программы элективного курса по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей

Название курса: «Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей»

Целевая аудитория: 9-11 классы.

Нормативный срок освоения курса: 34 часа.

Цель курса: Сформировать у обучающихся понимание важности национальных ценностей и их роли в воспитании подрастающего поколения.

Задачи курса:

- Знакомство обучающихся с основными национальными ценностями.
- Раскрытие значения национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения.
- Познакомить обучающихся с методами и формами организации воспитательной работы, основанными на национальных ценностях.

Содержание курса:

Тема 1. Казахские национальные ценности.

Основные понятия: национальная культура, национальная идентичность, национальные ценности.

- Важность казахских национальных ценностей.
- Место национальных ценностей в современном обществе.

Тема 2. Значение национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения.

- Роль национальных ценностей в формировании личности.
- Влияние национальных ценностей на развитие патриотизма, гражданственности, терпимости.
- Национальные ценности как основа нравственного воспитания.

Тема 3. Методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей.

- Методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в школе.
- Методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в семье.
- Методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в обществе.

Требования к уровню подготовки обучающихся:

- Знание основных понятий курса.

- Уметь объяснить значение национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения.

- Умение использовать методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей проектов и социального опыта.

Методы обучения:

- Лекция.
- Семинар.
- История.
- Практические занятия.
- Независимая работа.

Формы контроля:

- Тестирование.
- Контрольные работы.
- Творческая работа.

Методические рекомендации:

Для успешного освоения курса обучающимся необходимо знать основные понятия курса, уметь объяснить значение национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения, уметь использовать методы и формы организации образовательного процесса. Работа на основе национальных ценностей в социальной практике.

Для достижения этих целей необходимо использовать различные методы и формы обучения, такие как лекции, семинары, беседы, практические занятия и самостоятельная работа.

Тестирование, контрольная работа и творческая работа должны проводиться в соответствии с требованиями к уровню подготовки обучающихся.

Критерии оценки результатов курса:

- Знание основных понятий курса.
- Уметь объяснить значение национальных ценностей в воспитании подрастающего поколения.

- Умение использовать в практической деятельности методы и формы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей.

Рекомендации для обучающихся:

- Для усвоения материалов курса необходимо регулярно посещать занятия, выполнять все задания, готовиться к контрольной и творческой работе.

- Чтобы хорошо усвоить материал, необходимо использовать различные источники информации, такие как учебники, статьи, интернет-ресурсы.

- Важно активно участвовать в обсуждении вопросов, связанных с национальными ценностями, а также выражать свое мнение.

ПУТИ ФОРМИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ ЧЕРЕЗ СОДЕРЖАНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Формирование основных национальных ценностей обучающихся на уроке казахской литературы

Главным стержнем образования являются национальные ценности. Одной из важных целей и приоритетных задач современного образования, общества и государства является воспитание нравственного, ответственного, инициативного и компетентного гражданина. Воспитание подрастающего поколения на основе национальных ценностей является ядром образовательной системы.

В связи с этим образовательный процесс реализуется не только как процесс овладения системой знаний, умений и компетенций, но и как процесс развития личности, принятия духовно-нравственных, социальных, семейных и других ценностей. Поэтому воспитание и обучение в школе не должны отклоняться от процесса приобретения знаний, умений и навыков, а, наоборот, должны быть органично в него интегрированы.

Ценности – это моральные аксиомы, сознательно или бессознательно выбранные индивидуально и добровольно, идеалы, признаваемые культурным сообществом и направляемые его действиями, поведением, оценками, решениями. Ценности должны быть индивидуально важными, выбранными сознательно и добровольно. Их формирование должно быть не «снаружи», а «внутри».

Например, литературное произведение – это личный мир. Произведение искусства рассказывает о человеке; оно написано человеком и воспринимается лично читателем через призму его жизненного опыта, судьбы, культуры и опыта читателя. С первого по последний класс изучается только литература, и ее изучение имеет особую методическую традицию, связанную, прежде всего, с формированием ценностной сферы личности.

Формирование ценностей при обращении к литературным произведениям (как личному, добровольному выбору обучающихся) происходит при искреннем интересе и «вере» обучающегося в книгу, желании думать о произведении, думать о героях и произведениях, а содержание этих литературных произведений «лично важно», возможно лишь в том случае, если оно будет принято как «жизненно важное».

Передача ценностей формируется только в процессе общения, когда отношения между обучающимся и учителем устанавливаются как субъект-субъект. Цель и смысл такого общения – «не получение, понимание, усвоение определенного отправленного сообщения, а интерпретация, понимание, оценка, чтение, исследование». Обучающийся ищет личностный смысл прочитанного произведения искусства.

Изучение биографии писателя особенно ценится обучающимся как «реальность собственной жизни». Такая поездка позволяет «подстроить» биографию под личность обучающегося, его интересы, ценностные ориентации.

Можно провести опрос, изучая творчество поэтов и писателей по темам, изучаемым обучающимися 5-9 классов, в частности: «Какие произведения писателя, его биография, личные качества представляют для вас особый интерес?» Иногда опрос показывает, что представление о неповторимости судьбы, личности писателя в сознании обучающихся зачастую подменяется противоречивыми фактами и стереотипами. Здесь обучающиеся мало знают о писателе, а личное приобретение художественных ценностей никогда прежде не существовало. В такой ситуации возникает необходимость работать с обучающимися по вопросам, возникающим по результатам опроса, и укреплять механизмы формирования ценностей, необходимых для их обучения и овладения.

Это необходимо для усиления «антропологического аспекта в художественной литературе. Оно появляется при формировании установки, направленной на ознакомление обучающихся с писателем, изучение его для себя, определение смысла встречи с ним. Если это произойдет, можно сказать, что диалог с писателем состоялся. Вся «реальная жизнь – это встречи». То есть обучающимся важно по возможности встретиться и поговорить с писателем, и это мощный фактор воздействия. Создание диалога с писателем и великими личностями, общение с «собеседником разума» ведет читателя к самопознанию, самосовершенствованию, обогащению его внутреннего мира за счет понимания утверждаемых им ценностей.

Решение мировоззренческой проблемы «понимания ценности» при изучении биографии писателя побуждает обратить особое внимание на документальные источники: дневники, письма, биографии, публицистику писателя, мемуарную литературу. Они входят в живое чувство, в реальный опыт и поэтому могут вызвать эмоциональную реакцию.

Предложенные обучающимся конкретные документальные источники рассказывают о духовном мире писателя, его жизненном пути, судьбе, известно, что это заставляет обучающихся глубоко задуматься, когда они читают и изучают такие строки, как «это было написано для него» и «это» относится ко мне», «кажется, оно говорит мне» принимает это. Это рассуждения, связанные с поиском места человека в жизни, выбором жизни, самореализацией, добром и злом, верой, свободой и волей, взаимоотношениями личности и общества.

Формирование ценностей на уроках литературы начинается с изучения биографического материала, где основное внимание уделяется жизненным ценностям, признанным и отстаиваемым писателем.

Например, на уроке знакомясь с жизнью великого поэта, писателя, общественного деятеля, просветителя, основоположника казахской письменной литературы и литературного языка Абая Кунанбаева, читая и анализируя его

произведения, впитанные в анализе ценности важны как источник формирования качеств личности и самоопределения обучающихся.

Формирование основных ценностей на уроках, посвященных изучению жизни великого гениального поэта.

1) Понять жизненную и творческую позицию великого поэта, соединить его отношение к нему.

Влияние жизненной позиции и творческого поиска Абая на обучающегося?

Какие черты личности великого гениального поэта вас поразили?

2) Обучающиеся высказывают свое мнение об Абае Кунанбаеве (Кто такой Абай? Опишите с помощью кластера).

3) Подборка черных слов великого поэта и их теоретическое осмысление.

Необходимо создать дневник, например, читательский ежедневник. Каждый обучающийся должен записывать в свой читательский дневник мысли, афоризмы, черные слова и фразы поэта.

Продолжая изучая творчество Абая и идею «Адам бол!», на уроке необходимо проанализировать, что означает данная идея Абая «Адам бол!».

4) Выполнение творческих работ, направленных на оценку нравственных представлений, выраженных в словах назидания, переводах, стихах Абая («Письмо Абаю» – создание диалога с великим человеком).

В целях самосовершенствования проанализируйте вместе с обучающимися 15 Слово-назидание Абая, чтобы подвести итоги самоанализа: «Если хочешь быть среди умных людей, подводи итоги раз в день, а то и раз в неделю», либо хотя бы раз в месяц!» Прочитайте, проанализируйте и ответьте на вопросы:

- Согласны ли вы с мыслями, высказанными в слове-назидании?

- Почему люди должны давать себе отчет в своих мыслях и поступках?

- Вы получаете отчет себе?

Размышляя о собственных действиях, вынося суждения во время отчета в дневнике читателя.

Какие мнения о Великом Абае для вас особенно ценны? Насколько мысли и идеи Абая сегодня актуальны и ценны?

Как в своих словах-назиданиях Великий Абай поднимал проблемы семейного воспитания и формирование национальных ценностей в семье?

Роль родителей в семье – правильное формирование нравственных качеств у ребенка, овладение трудовой деятельностью и влияние на формирование мировоззрения.

Абай: «Человек лучше человека по интеллекту, науке, достоинству и характеру. «Я превзошёл себя во всём, поэтому всё глупо». Понятно, что признание достоинства, характера, ума и науки Абая начинается с его семьи.

Абай знал, что родители – самый ответственный человек за правильное формирование мировоззрения ребенка, раскрытие его внутренних и внешних

возможностей. Показав, что родители являются любящими и отзывчивыми воспитателями каждого ребенка, они пришли к выводу, что золотое гнездо – это очаг, источник нравственных ценностей, жизненных идеалов и целей. Поэтому он подчеркнул, что родители должны быть хорошо образованными, трудолюбивыми, моральными и готовыми к сотрудничеству.

Абай выразил сочувствие низкому уровню мышления родителей в воспитании детей, их неспособности думать о будущем ребенка и был очень расстроен теми, кто не проявил ответственности за воспитание своего ребенка.

Великий Абай – педагог, глубоко задумавшийся о роли родителей в воспитании детей. По его черным словам, главное, что темнота страны вредит проблеме воспитания детей. Он жалуется, что родители внушают ему негативное и неэтичное поведение. В десятом слове-назидании поэт передает, что родители не понимают, в чем главная цель рождения ребенка, и возмущаются негативностью задуманной ими цели. Он сказал: «Кто-то желает ребенка от Бога. Что он будет делать с ребенком? Он говорит, что если я умру, он займет мое место. Кроме этого, говорят, что он должен учиться и поддерживать меня в старости. Есть ли еще что-нибудь?» Его очень злит то, что у родителей нет другой цели и что главная цель воспитания ребенка – только для будущей их старости. Он предупреждает, что цель их поддержки в старости зависит от родителей.

Во-вторых, говоря, что добрый ребенок или нет, напрямую зависит от родителей, он подчеркивал, что только тогда, когда ребенок почувствует смысл доброты, заботы о будущем и вырастет вместе с ребенком, ребенок будет добр к родителям.

В-третьих, он предупреждает, что не так уж и много иметь скот, собираемый родителями чистым трудом. Если нет, то сможет ли ребенок уважать своих родителей, сидя перед огнем без еды и одежды? Таким образом, Абай предупреждает родителей, что цели, которые они ждут от своего потомства, будут измеряться их собственными действиями.

Абай подчеркивает, что родители сами не образованы в воспитании ребенка, учат ребенка быть хулиганом, озорником, лицемером, причинять кому-то вред, лгать, воровать. Мы должны учесть, что родители не осознают, что прививают своим детям все свои недостатки. Они даже не подозревают, чему родители воспитывают ребенка, говоря: «Я тебе куплю это, я куплю тебе то», и выставляют ребенка похожим на них, выставляют их лжецами и лентяями. Либо учит ребенка недоверию, хитрости и ужасу, говоря: «Не доверяй тому, он тебя предаст, продаст», подчеркивает, что дети приобретают вредные привычки и что для воспитания ребенка необходим образец для подражания и правильное воспитание родителей.

Поэт смело говорит, что недостатки родителей в воспитании детей влияют и на общество. В первом слове-назидании поэт думает от имени родителей своего времени. «Как присмотреть за детьми?» Нет, я не получаю оценку. Я даже не знаю как заботиться о ребенке», – признается отсутствие у родителей опыта, необразованности, незнания своего предназначения и

особенностей в воспитании ребенка. Тот факт, что «горизонта» в воспитании не видно и воображение отца представляет собой некий «синий туман», ясно показывает бесцельность и дезориентацию воспитания ребенка. Отец, который по своей детской натуре не знал, что делать, хотя и не признавал своего дурного поведения, провел день в глубоких раздумьях и недопонимании: «Я не нашел места, где дети могли бы спокойно увидеть преимущества своей будущей жизни и образования. Я не могу сказать, куда идти, что делать, что делать?» – и, отмечая безнадежно предсказуемую форму сочувствия отца к ребенку, обнаруживает невежество, отчаяние и беспомощность отношения родителей к воспитанию.

Великий поэт со всей правдой показывает образ семейного воспитания и предлагает светлый и просвещенный путь выхода из него. И он беспощадно критиковал поведение и плохое воспитание отцов и матерей, которые не уделяли внимания воспитанию своих детей, были довольны тем, что они ели и пили, и как они проводили время. Он надеется, что критика, адресованная родителям его времени, не повторится в жизни современной молодежи, что им будет противно плохое воспитание, и они дадут своим детям должное воспитание в своей семье. С того дня, как мир открывает свои двери, первыми учителями ребенка являются его родители. Показано, что ответственность за будущее ребенка лежит прежде всего на отце и что место отца в воспитании ребенка является особенным. Раскрывает отношения отца на всех этапах роста ребенка. Он предупредил, что будущее и человеческие качества ребенка не смогут правильно сформироваться без мудрости, требовательности и воспитания отца.

По мнению Абая, образование отца должно даваться непрерывно на протяжении всей его жизни, вплоть до его смерти, и он предупреждает, что влияние воспитания не должно прерываться. Человек получает образование непрерывно, на протяжении всей своей жизни. Поэтому он считал большим отцовским качеством отца рано познавать жизнь, уметь отличать хорошее от плохого и научить этому ребенка.

Забота Абая о воспитании отца – признак его отца, наставника и учителя, нашего деда Кунанбая, имевшего ученость и влияние.

Абай, великий гуманист, особенно ценил роль матери в воспитании детей. Большое влияние на образ матери в представлении Абая оказал тот факт, что он рос с матерью на руках бабушки Зере, вдоволь напиваясь из источника милосердия. Он высоко ценил драгоценное качество нежной и чистой человечности, дарованной материнской любовью. Именно поэтому мать знала, что она первая, самая родная, главная воспитательница своего ребенка. Абай придает большое значение тому, что мать является несравненной личностью в деле их воспитания через образ матери в прочитанных им произведениях, с одной стороны, у собственной матери, а с другой стороны. Здесь поэт-реалист показывает недостаточные качества матери общества, в котором он живет, и вполне объясняет связь между будущей матерью народа и ребенком, которого она родила. Было показано, что правильный рост, здоровье и нравственность

драгоценного сокровища, которое матери принесли в мир, напрямую связаны с матерью в семье. Мыслитель-поэт сгруппировал особые качества материнского нравственного воспитания: систематичность действий, впечатляющее общение, вежливое уважение, благородные чувства, чистая любовь. Если Великий Абай приписывал такие благородные качества яркому, лучезарному образу и глубокой психологии благородной жены, которая является катализатором семьи, матери, которая является советчиком для всех, бабушки, которую высоко ценит и уважает наш народ, Мухтар Ауэзов далее развил эту идею.

Таким образом, роль матери в воспитании детей продолжается из поколения в поколение и полностью развивается даже в наше время.

Когда Абай говорила о проблеме материнства, она знала, что ее главная роль в обществе – воспитать молодое поколение здоровыми и нравственными людьми. Поэт мечтал, чтобы каждая мать была умной и образованной. Об этом свидетельствует тот факт, что он, его родственники, друзья и соседи копируют его стихи и делают подношения вместе с их совершением при выдаче замуж своих дочерей. Поэт поддерживал мать проявлять добрые нравы в воспитании ребенка, быть советчицей сыну, наставницей девочки, и, прежде всего, мать должна быть образованной, вежливой, трудолюбивой и нравственной. Поэт резко критиковал и критиковал тех, кто осквернил честное имя матери и не овладел в полной мере качествами женщины.

Абай хотел, чтобы казашки в его произведениях были богаты качествами, характерными для восточных женщин, такими как порядочность и вежливость. В его стихах мы видим такие строки, как «Бедность не стыдно, а лень стыдно», «Безделье хуже бедности». Мать – благородная женщина, свободная от отрицательных женских качеств, обладающая богатым умом, охраняющая благополучие семьи, сохраняющая нравственность и честь на высоком уровне, хорошая воспитательница ребенка, надежный друг своего мужа.

Абай открыл родителям, что сознание ребенка чисто, как зеркало, а позже он вырастает другим из-за неопытности семьи.

Он считал долгом родителей и другой общественности, большинства, убересть умы молодых людей от отравления всяким злом. Здесь важным вопросом сегодня будет привлечение общественности к воспитанию детей великим поэтом. Так писал поэт в своем тридцать седьмом слове-назидании: «Всех воспитывает время. Кто плох, виноваты все его современники», – говорит он. По мнению Абая, вне среды, в которой живет человек, нет воспитания. Если так, то оценка хорошего или плохого образования согласно времени и есть настоящая прогрессивность мировоззрения Абая. В своей тридцать седьмом слове-назидании: «Сын отца своего – враг человечества. Дитя человеческое – твой брат». «Не будь сыном своего отца – будь дитем человечества!», причем решительно говоря, что он не только сын отца, он проповедует впитать в себя качества, подходящие для того, чтобы стать сыном многих людей, чтобы в будущем принести пользу всему обществу. Вторая причина идеи Абая заключается в том, что плохое воспитание и плохое

поведение ребенка отталкивают его от широкой публики. Он показывает, что его называют только по имени отца, говоря: «Эй, он ублюдок». А к хорошо образованному ребенку, к ребенку, который пригоден для улучшения интересов большинства, люди относятся как к обычному ребенку.

Люди увлечены добрыми делами, жаждут добрых дел. В качестве примера можно привести собственную жизнь Абая. Абай – великий сын народа, гениальный сын казахского народа! Поэтому естественно, что Абай призывает большинство людей к совместной работе ради общей цели в воспитании молодежи. В заключение возникает вопрос: «Чему самому важному ребенок должен научиться у родителей?». Это вопрос, достойный любого возраста. Здесь его сын Абай узнал, что философская мысль «Не наследуй ребенку ни денег, ни дома, наследуй трудолюбие в нем, вот драгоценный клад для его будущего» – это главная семейная традиция, любить которую родители учат своих детей. Именно поэтому ребенок смог ясно заметить на фоне своих просвещенных мыслей, что для достижения своих целей в будущем ему следует научиться продуктивному трудовому пути у своих родителей [43].

Следующим этапом формирования ценностей является анализ произведения искусства.

Анализ художественного произведения по направлению и содержанию произведения представляет собой ценностно-смысловой анализ. В ходе процесса осуществляется «движение к центру» – смысловой сути произведения искусства и одновременно к центру его жизни. Смысл произведения выступает ценностью, и наоборот, если текст раскрывается как ценность и представлен различными художественными средствами, он не просто анализируется, но создается в процессе анализа и отражается через размышление.

Степень и глубина проникновения в смысл художественного произведения зачастую зависит от того, как активизируются мыслительные усилия читателя в процессе размышления. В этом случае рефлексия осуществляется в сознании человека как одно из средств нравственного выбора, как один из компонентов поведенческой деятельности, входящих в структуру действия.

Литература обладает особыми возможностями в изображении внутреннего мира человека, его эмоций, чувств, мыслей, намерений, их неповторимого, а иногда и неожиданного переплетения.

Освоение и реконструкция внутреннего мира человека в литературе связаны, прежде всего, с психологическим явлением. Поведение человека невозможно объяснить, но его можно понять, анализируя внутренние силы человека.

На наш взгляд, существуют различные способы и приемы изображения психологизма: авторский психологический анализ, прямая речь, воспоминания и фантазийные образы персонажа, названия определенного психологического процесса или ситуации, различные реакции персонажа на окружающее, например, непосредственное восприятие вещей, то есть характер, полученный от воздействия окружающей среды или природных явлений. Все эти

«личности» имеют характер личностных значений и представляют собой мировоззрение, которое можно определить как духовное единство человека, общий чувственный подход к реальному миру.

Поэтому важно, чтобы обучающийся постепенно учился смотреть на чувства и переживания «сущности души» персонажа произведения. Здесь начинается прямой путь к ценностным решениям.

Для формирования базовых ценностей на занятиях литературой важно ввести в жизнь общества самоопределение, проблемный подход, культурную направленность, личностно-ориентированное обучение, которые помогают процессам социально-психологического развития и адаптации личности обучающихся.

Проблемное обучение – это исследовательское обучение, которое активизирует интерес и мышление обучающихся, способствует развитию их способностей, решает возникающие из них проблемы.

Процесс формирования человека и его ценностей можно представить в виде трёх звеньев.

Первичным является процесс социализации человека – усвоения норм и закономерностей, формирования жизненного пространства.

Второе поколение – это личностное развитие, освоение разных способов мышления и действия, конструирование новых форм общественной жизни.

Третьему поколению предстоит сформировать свой образ, прожить свою личную историю, войти в культуру через культурные контексты, овладеть ее знаками, символами и формами сознания.

Существует несколько способов организации вариантов проблемных уроков.

Урок логико-дискуссионного характера заключается в создании проблемных ситуаций на основе познавательных задач, включающих противоречивые взгляды на содержание изучаемого материала; проблема решается путем обсуждения с использованием логических аргументов.

Урок сравнительно-обобщающего характера – в статистических материалах создаются проблемные ситуации сравнительно-обобщительного типа, не дающие ни одного осмысленного вывода, проблемы решаются в ходе независимого анализа и письменного отчета.

Урок, посвященный морально-этической проблеме – дается предварительное задание (дома или в классе); в ходе проблемного содержания обучающиеся сталкиваются с различными взглядами на морально-этические вопросы, отражающими отношение людей к социальным явлениям; проблемы решаются в ходе обсуждения путем личного анализа жизненного опыта обучающихся и психологических свидетельств (чувств обучающихся).

Урок по сознательному применению диалектического метода к анализу реальных явлений (урок повторения-обобщения) – учитель дает задания по текстам; проблемная ситуация возникает на основе противоречия между необходимостью применения общих законов развития к объяснению реальных явлений и уровнем обобщающих и уточняющих способностей обучающихся;

Способ решения проблем – коллективный анализ выполненной работы под руководством педагога.

Одним из проблемных ценностных вопросов является вопрос национального поведения казахского народа, ценности казахской «морали», «чести», «совести». Эти понятия рассматриваются на уроках, посвященных творчеству Абая и Шакарима.

В произведениях Ибрая Алтынсарина «Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт», «Дүние қалай етсең табылады?» можно изучить основные концепции рассказов, искать смысл жизни, определять основные ценности в жизни человека. Анализируем текст рассказов, находим в содержании главную мысль, находим связи и сходства.

Создание проблемной ситуации на уроке: можно ли считать главного героя высоконравственным человеком? Почему автор изобразил своего героя трудолюбивым, честным и щедрым человеком? В ходе урока обучающиеся пытаются ответить на сложные вопросы:

- Что значит быть щедрым?
- Дайте характеристику словам «человек труда» и «плод труда».
- Какова жизненная цель каждого из нас?
- Нужен ли героизм на работе?
- Как вы понимаете ответственность перед совестью?

Анализируя рассказы «Қыпшақ Сейітқұл», «Атымтай Жомарт», «Дүние қалай етсең табылады?», обучающиеся анализируют ценности героев и по-своему описывают их. После анализа рассказов каждый обучающийся выражает свои мысли и мнение, вступая в диалог с автором, написав письмо автору (труд, бытовая культура).

В ходе урока вместе с обучающимися можно проанализировать и резюмировать, что в творчестве И.Алтынсарина полно изображено образ трудолюбивого человека, ведь, реальный образ героев заставляет читателя задуматься, что отражены ценности трудолюбия и нравственности.

Проблемы взаимоотношений мужчин и женщин в процессе обучения рассматриваются обучающимися через изучение произведений и исследований о великом чувстве как любовь. Например, произведение «Қыз Жібек», в ходе анализа стихотворения определяется основная мысль, мальчик и девочка в стихотворении впитывают в себя качества любви, дружбы, влюбленности, храбрости, уважения, вежливости, красоты и элегантности.

Создание проблемной ситуации на уроке: какова основная мысль эпической поэмы? Верная любовь Жибек и Толегена; смерть Толегена некая жертва на пути к любви. В чем причина преданности Жибек своим родственникам и ее брака с Сансызбаем? Честность любви и привязанности в наши дни? Обязательно нужно выслушать мнения обучающихся по данному вопросу.

Сегодня вопрос ценностей занимает ведущее место в изучении литературы.

Стихотворение М. Макатаева «Аққулар ұйықтағанда» учит сохранять любовь к природе, беречь ее и беречь птиц, раскрывается понятие «священная птица». Это создает у обучающихся чувство сострадания и повышает их любовь к природе. В стихотворении отражена глубокая философская концепция. Автор говорит: «Не стреляйте в священную птицу, будете прокляты» и раскрывает, что казахская лебедь – священная, святая птица, что передает подрастающему поколению воспитательное значение казахских верований и традиций. Ведь, изображая прекрасную природу, автор умело передает читателю красоту природы. В ходе анализа работы на уроке нужно приглашать обучающихся высказать свое мнение, задавая проблемные вопросы: Мать стреляет в лебедя ради собственного ребенка – анализируя действия матери, мы говорим о роли матери, что мать сделает все для ребенка, она будет защитницей. Мы видим описание внутреннего психологического напряжения матери.

Задания обучающимся: можно предложить написать сочинение на темы, как «Берегите природу!», «Святая птица», «Материнская любовь», «Природа и я» и др.

Рассказ Бауржана Момышулы «Ұшқан ұя». Бауржан Момышулы ставит воспитание превыше всего в жизни. Рассказ «Ұшқан ұя» – художественное произведение, апеллирующее и поучающее к нравственности. Образование, ум и воспитанность считаются самыми ценными и прекрасными качествами человека. Основная ценность произведения – Благословение. Это произведение отражает традицию благословения нашего народа, жившего с позиции «Благословенная страна никогда не подведет». Вопросы, задаваемые обучающимся в ходе анализа произведения, приводят к развитию их представлений о национальных ценностях.

Например: – Основная идея произведения?

- Почему казах дал благословение? В чем смысл благословения?

- Опишите в произведении семейные ценности.

Драма «Сестра» Дулата Исабекова. Главным героем является Камажай, который способен справиться с возникающими перед ним трудностями и заботится о своих младших братьях. Потеряв родителей в юном возрасте, перестает думать о личной жизни, думая, что посвятит свою жизнь только братьям и сестрам. Камажай – как символ доброты. В драме Камажай — жизнелюбивый человек.

- Есть ли сегодня в семьях чувство братства? Как это увидеть? А если нет, то как его сформировать? Что для этого нужно сделать?

- Опишите доброту в семье.

- Страсть к жизни, как ее развить?

Рассказ Төлен Әбдік «Қонақтар». На первый взгляд может показаться, что это произведение изображает обиду и недовольство между отцом и сыном или между родителем и ребенком. Главные герои – старик Ергабыл и сын Сапабек. Ергабыла не устраивает сын Сапабек. Сын Сапабек – известный геолог в стране, известный специалист, объехавший много стран. Отец

недоволен сыном, который приезжает в деревню раз в году, не следит за его здоровьем и даже не узнает о здравии отца. Для старика, уважающего традиции предков, необходимо сыну не высшее образование, а важно ему поколение, ценящее национальные ценности и традиции. Произведение, прославляющее национальное наследие и соблюдение национальных традиций.

- Опишите основную идею произведения.

- Каким должно быть поколение, ценящее национальные ценности и традиции?

- Сохраняются ли в настоящее время национальные ценности? Каковы национальные ценности среди подростков и молодежи, каково их чувство уважения к своей Родине и стране?

Сегодняшнему молодому поколению важно увеличить эффективные способы развития и формирования ценностей в содержании образования.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Воспитание подрастающего поколения в духе уважения к национальным ценностям играет особую роль в современном мире.

Национальные ценности, объединяющие людей на основе истории, культуры и языка, формируют личность, ее мировоззрение, нравственные качества и гражданскую позицию.

Методические рекомендации по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в организациях образования направлен на:

- Формирование у обучающихся чувства патриотизма, любви к Родине, уважения к своему народу, его истории и культуре.

- Воспитание личности, обладающей духовно-нравственными качествами, основанными на традиционных ценностях казахского общества.

- Создание условий для самореализации и развития личности обучающихся в соответствии с национальными идеалами и ценностями.

Воспитание в духе уважения к национальным ценностям прививает такие качества, как патриотизм, гражданственность, уважение к другим людям.

Рекомендации содержат комплексный подход к организации воспитательной работы, который включает в себя:

- Определение целей и задач воспитательной работы.

- Разработку программы воспитательной работы.

- Реализацию программы воспитательной работы.

- Оценка эффективности воспитательной работы.

Рекомендации адресованы педагогам, классным руководителям, заместителям директора организаций образования по воспитательной работе.

Внедрение данных методических рекомендаций позволит:

- Повысить эффективность воспитательной работы.

- Сформировать у обучающихся духовно-нравственные качества, основанные на традиционных ценностях казахского общества.

- Создать условия для самореализации и развития личности обучающихся в соответствии с национальными идеалами и ценностями.

Влияние национальных ценностей на личность обучающихся и общество:

- Формирование основы культуры и идентичности нации.

- Развитие чувства гордости за свою национальность, традиции, культуру и историю.

- Формирование гражданской ответственности и патриотизма.

Внедрение национальных ценностей в образовательный процесс:

- Требуется системного подхода и усилий педагогов, администрации и общеобразовательных организаций.

- Методы и приемы, представленные в методической рекомендации, могут служить основой для интеграции национальных ценностей в воспитательный процесс.

Непрерывное обновление и адаптация

- Организация воспитательной работы, основанной на национальных ценностях, требует постоянного обновления и адаптации к меняющимся общественным и культурным условиям.

Роль участников воспитательного процесса:

- Каждый участник воспитательного процесса, включая учителей, обучающихся, администрацию и родителей, играет важную роль в сохранении и продвижении национальных ценностей.

Повышение эффективности:

- Обеспечение методической поддержки педагогов, работающих в сфере воспитания.

- Создание условий для активного участия обучающихся и их родителей в воспитательном процессе.

Реализация данных рекомендаций позволит повысить эффективность воспитательной работы в организациях образования и сформировать сознательных, прогрессивно мыслящих граждан, любящих свою страну и свою нацию, уважающих традиции и культуру других народов.

Организация воспитательной работы на основе национальных ценностей имеет важное значение для развития образования и формирования честных, образованных граждан.

Таким образом, методические рекомендации являются ценным инструментом для организации воспитательной работы в организациях образования.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Даулетова Г.О. Ұлттық сананы зерттеудің әлеуметтік-философиялық тәсілі // Адам әлемі. – 2022. – № 1 (91). – Б. 37-48.
2. Нысанбаев А. Тәуелсіз қазақстанда халықтың философиялық және тарихи санасының қалыптасуы Қазақ өркениеті / Казахская цивилизация. №3, 2015 г
3. <https://sputnik.kz/20211107/jeti-qazyna-derek-18595472.html>
4. <https://qazaqstan.tv/news/37464/>.
5. Отбасы хрестоматиясы «Қуыс кеуде»// Отбасы баспа үйі – 2023 г.
6. С.Кенжеахметұлы «Жеті қазына». 1-кітап. Алматы. «Ана тілі»2005 г.
7. Қожахметова К.Ж. Мектептің ұлттық тәрбие жүйесі:теория және практика. – Алматы.
8. К.Ә. Бияздықова, Ә.А. Мұханбет «Кісілік құндылықтардың мәдени динамикасындағы дәстүр мен жаңашылдық» Вестник КазНУ №4 (41). 2012
9. «Единая программа воспитания» 2023 г.
10. <https://mishajp.livejournal.com/289660.html> Синтоизм-30 ноябрь 2009 г.
11. Нысанбаев А.Н., Кадыржанов Р.К. (2006). Общенациональная идея Казахстана: опыт философско-политологического анализа. Алматы, 412 с.
12. Малевич И.А. (2006). Азиатский треугольник драконов. // <https://vikent.ru/enc/7644/>
13. Современные концепции эстетического воспитания: (Теория и практика) / Рос. акад. наук, Ин-т философии; [отв. ред. Н.И. Киященко.] – М.: ИФРАН, 1998. – 302 с.
14. Такаси И. Несколько слов о развитии и воспитании // Детский сад в Японии. Опыт развития детей в группе: пер. с яп. / общ. ред. и послесл. В.Т. Нанивской. – М.: Прогресс, 1987. – С. 8–16.
15. Нанивская В.Т. У истоков японского «группового сознания» (послесловие к русскому изданию // Детский сад в Японии. Опыт развития детей в группе: пер. с яп. / общ. ред. и послесл. В.Т. Нанивской. – М.: Прогресс, 1987. – С. 230–243.
16. Джуринский А.Н. Японское чудо: мифы и реальность. Школьное образование и воспитание в Японии: учеб. пособие для студентов пед. вузов. – М.: Изд-во УРАО, 1998. – 64 с
17. Башмаков А. (2009). Духовный уклад рыночной экономики // Analytic. № 4, с. 60 – 68
18. Xi Jinping. (2014). Fulfillment of the Chinese dream for the benefit of not only the Chinese people, but also the peoples of the whole world. About state administration. – Beijing: Publishing house of literature in foreign languages, pp.77-79
19. Лебедева Н.М. Влияние ценностей на отношение к инновациям в России и Китае // Общественные науки и современность. 2010. № 3. С. 37–49

20. Кан А.Ю., Бубновская О.В. Особенности картины рассогласования мотивационно-личностной сферы китайской и русской молодежи (на примере студентов ВГУЭС) // Международный студенческий научный вестник. 2015. № 5. С. 221–225
21. Кочарян А.С., Макаренко А.А., Ван Сяо Лун. Соотношение ценности — доступности в разных жизненных сферах китайских студентов // Перспективы науки и образования: Международный электронный научный журнал. 2015. № 1 (13). URL: https://pnojournalfiles.wordpress.com/2014/12/pdf_150115.pdf]
22. Lapsley, D.K. Moral stage theory. [Text] / D.K. Lapsley /, Handbook of moral development. M. Killen & J. Smetana (Eds.). – Mahwah, N.Y.: Erlbaum, 2006. – pp. 37–66.
23. The Central Purpose of American Education. Educational Policies Commission. [Text] / B.C.W. Chairman, W.G. Carr, E. Dale, F.E. Engleman & a.o. – Washington: NEA of the United States, 1961.
24. The Reform of Secondary Education: Report of the National Commission on the Reform of Secondary Education. [Text]. – N.Y., 1973. – 107
25. Гулов А.П., Исаев И.Ф. Проблема нравственного воспитания школьников в педагогической теории и практике США – М.: «КДУ», «Добросвет», 2018. – 978-5-7913-1041-5.
26. QS World University Rankings 2016-2017. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2016>.
27. The Global Competitiveness Report 2016–2017. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2016-2017-1>
28. The Global Innovation Index. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.globalinnovationindex.org>
29. The Good Country Index. [Электронный ресурс]. URL: <https://goodcountry.org/index/results>
30. Education Statistics Digest 2017 / Ministry of Education Singapore.– 2017.<https://www.moe.gov.sg/docs/defaultsource/document/publications/education-statisticsdigest/esd>
31. Гаджиев К.С. (2014). Политология. – М., 384 с.
32. Сабекия Р.Б., Аскарва Г.Б. Национальные и общечеловеческие ценности в образовательном пространстве России // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – № 12-3. – С. 436-436
33. Абай. (1993). Книга слов / Абай. Записки забытого / Шакарим. Пер. с каз. К. Серикбаевой, Р. Сейсенбаева. – Алматы, 128
34. Танирбергенова, А. Ш. «Біртұтас тәрбие бағдарламасы: зерттеулер мен іске асыру тетіктері» [Текст] // «Білім» научно-педагогический журнал. – Астана: Национальная академия им. Ы. Алтынсарина, 2023. – №3. –9-12 с.

35. Жұманова Г.Ж. «Ұлттық идея қоғамды жаңғырту факторы ретінде: шетелдік және отандық тәжірибе» Вестник. Серия философии, культурологии и политологии. N2 (68). 2019
36. Аймауытов Ж. Психология [Текст]. – Алматы: Рауан. – 1995. -312 с
37. Zhanat, A., Kunimzhan, A., Aigul, A., Agabekkyzy, B. R., & Nurziya, A. (2022). Teachers' views on teaching modern Kazakh stories over national values. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 17(1), 205-216. DOI: 10.18844/cjes.v17i1.6702
38. Сейдімбек, А. Қазақ әлемі. Этно-мәдени пайымдау: оқу құралы [Текст]. – Алматы: Санат, 1997. – 464 с.
39. Біртұтас тәрбие бағдарламасы [Текст] / Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. – Астана, 2023. – 52 с.
40. Құсайынов, А. Қ. Ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтар негізі [Текст] // «Білім» научно-педагогический журнал. – Астана: БІ. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2023. – №2. – Б. 131-141. DOI: 10.59941/2960-0642-2023-2-131-14
41. Біртұтас тәрбие бағдарламасы [Мәтін] / Қазақстан Республикасының Оқу-ағарту министрлігі. – Астана, 2023. – 52 с.
42. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат!» Жолдауы -2021с.
43. К. Шаймерденова «Абайдың ағартушылық ойларындағы жаңашылдық және бүгінгі мектеп мәселелері» Алматы, 2002.
44. Болотова Ж.А., Кострикова Ю.В., Радченко Е.А., Рахманова М.Н. Ценности педагогической деятельности // Қолданбалы және іргелі зерттеулердің халықаралық журналы – 2016, № 1-2. – 257-259 б.
45. Banks, S. Этика и ценности в социальной работе // (3-ші басылым), Бейсингсток, Пэлгрейв Макмиллан – 2006ж
46. Conmartin, E. V., & Gonzales-Prendes, A. A. Диссонанс между личными и профессиональными ценностями: разрешение этической дилеммы // Әлеуметтік жұмыс этикасы және құндылықтар журналы – 2011. 8(2), 5-1-5-14 б.
47. Оразбекова К.А. Жеке тұлға ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздері».-Алматы, - 423б.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Приложение 1

План занятия по проекту «Национальные ценности»

Тема занятия: _____

Цель: _____

Задачи: _____

Время: _____

Материалы: _____

Ход занятия:

I. Введение (5 минут)

- Приветствие.

- Введение в тему занятия.

- Мотивация обучающихся.

II. Основная часть (30 минут)

Теоретическая часть (10 минут)

Презентация информации о национальных ценностях.

Обсуждение значения национальных ценностей.

Примеры проявления национальных ценностей в жизни.

Практическая часть (20 минут)

Выполнение интерактивных заданий, связанных с национальными ценностями.

Работа в группах над проектами, посвященными национальным ценностям.

Дискуссия по вопросам, связанным с национальными ценностями.

III. Заключительная часть (5 минут)

Подведение итогов занятия.

Рефлексия.

Домашнее задание: _____

Дополнительные материалы:

Рекомендации:

Этот план занятия является примерным и может быть изменен в соответствии с конкретными целями и задачами, а также с возрастными особенностями обучающихся.

Важно, чтобы занятие было интересным, познавательным и интерактивным, чтобы обучающиеся могли не только получить знания о национальных ценностях, но и развить навыки их применения в жизни.

Проект на тему «Национальные ценности»

Цель проекта:

Изучить и проанализировать национальные ценности своей страны.

Сформировать уважительное отношение к национальным ценностям и их роли в жизни общества. Способствовать развитию чувства патриотизма и национального самосознания.

Задачи проекта:

- Определить основные национальные ценности своей страны.
- Изучить историю и традиции, связанные с национальными ценностями.
- Выявить факторы, влияющие на сохранение и развитие национальных ценностей.
- Разработать план действий по популяризации национальных ценностей среди молодежи.

Методы исследования:

- Анализ литературы и источников информации.
- Опросы и анкетирование.
- Интервью с экспертами.
- Анализ социальных сетей.

План реализации проекта:

Определение основных национальных ценностей.

На этом этапе необходимо провести анализ различных источников информации, таких как:

- Конституция страны.
- Государственные программы и документы.
- Научные публикации.
- СМИ.
- Мнения экспертов.

В результате анализа необходимо сформировать список основных национальных ценностей.

Изучение истории и традиций, связанных с национальными ценностями.

На этом этапе необходимо изучить историю и традиции, связанные с каждой из национальных ценностей.

Это можно сделать с помощью:

- Изучения исторических источников.
- Посещения музеев и выставок.
- Участия в культурных мероприятиях.
- Общения с носителями традиций.
- Выявление факторов, влияющих на сохранение и развитие национальных ценностей.

На этом этапе необходимо выявить факторы, которые могут влиять на сохранение и развитие национальных ценностей. К таким факторам могут относиться:

- Образование.
- Семья.
- СМИ.
- Государственная политика.
- Разработка плана действий по популяризации национальных ценностей среди молодежи.

На этом этапе необходимо разработать план действий по популяризации национальных ценностей среди молодежи.

План должен включать в себя:

- Мероприятия по информированию молодежи о национальных ценностях.
- Вовлечение молодежи в деятельность по сохранению и развитию национальных ценностей.
- Поддержка молодежных инициатив, направленных на популяризацию национальных ценностей.

Ожидаемые результаты:

- Повышение осведомленности населения о национальных ценностях.
- Формирование уважительного отношения к национальным ценностям.
- Развитие чувства патриотизма и национального самосознания.
- Повышение уровня вовлеченности молодежи в деятельность по сохранению и развитию национальных ценностей.

Реализация проекта:

Сроки реализации: 3 месяца.

Команда проекта: 5 человек.

Результаты проекта:

По результатам проекта будет создан отчет, который будет содержать:

- Описание основных национальных ценностей.
- Анализ истории и традиций, связанных с национальными ценностями.
- Выявление факторов, влияющих на сохранение и развитие национальных ценностей.
- План действий по популяризации национальных ценностей среди молодежи.
- Отчет будет представлен на конференции, посвященной вопросам сохранения и развития национальных ценностей.

Дальнейшее развитие проекта:

Проект может быть развит в следующих направлениях:

Создание онлайн-платформы, посвященной национальным ценностям.

Разработка методических материалов для использования в организациях образования.

Организация и проведение мероприятий по популяризации национальных ценностей.

Заключение:

Проект «Национальные ценности» является актуальным и своевременным. Он позволит повысить осведомленность населения о национальных ценности, а также будет способствовать развитию чувства патриотизма.

ПРИМЕРЫ ПО НАПРАВЛЕНИЯМ И ТЕМАМ МЕРОПРИЯТИЙ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ НА ОСНОВЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ

В активизации воспитательной работы на основе национальных ценностей важно сотрудничество с родителями, государственными и неправительственными организациями:

1. Проведение семинара «Бала тәрбиесіндегі ұлттық дәстүрлер мен ғұрыптар» (форма, метод, направление и содержание работы).
2. Семейные родительские конкурсы «Салт-дәстүр білгірі».
3. Разработка программы «Келіндер сайысы», «Әжелер сайысы».
4. Разработка программы «Қазақ отбасында ұлттық тәрбиенің өзекті мәселелері».
5. Практическое занятие «Қазақ ұлтының даналық ойлары».
6. Проведение тренинга «Ұмыт болып бара жатқан ұлттық дәстүрлер мен ғұрыптар».
7. Разработка методического уголка в школе «Ұлттық педагогика».
8. Создание волонтерского движения «Игі істер мектебі».
9. Активизация работы «Әке мектебі».
10. Разработка проектов «Ана мектебі», «Әже мектебі», «Ата мектебі», «Жеңге мектебі» «Аға мектебі».
11. Создание национальных телепередач для детей и подростков «Ата-баба дәстүрі».

Реализация и сохранение семейных и национальных праздничных традиций

1. Национальные праздники:
Наурыз – мейрамы; Ораза-айт мейрамы;
Құрбан айт мейрамы и др.;
2. Совместная открытая беседа с родителями «Отбасылық құндылықтар».
3. Подготовка буклетов, фото-альбомов, связанных с традициями и обычаями.
4. Конкурс национальных игр «Отбасымен бірге».
5. Интеллектуальная игра «Атам мен әжемнің даналығы».
6. Воспитательный час «Жеті ата – отбасылық шежіре».
7. Парад «Отбасылық коллекциялар».
8. «Традиции и обычаи, связанные с браком, созданием семьи» и др.
9. Организация тренингов, практикумов, семинаров по подготовке к семейной жизни для старшеклассников.

Сотрудничество семьи и школы

1. Организация конкурса семейных традиций «Жаңа заман дәстүрлері».
2. Разработка программы элективного курса и факультативных часов по сотрудничеству школы и семьи.
3. Использование загадок, скороговорок, ораторского искусства, айтыса в целях расширения знаний о традициях семьи, родителей, бабушек-дедушек.
4. Организация конкурса «Айтыс өнері».
5. Проведение творческих конкурсов «Мақал-мәтелдер» с целью знания пословиц и поговорок о единстве семьи и раскрытия его сущности.
6. Создание тематических страниц в СМИ и социальных сетях, организация челленджа семейных ценностей и национального воспитания.
7. Конференция на тему: «Влияние национальной этнической культуры на формирование нравственных качеств обучающихся».
8. Воспитательный час «Сущность и роль устного народного творчества в воспитании детей».
9. Диспут «Традиции и обычай воспитания мальчиков и девочек в казахской семье».
10. Воспитательный час «Убеждения и запреты казахского народа в отношении семейного воспитания».
11. Конкурс ораторского искусства «Древние обычаи и традиции казахского народа».
12. Казахский народ всегда славился своим гостеприимством. Обновление обычаи и традиции связанные гостеприимством (қонақасы, қонақәде, ерулік сарқыт, соғым басы, сәлемдеме, сыбаға, қымызмұрындық, қол кесер, сауын айту, белкөтерер, өлі сыбаға, жол-жоралғы т.б.).
13. Мероприятия по воспитанию у подрастающего поколения чувства гармонии «Человек-вселенная» в целях возрождения традиций нации, касающихся охраны животного и растительного мира.
14. Написание эссе «Национальные традиции и обычаи казахского народа».
15. Организация «Asyk party», «Domdyra party», «Boursak party», вечера этномызыки, национальных танцевальных вечеров, галерей, этно-модных представлений в современном формате.

Воспитательное значение казахских национальных игр

Поддержка участия обучающихся в спортивных секциях и массовых спортивных соревнованиях:

1. Проведение семейных спортивных праздничных мероприятий (спортивные соревнования, олимпиады, викторины и др.);
2. Эстафетные соревнования «Ұлттық ойындар»;
3. Проведение совместно с родителями развлекательных спортивных мероприятий (Айгөйлек, Белбеу лақтыру, Саққұлак, Тымпи, Ақсүйек,

Алтыбақан, Тоғыз құмалақ, Көкпар Аударыспақ, Теңге алу, Тымақ ұру, Бәйге, Жамбы ату, Қыз куу т.б.);

4. Организация экскурсии «Спорттық туризм»;
5. Организация конкурса стихов, сочинений, рисунков на тему «Ұлттық спорт түрлері»;
6. Проведение классных часов, дискуссий и мастер-классов по национальным видам спорта
7. Знакомство с конным снаряжением, организация и проведение конных и конных соревнований «Атқа міну мәдениеті»;
8. Проведение игр «Садақ тарту», «Белдесу» «Асық» с целью привития обучающимся ловкости и снайперского искусства;
9. Классные часы, познавательные исследования и подготовка видеороликов «Ата-бабамыздың аңшылық дәстүрі»;
10. Организация национальных спортивных соревнований для детей с особыми образовательными потребностями «Спортивная олимпиада»;
11. Проведение интеллектуальной игры «Тоғызқұмалақ»;
12. Праздник «Карнавал на воде» (для детей с особыми образовательными потребностями).

Традиции национальных костюмов и народных ремесел казахского народа

1. Организация выставок национальных ремесел;
2. Проведение недели «Ұлттық киімдер сән үлгісі»;
3. Проведение творческого конкурса юных художников;
4. Экскурсия в мастерские «Ұлттық зергерлік бұйымдар»;
5. Разработка рекламы в целях популяризации народного творчества, национальных ремесел;
6. Кружки, организованные родителями по национальному промыслу (скотоводство, изготовление различных изделий из дерева, национальное ремесло и пошив национальной одежды, изготовление ювелирных изделий, приготовление национальных блюд и др.);
7. Воспитательный час «Ою-өрнектер сыр шертеді»;
8. Современные эстетические идеалы и прогрессы, взаимодействие национальных традиций. Интерьер в современном национальном стиле «Умный комбинация»: украшение школы, квартиры предметами национального колорита, орнамента (например, изделия из кожи, серебра, ковры войлочные и вязаные, сундук, предметы кожи, орнаменты и т.д.) использование национального ручного художественного творчества;
9. Проведение конференции «Ұлттық сәндік-қолданбалы өнердің тарихи сананы жаңғыртудағы орны мен рөлі»;
10. Выставка-конкурс национальных творческих работ обучающихся (стенгазеты, кроссворды, ребусы, буклеты, планшеты);
11. Организация факультативного курса «Ұлттық сәндік-қолданбалы өнер»;

12. Организация мастер-класса «Қазақтың ұлттық киім үлгісі» (Малахай: лисий малахай, смушковый малахай, мерлушковый малахай, борик, саукеле, каркара, қасаба, тубетейка, полушубок, парчовый полушубок, чапан, чекмень, шуба, купи и др.);

13. Создание творческого объединения совместно с родителями «Қара шаңырақ», «Айгөйлек», «Ер төстік», «Шебер қолдар». Проведение совместных творческих мероприятий.

14. Организация показа «Ұлттық мектеп формасы», сохранение национальной школьной формы.

Национальное меню

1. Обучение девочек к выпечке хлебобулочных изделий (баурсаки, лепешки, самсы, пирожки и т.д.);

2. Организация фестиваля «Қазақ халқының бірегей тағамдары». Древние молочные продукты приготовленные нашими предками: кефир, курт, сметана, творог, катык, кумыс, шубат, масло, сыр; мясные продукты: мясо, казы карта, жал-жая. Подача определенных мясных частей в определенной последовательности;

3. Проведения туристических гастролей по национальной кухне на тему «Сарқыт»;

4. Воспитательный час «Ұлттық тағамдар мәзірі»;

5. Вовлечение обучающихся в телевизионные программы «Аспаздық өнер»;

6. Организация конкурса «Дастархан безендіру»

Традиция уважительного отношения к старшим, родителям в семье

1. Проведение конференции «Уважительное отношение ребенка к родителям, старшим в семье в казахской семье»;

2. Воспитательный час «Ата-ананы қадірлеу – парыз»;

3. Духовная встреча «Қарттарым – асыл қазынам»;

4. Организация дебата «Әке көрген оқ жонар, шеше көрген тон пішер»;

5. Роль отца в воспитании сына в казахской семье; роль матери в воспитании девочки в казахской семье; разработка программы национальных обычаев и традиций по «Ата мектебі», «Әже мектебі», «Әке мектебі», «Ана мектебі», «Аға мектебі», «Женге мектебі»;

6. Проведение сценического представления «Ата-анама қалай құрмет көрсетемін?», «Как я уважаю своих родителей?»

7. Волонтерство-источник нравственности, носитель ценностей, прочная основа построения гражданского общества. Организация волонтерского движения «Помощь пожилым людям»;

8. Проведение семинара «Ата-ананың қадірін біл».

Где труд, там и счастье

1. Семейные традиции в воспитании детей к труду в раннем возрасте;
2. Воспитательный час «Еңбек түбі береке»;
3. Организация дежурного уголка в школе;
4. Организация конкурса «Өзіне-өзі қызмет ету»;
5. Конференция для родителей «Баланы еңбекке баулу»;
6. Диспут «Еңбектің жемісі»;
7. Проведение «День труда» во дворе школы, теплицах, сельском хозяйстве, животноводстве, на полях, и в садах;
8. «Көмек» оказание помощи взрослым, пожилым людям, инвалидам, организация челендж по оказанию помощи товарищам, друзьям обучающимся с особыми образовательными потребностями;
9. Проведение профессионально ориентированных курсов для обучающихся и подготовка их к выбору будущей профессии «Трудоспособность – путь к профессии»;
10. Проведение мастер-классов «Жастарды өзінің ата-бабасынан келе жатқан кәсіпке баулу дәстүрін жандандыру».

Национальные ценности в семье

1. Классный час «Құрсақ тәрбиесі – тәрбие бастауы»;
2. Проведение праздничного мероприятия «Шілдеhana – бесік той, Тұсау кесер – сүндет той»;
3. Познавательный конкурс «Жеті ата – тәрбие көзі»;
4. Классный час «Ашамайға мінгізу»;
5. Популяризация образа Национальной школы:
 - а) Звонок с национальной мелодией, кюем «Әсем әуен»;
 - б) Создание рубрики «Бүгінгі күннің нақыл сөзі»;
6. Организация одного дня из школьной жизни «Казахские национальные традиции и обычаи»;
7. Волонтерство – возможность реализации интеллектуального, творческого потенциала каждого ребенка. Создание волонтерского общества «Ата-баба дәстүрін зерттеу» (изучение национального фонда книг, чтение, анализ, обмен мнениями);
8. Создание школьного музея «Казахские национальные традиции»;
9. Организация работы виртуального музея «Ұлттық дәстүр мен ғұрып»;
10. Углубленное усвоение учащимися семейных традиций в домашних заданиях, учебных программах в школе с целью повышения функциональной грамотности (История Казахстана, казахская литература, казахский язык, ИКТ – создание виртуального музея, музыка, художественный труд и др.);
11. Проведение конкурса литературных произведений «Оқуға құштар бала» саги и поэмы).

Путешествия в святые места Казахстана «Киелі мекен»

1. Экскурсии, путешествия по различным сакральным местам страны с целью развития детского и родительского туризма «Киелі орындарға саяхат»;
2. Ведение дневника в путешествии «Дневник путешествий»;
3. Проект «Экскурсия по музеям»;
4. Создание коллажа «Коллекция экспонатов музея»;
5. Путевые заметки «Музей-семейные истоки»;
6. Портфолио семейных фотографий «Музей-семейная традиция»;
8. Презентация «Музей-историческая память»;
9. Создание образовательных программ музея (игры, викторины, интерактивные плакаты, ленты времени, дневники путешествий, проекты, научно-популярные статьи и др.).

*МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ К РАБОТЕ КЛАССНОГО
РУКОВОДИТЕЛЯ ПО РЕАЛИЗАЦИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТИ В
ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ*

- Активизация действия совместной деятельности по укреплению сотрудничества школы и семьи;
- Формирование национальных ценностей в семье;
- Определение содержания проводимых мероприятий в школьном учебном процессе, в классе и вне класса;
- Обеспечение семьи как основного элемента общества сохранения человеческих ценностей, культуры и исторической преемственности поколений;
- Определение особенностей формирования психологического климата в семье;
- Психологическая помощь семье;
- Повышение педагогической грамотности родителей в семье;
- Понятия «Стыд», «Совесть», «Честь» о которых не говорится в семейном воспитании ни одной страны, звучали только в воспитании казахской семьи, ставя ее на высокий уровень воспитания. К негативным поступкам детей часто употребляются слова «стыдно», дается правильное направление их воспитанию, говорится о том, что их позорные действия подрывают честь не только родителей, но и всех его родственников, страны, рода, воспитывая их, давая предварительную заповедь-нравственность;
- Воспитание в избавления от негативных качеств: «Өлімнен ұят күшті» проповедует идею защиты чести;
- Совесть – самое ценное качество. Совесть – осознание нецелесообразности содеянного; Честность – чистое намерение, ценное качество; Человеческое сознание – морально-этический набор действий, не противоречащих чувству и совести.
- Формирование у обучающихся таких качеств, как честность, целомудрие, совесть, чистота души.
- Популяризация и пропаганда слов назидания великих мудрецов, такие как великий Абай, Шакарим в повседневной школьной жизни под специальной рубрикой.

*МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ ПО РЕАЛИЗАЦИИ ФОРМ
СОВМЕСТНОЙ РАБОТЫ С РОДИТЕЛЯМИ ПО РАСШИРЕНИЮ
СОТРУДНИЧЕСТВА СЕМЬИ И ШКОЛЫ*

- Определение роли семьи в жизни обучающегося.
- Реализация в семье привития личностных ценностей.
- Активизация национального воспитания в сотрудничестве школы и родителей.
- В семье старшее поколение – дедушка и бабушка традиционно играют большую роль в воспитании детей. Пожилые люди как хранители семейных традиций и передачи их молодым семьям из поколения в поколение.
- «Әже тәрбиесі», «Ата тәрбиесі» – семейные, национальные и духовные ценности. Воспитание через передачу сказок, легенд, саг.
- «Әке тәрбиесі» – особое внимание воспитанию сыновей, обучение к верховой езде, разведению лошадей, заготовке дров, воспитанию качеств и поведения у мужчины.
- «Ана тәрбиесі» – воспитывать девочек по приготовлению еды, заниматься домашними делами, такими как вышивка, шитье одежды, вязание крючком.
- Объяснять воспитательную значимость воспитания снохи и брата.
- Использование в воспитании детей основных ценностей семейных национальных образцов воспитания.
- Общественные ценности – умение связывать семью с обществом и наполнять семейную жизнь новым смыслом.
- Методическая помощь в организации досуга в семье.
- В воспитании совести в семье самое честное и надежное воспитание – воспитания бабушки и дедушки. Дедушка и бабушка помогали внукам понять искренность. Установление особых доверительных отношений между бабушкой и внуком.
- Знать историю семи поколений рода в казахской семье, знать свою родословную и страну, знать историю своей земли, сохранять родственные связи, не называть имена братьев и сестер, учить уважительно называть «брат», «сестра».
- Уделять достаточное внимание сохранению национальных ценностей и саморазвитию через привитие культуры, семейных ценностей.
- Проведение времени родителей с детьми в неформальной обстановке (прогулки на природе, посещение театра, выставок, концертов и т.д.).
- Формирование роли семьи в процессе взаимодействия с педагогическим сообществом по вопросам семейного воспитания и «Отбасы» в системе образования.

Несколько советов, как уважать своего ребенка в семье:

1. Низкий уровень взаимодействия в семье, распад множество семей, падение авторитета родителей, ослабление духовных основ семьи, увеличение разрыва между поколениями негативно влияют на характер педагогических отношений. С другой стороны, внимание к новому типу воспитания личности, повышение значимости процессов самовоспитания и социализации, индивидуализация и дифференциация образовательного процесса и другие явления могут рассматриваться как позитивные изменения.

2. Проведение время с семьей, уважительное отношение к мнению ребенка, показание ребенку любовь, семейные ценности, семейные традиции, культуру семьи, семейный долг и его виды, нравственные основы семьи, семейный климат и нравственные ценности семьи, особенности семейного коллектива, семейные добрые традиции сохраняются в каждой семье и усиливают влияние в воспитании детей.

3. Очень ценная традиция в семье – это традиция чтение книги. В некоторых в семьях эта традиция уходит своими корнями в глубь семьи. Обмен мнениями на тему «Быть грамотным – великое счастье».

4. Качества и навыки, которые они хотят развивать у своих детей, прежде всего саморазвитие и совершенствование родителей.

6. На сегодняшний день рефлексивные способности родителей связаны с общением с детьми – анализ, понимание отношений, указывает на необходимость эмоциональной близости с ними.

7. Не просто контролировать их поведение, а прежде всего установление и поддержка близости с детьми и умение взрослых медленно входить в пространство детских забот.

8. Роль родителей в семье – формирование у ребенка нравственных качеств здорового образа жизни, овладение трудовой деятельностью и способствование формированию мировоззрения.

9. «Коллективные трудовые будни семьи» превращение организации семейного труда в традицию. (заниматься домашним хозяйством, поливать цветы в комнате, накрыть стол перед обедом, убирать комнату, ухаживать за семейным садом и т.д.).

Родительские лектории:

- «Воспитание в семье уважения к закону, развитие гражданственности и патриотизма».

- «Воспитание нравственных привычек и культуры поведения младшего ученика».

- «Методы семейного воспитания. Наказание и поощрение в семье».

- «Здоровые дети – здоровая нация».

- «Подростковый возраст: как строить взаимоотношения с подростком?».

- «Трудовое участие ребёнка в жизни семьи».

- «Наши ошибки в воспитании детей».

- «Роль семьи на этапе самоопределения старшеклассников».

- «Организация свободного времени детей младшего школьного возраста».
 - «Родители меня не понимают или как услышать подростка».
 - «Родительская любовь».
 - «Ошибки семейного воспитания и их влияние на формирование у ребенка системы ценностей».
 - «Роль семьи и школы в воспитании здорового поколения» и др.
- «Круглые столы»:
- «Воспитание у ребёнка любви и уважения к традициям Отечества, школы, семьи».
 - «Проблема нравственного выбора».
- Лекции:
- «Влияние семьи, школы, социума микрорайона на формирование личности ребенка».
 - «Формирование у ребёнка навыков сохранения здоровья в семье».
 - «Значение семейных традиций в формировании у ребёнка желания трудиться».
 - «Формирование здорового образа жизни в семье».
- «Нравственные уроки семьи – нравственные законы жизни».

Практикумы:

- «Формирование в семье нравственных качеств личности ребёнка».
- «Как научить ребенка любить и быть любимым?».
- «Конфликты и пути их решения».
- «Оздоровительно – воспитательная сила слова».
- «Организация свободного времени детей младшего школьного возраста».
- «Коммуникативная культура в нашей жизни».
- «Традиционные культурные ценности как основа воспитания в семье».

Тренинги:

- «Интернет и дети».
- «Начните с любви».
- «А ваши дети дома? Комендантский час для подростков».
- «Рациональное питание детей».
- «Ребёнок и компьютер» и др.

Родительский час:

- «Уроки этики поведения для детей и родителей».
- «Семейное чтение».
- «Семейные правила».

Индивидуальные собеседования с родителями учащихся:

- «Родительский авторитет и его характеристика».
- «Моральные ценности семьи».

Тематические консультации:

- «Домашняя школа интеллектуального развития».
- «Единственный ребенок в семье. Пути преодоления трудностей в воспитании».
- «Грубость и непонимание в семье. Острые углы семейного круга».

Беседы:

- «Эффективное общение – залог успеха».
- «Детская агрессия. Тревожность детей. К чему она может привести?».
- «Разговор на трудную тему. Профилактика вредных привычек у подростков».

Конференции:

- «Семейные традиции и способность ребенка трудиться».
- «Уроки этикета для родителей и учеников».
- «Права и обязанности ребенка в семье, в школе, в социуме».

Диспуты:

- «О разумной родительской любви».
- «О детской шалости и родительской ответственности».
- «Нравственные законы семьи – законы жизни».
- «Поощрение и наказание как методы воспитания».

МЕТОДИКА ОРГАНИЗАЦИИ РАБОТЫ МО КЛАССНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ ПО ВОПРОСАМ СОТРУДНИЧЕСТВА СЕМЬИ И ШКОЛЫ, ПОСТОЯННОГО ОТСЛЕЖИВАНИЯ РЕЗУЛЬТАТОВ РАБОТЫ:

- диагностика семей и семейного воспитания, изучение условий воспитания детей в семье;
- проведение классных и общешкольных родительских собраний по актуальным проблемам воспитания с привлечением психолога, социального педагога, с использованием нетрадиционных форм и методов проведения родительских собраний;
- цикл классных часов на тему «Моя семья»: «История создания семьи моих родителей», «Моя семья в фотографиях и воспоминаниях», «Памятные даты моей семьи «Традиции нашей семьи» и т.д.; проведение серии классных часов по теме «Традиционные семейные ценности», игра-путешествие «С чего начинается Родина?»;
- проведение школьных и классных конференций для родителей, вечеров вопросов и ответов, «круглых столов»;
- родительские лектории по микрогруппам на основе интересов: для родителей одаренных детей, для родителей трудных детей, для родителей детей с ООП, занимающихся в различных творческих объединениях, секциях и т.д.;
- индивидуальное и групповое консультирование родителей классным руководителем, учителями-предметниками, психологом;
- проведение семинаров на МО классных руководителей по организации сотрудничества с семьями, организация практических занятий;
- проведение тренингов по проблемам общения с родителями и детьми;
- организация обмена опытом педагогов по взаимодействию с семьей;
- проведение педагогических советов;
- прохождение курсов повышения квалификации.

Таким образом, семейное воспитание как процесс выстраивается на основе грамотного использования широкого набора методов и средств.

ОРГАНИЗАЦИЯ СЕМЕЙНОГО ДОСУГА

1. Семейный домашний досуг:

- любительские занятия (цветоводство, коллекционирование, уход за домашними животными, совместные занятия творчеством, художественным или техническим: рисование, поэзия, музицирование, пение, вышивание, любительская видеосъёмка, фотосъёмка и т. п.);
- совместное обращение к аудиовизуальной информации (просмотр телевизора, обращение к интернету и другим средствам СМИ);
- домашние спектакли (организация театрализаций и театральной деятельности как фрагментарной (переодевание, гримировка, розыгрыши), так и полномасштабной (организация домашнего театра –живого или кукольного – постановка композиций, игровых программ, малоформатных спектаклей и т. п.);
- семейное чтение (буккроссинг – обмен книгами, как инструмент продвижения книги и чтения; буктрейлеры – видео аннотации к книге);
- игры (с детьми, настольные и т. д.);
- праздники (организация домашних детских праздников с включением игровых программ и конкурсов; семейных и клановых праздников с привлечением широкого круга родственников и свойственников).

2. Семейный внедомашний досуг:

- рекреативный семейный отдых вне дома (дача, семейный туризм);
- оздоровительный и спортивный семейный отдых (эстафеты, массовые забеги, пляжные турниры, посещение бани, фитнес-клуба и т.д.);
- совместное посещение театров, музеев, кинотеатров, концертов и других культурно-зрелищных мероприятий;
- хождение в гости;
- организация любительских семейных общностей и семейных коллективов художественной самодеятельности;
- участие в массовых праздниках и зрелищных мероприятиях;
- организация семейных праздников с привлечением предприятий культурно-досуговой сферы.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ СЕМЕЙНЫХ ЦЕННОСТНЫХ
ЭКРАННЫХ ТРАДИЦИЙ.

Значимую ценность для формирования у детей в семье целостного взгляда на культуру народа имеет экранная культура – кино, телевидение. Сегодня эффективно дополнять методы семейного воспитания возможностями телевидения. С целью навигации в огромном медиамире детям необходимы ориентиры: что смотреть и слушать, как читать, какую информацию и где искать, воспитание внутреннего этического «тормоза» при работе с информационным полем – во всех этих вопросах нужны четкие реперные точки не только для детей, но и для родителей.

Ценностно-эстетическая составляющая экранной культуры – это пример действий, чувств, идей, моделей коммуникации и отношений, которые можно использовать родителям в общении с детьми. Родителям важно фокусировать внимание на зрительской активности детей, ценностной сфере и нравственных качествах ребенка, которые он приобретает при просмотре телепрограмм и кино. Вмешательство родителей в зрительскую активность детей связано с различными методами семейного воспитания:

I уровень – это осведомленность и совместный просмотр. Заключается в степени включенности родителей в просмотр, которая может быть простым знакомством с содержанием программ, демонстрацией детям ролевых моделей просмотра. На этом уровне взрослые могут эффективно использовать такие методы воспитательных воздействий как демонстрация образца положительного или отрицательного поведения на телеэкране, формирование необходимого отношения к определенным формам поведения, демонстрация преимуществ конкретной формы поведения.

II уровень – контроль, связанный со степенью ограничений родителями объема просмотра, его времени и содержания передач. Он также связан с использованием телевидения как способа поощрения или наказания в воспитании или со степенью контроля над деятельностью, сопутствующей просмотру.

III уровень – поясняющее посредничество. Характеризуется степенью и видами активности родителей в разъяснении телевизионного контента – посредством суждений, объяснения, эмоционального отношения, дополнительной информации, критики, то есть прослеживается связь с такими методами воспитания как анализ ситуаций из жизни, использование примера поступков героев телепередач и т.д.

Во многом данные уровни тесно связаны с собственным отношением родителей к телевидению. Некоторые родители ограждают детей от телевидения, считая, что оно оказывает разрушительное воздействие на жизнь детей и даже способно вызвать определенную форму зависимости и привыкания. Другие видят в нем позитивные стороны, предоставляющие возможности для развлечения, отдыха и получения информации.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ЦЕННОСТНЫХ КНИЖНЫХ СЕМЕЙНЫХ ТРАДИЦИЙ

Сегодня происходит восстановление книжных семейных традиций. И здесь ценна культура устойчивого чтения в семье. Семейная среда, (её моральный климат, приоритет книги, обобщение по поводу прочитанного) воспитывает внутреннюю потребность в чтении, определяет жизненный путь. Ребёнок перенимает то отношение к чтению и книге, которое существует у его родителей. Совместное прочтение книги, общение по поводу прочитанного сближает членов семьи, объединяет их духовно и воспитывает у детей потребность читать самостоятельно.

Родителям можно рекомендовать инновационную форму продвижения чтения в семье – буктрейлер. Буктрейлер – это новый жанр рекламно-иллюстративного характера, объединяющий литературу, визуальное искусство и электронные и интернет-технологии. Создание буктрейлеров – современная форма продвижения книги в видеоформате, это средство для развития творческой активности читателя, одно из направлений для освоения новых информационных технологий. В ролике продолжительностью не более 3 минут информация о книге подается так, что сразу хочется взять её и почитать. Он может быть в трех основных вариантах: фильм или мультфильм, презентация или комбинация этих форм. Основой могут служить произведения классиков и современных авторов, литература для взрослых и детей, издания краеведческого характера. Все зависит от желания и полета фантазии.

Короткий видео-ролик, приоткрывающий сюжет, концепцию, ожидаемые эмоции от прочитанной и любимой книги используется в образовательном процессе школы и рекомендуется родителям для мотивации к семейному чтению.

Создавая рекламный ролик с детьми, родители учат их делиться своей читательской мотивацией, писать сценарий, раскрывать творческие способности. В этом жанре объединяются художественная, публицистическая и другая литература с визуальным искусством и интернет-технологиями. У детей есть возможность продвигать прочитанную книгу в разнообразных форматах: игровых (мини-фильм по книге); неигровых (набор слайдов с цитатами иллюстрациями фотографиями и т.п.); анимационных (мультфильм по книге).

Семейное чтение также активизируется с помощью буккроссинга – книговорота любимых книг. Буккроссинг (от англ. bookcrossing) – это книжный клуб, стирающий границы пространства и времени. Это объединение людей, ломающих стереотипы. Ведь никогда в истории так не обращались с книгами. Процесс буккроссинга состоит из простейшего действия, основанного на принципе «прочитал – отдай другому». Сегодня эта форма в Казахстане только начинает развиваться. В библиотеках, публичных местах можно найти так называемые свободные книги. Для того чтобы книга не потерялась, ее координаты фиксируют на страничке в интернет сети при помощи кода,

который помогает отследить путешествие книги. Сегодня передавать книги на общественные книжные полки становится модно. Семья может способствовать новому мейнстриму – буккроссингу, например, предложить ребенку стать основателем такой платформы в своем учебном заведении, той или иной местности.

Приложение 8

ТРАДИЦИИ И ОБЫЧАИ, СВЯЗАННЫЕ С УВАЖЕНИЕМ И ВОСПИТАНИЕМ

Ат тергеу – в традициях и обычаях казахского народа есть множество способов воспитания молодежи уважения к старшим. По казахскому обычаю женщины (снохи) не называли по имени своих свекра (ата), деверя (қайны), золовок (қайынсіңлі), а подбирали им подходящие почтительные имена: «мырза қайнаға», «бай атам», «еркем» и т.д. «Ат тергеу – показатель уважения к старшим, учтивости и обходительности.

Салем беру (дәстүр) – в народе существует несколько видов этой традиции. Человек, приехавший с дальней дороги, специально заходил и здоровался со старшими по возрасту. Или старшие аула сами ходили приветствовать, говоря: «Алыстан алты жастағы бала келсе, алпыстағы шал сәлем береді». Традиция приветствия также предназначена для невест. Невестки приветствуют родителей, старших, проявляют особое уважение. Этот поступок говорит о том, что невестка воспитанная, порядочная, учтивая.

Әдеп (дәстүр, тәрбие) – приличие. Соблюдение приличий как страшим по возрасту, так и младшим, всегда считалось и считается обязательным. Учтивость – проявление человеческого достоинства.

Этические требования закрепляются в обычаях народа, не выходя за рамки воспитания каждого возраста, т.е. старшего перед младшим, младшего перед старшим, ученика перед учителем, невестки и жениха перед родителями, женщины перед мужчиной, мужчины перед женщиной.

Бата – благословение, благопожелание. Это особый вид молитвы, когда произносящий просит присутствующим милости от Всевышнего. Благословение произносят обыкновенно самые старшие аксакалы. Виды «бата» разнообразны:

– благословение перед дальней дорогой, перед большими испытаниями;

– «дастархан бата» – проявление благодарности за угощение, за гостеприимство.

– «алғыс бата» дается за благотворительность, за доброту. «Бата» воспитывает доброту, милосердие, гуманность. Для него специально слагали стихи, песни. Слова назидания говорят, держа ладони раскрытыми, а затем проводят ими по лицу. «Бата» всегда дают уважаемые, почтенные аксакалы.

ПРОЕКТ «НАШИ ТРАДИЦИИ И КУЛЬТУРА – НАШЕ БОГАТСТВО»

Механизмы реализации проекта:

Краткое описание

Данный проект призван способствовать сохранению и пропаганде исторического и культурного наследия страны; воспитанию у современной молодежи чувства патриотизма, нравственности, гордости за свою Родину, народ и культуру, сохранению преемственности в передаче опыта, знаний в области культуры и национальных традиций современной молодежи.

Проект включает в себя:

1. Проведение в выходные и праздничные дни в парках, местах отдыха, на площадях в различных районах города национальных праздников, знакомящих жителей и гостей города (прежде всего детей и молодежь) с традициями и произведениями народа. В отличие от других мероприятий, основное внимание уделяется привлечению жителей и гостей города, пришедших на праздник, к непосредственному участию в проводимых мероприятиях. Аниматоры одевают участников в национальные костюмы, учат народным песням и танцам. Дети пробуют играть на национальных музыкальных инструментах (домбыра, сыбызгы, кобыз); разгадывают народные загадки, рассказывают пословицы и поговорки, запоминают их; играют в различные национальные игры и участвуют в постановках народных сказок. Кроме того, на национальном празднике участники узнают о его истории и традициях.

2. Проведение фестивалей-конкурсов

Проводятся с участием детских танцевальных творческих коллективов и детей, интересующихся национальным танцевальным творчеством.

3. Организация и проведение бесплатных занятий для детей, подростков, молодежи по изготовлению традиционных народных игрушек и других изделий из глины, дерева, связанных с национальными традициями, по искусству рисования, по вышивке, вязанию, и пошиву одежды, изготовлению алаша, сырмака, а также по изучению основ других национальных ремесел. Организация выставок и мастер-классов изделий, изготовленных в ходе проведения национальных праздников и национальных фестивалей искусств.

4. Привлечение детей к народному творчеству и налаживание взаимного сотрудничества с родителями для участия в национальных праздниках-очень важная часть проекта. Одной из основных проблем передачи национальных традиций, ценностей и национальной культуры подрастающему поколению является непонимание родителями важности и необходимости этих процессов. Большинство родителей не уделяют пристального внимания национальным ценностям, считая, что в воспитании своих детей, помимо национальных традиций, мы уделяем внимание изучению современных

практических навыков и наук. Многие дети не умеют играть с игрушками, делать поделки, развивать моторику, а вместо этого погружаются в виртуальный мир. Отсюда вытекают проблемы в физиологическом – развитии речи, воображения, мышления и моторики; психологическом – невозможность установления отношений в обществе, отсутствие чувства ответственности за свои поступки, ухудшение и разрушение семейных отношений; медицинском – риск сердечно-сосудистых заболеваний.

5. Взаимодействие с местными органами власти по пропаганде исторического и культурного наследия нации.

Цель:

Пропаганда исторического и культурного наследия нации; сохранение национальных культурных традиций, включая народные промыслы и ремесла; воспитание у современной молодежи патриотизма, нравственности, гордости за свою Родину, народ и культуру.

Установление преемственности в передаче современной молодежи опыта, знаний, культуры и традиций, ценностей наших предков.

Задачи:

Сохранение и развитие исторического и культурного наследия казахского народа.

Создание условий для широкого распространения среди населения национальных традиций, культуры и обычаев.

Формировать интерес родителей и учить своих детей национальному искусству и ремеслам, понимать необходимость изучения культурных традиций и опыта предков, национальных ценностей.

Развитие и коррекция личности через развитие национальных ремесел и национального искусства.

Развитие толерантного отношения к культуре и традициям других народов как многонационального государства.

Обоснование социальной значимости

В настоящее время в сложных политических условиях, в условиях усиления пропаганды чуждой нашему народу идеологии необходимо осмысление, укрепление и активная пропаганда национальных культурных традиций, отраженных в своеобразных жанрах фольклора, семейно-бытовых обычаях, традициях и обычаях. Некоторые государства пытаются исказить важные факты из истории и культуры нашей страны, «подорвать» сознание детей и молодежи, донести искаженную информацию через средства массовой информации, интернет и фильмы, что является угрозой для нации. Поэтому мы должны понимать важность сохранения национальных традиций и обычаев, ценностей в воспитании подрастающего поколения для будущего нации и объяснять это детям и родителям.

Мы живем в эпоху становления общечеловеческой интернациональной культуры. Однако, как и любое другое явление в глобальном масштабе, процесс культурной интернационализации порождает множество проблем. При вытеснении многовековых традиций народа возникают трудности в сохранении

национальной культуры. Ни одно население, не имеющее своего национально-культурного фонда, не может войти в мировую культуру на равных, ему нечего вкладывать в общую копилку, и он может представлять себя только как потребитель.

Среди проблем глобализации становится очевидным, насколько тщательно нужно относиться к ядру родной культуры – национальным традициям, поскольку они являются ее главной опорой.

Это более важно для городского населения, чем для сельской местности. Наш город представляет собой смесь рас, национальностей, культур, религий, национальных костюмов, традиций, столовых и т.д. Поэтому важнейшими задачами являются, с одной стороны, сохранение национальных традиций казахского народа жителями города, с другой-изучение традиций других народов.

Главной задачей, стоящей перед каждым родителем, учителями, обществом, должно стать сохранение в полной мере векового культурного наследия, национальных традиций, обучение знанию семи дедов, не теряя корней своей нации. В школьных учебных программах традиции и обычаи и народное искусство воспринимаются не только учителями, рассказами, но и музеи, театры, кружки народных ремесел являются неотъемлемой частью жизни ребенка, если родители постоянно воспитывают в семье национальные ценности, то он, несомненно, сохранит культурное наследие своей страны, традиции и обычаи, станет носителем, носителем для следующего поколения и полностью оценит свои корни.

Целевая аудитория:

- Дети и подростки;
- Молодежь и студенты;
- Родители, многодетные семьи.

*МЕТОДОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ,
НАЦИОНАЛЬНЫХ, ЛИЧНОСТНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И САМООЦЕНКИ
УЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕССЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ПЕДАГОГОВ В ШКОЛЕ*

Ценность – это свойства явлений, психологические характеристики человека, явления общественной жизни, выражающие как положительные, так и отрицательные значения для человека или общества [44].

Профессиональные ценности являются неотъемлемой частью образования, и они отражаются в деятельности учителей в процессе обучения и во взаимодействии с учащимися. Обучающиеся имеют большое количество ежедневного времени

Они:

- Размышлять о ценностях, понимать, что они на самом деле означают, имеют ли они значение, и рассматривать их как важную часть самооценки и планирования будущего профессионального образования.

- Размышляя о ценностях, следующие два важных внимания к вопросу:

1) Кто я как профессионал?

2) Почему я так думаю или действую?

В самооценке можно использовать множество подходов для определения ценностей в процессе деятельности. Однако при определении некоторых конкретных направлений и вопросов следует обратить внимание на их полезность.

Инструмент самооценки

Можно задать несколько рефлексивных вопросов, связанных с приобретением каждой из ценностей и профессионально накопленным опытом. Использование метода «Круг самооценивания» – полезный инструмент поддержки понимания ценностей.

Самооценка

Советы и рекомендации по ценностям помогут обратить внимание на особенности самооценки, обеспечить неотъемлемую часть процесса профессионального обновления.

В рамках участия в процессе профессионального обновления люди должны проводить самооценку, используя профессиональные стандарты, соответствующие контексту.

Педагогические ценности – это нормы, которые регулируют педагогическую деятельность и выступают в качестве когнитивной системы, которая служит связующим звеном между сформировавшимся социальным мировоззрением в сфере образования и деятельностью учителя. Они, как и другие ценности, формируются исторически и формируются в педагогической науке как форма общественного сознания в виде определенных образов и

представлений. Усвоение педагогических ценностей осуществляется в процессе педагогической деятельности, в ходе которой происходит их субъективность.

Именно уровень субъективности педагогических ценностей является показателем личностного и профессионального развития учителя [45].

Самооценка может принимать различные формы и происходить на разных этапах профессионального обучения. Он также включает в себя ряд источников, которые помогают предоставлять информацию. Стандарты являются одним из основных ориентиров, но другие источники могут быть частью самооценки, такой как личные творения профессионала или планы по улучшению школы/ отдела/ организации и т.д.

*Пример: Метод «Круги самооценивания»
«Ценности»*

Использование круга.

Инструкция: Рассмотрим каждую точку окружности поочередно. Что вы об этом знаете или понимаете? Как это входит в ваш опыт? Как вы оцениваете себя? Почему? Почему вы так думаете?

В ходе метода проанализируйте следующие проблемы и обозначьте свое место.

1. Стремление к непрерывному изучению, обучению, профессиональному развитию и лидерству в профессиональной и совместной деятельности как основные аспекты;

2. Участие во всех аспектах профессиональной деятельности, совместная работа с образовательными сообществами на практике;

3. Поддержание мотивации и поддержание вдохновения обучающихся в опасной и безопасной среде, обеспечение их социального и экономического контекста, конкретных потребностей личности и образования;

4. Действовать на основе «доверия» и «уважения» для развития культуры;

5. Критическое исследование личностных и профессиональных установок и убеждений, ценностей и опыта, связанных с улучшением и, при необходимости, трансформационными изменениями;

6. Критическое изучение личных и профессиональных взглядов и убеждений, предположений и профессионального опыта;

7. Уважение прав всех обучающихся и проявление честности, мужества и мудрости в принятии решений и обучении, касающихся их прав, и открытости в поддержании их благополучия;

8. Вести обучающихся к принятию конкретных решений учебной практики и результатов, проявлять честность для улучшения проблем;

9. Оценка и уважение социального положения, культурное, национальное экологическое разнообразие и стимулирование глобального гражданства;

10. Приверженность демократическим принципам и социальная справедливость через прозрачность, установление инклюзивной и устойчивой политики через практику;

11. Охват социальных ценностей вопросами стабильности, равенства и справедливого образования, воспитания на основе традиций и обычаев.

Ценности, включенные в набор стандартов, в методе круга самооценки, на которых установлены ценности, можно охарактеризовать следующим образом:

- социальная справедливость;
- целостность;
- доверие и уважение;
- профессиональное обязательство;
- национальная идентичность;
- национальные традиции и обычаи.

Они делятся на разные элементы, изучая эти заданные ценности, можно глубже и внимательнее задуматься о своем текущем состоянии.

Цель круга ценностей:

- позволяет анализировать и конкретизировать свои мысли, оценивать, как ценности влияют на ваши мысли, убеждения и опыт, и какие профессиональные знания и действия вы можете предпринять.

Следующие вопросы и советы могут быть полезны для систематизации вашего представления о ценностях:

- Какую отрасль ценностей я считаю самой сложной и почему?

Почему?

- Мои ценности постоянно отражаются в профессиональной деятельности? Как их использовать при дальнейшей реализации?

- Как критически осмыслить свой опыт в этой области?

- Каким должен быть мой первый шаг к дальнейшему прогрессу в этой области?

- Мой класс или школа основаны на принципах справедливости и равенства? Какова моя доля?

- Каков мой текущий опыт и как его улучшить?

- Как я могу показать свое уважение к обучающимся и направить их на принятие решений об образовании и потребностях?

- Как мне сотрудничать с коллегами и какие возможности я могу создать для критического подхода? Есть ли у меня другие партнеры, которые могут сотрудничать в обучении? Кто они могут быть?

- Могу ли я призвать к критическому мышлению молодых людей, которые занимаются вне класса или школы? Как я могу это сделать?

- Какие действия я буду предпринимать в течение следующих 3-6 месяцев и как я достигну основных целей? Чего я хочу достичь в этой области в следующем году? Как добиться успеха?

Вопросы для размышлений и возможных действий как личности:

Вам может быть полезно использовать этот вопрос, чтобы сосредоточиться на определенной области ценностей и углубиться в эту область.

Кроме того, вы можете рассмотреть только один аспект вашего опыта или вашего последнего проекта и использовать следующие рефлексивные вопросы, которые помогут вам рассмотреть, как ценности входят в ваши действия.

1. Социальная справедливость

1. Признание на местном и глобальном уровнях образовательных и социальных, национальных, духовных ценностей стабильности, равенства и справедливости, а также прав и обязанностей будущих и нынешних поколений.

2. Приверженность принципам демократии и социальной справедливости через справедливую, транспарентную, инклюзивную и устойчивую политику и практику, обычаи и традиции по возрасту, инвалидности, полу и гендерной идентичности, расе, этнической принадлежности, ориентации на религию и веру.

3. Оценка, уважение социального, культурного и экологического разнообразия для всех обучающихся, а также продвижение принципов и опыта местного и глобального гражданства.

4. Демонстрация стремления к решению конкретных проблем в образовании с целью улучшения опыта и результатов обучения, а также мотивации обучающихся на пути к лучшему будущему.

5. Уважение прав всех обучающихся, изложенных в Конвенции Организации Объединенных Наций о правах ребенка, и их права участвовать в принятии решений, касающихся учебной практики, а также развивать и поддерживать все аспекты их благополучия.

Для определения ценностей, которые несет профессионал на пути к этим целям, следующие вопросы помогут критически мыслить, отчитываться перед собой, систематизировать мысли [46].

- Если я придерживаюсь социальной справедливости, как это проявляется в моих повседневных отношениях с классом/учениками/коллегами/школьным сообществом?

- Какие предположения и суждения относительно социальной справедливости лежат в основе моих действий?

- Какие у меня были проблемы с социальной справедливостью?

- Через два или пять лет какие я захочу увидеть честность и социальную справедливость на собственном опыте, в глазах своих обучающихся, коллег?

- Я знаю те неравенства, которые могут быть у меня? Как я их узнаю? Как это может показаться другим?

- Как я дополню свои знания, чтобы дать больше информации об этих вопросах?

- Мои личные методы и предположения, вошедшие в мою практику? Как это реализовать?

- Я верю, что некоторые вещи неизбежны? Почему? Почему так думаю?

- Есть ли вещи, которые ограничивают или препятствуют моей способности контролировать? Что это за препятствия?

- Если бы все было под моим контролем, как бы я поступил иначе?

- Какие изменения я могу внести хоть немного в свою практику?

- Я знаком с соответствующей политикой? Согласен ли я с ними?

Если да/нет, то почему?

- Как я могу призвать или могу ли призвать коллегу к критическому мышлению?

2. Прозрачность

1. Проявлять открытость, честность, смелость и мудрость.

2. Критическое изучение личных и профессиональных взглядов и убеждений.

3. Критическое исследование на улучшение связей между личными и профессиональными взглядами и убеждениями, ценностями и опытом и, при необходимости, на осуществление трансформационных изменений в практике.

С этой целью ниже приведены вопросы критического мышления:

- Насколько я открыт для размышлений о своих предположениях в изменении своего опыта?

- Что я должен сделать, чтобы поддержать это?

Вы можете подумать о работе, обучении, проведении исследований в небольшой совместной группе.

- Могу ли я быть уверенным в себе решая определенные проблемы с другими (или с собой)? Что может мне помочь в этой ситуации? С какими трудностями и препятствиями я могу столкнуться? Как я решу это? Какие навыки мне нужны для этого?

- Что я чувствую, когда есть доказательства, которые противоречат моей позиции, моим знаниям и опыту? И почему так считаю?

- Если есть одна область, которую я хочу исследовать по своим убеждениям и предположениям, то что это? Какая сфера? Что я хочу знать? Почему я думаю, что это важно для меня?

- Что бы я сделал для него, если бы изучал эту сферу?

Теперь составьте краткий план действий о том, что вы хотите сделать, и лучше начинать постепенно, а не сразу менять мир!

- Какое профессиональное образование я могу получить? Почему и насколько это было бы полезно для меня?

3. Уважение и доверие

1. Действовать для развития культуры уважения и доверия, например, проявлять доверие и уважение к коллегам по школе и ко всем, кто оказывает влияние на жизнь учащихся в учебно-воспитательном процессе и за его пределами.

2. Обеспечение безопасной среды для всех обучающихся через проявление заботы и сострадания, понимание этнической и благополучной ситуации

3. Принимать во внимание барьеры в учебном процессе, признавая социальный и экономический контекст обучающихся, индивидуальность и конкретные потребности в обучении, отражая их мотивацию и склонность к вдохновению.

Подумайте о своих отношениях и отношениях с другими людьми.

Партнеры и внешние партнеры:

- Какие у меня отношения с людьми?
- Я смотрю на всех одинаково? Почему и как?
- Есть ли люди, которые быстро вступают со мной в отношения во время работы? Почему так?
- Как я могу по-другому взаимодействовать с некоторыми людьми? В чем может быть смысл?
- Я доверяю и уважаю чужие знания и активную деятельность? Как это повлияет на мои отношения с ними?

Поддержка учащихся:

- Я ценю людей, которые поддерживают всех учеников? В каком смысле я оцениваю? Кого трудно поддержать? Почему? Должен ли я знать что-то еще, чтобы помочь мне работать с этими людьми? Как? Может ли быть иначе во взаимодействии?
- Какое профессиональное образование я могу получить? Почему? Насколько это было бы полезно для меня?

4. Профессиональная задача

1. Участие во всех аспектах профессиональной практики и коллегиальная работа со всеми членами образовательных ассоциаций с энтузиазмом, задатками и конструктивной критикой.

2. Приверженность непрерывному исследованию, обучению, профессиональному развитию и лидерству как ключевым аспектам профессионализма и совместной деятельности.

Критические вопросы к изучению профессиональных ценностей:

- Я считаю важным сотрудничать? Почему? Почему так думаю?
- Насколько эффективна совместная деятельность?
- Какая она плохая практика?
- Насколько я могу предоставить хорошие возможности для совместной работы?
- Как я могу поступить иначе?
- Что я могу сделать, чтобы помочь себе работать с коллегами?
- Я считаю это важным? Почему? Почему так думаю?
- Я вообще-то понимаю, что такое исследование? Как?

- Как я предан исследованию? Как это отражается в моей практике? Что я могу сделать по-другому?

- С кем я могу работать, чтобы развивать его?

- Каким образованием я могу заниматься? Какое профессиональное образование я могу получить? Почему? Насколько это полезно, насколько важно для меня?

Ценность учителя заключается не только в его деятельности как материальном благе, но и в осознании людьми духовно-нравственного отношения к профессии и социальной значимости своей деятельности.

Социальную справедливость можно отнести к групповым ценностям как ценностям педагогического коллектива, так как педагоги должны объективно смотреть на возникающие в коллективе ситуации и правильно решать проблемы. Учитель, наряду с обучением обучающихся справедливости, должен служить для них примером.

Социальные ценности педагога общечеловеческие ценности – истина, добро, красота и т.д. Они важны для всего человечества, направлены на развитие духовности, свободы, равенства между всеми членами общества [46].

Таким образом, педагог является основной фигурой учебно-воспитательного процесса и способствует формированию ценностных ориентаций обучающихся. В настоящее время важно использование педагогом системы педагогических ценностей, а его интересы и поведение присущи его взглядам и мотивации в сфере педагогической деятельности, так как они играют ключевую роль в формировании личности педагога, выступают как высокий уровень регуляции поведения человека.

«ҚАРА ШАҢЫРАҚ» – ОТБАСЫЛЫҚ КЛУБЫНЫҢ ЖОБАСЫ

Тип: Проект

Тема: «Қара Шаңырақ»

В программе клуба:

- проведение интересных бесед по вопросам семейных традиций, семейного воспитания;
- изучение казахской народной культуры, традиций и обрядов, народного искусства, устного народного творчества;
- работа кружков рукоделия (вышивка, кройка и шитье), кружков «Умелые руки» (изготовление игрушек, поделок и т.д.), кружков «кулинарное искусство» (национальные блюда) и выразительного чтения, хореографический, театральные кружки, кружок пения, цветоводства, руководителями которых являются родители;
- экскурсии в театр, музей, посещение выставок;
- организация совместных походов, прогулок, отдыха на природе;
- возрождение народных традиций, праздников;
- организация семейных спортивных состязаний, конкурсов, игр;
- организация мероприятий по оказанию помощи малообеспеченным семьям.

В данной программе родители опираются на воспитательный потенциал казахских семейных традиций, позволяющий формировать нравственное отношение детей к Родине, народу, национальной культуре, труду, природе, себе, окружающим в доступной, интересной и эмоционально-насыщенной форме.

В связи с этим работа данного семейного клуба проводит с детьми системную активную воспитательную работу, способствующую формированию устойчивых моральных норм поведения.

Успешное функционирование семейного клуба во многом обусловлено поэтапным обеспечением целенаправленных организованных мероприятий, проводимых на предыдущих этапах.

Таким образом, под национальным семейным воспитанием мы понимаем исторически сложившуюся для данного этноса систему устойчивых, социально-нормированных отношений между членами семьи, между семьей и обществом, направленную на формирование важнейших духовно-нравственных качеств личности в соответствии с моральными ценностями, представлениями, нравственными образами и идеалами человека.

Программа семейного клуба «Қара шаңырақ»

В XIX веке В.И. Даль в толковом словаре дал такое определение клуба

«...собрание, постоянное общество, которое собирается в особом помещении для беседы и увлечений». В современном энциклопедическом словаре клуб трактуется как «общественная организация, группа людей,

добровольно объединенных в целях общения, связанного с различными интересами, а также с отдыхом и развлечениями».

Клуб «Қара Шаңырақ» – семейный клуб. Ведущая роль в планировании и организации его деятельности принадлежит родителям учащихся.

Главная цель клуба: создание условий для совместной общественно-значимой деятельности школы и семьи. Работа клуба строится с учетом следующих принципов:

- принцип доверия;
- принцип добровольности;
- принцип сознательности и активности;
- принцип согласованности и единства воспитательных воздействий.

Основным условием, обеспечивающим единую направленность воспитательной деятельности родительской общественности и педагогов, является опора на ценный опыт системы народного воспитания, ядром которой являются семейные традиции.

В программе данного клуба предусмотрены:

- интересные беседы по казахским семейным традициям, проблемам семейного воспитания;
- работа кружков рукоделия (вышивка, кройка и шитье), кружков «Умелые руки» (изготовление игрушек, поделок и т.д.), кружков «кулинарное искусство» (национальные блюда) и выразительного чтения, хореографический, театральный кружок, кружок пения, цветоводства, руководителями которых являются родители;
- экскурсии в театр, музей, посещение выставок;
- организация совместных походов, прогулок, отдыха на природе;
- возрождение народных традиций, праздников;
- организация семейных спортивных состязаний, конкурсов, игр.

Примерная программа клуба. Беседы

1. Народная педагогика – основа воспитания
2. «Как отблагодаришь отца, так отблагодарят тебя дети» (о почтительном отношении к родителям).
3. «Дружба прочна чувством искренним, семья крепка уважением взаимным» (о нравственных взаимоотношениях в семье).
4. Устный журнал для детей и родителей: «Три дела делают человеку честь: колодец, вырытый в пустыне; мост, проложенный через реку; дерево, посаженное у дороги» (о нравственных поступках).
5. «Отец – гора, мать – родник у подножья горы, сын – тростник на берегу родника» (о правильных основах построения родительского авторитета).
6. «Воспитание детей начинается с колыбели» (об использовании народной мудрости в воспитании современных детей).
7. «Труд украшает человека, а человек – свое время». Трудовое воспитание детей в народных семейных традициях.
8. Беседа-концерт «Роль казахских семейных традиций в нравственном воспитании младших школьников»

9. «Проблемы поощрений и наказаний в воспитании детей» (о положительном влиянии национальных методов воспитания на нравственное формирование личности ребенка).

Также в настоящее время стало традицией проводить следующие мероприятия в школах и общественных организациях:

1. Праздник «Наурыз» – встреча весны
2. Семейный конкурс на знание национальных семейных традиций «Бабушкин сундук».
3. Путешествие в страну сказок. Вечер инсценировок по мотивам казахских народных сказок.
4. Семейная викторина «Звездный миг» (конкурсы на лучшего знатока народных пословиц и поговорок).
5. Семейные спортивные соревнования на основе национальных спортивных и подвижных игр.
6. Семейный конкурс «Папа, мама, я – дружная семья»
7. Семейные состязания отцов и сыновей «Отец – дерево могучее, дети его листья».
8. Семейные состязания «Дочки-матери».

Также функционируют консультационные пункты для родителей по вопросам семейного воспитания [47].

Содержание

	Введение.....	207
1	Теоретико-методологические основы организации воспитательной работы на основе национальных ценностей	209
2	Анализ международного и отечественного опыта по воспитанию детей на основе национальных ценностей.	235
3	Методические рекомендации по организации воспитательной работы на основе национальных ценностей в организациях образования	266
	Заключение.....	363
	Список использованной литературы.....	365
	Приложение.....	368

**Білім беру ұйымдарында ұлттық құндылықтар негізінде тәрбие жұмысын
ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар**

**Методические рекомендации по организации воспитательной работы на
основе национальных ценностей в организациях образования**

Басуға 24. 12.2023 ж. қол қойылды. Пішімі 60×84 1/16.
Қағазы офсеттік. Офсеттік басылыс.
Қаріп түрі «Times New Roman». Шартты баспа табағы 25.

Печать была подписана 24.12.2023 г. Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Офсетная печать.
Тип шрифта «Times New Roman». Усл. п.л. 25.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» РМҚК
010000, Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел даңғылы, 8, «Алтын Орда»
БО, 15-қабат